

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor

Științe juridice

Chișinău – 2016

Universitatea de Stat din Moldova

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor

Științe juridice

Volumul II

**CEP USM
Chișinău – 2016**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
„INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE”

Comitetul de organizare:

<i>Gheorghe CIOCANU, dr. hab., prof. univ., rector</i>	președinte
<i>Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ., prorector</i>	copreședinte
<i>Sergiu BĂIEȘU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Drept
<i>Stela MILICENCO, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
<i>Valentina NICORICI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Fizică și Inginerie
<i>Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
<i>Georgeta STEPANOV, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării
<i>Galina RUSU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Matematică și Informatică
<i>Ludmila ZBANȚ, dr. hab., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
<i>Claudia CEMĂRTAN, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Litere
<i>Galina ULIAN, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Științe Economice
<i>Alexandru SOLCAN, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
<i>Viorica GLADCHI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Chimie și Tehnologie Chimică
<i>Mihai LEȘANU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Biologie și Pedologie
<i>Ion GUMENĂI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Istorie și Filosofie

Comitetul de program:

<i>Florentin PALADI, dr. hab., prof. univ.</i>	președinte, prorector pentru activitatea științifică a USM
<i>Leonid GORCEAC, dr., conf. univ.</i>	vicepreședinte, Institutul de Cercetare și Inovare, USM
<i>Tatiana BULIMAGA</i>	<i>responsabil de ediție, responsabil secțiunile Științe ale naturii și exacte; Științe juridice și economice</i>
<i>Marianna SAVVA</i>	<i>responsabil secțiunea Științe sociale</i>
<i>Ana BALTAG</i>	<i>responsabil secțiunea Științe umanistice</i>

**Responsabilitatea asupra conținutului rezumatelor
revine în exclusivitate autorilor**

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАИМЕНОВАНИЯ МЕСТА ПРОИСХОЖДЕНИЯ ТОВАРА И ГАРАНТИРОВАННЫЕ ТРАДИЦИОННЫЕ ПРОДУКТЫ КАК ОБЪЕКТЫ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Татьяна БОДЮЛ

Тесная взаимосвязь природных условий и человеческих ресурсов приводит к созданию товаров, наделённых свойствами, которые не могут быть воспроизведены другими лицами и в иной местности. Поэтому из смысла ст. 2 Закона РМ об охране географических указаний, наименований мест происхождения и гарантированных традиционных продуктов № 66-XVI / 27.03.2008 г. вытекает, что особые свойства товара могут быть обусловлены географической средой, в том числе природными и человеческими факторами, производство, переработка и изготовление которого имеют место в обозначенной географической зоне [1].

Основная роль географических указаний /наименований мест происхождения – гарантировать определенные качества или характеристики продукции, которую они обозначают.

Основная роль гарантированных традиционных продуктов – подчеркнуть и гарантировать специфические характеристики, которыми сельскохозяйственный или пищевой продукт отличается от других продуктов подобной категории.

В качестве географического указания и наименования места происхождения может быть зарегистрировано географическое название региона или местности, определенного места (например, Codru, Ștefan Vodă), которое служит для обозначения товара, происходящего из этого региона, местности, определенного места. Географическое указание и наименование места происхождения могут быть зарегистрированы как для сельскохозяйственных и пищевых продуктов (орехи, сыр, сливы, ягоды и т.д.), так и для ремесленных изделий (ковры, вышивка, керамика, деревянные изделия и т.д.) и минерального сырья (камень, песок, глина, бентонит и т.д.). В качестве гарантированного традиционного продукта может быть зарегистрирован только сельскохозяйственный или пищевой продукт, который производится из традиционного сырья или характеризуется традиционным составом либо традиционным способом производства/обработки.

Преимуществами охраны для продвижения и диверсификации продукции являются:

- получение сверхприбыли в обмен гарантированного качества;
- расширение рынков сбыта;
- развитие сельской местности;
- освоение местности происхождения продукта;
- сохранение местных традиций;
- построение национальной идентичности;
- сотрудничество местных производителей;
- справедливое распределение доходов по всей производственной цепочке;
- развитие смежных отраслей экономики.

Страны Европейского Союза придерживаются Постановления Совета ЕС № 2081/92/14.07.1992 г. об охране географических указаний и наименований мест происхождения сельскохозяйственных продуктов и продовольственных товаров (далее – Постановление ЕС № 2081/1992г.) [2], регулирующего вопросы охраны географических указаний и наименований мест происхождения товаров в сфере продуктов питания и направленного на минимизацию недобросовестной конкуренции и защиту интересов потребителя, позволяя гарантировать определённое качество производимых продуктов.

Постановление ЕС № 2081/1992 г. предусматривает два вида географических указаний: охраняемые указания происхождения (PDO – protected designations of origin) и охраняемые географические указания (PGI – protected geographical indications). PDO и PGI различимы по степени обусловленности характеристик продукта особенностями географической среды определённого географического объекта и привязанности к нему процесса производства продукта. Их регистрацию осуществляет Комиссия ЕС, расположенная в Брюсселе. Регистрация доступна не только для производителей стран ЕС, но и других стран. Зарегистрированные обозначения публикуются в Официальном издании ЕС [3].

Защищённое обозначение происхождения (Protected Designation of Origin, PDO) [4]. Обозначение продукта, все стадии производства которого протекают на территории одного географического объекта, обеспечивающего товару особые характери-

стики: от выращивания до переработки и изготовления конечного продукта. Под знаком PDO охраняются эфирные масла Huile Essentiellede (Франция), сыр Parmigiano Reggiano (Италия), сыр Roquefort (Франция), сыр Gorgonzola (Италия) и др. [5]

Защищённое географическое указание (Protected Geographical Indication, PGI) [6]. Обозначение используется на товарах, особые свойства которых обусловлены в значительной степени природными условиями места происхождения товаров, но не все стадии производства реализуются на территории указанного географического объекта. Примеры зарегистрированных PGI: островной лосось Клэр (Ирландия) [7], паста Ravioledu Dauphine (Франция) [8], пиво Budejovicke Pivo (Чехия) [9] и др.

Гарантия традиционности (Traditional Speciality Guaranteed, TSG) [10]. Гарантия традиционности (TSG) регулируется Постановлением Совета ЕС № 509/2006 г. от 20 марта 2006г. [11]. TSG – обозначение товара, произведенного в любом географическом объекте, но с соблюдением традиционной технологии его изготовления. Не имеет значения место производства продукта и место происхождения сырья, используемого для его производства: основной критерий – соблюдение всех традиционных правил его производства.

В 2012 г. Республика Молдова и Европейский Союз подписали в Брюсселе Соглашение об охране географических указаний сельскохозяйственной и пищевой продукции [12]. *Соглашение призвано способствовать признанию молдавской продукции с ГУ и НМПТ на европейском рынке и экспорту таких продуктов, имеющих высокий коммерческий потенциал по сравнению с обычными продуктами.* Документ предполагает, что молдавские производители должны не только искать альтернативные названия для этих продуктов, но и пройти ряд процедур для их признания и защиты в странах ЕС.

В Республике Молдова, согласно базе данных AGEP, зарегистрировано 16 географических указаний и наименований мест происхождения товаров [13].

Национальные символы, соответствующие географическим указаниям и наименованиям мест происхождения, гарантированным традиционным продуктам:

Литература:

1. Закон РМ «Об охране географических указаний, наименования мест происхождения и гарантированных традиционных продуктов» № 66-XVI / 27.03.2008 г. В: *Monitorul Oficial al RM*, № 134-137, ст. № 527 / 25.07.2008 г.
2. Постановление Совета ЕЭС № 2081/92 / 14.07.1992 г. Об охране географических указаний и наименований мест происхождения сельскохозяйственных продуктов и продовольственных товаров. «*WIPO Lex*»: *EU008*.
3. Постановление Совета ЕЭС № 2081/92, ст. 7.
4. Приложение № 2 Указания происхождения, ЕС.
5. MATTHEW, J. Rippon. Traditional Foods, Territorial Boundaries and the TRIPS Agreement: The Case of the Melton Mowbray Pork Pie. Queen Mary, University of London. In: *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, vol. 16, no.5-6, p. 267.
6. Приложение № 2 Указания происхождения, ЕС.
7. Summary Council Regulation (EC) № 510/2006 on protected geographical indications and protected designations of origin. Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA) https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/271294/pfn-scottish-salmon-pgi.pdf
8. Commission regulation (EC) № 964/2009 of 15 October 2009 entering a name in the register of protected designations of origin and protected geographical indications (Ravioli du Dauphiné (PGI)) https://www.fsai.ie/uploadedFiles/Legislation/FSAI_Legislation/2009/10_October09/Reg964_2009.pdf
9. European Union Policy for high quality agricultural products. Presentation by Mr. Raimondi Serra, Agricultural Counsellor, Delegation of the European Commission to China, Beijing. International Symposium on Geographical indications jointly organized by the World Intellectual Property Organization (WIPO) and the State Administration for Industry and Commerce (SAIC) of the People's Republic of China, Beijing, June 26 to 28, 2007, p. 15. http://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_bei_07/wipo_geo_bei_07_www_81757.doc
10. Приложение № 2 Указания происхождения, ЕС.

11. Постановление Совета ЕС № 509/2006 / 20.03.2006 г. О сельскохозяйственной продукции и продуктах питания в статусе гарантированных традиционных продуктов, № 1235 в «WIPO Lex»: EU062.
12. Соглашение об охране географических указаний сельскохозяйственной и пищевой продукции / 26.06.2012 г. IP/11/481 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-481_ro.htm?locale=fr
13. Приложение № 3: Зарегистрированные НМПТ в РМ.

CORELAȚIA DINTRE CONTRACTUL DE VÂNZARE-CUMPĂRARE ȘI CONTRACTUL DE VÂNZARE-CUMPĂRARE LA DISTANȚĂ

Vlada CALMÎC

Este bine cunoscut faptul că contractul de vânzare-cumpărare este unul dintre cele mai vechi instituții de drept civil, iar evoluția lui de-a lungul veacurilor a fost una spectaculoasă. Inventarea internetului și a altor tehnici de comunicare la distanță a conferit și mai multă importanță contractului clasic de vânzare-cumpărare în circuitul civil modern. Totodată, noile tehnici de comunicare la distanță au ridicat probleme juridice, mai ales, în ceea ce privește stabilirea momentului și locului încheierii contractului, informarea consumatorului în privința caracteristicilor produselor achiziționate, răspunderea părților contractante și intermediarilor, precum și altele.

În afara celor menționate, o întrebare primordială este dacă contractul de vânzare-cumpărare la distanță este un contract original cu statut juridic independent sau este o specie, o varietate a contractului clasic de vânzare-cumpărare sau în genere nu poate fi calificat ca o noțiune juridică de sine stătătoare? Oferind răspunsul la această întrebare, constatăm că doctrina autohtonă nu acordă atenție fenomenului vânzării la distanță. Lipsa cercetărilor științifice în acest domeniu ne obligă să facem apel la normele de drept.

Actualmente, legislația evidențiază mai multe varietăți ale contractului de vânzare-cumpărare, reglementate de Codul civil în vigoare și alte legi speciale. Până nu demult contractul de vânzare-cumpărare la distanță nu se bucura de reglementare juridică separată, în pofida faptului că comerțul la distanță a început să se dezvolte în țară mai mult de 15 ani în urmă.

Recent a fost adoptată Legea privind drepturile consumatorilor la încheierea contractelor nr. 8 din 26.02.2016 (în continuare lege nr. 8

din 26.02.2016) care va intra în vigoare la 25.09.2016 [1]. Prezenta lege creează cadrul legal necesar pentru aplicarea prevederilor Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25.10.2011 privind drepturile consumatorilor [2]. În sfârșit legiuitorul a răspuns solicitărilor societății, care tot mai frecvent întâlnește obstacole la capitolul reglementărilor vânzărilor la distanță. Prezenta lege oferă definiția contractului la distanță în general, omițând definirea instituției vânzărilor la distanță. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 3 alin. (2), contractul la distanță prezintă orice contract negociat și încheiat între comerciant și consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de servicii la distanță, organizat, fără prezența fizică simultană a comerciantului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multe mijloace de comunicare la distanță, până la/și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator și care produce efecte obligatorii asupra lui.

Totodată, în tabelul de concordanță pentru proiectul Legii nr.8 din 26.02.2016 a fost subliniat faptul compatibilității parțiale între definiția contractului de vânzare prevăzută de Directiva 2011/83/UE, proiectul legii și legislația în vigoare. În comparație cu Republica Moldova, la nivel european se remarcă o tendință clară de a reglementa vânzarea la distanță ca un contract care are drept obiect atât produse, cât și servicii. Din acest raționament, în varianta finală a legii nu au fost incluse noțiunile „contractul de vânzare-cumpărare” sau „contractul de vânzare-cumpărare” la distanță. În tabelul nominalizat este explicat faptul că prezenta lege reglementează contractele care au ca obiect atât bunuri, cât și servicii, scopul principal al cărora este transferul proprietății asupra bunurilor, care se consideră, în sensul acestei legi, contracte de vânzare. Totodată, abordarea aleasă de Legea nr.8 din 26.02.2016 vine în contradicție cu legislația în vigoare, și nu oferă răspunsuri clare la întrebările abordate în prezenta lucrare.

Este notabil faptul că majoritatea textelor de legi naționale și internaționale studiate, inclusiv Directivele Uniunii Europene, nu definesc conceptul de vânzare-cumpărare la distanță, ci direct stabilesc regimul său juridic sau definesc aparte noțiunile „contractului de vânzare-cumpărare” și „contractului la distanță”.

Totodată, există și excepții în acest sens, mai exact Codul civil german care oferă noțiuni pentru diferite forme ale vânzărilor, printre care se regăsește și contractul de vânzare-cumpărare la distanță [3].

Astfel, legiuitorul german califică contractul de vânzare-cumpărare la distanță ca o formă specifică a vânzării-cumpărării. La fel, Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr.612 din 27.09.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului de vânzare a bunurilor la distanță definește că contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor la distanță conține reguli speciale aplicabile acestuia [4]. Aceeași abordare a contractului de vânzare-cumpărare la distanță este propusă de Convenția Europeană privind vânzarea poștală transfrontalieră și vânzarea la distanță din 27 martie 2002 [5].

Astfel, în legislația unor țări contractul de vânzare-cumpărare la distanță este reglementat ca o varietate distinctă a contractului de vânzare-cumpărare, are o definiție legală și reguli specifice de aplicare. În opinia autorului prezentei lucrări, această abordare legislativă este una adecvată și corespunde condițiilor circuitului civil modern.

Contractul de vânzare-cumpărare la distanță are o gamă întreagă de trăsături distincte care îi oferă un statut juridic special și face posibilă delimitarea acestui contract de toate celelalte instituții conexe. Axându-ne pe prevederile legale, putem să desprindem trăsăturile specifice ale acestuia:

1. Contractul se încheie în cadrul unui sistem de vânzări la distanță organizat;

2. Unica metodă de a încheia acest contract este utilizarea unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță (cum ar fi comanda prin poștă, internet, telefon sau fax);

3. Contractul se încheie fără prezența fizică simultană a comerciantului și a consumatorului, de aceea el de cele mai dese ori este atribuit la categoria contractelor încheiate între absenți;

4. Există o modalitate specială de informare a consumătorului despre marfa care exclude posibilitatea examinării nemijlocite a acesteia. Informația prezentată cumpărătorului este cea mai amplă în comparație cu celelalte contracte de vânzare-cumpărare sau prestare de servicii;

5. Contractul este încheiat în baza ofertei care nu este publică, dar una specială, fiind în esență aceeași propunere adresată unui cerc nedeterminat de persoane în rețeaua Internet, în diferite reviste și cataloage, la televizor etc. Toate aceste acțiuni ale ofertantului îl obligă să încheie contactul în baza condițiilor din ofertă cu oricine își va manifesta voința în acest sens;

6. Pe lângă reglementările generale prevăzute de normele Codului civil al Republicii Moldova, contractul cade sub incidența unor acte normative speciale;

7. Cumpărătorul beneficiază de dreptul special de retragere, ce îi oferă un statut mult mai protejat în comparație cu celelalte contracte, inclusiv contractul de vânzare-cumpărare.

Astfel, conexiunea dintre contractul clasic de vânzare-cumpărare și vânzare-cumpărare la distanță este indisolubilă. Totodată, elementele contractului de vânzare-cumpărare la distanță, drepturile și obligațiile părților contractante sunt într-atât de specifice, încât contractul s-a transformat într-o varietate distinctă a contractului clasic de vânzare-cumpărare și a căpătat o reglementare legislativă proprie. Cu adoptarea noului act normativ – Legea privind drepturile consumatorilor la încheierea contractelor, autorul își exprimă speranța că instituția vânzării la distanță va căpăta o atenție sporită, atât din partea savanților și practicienilor, cât și din partea consumatorilor.

Referințe:

1. Legea privind drepturile consumatorilor la încheierea contractelor nr. 8 din 26.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr. 69-77, art. 115.
2. Directiva UE privind drepturile consumatorilor nr. 2011/83/UE. Publicată în: *Jurnal Oficial al UE* L 304 din 22.11.2011, p. 0064-0088.
3. Codul civil german. Ediția a 3-a. Moscova: Wolter Kluwer, 2008.
4. Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr. 612 din 27.09.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului de vânzare a bunurilor la distanță.
5. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/054-private-act.pdf>
6. KOTLYAROV, I.D. Эволюция форм торговли: традиционная, дистанционная, электронная. В: *Вопросы управления*, 2012, № 2 (19), с. 34-54.

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND DIVULGAREA SECRETULUI COMERCIAL

Diana CASTRAVEȚ

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Secretul comercial reprezintă informația care nu este general cunoscută sau nu este ușor accesibilă persoanelor din mediul care se ocupă în mod obișnuit cu acest gen de informație, iar deținătorul a luat măsuri rezonabile pentru a fi păstrată confidențialitatea acesteia.

Potrivit art.17 al Legii concurenței nr.183 din 11.07.2012: se interzice obținerea și/sau folosirea de către o întreprindere a informațiilor ce constituie secret comercial al concurentului, fără consimțământul lui, dacă acestea au adus sau pot aduce atingere intereselor legitime ale concurentului [1].

Iar potrivit art.1 al Legii nr.171 din 06.07.1994 cu privire la secretul comercial (în continuare Legea nr.171/1994), prin secret comercial se înțeleg informațiile ce nu constituie secret de stat, care țin de producție, tehnologie, administrare, de activitatea financiară și de altă activitate a agentului economic, a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate să aducă atingere intereselor lui [2].

Este necesar să evidențiem faptul că Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20.03.1883 [3] nu conține reglementări privind secretul comercial, în pofida faptului că protecția secretului comercial are un rol important în menținerea unui concurent pe piață. Folosirea unor informații confidențiale sau destăinuirea secretului comercial este considerată drept o acțiune ilegală, iar efectele acesteia asupra entității concurente sunt devastatoare, pierderea puterii concurențiale și a întâietății economice fiind doar unele din ele.

Singura definiție armonizată a secretului comercial se află în Acordul TRIPS al Organizației Mondiale a Comerțului [4] și are la bază trei condiții cumulative: caracterul secret; valoarea comercială; deținătorul legitim trebuie să fi luat măsuri rezonabile pentru a asigura confidențialitatea secretului comercial.

Într-o abordare, noțiunea de secret include mai întâi un conținut material, constând într-un fapt legat de funcționalitatea întreprinderii prejudiciate și care prezintă interes legitim pentru acea unitate industrială sau comercială. Totodată, secretul implică un conținut

intelectual, în sensul că faptul arătat este ignorat de public și, în plus, sustras divulgării prin dispoziții legale sau prin norme interne ale întreprinderii în cauză [5, p.17].

Unele state fac distincție între noțiunile de: *secret de producție* și *secretul comercial*. Astfel, secretul de producție cuprinde informațiile cu caracter tehnic (ex., metode de producere, date despre utilaj, formule chimice, prototipuri, modele. Pe când secretele comerciale se referă la metode de marketing, tipuri de contract, business plan, strategii de publicitate, numele clienților.

Este de menționat faptul că tipul informațiilor care pot constitui secret comercial depind de domeniul de activitate al agentului economic. Totuși există câteva condiții ce pot influența categoriile de informații care ar putea constitui un secret comercial:

1. Dacă informația este cunoscută publicului sau pieței căreia îi este adresată;

2. Cantitatea de efort și de bani investită de comerciant în dezvoltarea și păstrarea informațiilor secrete;

3. Valoarea informației pentru comerciant și pentru concurenții lui;

4. Volumul de măsuri luate de comerciant pentru protecția caracterului secret al informației și posibilitatea obținerii informației de către alții.

În continuare exemplificăm unele modalități prin care poate fi lezat secretul comercial:

– Utilizarea și dezvăluirea secretului comercial de către angajați (inclusiv foștii).

Potrivit regulii generale, angajatul este obligat să acționeze cu bună-credință față de angajator, această regulă păstrându-se și după încetarea contractului individual de muncă. După încetarea contractului individual de muncă, angajatul este obligat să dezvăluie informații confidențiale ce țin de activitatea angajatorului, pe care le-a cunoscut, în virtutea funcției deținută pe perioada angajării.

– Utilizarea și dezvăluirea secretului comercial de către concurenți.

Concurența este și o luptă acerbă pentru obținerea și menținerea unor noi clienți. În acest sens, concurenții sunt mereu interesați de cunoașterea secretelor comerciale ale celorlalți comercianți. Totuși, concurenții trebuie să respecte normele etice și de onestitate în activitatea lor și să nu tindă spre deținerea informațiilor confidențiale

ale concurenților. Altfel spus, să respecte normele de concurență loială și să participe la dezvoltarea unei concurențe sănătoase.

Legea nr.171/1994 în art.3 definește acțiunea de divulgare a secretului comercial, prin care se înțeleg acțiunile intenționate sau din imprudență ale funcționarilor publici, demnitarilor de stat, lucrătorilor agentului economic, precum și ale altor persoane care dispun de informații ce constituie secret comercial care le-au fost încredințate sau le-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca lor, ce au condus la dezvăluirea prematură, folosirea și răspândirea necontrolată a acestora.

Fapta ilicită în acest caz reprezintă divulgarea secretului comercial, care rezultă din prevederile contractuale asumate și se referă la informații confidențiale, modalitatea riguroasă în care acestea pot fi folosite, clauze privind obligații de informare și notificare, clauze care pot include și limitări, excluderi și sancțiuni în cazul nerespectării dispozițiilor contractuale.

Astfel, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului este o formă a dezorganizării activității de întreprinzător ce ține de orice concurent, orice piață a produselor.

Una din modalitățile care periclitează protecția secretului comercial este spionajul economic. Spionajul economic este transpus în realitate prin deconspirarea și exploatarea de către agentul economic a secretelor de producție sau comerciale ale concurentului de pe piață. Deținerea unor anumite date, informații poate reprezenta uneori cheia spre extinderea cifrei de afaceri. Astfel, informația poate face diferența dintre succes și eșec, iar dacă un secret comercial este furat, concurentul poate avea un avantaj în plus față de alți competitori. Informația de care competitorii sunt interesați ar putea fi: liste cu clienți, documente ce țin de cercetare, experimente sau planurile unui nou prototip.

O altă modalitate o constituie coruperea personalului. De cele mai multe ori, acțiunea de corupere a personalului ține de angajații care dețin informații deosebit de importante, cum ar fi: specialiști IT, economiști, juriști etc. Faptul de concurență neloială prin coruperea personalului se poate realiza prin: oferirea serviciilor de către un angajat al companiei victimă unei alte întreprinderi sau acceptarea unei asemenea oferte; angajarea unor persoane infiltrate ca concurent pentru a dezorganiza activitatea angajatorului; provocarea concedierii

unor salariați pentru a constitui o altă întreprindere concurentă care să capteze clientela aceluși comerciant ș.a.

Referindu-ne la efectul generat de divulgarea secretului comercial, acesta trebuie evaluat în legătură cu gradul de importanță a informațiilor și a datelor obținute și divulgate, precum și asupra urmărilor imediate ori ulterioare acestei fapte, care poate produce un dezechilibru în mediul concurențial, poate destabiliza o relație socială, politica națională ori internațională în domeniu.

Referințe:

1. Legea concurenței nr.183 din 11.07.2012, Publicată: 14.09.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr.193-197, art.667. Data intrării în vigoare: 14.09.2012.
2. Legea cu privire la secretul comercial nr. 171 din 06.07.1994. Publicată: 10.11.1994 în: *Monitorul Oficial*, nr. 13 art. 126.
3. Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale încheiată la 20 martie 1883, revizuită la Bruxelles la 14 decembrie 1900, la Washington la 2 iunie 1911, la Haga la 6 noiembrie 1925, la Londra la 2 iunie 1934, la Lisabona la 31 octombrie 1958, la Stockholm la 14 iulie 1967 („Actul de la Stockholm”) și modificată la 2 octombrie 1979.
4. Acord privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț, adoptat prin Decizia 94/800/CE, intrat în vigoare 22.12.1994, publicat: JO L, nr.336 din 23.12.1994.
5. CĂPĂȚÎNĂ, O. *Dreptul concurenței comerciale, concurența neloială pe piața internă și internațională*, București: Lumina Lex, 1996, p.250.

CALITATEA DE SOȚ – CONDIȚIE DE ADMITERE LA SUCEESIUNE A SOȚULUI SUPRAVIEȚUITOR

Aliona CIOCANU

Ne propunem, în cele ce urmează, să examinăm una din condițiile necesare venirii la succesiune a soțului supraviețuitor – cea de a avea calitatea de „soț”.

Noțiunea de „soț” nu este definită în vreo normă cuprinsă în Codul familiei al Republicii Moldova sau de normele unui alt act normativ, însă poate fi dedusă din acestea.

Astfel vom defini termenul „soț” după cum urmează:

– persoanele aflate în relații de căsătorie înregistrată la oficiul stării civile, bărbat și femeie care nu sunt rude în linie dreaptă până la al IV-lea grad inclusiv, nu sunt frați și surori;

sau

– bărbatul și femeia aflați în raporturi de căsătorie înregistrate în condițiile legii la oficiul de stare civilă.

Încheierea căsătoriei, în condițiile legii, dă naștere pentru fiecare dintre soți la anumite drepturi și obligații, atât de natură personală, cât și de natură patrimonială. Legiuitorul expres a statuat că *„numai căsătoria încheiată la organele de stat de stare civilă generează drepturile și obligațiile de soți”*.

Astfel, în opinia noastră, calitatea de „sot supraviețuitor” o are persoana aflată într-o căsătorie, dar al cărei soț (soție) a decedat.

Prezentarea noastră va urmări particularitățile acestei calități a soțului supraviețuitor.

În privința celorlalți moștenitori legali, este important gradul de rudenie cu defunctul, iar în ceea ce privește recunoașterea drepturilor succesoriale ale soțului supraviețuitor, aceasta este legată de existența calității sale de soț al defunctului, calitate valabilă la data decesului celui din urmă.

Unul dintre efectele patrimoniale ale căsătoriei este și nașterea dreptului la succesiune între soți. Pentru a putea veni la succesiunea soțului său predecedat, soțul supraviețuitor trebuie să întrunească toate condițiile legale pentru a putea moșteni, și anume: să aibă capacitatea succesorală, să aibă vocație succesorală și să nu fie nedemn de a moșteni, dar totodată, obligatoriu, la data deschiderii succesiunii, acesta trebuie să aibă calitatea de soț.

Cum prevede legislația familială, unul dintre temeiurile încetării raporturilor de căsătorie este decesul unuia dintre soți. Din momentul decesului unuia dintre soți, se deschide succesiunea și se naște calitatea de moștenitor legal, rezervatar al soțului supraviețuitor.

Nu pot avea calitatea de soți, respectiv, de succesori, concubinii, sau persoanele ale căror căsătorie a fost desfăcută, ori căsătoria cărora a fost declarată nulă sau anulată.

Soțului supraviețuitor îi este recunoscută calitatea de moștenitor legal, fiind statuat ca moștenitor de clasa I, și va culege o cotă egală, de rând cu descendenții și ascendenții privilegiați ai celui ce a lăsat moștenirea.

UNELE ASPECTE PRIVIND RĂSPUNDEREA CIVILĂ A ADMINISTRATORULUI ÎN CAZ DE INSOLVABILITATE A SOCIETĂȚII COMERCIALE

Victoria HÎNCU

Insolvabilitatea produce consecințe grave pentru societatea comercială, deoarece, pe de o parte, îi este afectată activitatea sa, se află sub supravegherea instanței de judecată, iar administratorului i se ridică funcția de a administra societatea comercială, pe de altă parte, aceasta duce la dizolvarea societății comerciale.

În acest sens, putem menționa efectele pe care le produce: asupra salariaților (concedieri), asociaților (sumele investite în dobândirea de drepturi sociale contra societății vor putea fi recuperate numai după ce toți creditorii sociali vor fi plătiți, asociații având o poziție mai dezavantajoasă), nu în ultimul timp, și asupra administratorului (după cum am mai menționat, i se ridică de drept prerogativele de gestiune și administrare a societății, care trec la administratorul provizoriu).

Insolvabilitatea societății comerciale poate surveni din diverse cauze, atât subiective, cât și obiective. Pentru noi prezintă interes cele subiective, deoarece administratorii societății falite, pentru incompetența lor, lipsa de profesionalism, pentru fraudele lor în gestionarea averii sociale care au dus la insolvabilitatea societății, trebuie să răspundă față de cei prejudiciați pentru aducerea în stare de insolvabilitate a societății.

Dar aici trebuie să facem o precizare asupra unor noțiuni care de multe ori sunt confundate sau înțelese greșit. În conformitate cu art. 2 al Legii insolvabilității nr. 149/2012 care reglementează aceste noțiuni, și anume: *incapacitate de plată* – situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea lui de a-și executa obligațiile pecuniare scadente, inclusiv obligațiile fiscale. Incapacitatea de plată este, de regulă, prezumată în cazul în care debitorul a încetat să efectueze plăți; iar situația financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată, constatată prin act judecătoresc de dispoziție reprezintă *insolvabilitatea*. De asemenea, trebuie să atragem atenție și asupra *întreprinderii care se află în dificultate financiară* – aceasta este considerată întreprinderea al cărei potențial de viabilitate managerială și economică se află într-o dinamică descrescătoare, dar al cărei titular execută sau este capabil să execute obli-

gațiile exigibile. Aceste precizări ne permit să stabilim în ce circumstanțe putem analiza aspectele legate de răspunderea administratorului, în special de răspunderea civilă a acestuia.

O idee susținută de doctrinarii români este că în toate cazurile răspunderea administratorului, în special cea patrimonială, trebuie să își păstreze caracterul excepțional, dat fiind faptul că societatea comercială este o persoană juridică, cu subiectivitate proprie și patrimoniu propriu cu care trebuie să răspundă pentru datoriile sale [3, p. 186].

Deci în categoria administratorilor chemați să răspundă pentru insuficiența activului societății aflate în insolvabilitate, putem include, spre exemplu:

- Administratorii care la data încetării plăților dețin această funcție;
- Administratorul de fapt, aici ne referim la acele persoane din cadrul societății care desfășoară o activitate obișnuită de gestiune și administrare a societății, fără să aibă calitatea de administrator de drept al societății. Acest administrator de fapt este, cel mai des, un administrator aparent, lucrând ca atare în raporturile cu terții, cum ar fi, spre exemplu, o persoană cunoscută de terți ca administrator al societății, dar care a fost revocat ori căruia i-a expirat mandatul. În acest sens, jurisprudența franceză include în categoria administratorilor de fapt: societatea-mamă, când se manifestă și ca administrator al filialei; directorii tehnici, executivi (funcționari ai societății), când se comportă ca și cum ar fi administratorii propriu-ziși ai societății; băncile care se comportă ca administratori de fapt al societății pe care le susțin abuziv cu credite ori investiții în capitalul social (participă la capitalul social al acestora, își delegă prepușii care impun administratorilor societății cele mai importante decizii ș.a.), de asemenea, poate fi și asociatul (acționarul) majoritar sau care deține controlul asupra societății, asociat care se amestecă fățiș sau în mod ocult în afacerile firmei, preluând conducerea acestora, cu excepția cazurilor în care acesta se limitează la a asista la adunări și lasă administratorilor propriu-ziși inițiativa în materie de gestiune a societății:

- administratorii persoane juridice, trebuie să menționăm că sunt responsabili, atât persoanele juridice, cât și persoanele fizice-reprezentant al persoanei juridice administrator;

- administratorul revocat, în acest caz, obligația subzistă dacă situația care a dus la insuficiența activului a luat naștere în timpul exercitării mandatului său.

Pentru aplicarea răspunderii civile față de administratorii care au dus la insolvabilitatea societății comerciale, trebuie să fie întrunite condițiile generale prevăzute de legislație, cum ar fi: fapta prejudiciabilă, prejudiciul, culpa și legătura de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și prejudiciul cauzat. Dar trebuie să menționăm faptul că în caz de insolvabilitate, care totuși reprezintă o situație specială, aceste condiții pot căpăta unele conotații speciale.

La baza acestei răspunderi pot sta diverse situații, cum ar fi, spre exemplu, acțiunile administratorului ce țin de înstrăinarea unor bunuri din patrimoniul societății la un preț mult mai mic ca prețul lui pe piață, în așa fel cauzând societății pagube mari ce au dus la falimentul acesteia, sau situația în care a dispus în interes personal desfășurarea unei activități care duce în mod vădit la insolvabilitatea societății, tot aici poate fi menționată și situația când a folosit bunurile sau creditele societății în folos propriu sau în folosul unei alte societăți, unde administratorul are interes, importanță prezintă și gestiunea greșită. Șirul acestora poate fi continuat, deoarece activitatea administratorului este una complexă.

Totodată, faptele ilicite care pot da naștere acestei răspunderi sunt limitativ prevăzute de lege, fiind numai fapte intenționate [2, p.49].

În ceea ce privește prejudiciul, acesta reprezintă insuficiența activului societății. Doar că vorbind de întinderea reparației, la aprecierea acesteia trebuie să se ia în considerație gravitatea faptei și natura funcțiilor îndeplinite.

Tot aici trebuie să menționăm că a contribui la insuficiența activului, nu înseamnă a cauza această insuficiență a activului, ceea ce înseamnă că legătura de cauzalitate dintre greșeala de gestiune și insuficiența activului este, de fapt, o cauzalitate parțială și anume, din acest punct de vedere elementul dat este dificil de dovedit. Cu toate acestea, putem concluziona că răspunderea administratorului pentru insuficiența activului trebuie angajată doar dacă acest prejudiciu a rezultat din greșeala de gestiune, iar la insolvabilitatea societății comerciale a contribuit prin faptele sale culpabile.

Referințe:

1. Legea insolvabilității nr.149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial*, nr. 193-197 din 14.09.2012.
2. Al HAJJAR, S. *Răspunderea civilă a administratorului debitorului aflat în insolvență. Fizionomia fraudei. Riscurile administrării. Insuficiența activului*. București: Universul juridic, 2012.

3. PIPEREA, Gh. *Obligațiile și răspunderea administratorilor societăților comerciale*. București: All-Beck, 1998.

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Александр КАЛЕНИК

Важнейшим вопросом при определении предмета регулирования предпринимательского права выступает понятие предпринимательской деятельности. Ввиду отсутствия в Республике Молдова ситуации дуализма частного права, основой правового регулирования отношений, возникающих между предпринимателями или с их участием в процессе и по поводу осуществления предпринимательской деятельности, выступает Гражданский кодекс РМ [3, с.35] (далее ГК РМ). Подтверждением служит то, что, согласно ч. (4) ст. 2 ГК РМ, субъектами гражданских правоотношений являются физические и юридические лица, как осуществляющие предпринимательскую деятельность, так и не осуществляющие её.

Понятие предпринимательской деятельности в предпринимательском праве Республики Молдова имеет практически такое же значение, что и понятие торговой сделки в торговом праве стран, сохраняющих традицию дуализма частного права и автономии торговых кодексов. При этом характерной чертой молдавского предпринимательского права выступает не субъективный (как в Германском торговом уложении), а объективный (как во Французском торговом кодексе) критерий определения предмета его действия. Иначе говоря, при определении предмета регулирования в предпринимательском праве у нас за основу принят объективный критерий, а вспомогательным к нему выступает критерий субъективный с негативными оговорками. Доказательством тому выступает наличие в законодательстве Республики Молдова легального определения предпринимательства (п. 1 ст. 1 закона РМ № 845 от 3 января 1992 г. «О предпринимательстве и предприятиях») и, соответственно, отсутствие чёткого определения предпринимателя (коммерсанта). В пользу объективного критерия действия предпринимательского права говорит также юридическая конструкция, закреплённая ст. 26 ГК

РМ, согласно которой лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность без государственной регистрации, не вправе ссылаться на то, что оно не является предпринимателем. Это значит, что специальные нормы о предпринимательстве должны применяться к фактически осуществляемой предпринимательской деятельности, вне зависимости от наличия или отсутствия статуса предпринимателя у субъекта такой деятельности.

Следует констатировать, что легальная дефиниция предпринимательства, приведенная в ст. 1 Закона РМ № 845 от 3 января 1992 г., изначально страдала рядом смысловых и формально-юридических недостатков (как-то: отсутствие указания на наличие специального статуса у субъектов предпринимательства; не доходность, а прибыльность предпринимательства как его предполагаемая цель и др.). В этой связи в доктрине коммерческого (предпринимательского) права представлено более точное правовое определение: предпринимательская деятельность (предпринимательство) – это инициативная, осуществляемая самостоятельно, от своего имени, на свой риск и под свою имущественную ответственность легальная деятельность физических и юридических лиц, признаваемых по закону предпринимателями, направленная на извлечение прибыли от производства и реализации продукции (товаров), выполнения работ, оказания услуг [4, с.31].

Для полноты определения и раскрытия правового содержания понятия предпринимательства выделяется ряд характерных признаков этой деятельности (как экономических, так и юридических). В зависимости от подходов, разными юристами формулируется различное число признаков предпринимательства [1, р.50-55]. По нашему мнению, можно выделить следующие характерные признаки предпринимательства: 1) общественная полезность и правомерность деятельности; 2) инициативность и самостоятельность; 3) осуществление от своего имени и под собственным фирменным наименованием; 4) рисковый характер деятельности и полная (а также повышенная) имущественная ответственность предпринимателя; 5) обязательность приобретения статуса предпринимателя субъектом этой деятельности; 6) профессиональный, постоянный, систематический характер деятельности; 7) позитивность деятельности, выраженная в производстве и реализации продукции, выполнении работ, оказании услуг; 8) извлечение

прибыли как цель данной деятельности; 9) презумпция наличия у предпринимателя своего предприятия (организованного дела) как обязательного средства ведения предпринимательской деятельности [5, с.33].

Итак, сумма доктринально дифференцированных признаков предпринимательства приводит к более полному правовому определению: предпринимательской признается осуществляемая на свой риск инициативная, самостоятельная, легальная, систематическая и профессиональная деятельность обладающих качеством предпринимателей физических и юридических лиц, направленная на извлечение прибыли от производства и реализации продукции, выполнения работ, оказания услуг, посредством эксплуатации предприятия.

Юридическое значение правильного и точного определения понятия предпринимательской деятельности состоит также в том, что факт осуществления предпринимательской деятельности влечет за собой применение специальных норм, которые мы относим к нормам предпринимательского права. Так, нельзя не согласиться с тем, что осуществление субъектами гражданского права предпринимательской деятельности рассматривается с позиций гражданского законодательства как юридический факт, с наличием (или отсутствием) которого связываются определенные правовые последствия и особенности регулирования [2, с.16]. В связи с этим необходимо строго отличать всякую иную профессиональную и доходную деятельность от деятельности предпринимательской, чтобы к похожей деятельности не применялись нормы предпринимательского права. Так, известно, что в силу закона предпринимательством не являются: любая работа по трудовому договору (контракту), научная, адвокатская деятельность, деятельность нотариусов, медицинская практика, творческая деятельность свободных художников (композиторов, писателей, художников, режиссеров, кинооператоров и др.), деятельность священнослужителей по отправлению религиозных культов, спортивная деятельность, деятельность экспертов, архитекторов, судебных исполнителей, медиаторов. В то же время не являются предпринимательством такие состояния, как владение акциями акционерных обществ, обладание долей в

уставном капитале общества с ограниченной ответственностью, занятие должности управляющего коммерческой организацией, хотя они и урегулированы нормами предпринимательского права.

Ещё одна проблема связана с попытками дифференциации понятий экономической, хозяйственной, предпринимательской, коммерческой деятельности, а также таких понятий, как «бизнес», «аfасеге», что, на наш взгляд, может иметь лишь экономическое, но не правовое значение. В молдавском законодательстве указанные термины используются в различной степени, в различных значениях и в различных нормативных актах (например, Классификатор видов экономической деятельности, Налоговый кодекс, Закон о несостоятельности, др.). В любом случае основным термином остаётся «предпринимательская деятельность», которая определена законом РМ «О предпринимательстве и предприятиях», её синонимами выступают термины «бизнес» и «аfасеге». При этом такой термин, как «коммерческая деятельность», имеет узкое содержание как предпринимательская деятельность в сфере торговли (см. ст. 3 закона РМ «О внутренней торговле»), а понятия экономической и хозяйственной деятельности легально не раскрываются.

Литература:

1. ROȘCA, N. BAIEȘ, S. *Dreptul afacerilor. Manual*. Chișinău, 2011. 576 p.
2. БЫКОВ, А.Г. О содержании курса предпринимательского права и принципах его построения. В: *Правовое регулирование предпринимательской деятельности в рыночной экономике* / Отв. ред. Е.П. ГУБИН, Е.Б. ЛАУТС. Москва: «Юрист», 2008, с. 16.
3. КАЛЕНИК, А.В. Гражданский кодекс – кодекс предпринимателей. В: *Бизнес-Право*, 2004, № 1, с.35.
4. КАЛЕНИК, А.В. *Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник*. Кишинэу, 2008. 352 с.
5. КАЛЕНИК, А.В. Основы правового регулирования предпринимательства и предприятий в Республике Молдова: состояние, тенденции развития и проблемы. В: *Предпринимательское право*. Москва, 2009, № 2, с. 28-34.

POVARA BANCHERULUI ÎN MOMENTUL EXIGIBILITĂȚII CREAȚELOR SALE

Nicolae MARIAN

În virtutea forței contractuale obligatorii, contractul de credit bancar urmează a fi executat de către debitor în strictă concordanță cu graficul de achitare stabilit de către părțile contractante. Excepția de la această regulă survine în situația încălcărilor graficului de plată de către client. În acest moment, bancherul pretinde la *restituito in integrum*, care nu poate fi aplicată fără parcursul prealabil al mecanismelor de somare a debitorului, în consecința cărora contractul de credit nu are practic altă izbândă decât a fi reziliat. În caz contrar, nu există temeii de a solicita restituirea integrală a sumelor restante aferente creditului eliberat, deoarece forța obligatorie a contractului triumfă în relația dintre părți. Din acest moment, apar cel puțin două probleme majore: una raportându-se la *despăgubirea băncii în locul prestației debitorului*, ori, mai bine zis, la determinarea regulilor de estimare a acestei despăgubiri, iar cea de a doua, la mecanismul utilizat în aplicarea formei de apărare a dreptului băncii în momentul în care creanța față de debitor atinge plafonul exigibilității sale. Prezentul studiu va fi dedicat ultimei situații problematice din cele ce sunt indicate *supra*. La această etapă, în calitate de metodă de apărare bancherul apelează la art. 11 lit. e) CC RM, unde se evocă despre *impunerea la executarea obligației în natură* în cazurile în care debitorul nu restituie benevol banii în termenul stabilit prin somație, precum și la temeiul de drept reliefat în textul art.602 CC RM, unde este reglementată răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor contractuale. În așa mod, sunt declanșate procedurile judiciare în cadrul cărora urmează a fi parcurse până la trei grade de jurisdicție care, potrivit practicilor, derulează în medie până la 2,5 ani [1, 2, 3]. Acest fapt, în regim dihotomic, împovărează considerabil situația creditorului cât și a clientului, deoarece banca rămâne a fi privată de banii care îi aparțin, dar debitorului i se sporește gradul de îndatorare în legătură cu faptul că, potrivit prevederilor legale, calculul dobânzilor aferente creditului bancar nu este suspendat pe perioada procesului judiciar.

Prin urmare, cursul constructiv al contractului de credit bancar prognozat inițial este afectat considerabil, deoarece se împiedică realizarea de către bancher a unui drept reieșit *a priori* dintr-o creanță

certă lichidă și exigibilă. Totodată, impactul duratelor îndelungate ale procedurilor judiciare dublică prejudiciul suportat de către bănci. Pe lângă faptul că bancherul este deposedat de soldul datorat de către debitor, legea îl obligă să distribuie în unele cazuri același quantum al soldului datorat în fondul de risc al băncii în conformitate cu prevederile Hotărârii BNM nr.231 din 27.10.2011 prin care s-a aprobat Regulamentul cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale.

Aceasta din cauza că creditele neperformante intrate în categoria celor „*compromise*” necesită completarea fondului de risc cu până la 100% din soldul nerestituit de către debitor. În așa mod, pentru fiecare credit neperformant se îngheață încă o sumă echivalată cu cea datorată de către debitor, dar durata îndelungată a procedurilor judiciare tolerează continuu acest dezmăț.

Astfel, situația se apreciază a fi una alarmantă, din aceste considerente, în opinia noastră, urmează a fi întreprinse măsuri de urgență.

Drept exemplu, în anul 2012 a avut loc o reformă grandioasă în interesele băncilor și ale altor profesioniști pe piața financiară, prin care în Legea RM cu privire la ipotecă nr. 142/2008 a fost inclus un articol nou 33¹, potrivit căruia contractele de ipotecă se pot investi cu formulă executorie.

În anul 2014, formula executorie a sprijinit și contractele de gaj ca urmare a completării art. 11 al CE RM cu o nouă literă n).

Aceste mecanisme au simplificat considerabil tehnicile creditorilor utilizate în vederea eludării abuzurilor admise de către debitorii ipotecari și gajiști de drepturile sale procedurale din cadrul proceselor judiciare.

Mecanismul referit la investirea cu formulă executorie a contractelor de ipotecă și de gaj este inspirat pe deplin din legislația română, și anume, din Ordonanța de urgență nr. 99 din 2006, unde la art. 120 se dispune: *contractele de credit, inclusiv contractele de garanție reală sau personală, încheiate de o instituție de credit constituie titluri executorii*. De aici poate fi observat caracterul executoriu cu care se investesc și contractele de credit române. Pentru prima dată în România, contractele de credit au fost investite cu formulă executorie doar atunci când calitatea de creditor o avea Banca Națională a României prin Legea bancară nr. 58 din 05.03.1998, care s-a abrogat prin OUG nr. 99/2006. Acest lucru a facilitat considerabil activitatea bancară chiar dacă savantul român Ion Turcu consideră că

determinarea unui act juridic de a fi titlu executoriu este o problemă de ordine publică, pentru că antrenează intervenția forței publice și, ca atare, nu poate rezulta din simplu acord de voință al părților sau dintr-o manifestare de voință unilaterală [6, p.354; 4]. Alți cercetători români s-au expus invers în aceeași privință afirmând că părțile totuși pot conveni asupra învestirii cu formulă executorie a contractului de credit bancar [6, p. 354, 5].

Noi considerăm că învestirea cu formulă executorie a contractului de credit bancar în regim convențional este o soluție indispensabilă la etapa actuală, o soluție corectă și una care constituie o cale unică spre realizarea vertiginoasă a dreptului de creanță bancară la momentul exigibilității sale, care este *a priori* cert și lichid. Aceasta deoarece executarea silită a contractului de credit în cazul neexecutării benevole, este o circumstanță de neomis, indiferent de faptul dacă ea se consimte de către debitor în cadrul convenției cu bancherul, ori se dispune de către instanța de judecată în ordinea tuturor formalităților.

Pe lângă motivele invocate *supra*, în urma cărora ambele părți suportă consecințele negative ale duratelor îndelungate ale procedurilor judiciare, bancherul are un impact și asupra dobânzilor bancare calculate continuu, pe care nu le poate adjuceca în ordinea examinării litigiului într-un singur proces judiciar. Acest lucru este un rezultat al creșterii continue a dobânzilor odată cu scurgerea timpului, fapt care necesită concretizarea cerințelor față de debitor cu ajustarea sumei solicitate de la acesta din urmă, cumulativ cu quantumul calculat la dobândă pentru fiecare ședință de judecată în parte în temeiul art. 60 CPC RM. Ședințele de judecată, de regulă, derulează în intervale de timp 0,5/3 luni una față de alta. Atunci când datoria la principal al debitorului este mare, dobânzile, la rândul lor, tot sunt mari și calculul acestora niciodată nu coincide cu ziua emiterii hotărârii, deoarece cu fiecare cerere de concretizare a bancherului urmează a fi respectat dreptul debitorului la cercetarea acesteia consfințit prin art. 56 CPC RM. În caz contrar, se va viola principiul egalității armelor și al contradictorialității în calitate de principii fundamentale ale procesului judiciar civil, care, în virtutea regulilor subsidiarității consfințite prin art.4 al Constituției RM, ar putea viola dreptul la un proces echitabil în materia expusă prin art. 6 alin. (1) al CEDO.

Durata cercetării cererii de concretizare a bancherului, prin care se majorează quantumul dobânzilor, iarăși este generatoare de dobânzi

creându-se în așa mod un cerc vicios care îl pune pe bancher în situația înaintării unei noi cereri în judecată, pentru încasarea dobânzilor care s-au ratat în perioada dintre ultimul calcul al acestora și data emiterii hotărârii de către instanța de judecată prin care se dispune încasarea întregii datorii de la client. Astfel, este necesară înaintarea unei noi acțiuni în cadrul căreia se solicită doar încasarea dobânzilor pe perioada dintre ultima cerere de concretizare a acțiunii și data emiterii hotărârii. În așa mod, bancherul suportă pierderi de timp și cheltuieli judiciare pentru noul proces inițiat împotriva debitorului, obiectul căruia constă în adjudecarea dobânzilor ratate în perioada explicată *supra*, fiind în așa mod neglijat principiul celerității și examinării în termen rezonabil a cauzelor în instanțele judecătorești. În contextul expus, investirea cu formulă executorie a contractelor de credit bancar este o măsură strict necesară care se propune a fi aprobată de către legislator pentru a despovăra bancherul de problematica cu care se confruntă.

În acest sens, *de lege ferenda* propunem completarea art. 11 al CE RM cu o nouă literă la care să se indice că: *contractele de credit bancar constituie titluri executorii*. Suplimentar, urmează a fi concretizată lista situațiilor care ar fi constituit temei pentru debitori în ceea ce privește contestarea veridicității oricăror date din contractele de credit investite cu formulă executorie, în măsura în care să se respecte din plin art.20 al Constituției RM prin care se interzice îngrădirea accesului liber la justiție.

Referințe:

1. Decizia Colegiului Civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2015. Dosar nr.2ra-51/15. www.csj.md [Vizitat la 02.11.2015].
2. Decizia Colegiului Civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 23.12.2015. Dosar nr. 2r-1043/15. www.csj.md [Vizitat la 26.01.2016].
3. Încheierea Colegiului Civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2015. Dosar nr. 2ra-2499/15. www.csj.md [Vizitat la 26.01.2016].
4. TURCU, I., DELEANU, S. Executarea silită a contractelor de credit. În: *Revista Dreptul*, 1993, nr. 12, p. 54.
5. DOBRICAN, Gh., POPA, I., PĂTULEA, V. Discuții în legătură cu admisibilitatea convenției de către părți cu privire la caracterul executoriu al contractului de credit bancar. În: *Dreptul*, 1994, nr. 4, p. 29.

6. TURCU, I. *Contractele bancare în Noul Cod civil: art. 2184-2194, 2279-2494*. București: C.H. Beck, 2013, p. 554.

APROBAREA TACITĂ – PRINCIPIU DE BAZĂ AL AUTORIZĂRII ACTIVITĂȚII DE ÎNTEPRINZĂTOR

Cristina MARTIN

Lupta cu corupția, birocrăția și arbitraritatea ne orientează spre noi soluții și modalități de combatere a acestora. În acest sens, prin *Legea nr.235 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător din 20 iunie 2006* [1], legiuitorul în scopul creării unui cadru juridic favorabil mediului de afaceri și climatului investițional pentru dezvoltare social-economică, a stabilit principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător. Ulterior, aceste principii au fost preluate și dezvoltate de alte legi și acte subordonate legilor în funcție de domeniul de aplicare a acestora [2]. Astfel, cu referire la domeniul autorizării activității de întreprinzător, prin *Legea nr.160 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător* [3], au fost fixate și detaliate principiile de reglementare prin autorizare a activității de întreprinzător, printre care și principiul aprobării tacite, preluat din *Legea 235/2006*.

Esență. Conform art. 11 din *Legea nr. 235/2006*, licența/autorizația se consideră eliberată dacă autoritatea administrației publice și/sau altă instituție abilitată prin lege cu funcții de reglementare și de control (în continuare „autoritatea emitentă”) nu răspunde solicitantului în termenul prevăzut de lege pentru emiterea acesteia. În aceeași ordine de idei, *Legea nr.160/2011* concretizează că principiul aprobării tacite se aplică în cazul depășirii de către autoritatea emitentă a termenului stabilit de lege pentru eliberarea, prelungirea, reperfectarea actului permisiv și în lipsa unei comunicări scrise privind refuzul ei. Prin urmare, lipsa răspunsului din partea autorității competente permite solicitantului de licență/autorizație să practice activitatea de întreprinzător ca și cum ar fi obținut licența/autorizația solicitată. De aici rezultă că legiuitorul a considerat atitudinea de pasivitate – drept tăcere – fapt care echivalează cu un act administrativ, generator de drepturi și obligații. Totuși, în cazul în care autoritatea competentă a emis un răspuns negativ în termenul stabilit de lege sau există o

comunicare în scris în acest sens, acceptarea tacită nu poate fi invocată.

Aplicabilitate. Prevederile Legii 235/2006 se extind asupra tuturor licențelor/autorizațiilor emitente. În acest context, deși Legea nr.160/2011 restricționează aplicarea principiului aprobării tacite doar la actele permissive incluse în *Nomenclatorul actelor permissive* anexat la Legea nr.160/2001, totuși Legea nr.451/2001 stabilește că principiul aprobării tacite este aplicat și la eliberarea, prelungirea și reperfectarea licenței.

În altă ordine de idei, prevederile legislației în vigoare generează diverse interpretări la capitolul aplicării principiului aprobării tacite la inițierea afacerii. În pofida faptului ca Legea nr. 235/2006 menționează despre aprobarea tacită a inițierii afacerii, Legea nr. 220 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali din 19.10.2007 [4] nu conține vreo normă expresă sau de trimitere care să preia acest principiu. Mai mult, lipsa reglementării mecanismului de realizare a principiului aprobării tacite la inițierea afacerii trezește mai multe dificultăți, cum ar fi: obținerea de către persoana juridică a numărului unic de identificare, a extrasului din Registrul de stat al persoanelor juridice, atribute fără de care nu este posibilă continuarea procesului de inițiere a afacerii (de ex., deschiderea contului bancar sau luarea la evidență de către organele de statistică, asigurări sociale, medicale etc.).

Excepții. Procedura aprobării tacite se aplică tuturor licențelor/autorizațiilor emise de autoritățile competente, cu excepția celor emise în domeniul care vizează activitățile nucleare și radiologice, regimul armelor de foc, munițiilor și explozibililor, regimul substanțelor narcotice și al altor substanțe psihotrope [5]. Pe lângă aceste câteva activități care țin, în principal, de domeniul siguranței naționale, Legea 160/2011 stabilește că sub incidența respectivei Legii nu cad raporturile ce țin de genurile de activitate de pe piața financiară (bancară și nebanară).

Aspecte de procedură. Analizând prevederile legale privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, constatăm că aplicarea principiului aprobării tacite poate avea loc la întrunirea a trei condiții:

(a) *Depunerea cererii.* Solicitantul depune cererea pentru eliberarea actului permisiv, în două exemplare, la autoritatea emitentă. La cerere se anexează actele necesare, conform legii speciale.

Alternativ, la cerere se anexează o declarație pe proprie răspundere privind respectarea condițiilor prevăzute de lege ce reglementează activitatea pentru care solicită actul permisiv.

(b) *Dovada recepționării.* Un exemplar al cererii depuse, după înregistrarea acesteia de către autoritatea emitentă, se restituie solicitantului. Acest exemplar al cererii servește dovadă a începerii curgerii termenului pentru aplicarea principiului aprobării tacite. Legea obligă autoritatea emitentă să restituie solicitantului al doilea exemplar al cererii la data înregistrării acesteia. Forma actului ce confirmă depunerea informației necesare pentru întocmirea și eliberarea actului permisiv solicitat va fi stabilită de autoritatea emitentă în fiecare caz în parte. Astfel, Legea nr. 451/2001 prevede că declarația pentru eliberarea/prelungirea licenței și documentele anexate la ea se înregistrează conform borderoului, a cărui copie se înmânează solicitantului de licență, cu mențiunea privind data înregistrării declarației.

(c) *Expirarea termenului.* Termenul general de eliberare a actului permisiv este de 10 zile lucrătoare începând cu ziua înregistrării tuturor actelor necesare eliberării actului permisiv. Pentru unele genuri de activitate, legea stabilește alte termene, de exemplu, pentru eliberarea licenței Legea nr. 451/2001 stabilește termenul de 5 zile din ziua recepționării cererii.

Efecte. Licența/autorizația se consideră acordată sau, după caz, reînnoită dacă autoritatea emitentă nu răspunde solicitantului în termenul prevăzut de lege pentru emiterea sau reînnoirea ei. După expirarea termenului stabilit de lege pentru emiterea licenței/autorizației și în lipsa unei comunicări scrise din partea autorității emitente, solicitantul poate desfășura activitatea pentru care a solicitat licență/autorizare. În această oride de idei, Legea nr.161 privind implementarea ghișeului unic în desfășurarea activității de întreprinzător din 22.07.2011 [6] prevede că actul confirmativ (cererea sau borderoul) înlocuiește actul permisiv solicitat în cazul în care a fost aplicat principiul aprobării tacite, fiind investit automat cu forța juridică a actului permisiv solicitat. Acest act are caracter provizoriu și se înlocuiește în timp cu actul permisiv solicitat. Pentru obtinerea documentului oficial, necesar începerii activității, persoana interesată se va adresa la autoritatea în cauză. În caz de refuz sau nesoluționarea în termen a cererii, persoana interesată se poate adresa în procedura

contenciosului administrativ în vederea obținerii actului cu caracter permisiv.

Sancțiuni. Potrivit art.350 Cod contravențional, nesoluționarea expresă a cererii privind eliberarea de acte prin care s-ar permite solicitantului să inițieze și/sau să desfășoare o afacere, generându-se astfel intervenția prezumției legale a aprobării tacite, reprezintă o contravenție și poate fi sancționată cu amendă de la 50 la 250 de unități convenționale.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al RM*, nr.126-130/627 din 11.08.2006.
2. Legea nr.451 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător din 30.07.2001. Republicată În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.26-28/95 din 18.02.2005; Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.193-197/667 din 14.09.2012; Legea nr. 143 privind regimul articolelor pirotehnice din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al RM.*, nr.352-357/660 din 28.11.2014.
3. *Monitorul Oficial*, nr.170-175/494 din 14.10.2011.
4. *Monitorul Oficial*, nr.184-187/711 din 30.11.2007.
5. Legea privind regimul articolelor pirotehnice nr.143 din 17.07.2014 nr.352-357/660. În: *Monitorul Oficial al RM*, din 28.11.2014.
6. *Monitorul Oficial*, nr.170-175/496 din 14.10.2011.

**EXERCITAREA DREPTULUI LA CITARE VS PLAGIAT.
CONTROVERSE, REGLEMENTĂRI LEGALE**

Cristina NEGRU

Deși plagiatul se referă la acțiunea unei persoane de a prelua anumite lucrări, idei, creații cunoscute sau nu de ceilalți, oricum scrise de altcineva, cu scopul de a le prezenta ca și cum i-ar aparține, acesta nu este clar delimitat. Nu există criterii stabilite după care oamenii să se ghideze și astfel să se diminueze această tendință de a însuși ceva ce nu le aparține.

Plagiatul este o practică destul de răspândită atât în spațiul academic, cât și în mediul universitar. Reprezintă o formă de fraudă academică și face parte din contextul eticii academice, reprezentând o problemă de educație etică.

În spațiul universitar, pot exista mai multe situații: 1. o teză realizată de către un student/masterand, care este rezultatul unei cercetări proprii, utilizând o serie de surse – exercitarea dreptului la citare sau plagiat? 2. O teză făcută la comandă (am putea s-o asimilăm

cu o operă realizată la comandă, unica diferență, pe foaia de titlu este indicat alt nume decât cel al autorului – transmiterea dreptului la paternitate – care este inalienabil. Acest fapt poate fi mai clar înțeles prin traducerea engleză de „copyright”: care include esențialmente dreptul de a reproduce și de a distribui creația – nu de a o revendica și publica în nume propriu. o teză realizată în urma scanării a 2 sau 3 manuale și aranjării acestei informații – o operă integrantă, exercitarea dreptului la citare sau plagiat?

O altă problemă ce persistă în spațiul academic și universitar este limita dintre plagiat și exercitarea dreptului la citare. Pentru exercitarea dreptului la citare, trebuie întrunite cumulativ următoarele condiții: utilizarea citatelor în proporții reduse, scop – de cercetare sau critică, opera din care se exercită dreptul la citare – trebuie să fie divulgată, să se indice numele autorului și sursa, dreptul la citare să se exercite în măsura impusă de practica pertinentă și scopul specific. Astfel, lipsa unei citări instituie o prezumție de plagiat, chiar dacă lucrarea este de excepție și cu elemente clare de originalitate. În practică sunt situații când citarea nu este corectă din motive diverse, de exemplu asemănarea de titlu sau nume de autori. Ce se întâmplă în această ipoteză? Ce este mai grav, lipsa citării sau atribuirea eronată a paternității unei opere? Această ipoteză, de citare greșită, de atribuire a paternității unei opere altui autor nu este acoperită de definiție legală. Atât lipsa citării cât și citarea eronată, de atribuire a unei opere altui autor, încalcă dreptul moral al autorului de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei (dreptul la paternitate al autorului).

Dreptul la paternitate conform art.10 alin.(1) – Legea nr.139/2011 [1] – dreptul de a fi recunoscut în calitate de autor al operei sale și dreptul de a pretinde o atare recunoaștere, inclusiv prin indicarea numelui său pe toate exemplarele operei publicate sau prin referirea la numele său, după cum se obișnuiește, în cazul oricărei valorificări a operei. Astfel, în instanța de judecată părțile invocă următoarele: folosirea de termeni juridici identici se datorează sursei comune a ambilor autori – legea, autorul nu poate pretinde paternitatea formulării unor probleme generale (denumirea unor capitole), care se regasesc în orice tratat în domeniu, nu pot beneficia de protecția legală a drepturilor de autor ideile, teoriile, conceptele, descoperirile științifice, procedeele, oricare ar fi modul lor de preluare, nu pot constitui obiect al protecției drepturilor de autor nici textele legislative, admi-

nistrative sau judiciare [2], utilizarea de scurte citate dintr-o operă, în scop de analiză, comentariu sau critică ori cu titlu de exemplificare, în măsura în care folosirea lor justifică întinderea citatului; adică nu a folosit citate scurte, ci părți integrale, încălcarea dreptului la respectarea integrității operei reclamantului, prin includerea de către pârât a comentariilor personale intercalate în textul plagiat, opera pârâtului, precum și opera reclamantului sunt opere integrante. Art.13 alin.(1) Legea nr.139/2011 opera integrantă – sunt culegerile sau alte opere în care autorul beneficiază de dreptul asupra compilării sau sistematizării materialelor. Alin. (3) – Dreptul de autor al alcătuitorului nu constituie pentru alte persoane un impediment de a compila și a sistematiza aceleași materiale pentru a crea alte opere integrante.

Un alt fenomen destul de răspândit în spațiul academic este și autoplagiatul. Nu constituie prezentarea drept creație personală a creațiilor originale ale unui alt autor – ci prezentarea drept o creație originală nouă a creațiilor originale anterioare ale aceluiași autor. Deși conceptele sunt cumva înrudite, auto-plagiatul este diferit de plagiat. Auto-plagiatul devine grav atunci când autorul obține beneficii duble pe o singură contribuție – de exemplu, două diplome pe aceeași teză sau aceeași idee, sau un grant de finanțare pe un CV care supra-estimează creațiile originale ale autorului.

În concluzie, limita dintre plagiat și o lucrare elaborată de cineva este de multe ori neclară și nu întotdeauna se poate judeca plagiatul numai cu DA și NU.

Referințe:

1. Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 139, 01.10.2010. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr. 191-193 din 02.07.2010.
2. Dosarul civil nr. 2-222/2011.

UZUCAPIUNEA CA MODALITATE DE CONSTITUIRE A DREPTULUI DE SUPERFICIE

Constanța OBADĂ

Dreptul real de suprafață, deși a existat și, oarecum, reglementat, din cele mai vechi timpuri, încă în vechiul drept roman, și-a găsit reglementarea în legislația Republicii Moldova, abia odată cu adoptarea noului Cod civil al Republicii Moldova la 06.06.2002, intrat

în vigoare la 12.06.2003. Reglementarea acestuia de noul Cod civil a fost o novație, dar nu și existența propriu-zisă a acestui drept. Dreptul de suprafață a fost încadrat în titlul IV. Alte drepturi reale, prin acesta consacându-i importanța, ori caracteristicile unui drept real oferă niște prerogative titularului său, caracteristici pe care nu le putem atribui drepturilor de creație.

Dreptul real de suprafață este reglementat în art.443-453, capitolul IV, titlul IV al Codului civil al Republicii Moldova. Astfel, Codul civil și, mai exact, art. 444 alin. (1), *dreptul de suprafață se naște în temeiul unui act juridic sau al unei dispoziții legale, fiind opozabil terților din momentul înscrierii în Registrul bunurilor imobile.* Respectiv, din această prevedere legală reiese doar două modalități de constituire a dreptului de suprafață: prin întocmirea unui act juridic sau în temeiul unei dispoziții legale, uzucapiunea nefiind indicată.

Legislația civilă a statului vecin, Ucraina [2], de asemenea, nu prevede uzucapiunea ca modalitate de naștere a unui drept de suprafață, prevăzând ca modalități de constituire a dreptului de suprafață: contractul și testamentul.

Faptul că uzucapiunea ca modalitate de constituire a dreptului de suprafață nu este prevăzută de Codul civil al RM a și determinat autoarea acestei lucrări să reflecteze la acest capitol, mai ales că atât noul Cod Civil al României [3], cât și în literatura de specialitate românească, este prevăzută o asemenea modalitate de dobândire a dreptului de suprafață [4]. De asemenea, potrivit Codului civil al Portugaliei și al doctrinei braziliene [5], uzucapiunea constituie temei de naștere a dreptului de suprafață.

Este posibil oare să fie dobândit dreptul de suprafață prin uzucapiune? Care ar fi condițiile pe care trebuie să le întrunească posesorul unui teren pentru a se considera că ar dobândi un drept de suprafață? Cum deosebim uzucapiunea ca modalitate de dobândire a proprietății și o eventuală modalitate de dobândire a unui drept de suprafață? Acestea ar fi unele dintre întrebările care ar apărea la punerea în discuție a acestui subiect.

Potrivit autorului rus, Kopâlov A.V., în dreptul privat roman, există o asemenea modalitate de dobândire a dreptului de suprafață [6], deși, potrivit acestuia, unii autori români contestă existența unei asemenea

nea posibilități, considerând că prescripția achizitivă poate fi aplicată *lex singularis* dreptului de proprietate și dreptului de servitute.

Studiind literatura de specialitate a României, și mai ales Comentarul noului Cod civil al României [7], dreptul de superficție ar putea fi dobândit prin uzucapiune, doar în cazul în care posesorul terenului ar avea, din momentul intrării în posesia terenului, intenția de a se comporta ca un superficiar, și nu ca un proprietar al terenului. În practica judiciară a statului vecin dobândirea dreptului de superficție prin uzucapiune a fost admisă, în condițiile prevăzute de prescripția achizitivă pentru dobândirea dreptului de proprietate [8]. Totodată, în aceeași sursă citată, dobândirea dreptului de superficție prin uzucapiune ar fi posibilă, deosebind condițiile specifice uzucapiunii tabulare și extratabulare, cea din urmă fiind greu de imaginat în practică, datorită faptului că cu greu ne-am putea imagina o persoană care să posedă un teren pe care a ridicat o construcție doar pentru a dobândi dreptul de superficție asupra lui și nu un drept de proprietate. În ceea ce privește practica judiciară a Republicii Moldova, deocamdată nu există vreo hotărâre judecătorească prin care să fie recunoscută o asemenea modalitate de dobândire a dreptului de superficție.

Dobândirea dreptului de superficție prin uzucapiune ar fi posibilă, în cazul în care înregistrarea unui drept de superficție s-ar face în temeiul unui act viciat. Un exemplu în acest sens ar servi cazul în care o persoană de bună-credință dobândește un drept de superficție de la un neproprietar și îl înscrie în Registrul Bunurilor Imobile, în modul stabilit de lege. Astfel, dacă toate celelalte condiții ale uzucapiunii (posesiunea exercitată timp de 15 ani și utilitatea acesteia) sunt întrunite, persoana ar putea dobândi dreptul de superficție prin această modalitate. Totodată, este greu de imaginat cum s-ar întâmpla acest lucru în practică, ori Registrul Bunurilor Imobile deține și cuprinde informația despre, cel puțin, prezumtivul proprietar al imobilului.

Concluzionând cele expuse *supra*, cel puțin teoretic, dreptul de superficție ar putea să facă obiectul unei uzucapiuni, rămânând a fi analizate aspectele practice reale, de întrunire a tuturor condițiilor care ar putea duce la o uzucapiune a dreptului de superficție.

Referințe:

1. Codul nr.1107-XV din 06.06.2002, publicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86 din 22.06.2002.

2. Земельный кодекс Украины, Закон №2678-III от 25 октября 2001, с.102-1.
3. LEGEA privind Codul civil, nr. 287 din 17 iulie 2009, publicată în: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, art. 693, alin. (2).
4. ADAM, I. *Drept civil. Drepturile reale principale*. București: All Beck, 2005, p.470.; URS, Iosif R., ILIE-TODICĂ, Carmen. *Drepturile reale. Doctrină. Aplicații. Practică*. București: OSCAR PRINT, 2003, p. 285; BÎRSAN, Corneliu. *Drept civil. Drepturi reale principale*. București: All Beck, 2001, p.299; STOICA, V. *Drept civil. Drepturi reale principale*. București: Humanitas, 2006, p.363.
5. СВИСТУНОВА, М.В. Основания возникновения суперфиция. В: *Вестник Нижегородской Академии*, 2014, №4 (28), с.275-279.
6. КОПЫЛОВ, А.В., *Вещные права на землю, в римском, русском дореволюционном и современном российском гражданском праве*. Москва: Статут, 2000, с. 133.
7. CERCEL, S. în BAIAS, Fl. A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI, R., MACOVEI, I. (coord.). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. Ed. a 2-a. București: C.H. Beck, 2014, p.808.
8. *Ibidem*.

EXERCITAREA DREPTULUI LA PARTAJ PE CALEA ACȚIUNII OBLICE

Ala OTGON

Odată cu adoptarea actualului Cod civil al Republicii Moldova, instituția partajului capătă o dimensiune mai largă, ceea ce presupune existența unor prevederi legale ample și în conformitate cu practica judiciară instituită în acest domeniu. În cadrul titlului III, capitolului III – „Proprietatea comună”, secțiunea a 2-a, art. 346-365 este reglementată proprietatea comună pe cote-părți, care nemijlocit conține prevederi privind încetarea proprietății comune pe cota-părți prin împărțire și, cu referire la subiectul în discuție, acordă creditorilor personali ai coproprietarilor posibilitatea fie de a urmări cote-parte, fie de a solicita împărțirea bunurilor din proprietatea comună pe cote-părți.

Conform regulii generale, partajul poate fi cerut de oricare dintre coproprietari, inclusiv de către succesorii lor. Ca excepție de la regula instituită, partajul poate fi solicitat și de creditorii personali ai unuia

dintre coproprietari pe calea acțiunii oblice, în conformitate cu art. 599 Cod civil al RM (în continuare, Cod civil) [1], cere dispune că „creditorul a cărui creanță este certă, lichidă și exigibilă poate, în numele debitorului său, exercită drepturile și acțiunile acestuia în cazul în care debitorul, în dauna creditorului, refuză sau omite să le exercite”.

Efectuând trimitere la prevederile speciale, și anume, art. 353 al Codului civil, intitulat „Urmărirea cotei-părți din bunurile proprietate comună pe cote-părți”, unde se arată că: „(1) Creditorii unui coproprietar pot urmări cota-parte ideală a acestuia din bunurile proprietate comună pe cote-părți sau pot cere instanței de judecată împărțirea bunului, caz în care urmărirea se face asupra părții din bun sau, după caz, asupra sumei de bani cuvenite debitorului”, desprindem două modalități de satisfacere a creanțelor creditorilor, fie de a urmări cotele-părți, fie de a solicita partajarea bunului prin intermediul unei acțiuni oblice.

În continuare, alin. (4) al aceluiași articol prevede situația în care are loc încheierea unor acte de suspendare a partajului, de unde deducem opozabilitatea acestora, deoarece conform specificului acțiunii oblice, creditorii nu pot avea o poziție mai favorabilă decât debitorul, în numele căruia se exercită acțiunea. O altă particularitate a acțiunii oblice, importantă a fi menționată, este faptul că cu ajutorul acesteia se apără un drept al debitorului, și nu un drept personal al creditorului, fapt care, conform aceleiași norme enunțate anterior, presupune că actele de suspendare a împărțirii pot fi opuse creditorilor, dacă sunt autentificate sau, după caz, sunt îndeplinite formalitățile de publicitate prevăzute de lege.

Spre deosebire de legislația din RM, cea românească, care face o delimitare între opozabilitatea bunurilor mobile și imobile precizând în art. 678 alin. (4) Cod civil al României [2] că „convențiile de suspendare a împărțelii pot fi opuse creditorilor numai dacă, înainte de nașterea creanțelor, au dobândit data certă în cazul bunurilor mobile sau au fost autentificate în cazul bunurilor imobile și s-au îndeplinit formalitățile de publicitate prevăzute de lege, dacă este cazul”.

Conform doctrinei [3, p.199] norma analizată este prevăzută pentru o mai bună protecție a creditorilor. Totuși, într-o altă opinie [4, p.169] se apreciază norma dată deficitară și consideră a fi o soluție justificată

doar în cazul în care debitorul nu ar avea alte bunuri din care creditorii și-ar putea satisface creanțele, altfel soluția este criticabilă, deoarece având în vedere că creditorii chirografari au garantată creanța cu gajul general asupra tuturor bunurilor existente la data scadenței în patrimoniul debitorului, iar actele juridice încheiate de către coproprietarul debitor cu respectarea legii sunt opozabile terților, inclusiv creditorilor.

În continuare, este necesar a face o precizare privind neconfundarea dreptului la acțiunea oblică și opoziția la partaj, aceasta din urmă fiind reglementată de art. 353 alin. (5), potrivit căreia „creditorii personali ai unui coproprietar pot, de asemenea, să intervină pe cheltuiala lor la împărțirea cerută de coproprietari ori de un alt creditor. Ei nu pot însă ataca o împărțire săvârșită, decât în cazul când aceasta a avut loc în lipsa lor, fără a se ține seama de opoziția pe care au făcut-o și în cazul când împărțirea este simulată ori se efectuează astfel încât creditorii nu pot face opoziție”. Într-o opinie [5], opoziția la partaj reprezintă un *mijloc preventiv de ocrotire* a drepturilor creditorilor personali ai copărtașilor care constă în **dreptul de a interveni în procedura partajului**. Acest mijloc îl constituie **dreptul de opoziție la împărțeala**, încercându-se astfel prevenirea ineficienței partajului prin introducerea ulterioară a acțiunii pauliene de către creditorii. Opoziția la partaj intervine atât în beneficiul creditorilor care au drept de garanție asupra bunului proprietate comună pe cote-părți ori al celor a căror creanță s-a născut în legătură cu conservarea sau administrarea bunului și aceasta poate fi posibilă atât în cazul partajului convențional, cât și în cazul partajului judiciar.

Deoarece reglementările legale nu prevăd o anumită formă pentru opoziție, doctrina românească [6, p.389] consideră că poate fi interpretată ca opoziție o notificare adresată coproprietarului debitor prin intermediul executorilor judecătorești, o scrisoare simplă sau recomandată, precum și îndeplinirea oricărui act care implică dorința creditorului de a participa la partaj, cum este o cerere de partaj formulată pe cale oblică, urmărirea unui bun succesoral, punerea sigiliilor asupra bunurilor successorale, ori chiar asumarea de către un coindivizar către un creditor al său, a obligației de a nu proceda la partaj fără participarea acestuia, toate aceste acte fiind aduse la cunoștința tuturor coindivizarilor. În ceea ce privește asigurarea

opozabilității, spre deosebire de art. 902 alin. (2) Cod civil român care menționează expres în pct.19 că acțiunea de partaj este obligatoriu supusă notării în cartea funciară, legislația din RM nu face o astfel de precizare, însă din cuprinsul art. 508 alin. (2), lit. j) desprindem că sunt supuse notării în registru „acțiunea pentru apărarea drepturilor reale înscrise în registrul bunurilor imobile, ... orice alte acțiuni privitoare la drepturi de creanță, fapte sau raporturi juridice în legătură cu imobilele înscrise”, fapt ce ne oferă posibilitatea să afirmăm că acțiunea de partaj se include în categoria sus-menționată.

Astfel, odată îndeplinită obligația de notare a acțiunii de partaj, creditorii nu mai pot invoca necunoașterea acesteia și nici nu mai pot ataca partajul efectuat, cu excepțiile prevăzute la alin. (5) art. 353, și anume, când:

– împărțirea bunului comun a avut loc în lipsa lor, fără a se ține seama de opoziția pe care au făcut-o la împărțire. Aceasta înseamnă că creditorii personali, în cazul în care vor dori să intervină la împărțire, urmează să comunice coproprietarilor despre opțiunile lor referitoare la împărțirea bunului comun. Dacă nu se va ține seamă de aceste opțiuni și creditorii personali ai unui coproprietar nu au participat la împărțirea bunului comun, atunci ei vor fi în drept să conteste o asemenea împărțire;

– împărțirea este simulată ori se efectuează astfel încât creditorii nu pot face opoziție. Împărțirea va fi considerată ca fiind simulată, atunci când a fost făcută cu intenția de a ascunde un alt act juridic civil [7, p.642].

În concluzie la cele analizate, menționăm că atât posibilitatea înaintării unei acțiuni oblice, cât și a opoziției la partaj sunt mijloace de apărare și recuperare a unor creanțe existente, cu respectarea condițiilor impuse de reglementările legale. De asemenea, ca efecte juridice survin în cazul acțiunii oblice îndestularea creditorului personal din cota-parte din bun sau din suma de bani ce revine debitorului. Iar în cazul opoziției la partaj nechemarea creditorului la împărțeală oferă dreptul acestuia de a o ataca pe calea acțiunii pauliene și, de asemenea, opoziția partajului valorează poprire, astfel că bunurile care cad în loturile coindivizarului debitor sunt indisponibilizate.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86/661 din 22.06.2002.

2. Codul civil al României. Nr. 287 din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial*, 15.07.2011, nr.505. Intrat în vigoare: 01.10.2011.
3. URS, I.R., ISPAS P. *Drept civil, Drepturile reale principale*. București: Hamangiu, 2013, p.199.
4. COJAN, M.F. *Proprietatea comună pe cote-părți în doctrină și jurisprudență*. București: Universul juridic, 2013, p.169.
5. GERBER, G. *Dreptul creditorilor cu privire la partaj*. [Accesat 22.04.2016] Disponibil: <http://avocat-gerber.ro/drepturile-creditorilor-cu-privire-la-partaj.html> 22.04.2016.
6. SFERDIAN, I. *Drept civil. Drepturile reale principale*. București: Hamangiu, 2013.
7. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Vol. I. Chișinău: Arc, 2005.

PRINCIPIUL NOMINALISMULUI MONETAR – FUNDAMENT JURIDIC AL VALORII ECONOMICE A OBLIGAȚIEI PECUNIARE

Vladimir PALAMARCIUC

Problematika rolului și a valorii banilor din perspectiva examinării juridice este unul din domeniile abordate de către filosofi, juriști și cercetători încă din epoca antică [1]. Principalul, totuși nu exclusiv, motiv pentru care legea se interesează de bani este problema plății. Când legea caută să răspundă la întrebarea: Ce sunt banii? Aceasta e pentru a determina cum obligațiile monetare pot fi executate. Pentru jurist, banii sunt un mijloc de plată [2, p. I.1.20].

Obiectul obligației pecuniare sunt banii exprimați în semne monetare care au circulație legală în cadrul unui sistem monetar. Iar în contextul relațiilor social-economice, este important a determina conținutul și quantumul obligației pecuniare care urmează a fi executată. Atunci când au loc reforme monetare în stat sau variații valorice ale banilor, întrebarea privind moneda de plată a obligației pecuniare și modul cum statul determină juridic conținutul economic al banilor sunt doar câteva domenii care au impulsionat teoria și practica juridică să exploreze cercetarea și dezbateră principiului nominalismului monetar. Conform acestui principiu, în obligațiile pecuniare puterea de plată a banilor rămâne neschimbată, chiar dacă puterea lor de cumpărare s-a schimbat de la data nașterii obligațiilor până la data scadenței, debitorul fiind dator numai cu suma

nominalizată în convenție, iar creditorul fiind îndatorat a primi această sumă. Nominalismul monetar a absolutizat valoarea nominală a banilor și a ignorat valoarea reală a acestora, exprimată în puterea lor de cumpărare [3, p.93].

Dacă unitățile monetare, în care se exprimă obligația, își mențin stabilitatea în decursul perioadei de valabilitate a obligației, părțile contractului practic nu se confruntă cu dificultăți în determinarea extinderii obligației. Însă când în perioada dintre momentul nașterii obligației și momentul stingerii ei, unitățile monetare în care se exprimă această obligație și-au schimbat capacitatea de plată în consecința deprecierii sau aprecierii, apare problema având însemnătate teoretică și practică: se schimbă oare cantitativ obligația, adică, care este obiectul material al prestației – transmiterea anumitei cantități de unități monetare sau anumitei „capacități de cumpărare”? În aceste circumstanțe ca soluție legală a problemei vine principiul nominalismului [4, p.49-50], consfințit în legislația națională în art.302 Cod civil.

Una din întrebările întâlnite în practică de-a lungul istoriei, dar și la etapa contemporană, este legată de reformele monetare. În sistemul anglo-saxon, problema este detaliat abordată într-o speță apărută în fața instanțelor din Marea Britanie (*cauza Brett vs Gilbert (1605)*) ca urmare a modificărilor normative operate prin Proclamația regală din 20 mai 1601. În litigiul examinat s-a pus problema privind moneda de plată ce trebuia utilizată la achitarea datoriei. Contextul istoric relevă că, la momentul când obligația a fost contractată, moneda oficială de plată era alta decât cea la momentul executării obligației. Problema părților în litigiu a constat în faptul că creditorul nu dorea să recepționeze noua liră irlandeză, ci avea încredere în moneda mai veche care avea o valoare intrinsecă mai mare și, respectiv, valoarea economică mai stabilă. În final, instanța a dat câștig de cauză debitorului care a oferit moneda de circulație mai nouă, astfel confirmând principiul nominalismului monetar [5, p.1-40].

În literatură a fost evidențiată și doctrina „*valor impositus*” care semnifică valoarea nominală a monedei, indiferent de schimbarea valorii reale a acesteia. În atare sens, neschimbarea denumirii semnifica neschimbarea puterii de plată – anume în acest sens trebuie înțeles aforismul „marca este egală cu marca”, „francul este egal cu

francul” ș.a.m.d. [6, p.171]. Totuși, prin instituirea de către stat a conținutului obligației pecuniare doar prin prisma denumirii monedei, fără a ține cont de realitățile economice și puterea de cumpărare a banilor poate duce la prejudicierea părților raporturilor juridice civile și denaturarea de facto a conținutului obligației.

Printre doctrinele germane cu privire la conținutul obligațiilor pecuniare poate fi menționată teoria lui Knapp – Teoria statală a banilor (*Staatliche Theorie des Geldes*) – care respinge calitatea de valoare a banilor (*Wert*), recunoscându-le doar puterea de plată (*Geltung*), aceasta fiind atribuită prin puterea legii [6, p.174-175]. L.A. Lunț susține că teoria lui Knapp poate avea importanță la determinarea sumelor care trebuie să fie transferate în baza monedei vechi, dar ea nu poate fi o expresie a principiului nominalismului [6, p. 177].

Idei fundamentale legate de exprimarea principiului nominalismului regăsim în lucrările mai multor savanți, cum ar fi, F.A. Mann, G.F. Knapp, A. Nussbaum, A.E. Feavearyear și alții.

Aspectul de putere de cumpărare a banilor, în special prin prisma inflației, dar și în circumstanțe legate de reforma monetară în contextul succesiunii statelor, a fost examinat în cadrul mai multor cauze de către CtEDO în lumina aplicării prevederilor articolului 1, Protocolul 1 al CEDO. Astfel, în cauza X. contra Republicii Federale Germania, Curtea a stabilit „În fapt reclamantul se plânge pe eroziunea continuă a capitalului său prin inflație. O obligație generală a Statelor să mențină puterea de cumpărare a sumelor depozitate în bănci sau instituții financiare prin intermediul indexării sistematice a economiilor nu poate fi dedusă din articolul 1 al Protocolului 1” [7].

Poziție similară a fost oferită de CtEDO și în lumina reformelor monetare desfășurate după căderea sistemului statelor socialiste. În cadrul mai multor cauze examinate de Înalta Curte, deținătorii de conturi de depozite bancare au reclamat statul pentru restituirea sumelor depozitate neavând aceeași putere de cumpărare. În examinarea acestor cauze, CtEDO a explicat următoarele: „54... Curtea notează, totuși, că principalul scop al cererii ei este să recupereze aceste sume cu menținerea puterii lor de cumpărare. Aceeași rezultă și din cererea ei înaintată în fața instanțelor naționale, în care ea a cerut să i se restituie depozitele în ruble sovietice, valută care nu mai exista, astfel încercând să recupereze valoarea originală a economiilor sale.

În acest sens, Curtea notează că economiile reclamantei și-au pierdut puterea de cumpărare din cauza deprecierei drastice a rublei sovietice și a inflației. Curtea reiterează, totuși, că articolul nr.1 nu impune nicio obligație generală a Statelor să mențină puterea de cumpărare a sumelor depozitate în bănci sau instituții financiare prin intermediul indexării sistematice a economiilor” [8-11].

În concluzie, putem menționa că principiul nominalismului este unul din fundamentele juridico-istorice pentru determinarea conținutului obligației pecuniare și își găsește reflectare în legislația multor state având importanță practică deosebită la etapa contemporană. Totuși, considerăm că merită a examina și contextul de menținere a valorii obligației pecuniare, situațiile în care poate apărea necesitatea respectivă și argumentele care stau la baza acestora.

Referințe:

1. Unele din primele abordări pot fi găsite în lucrările lui Aristotel. A se vedea *Etica Nicomahică* (trad. D.W. Ross), Batoche Books Kitchener, 1999 (în special Cartea IV).
2. Ludwig von Mises *The Theory of Money and Credit (Teoria Banilor și a Creditului)*. Translated from the German by (Traducere din limba germană de către) H.E. BATSON; *Ibidem*. I.1.20, Liberty Fund, Indianapolis, 1981.
3. CORHAN, A. *Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc*. București: Lumina Lex, 1999.
4. VASLUIAN, G., VELICEV, A. Bani și obligații pecuniare: unele aspecte în accepțiunea noului cod civil al RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.11(38).
5. Pentru detalii a se vedea David Fox “Case of Mixt Monies: Confirming Nominalism in the common law of monetary obligations. Legal Studies Research Paper. University of Cambridge. Faculty of Law. Paper No. 11/2011 februarie 2011 (disponibil pe http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1763741## , pagină vizitată pe 11 mai 2016).
6. LUNȚ, L.A., DENGHI, I. Denijnâe Obezatelstva v Grajdanskom prave, Москва: Statut, 1999.
7. *Cauza X c. Republica Federală Germania*, nr. 8724/79. Decizia Comisiei din 6 martie 1980. În: *Decizii și Rapoarte 20*, p. 226.
8. *Cauza Boyajyan c. Armenia*, nr. 38003/04; 22.06.2011, CEDO 2011.
9. A se vedea și cauza Appolonov c. Rusiei (dec.), nr. 67578/01, 29 august 2002, ECHR 2002.
10. A se vedea și cauza Gayduk și Alții c. Ucraina (dec.), nr. 45526/99, 2 iulie 2002, ECHR 2002.
11. A se vedea și cauza Rudzinska c. Polonia (dec.), no. 45223/99, 7 septembrie 1999, ECHR 1999-VI.

UNELE CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA MODURILE DE ÎNCETARE A CĂSĂTORIEI REGLEMENTATE ÎN CODUL FAMILIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Veaceslav PÎNZARI

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

În domeniul științelor juridice, terminologia este una foarte bogată și de multe ori unele noțiuni, ce par îndeobște cunoscute, au în domeniul dreptului accepțiuni diferite față de cele încetățenite în limbajul cotidian.

În ceea ce privește terminologia utilizată de către legiuitor în materia încetării relațiilor de căsătorie, uneori apar confuzii, în sensul că se confundă *desființarea*, *încetarea* și *desfacerea* căsătoriei. Acestea sunt mijloacele prevăzute de lege prin care se poate pune capăt unei căsnicii, fiecare instituție având însă o structură juridică proprie, un mod specific de operare și efecte specifice. Dar, chiar dacă instituțiile menționate *supra* sunt diferite în conținut, ele au aceeași finalitate, și anume: duc la *încetarea relațiilor de căsătorie*.

După cum rezultă din dispozițiile legale, la baza destrămării căsătoriei stau fie cauze naturale, obiective dar și subiective, care fac ca aceasta să ia sfârșit, precum și cauze care prin excelență au caracter judiciar. Codului familiei reglementează distinct modurile de încetare a raporturilor de căsătorie care, prin cauzele care le generează, condițiile specifice de operare și efectele produse, au ca efect nulitatea, încetarea sau desfacerea căsătoriei.

Cum deja am menționat, legislația Republicii Moldova deosebește încetarea căsătoriei de desfacerea acesteia. Astfel, alin.(1) art.33 C.fam. prevede: „Căsătoria încetează în urma decesului sau a declarării pe cale judecătorească a decesului unuia dintre soți”.

După cum rezultă din dispozițiile legale citate, în aceste cazuri, căsătoria încetează de drept.

Practic, legislația civilă a Republicii Moldova prevede că declararea judecătorească a morții unei persoane produce aceleași efecte juridice, ca și moartea fizic constatată. Astfel, în cazul declarării decesului unuia dintre soți, căsătoria, fiind un act juridic bilateral *intuitu personae*, încetează ca și în cazul decesului unuia dintre ei. Încetarea căsătoriei va produce efecte numai pentru viitor (*ex nunc*), nu și pentru trecut (*ex tunc*).

În cadrul acestui demers științific, vom efectua analiza încetării căsătoriei prin moartea sau declararea judecătorească a unuia dintre soți, instituții în reglementarea cărora s-au strecurat, în opinia noastră, o serie de greșeli care ar îngreuna aplicarea în practică a acestora.

REFORMAREA INSTITUȚIEI MOȘTENIRII DIN CODUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA: INTENȚII POZITIVE CU EFECT CONTRAR

Vitalii PISTRIUGA

Sucesiunea este o parte a culturii. Drept consecință, concomitent cu evoluția culturii populației, urmează a fi îmbunătățită și succesiunea. Dacă cadrul legal intervine cu modificări în domeniul succesoral, fără a ține cont de interesele poporului respectiv, fără a ține cont de cultura acestuia, atunci cu bună dreptate putem vorbi despre instituirea unei noi ideologii, despre intenția de a schimba valorile culturale ale unei națiuni.

Prin această prismă devine clar din ce cauză dreptul succesoral în Republica Moldova nu se schimbă brusc, iar copierea sau, cu alte cuvinte, implementarea legislației altor state în Republica Moldova, anume în această materie, nu poate fi considerată niciodată potrivită. În plus, nici nu este clară necesitatea unor astfel de intervenții în domeniul reglementării cât timp populația Republicii Moldova nu pretinde la o revoluție în domeniul reglementării moștenirii.

Este firesc că nu există un cadru legal perfect, ori întotdeauna rămâne loc pentru îmbunătățire. Este normal că, concomitent cu solicitările populației, cu relații sociale noi etc., legiuitorul operează amendamente, introduce instituții de drept noi, despre care anterior nu a cunoscut sistemul de drept moldovenesc (în așa mod, au apărut leasing, franchising, factoring etc.), sunt supuse revizuirii unele instituții juridice cunoscute de-a lungul veacurilor. De ex., bunul este recunoscut nu doar obiectul material împreună cu dreptul asupra acestuia (bunuri corporale), ci și un drept incorporeal – o creanță (cambie, acțiune etc.), drept consecință a fost revizuit modul clasic de circulație a acestor obiecte, astfel obiectul contractului de vânzare-cumpărare devenind o creanță (ca urmare, în loc de cesiune a părții sociale din capitalul social al societății cu răspundere limitată, legislația Republicii Moldova menționează vânzare-cumpărare).

Este corect când cadrul legal nou oferă anumite posibilități noi, însă societatea nu este obligată să le preia în exclusivitate, modificându-și comportamentul (de ex., introducerea în Codul civil [1] a dreptului de abitație în loc de simplă înregistrare a domiciliului sau un drept de locațiune).

Introducerea unor posibilități noi în domeniul dreptului succesoral poate provoca neclarități, ori societatea nu le așteaptă și nici nu s-a expus pe marginea necesității acestora. Drept consecință, legiuitorul nu știe cum să le reglementeze într-un mod consecvent. De ex., contractul cu privire la moștenirea unui terț (art.675 din Codul civil al Republicii Moldova – *(1) Contractul asupra moștenirii unui terț încă în viață este nul. Nul este și contractul asupra cotei-părți legale sau a legatului din succesiunea unui terț încă în viață. (2) Dispozițiile alin.(1) nu se aplică în cazul contractului încheiat între viitorii succesori legali asupra cotei-părți legale. Un asemenea contract trebuie autentificat notarial* [1, art. 675]) a fost copiat din legislația germană (potrivit declarațiilor autorilor, deși există și în alte state, cum ar fi Elveția). Însă, nu s-a ținut cont de faptul că acest contract acolo deja de mult timp nu se aplică (potrivit declarațiilor notarilor germani la mai multe întâlniri cu notarii publici din Republica Moldova). Mai mult ca atât, există și o explicație stranie din partea Plenului Curții Supreme de Justiție (pct. 71 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție – *Dreptul moștenitorului la moștenire este un drept limitat asupra patrimoniului succesoral, exprimat printr-o cotă-parte care nu este determinată în materialitatea sa, ci doar ideal. Astfel, moștenitorul care a acceptat moștenirea nu poate înstrăina altui moștenitor cu titlu oneros un bun determinat, ci doar drepturile sale succesoriale* (art.675 alin.(2) Cod civil). În această situație certificatul de moștenitor se va elibera doar cesionarului care, desigur, are calitatea de moștenitor [2, pct. 71]). Această interpretare poate fi criticată, aducând cel puțin 2 argumente: 1) nu există vocație succesorală sub formă de contract, ci doar lege și testament [1, art. 1432 alin. (3)]; și 2) dreptul de opțiune succesorală apare doar după decesul celui ce a lăsat moștenire și nu în timpul vieții acestuia [1, art.1440 alin. (2) și art.1516]. Ținând cont de aceste prevederi imperative, contractul cu privire la moștenirea unui terț încă în viață se încheie până la deschiderea succesiunii, respectiv, nu poate fi încheiat

după acceptarea succesiunii, așa cum explică Plenul. Drept consecință, acest tip de contract în Republica Moldova nu se încheie.

Introducerea unor reglementări noi, fără o procedură bine gândită, provoacă mai multe litigii în domeniu. De ex., introducerea formei olografe și mistice a testamentului a creat mai multe semne de întrebări atât în procedura notarială (care, de fapt, nici nu a fost introdusă din momentul adoptării Codului civil în 2002 până în prezent), cât și în practica judiciară (or, în lipsa unor reglementări clare, intima convingere a judecătorului oferă diferite soluții). Totodată, aceste deficiențe permit unor persoane să facă abuzuri, fiind „falsificate” și necontestate de nimeni testamentele olografe ale proprietarilor de bunuri imobile, care nu au rude, în scopul dobândirii dreptului de proprietate, astfel fiind prejudiciat statul, care urma să culeagă succesiunea vacantă. Forma mistică a testamentului a fost exclusă din legislația mai multor state, datorită problemelor care le provoacă, însă legiuitorul moldovean nu a ținut cont de această experiență străină.

Ținând cont de cele menționate, trezește cel puțin nedumeriri proiectul Cărții IV propus spre consultare publică de către Ministerul Justiției [3]. Or, moldovenilor li se propune o compilare a cadrului legal din alte state, care au o altă procedură de aplicare (potrivit *Notei informative*, la baza proiectului au fost puse legislațiile Estoniei și Germaniei). De ex., conform cadrului legal german, procedura succesorală ține de competența instanțelor de judecată (cu excepția întocmirii testamentelor) și este una contencioasă, însă în Republica Moldova autoritatea publică competentă este notarul, iar procedura este necontencioasă. În Estonia, competența în procedura succesorală este împărțită între instanțele de judecată și notari. Drept rezultat, introducerea unor astfel de reglementări va provoca mai multe probleme de aplicare, deoarece efectul juridic va fi altul.

Nu s-a luat în considerație faptul că în mare parte tineretul Republicii Moldova se află peste hotarele țării, iar partea bătrână a rămas în Republica Moldova și așteaptă întreținerea din partea rudelor sale și a statului. În această ordine de idei, excluderea părinților (care, de regulă, sunt pensionari) din clasa I de moștenitori va avea drept efect pierderea sursei de întreținere din contul bunurilor moștenite. În situația în care nivelul veniturilor populației (mai ales al bătrânilor) nu asigură un trai decent al acestora, asemenea modificare nu este justificată.

Modificările la capitolul rezervei succesoriale este, de fapt, un pas înapoi. Or, potrivit art. 570 din Codul civil al RSSM din 1964, dreptul la rezerva succesorală revenea persoanei care se afla la întreținerea defunctului. Chiar dacă acceptăm această opțiune a grupului de lucru și nu atragem atenție că ipoteza normei nu poate fi atinsă – lipsește reglementarea privind „data decesului”, observăm că normele propuse nu corespund motivelor expuse în *Nota informativă* la aceasta, cea din urmă relatând că cerința dată este respectată, dacă persoana întrunește cerințele prevăzute de Codul familiei [3]. Însă în proiect se stipulează că *defunctul avea nemijlocit față de respectivul moștenitor o obligație de întreținere conform Codului familiei*. Drept consecință, este vorba despre o obligație subiectivă, și nu una obiectivă, după cum relatează *Nota informativă*. Obligația de întreținere, conform Codului familiei, poate fi înlăturată printr-o hotărâre judecătorească, la cererea debitorului (celui ce a lăsat moștenirea). Însă o astfel de posibilitate nu au moștenitorii acestuia, or, conform cadrului legal, dreptul la întreținere, fiind unul personal, se stinge prin decesul debitorului.

În cazul pluralității de moștenitori, proiectul nu oferă un răspuns clar referitor la determinarea cotelor succesoriale ale moștenitorilor.

Din cauza problemelor la determinarea cotelor succesoriale ale moștenitorilor, este evidentă așteptarea creșterii numărului de cazuri de întocmire a testamentului și diminuarea cazurilor succesiunii legale.

În proiect nu a fost înlăturată lipsa cadrului legal în domeniul succesiunii vacante. Poate, datorită unor posibile abuzuri, moștenirea niciodată nu va deveni vacantă și nu va ajunge la stat.

Referințe:

1. Cod civil al Republicii Moldova. nr. 1107-XV din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86, art. 661.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la examinarea cauzelor despre succesiune, nr.13 din 03.10.2005. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2006, nr. 5, pag.4.
3. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat la 13.05.2016] Disponibil: <http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=3033>

JUSTIFICAREA PROPRIETĂȚII ÎN CALITATE DE DREPT FUNDAMENTAL AL OMULUI

Andrei ROGAC

Este evident că o societate democratică funcțională nu poate fi privită fără un sistem al dreptului de proprietate. Totodată, sec. XX, mai ales după al Doilea Război Mondial, a cunoscut o serie de tratate internaționale consacrate drepturilor omului care califică proprietatea ca fiind un drept fundamental al omului. În acest articol, vom încerca să abordăm unele dintre cele mai notorii teorii de justificare a dreptului de proprietate și care sunt profund cercetate în literatura de specialitate străină, și mai puțin tratate în doctrina națională.

Prezentul demers științific se va axa pe justificarea anume a dreptului de proprietate privată pentru că doar aceasta este în stare să creeze oportunități, să stimuleze competitivitatea și îi oferă titularului independența necesară pentru autodeterminare, fiind incompatibilă cu conceptul de proprietate comunală. Iar lipsa acesteia contravine concepției unui stat de drept cu o democrație veritabilă. Concomitent, când facem referință la proprietate, avem în vedere un sens mai larg decât cel inserat în Cartea a II-a a Codului civil. Din simplul motiv că tratăm un drept al omului, și nu un drept subiectiv civil.

John Locke, unul din adepții **teoriei proprietății bazate pe munca omului**, spunea că Dumnezeu a dat lumea oamenilor, iar fructele acesteia, în starea lor naturală, aparțin umanității [1]. Astfel, pentru a deveni bunul cuiva acestea, fiind comune în starea naturală, trebuie apropiate prin muncă, pentru că munca trupului, a mâinilor sunt ale lui, totodată omul are proprietatea exclusivă în persoana sa – a acțiunilor sale și a muncii sale [1]. Totodată, apropiatorul nu trebuie să risipească bunurile și să ia mai mult decât poate folosi precum și pot fi apropiate prin muncă doar acele bunuri care sunt suficiente [2].

Revelația teoriei lui Locke constă în aceea că pune accentul pe muncă, care reprezintă o valoare, și care trebuie răsplătită. Numai că, adaptată la o societate contemporană, răsplata se materializează printr-o remunerație bănească, denumită salariu, onorariu, indemnizație etc.

Teoria utilitarismului de proveniență anglo-saxonă, care a încercat în sec. XVIII-XIX să fundamenteze dreptul de proprietate, pune în prim-plan utilitatea și regula celei mai mari fericiri. Maximalizarea

plăcerii reprezintă principiul de bază al utilitariștilor, iar tot ce ne ajută să atingem această țintă sunt uneltele, printre care și dreptul de proprietate. Proprietate nu este altceva decât o bază de expectative, expectativa de a storce anumite avantaje dintr-un lucru pe care îl posedăm, ca o consecință a relației pe care o avem față de acesta [3]. Rolul central al utilitariștilor era securizarea așteptărilor, în raport cu bunurile posedate, care conduc la plăcere și în mod inevitabil creează stimulente. Totodată, resursele trebuie să fie plasate în mâinile persoanelor cu stimulente puternice pentru a munci din greu [4 p. 136].

Justificarea proprietății din punct de vedere **economic** are ca bază un calcul matematic rece, prin gândirea unui sistem de proprietate eficient. Teorema lui Coase analizează situația conflictuală în care părțile ar neglija soluția oferită de lege și ar ajunge la o înțelegere și mai eficientă de alocare a resurselor. Coase ajunge la concluzia că cea mai eficientă alocare a resurselor are loc atunci când (i) costurile de tranzacționare sunt zero și (ii) drepturile (de proprietate) ale părților implicate sunt bine-conturate, iar rezultatele unor acțiuni legale ușor de prognozat [5 p. 19]. Mai mult Demsetz argumentează că într-o societate de drept interzicerea negocierilor benevole poate ridica costurile de tranzacționare la infinit [6 p. 348]. Iar proprietatea se dezvoltă pentru a internaliza externalitățile, atunci când beneficiile internalizării devin mai mari decât costurile internalizării [6 p. 350].

Teoria personalității proprietății a lui Hegel constă în relația dintre om și bun sau în întruchiparea voinței omului în bun. Bunurile fiind neînsuflețite sunt lipsite de voință, iar omul în procesul apropiării acestora își plasează voința în ele, devenind astfel lucruri personale. Prin această întruchipare a voinței în bun omul își dezvoltă individualitatea, respectiv libertatea personală devenind în așa fel o persoană liberă [7 p. 35].

Reieșind din aceea că personalitatea pentru Hegel reprezintă conștiința de sine și voința liberă, proprietatea este actualizarea acestora care o fac ușor de recunoscut [8 p. 62]. Proprietatea devine un exercițiu al personalității formată din voința care determină modul de folosire a bunurilor, prin urmare recunoașterea proprietății presupune recunoașterea personalității [9 p. 173].

Existența proprietății private ar putea fi justificată prin prisma **autonomie și libertății individului**. Conceptul de autonomie presupune existența unei game adecvate de opțiuni. Analogic și

proprietarul are nevoie de un volum al împuternicirilor necesar pentru autorealizarea și autodeterminarea care sunt limitate de interesul general. În aceste limite proprietatea îl face pe om să fie independent, trăsătură inerentă autonomiei.

În viziunea lui Kant, toate ființele umane trebuie să se trateze nu ca simple mijloace, dar ca finalități în sine [10 p. 51]. Iar aceasta implică respectul unuia față de altul. Ceea ce înseamnă că pentru a beneficia de autonomie și libertate prin prisma proprietății trebuie să respecti autonomia și libertatea, respectiv proprietatea, celuilalt. Proprietatea ca și autonomia ar fi nepractice, dacă ar determina numai drepturi, deoarece acestea nu pot fi desenate în linii paralele. Iar elementul care le unește este respectul și demnitatea omului.

În același timp, ingerința statului în proprietatea privată nu trebuie justificate numai prin formula interes general și justă compensare. Al treilea element care trebuie să echilibreze această formulă este dreptul la autorealizare și autodeterminare, elemente intrinseci ale autonomiei și libertății. Pornind de la ideea că într-o societate modernă proprietatea reprezintă unul din instrumentele necesare pentru valorificarea la maxim a potențialului uman.

În concluzie, putem reitera că conceptele de autonomie și libertate, mai mult cu o încărcătură filozoficomorală decât juridică, justifică existența unui sistem al proprietății private care creează oportunități și garanții. Un sistem care asigură dreptul la proprietate, și nu la împrumut.

Referințe:

1. Materiale electronice: LOCKE, J. The Second Treatise of Civil Government. [Accesat 29.03.2016] Disponibil: <https://ebooks.adelaide.edu.au/l/locke/john/181s/>.
2. Materiale electronice: WIDERQUIST, K. Lockean Theories of Property: Justifications for Unilateral Appropriation. În: *Public Reason*, 2010, vol 2, nr. 1, p. 3-26. [Accesat 29.03.2016] Disponibil: <http://www.publicreason.ro/articol/21>.
3. Materiale electronice: DONAHUE, C. Cases and Materials on Property: An Introduction to the Concept and the Institution. Harvard, 2005. [vizitat 16.03.2016]. Disponibil: http://www.law.harvard.edu/faculty/cdonahue/courses/prop/mat/Mats_c34.pdf.
4. PANESAR, S. Theories of private property in modern property law. In: *Denning Law Journal*. 2000, no. 15, p. 113-138.

5. Materiale electronice: COASE, R.H. The Problem of Social Cost. In: *Journal of Law and Economics*, 1960, no.3, p. 1-44. [Accesat 18.03.2016] Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/724810>.
6. DEMSETZ, H. Towards a Theory of Property Rights. In: *The American Economic Review*. 1967, vol. 2, no. 2, p. 347-359.
7. HAOCHEN, S. Designing Journeys to the social world: Hegel's theory of Property and his noble dreams revisited. In: *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*. 2010, vol. 6, nr. 1, p. 34-59.
8. ÇOBAN, A.R. Protection of Property Rights within the European Convention on Human Rights. England: Ashgate, 2004. P. 274.
9. PENNER, J.E. *The Idea of Property in Law*. Oxford: Clarendon Press, 1997, p. 245.
10. KANT, I. *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. London: Yale University Press, 2002, p. 194.

DIZOLVAREA SOCIETĂȚII CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ PENTRU CAUZĂ DE INEFICIENȚĂ ECONOMICĂ

Nicolae ROȘCA

Temeiurile de dizolvare a societății cu răspundere limitată sunt stabilite de dispozițiile generale ale Codului civil (art.86 și 87), cu excepțiile dispozițiilor speciale din Legea nr.135/2007 privind SRL (art.59 alin.(3) și art.81 alin.(2) și a altor acte legislative.

Art.59 alin.(3) lit.c) din Legea nr.135/2007 stabilește un caz deosebit de dizolvare a SRL, care pare că se aplică de sine stătător, însă la soluționarea unor cauze s-a solicitat să fie aplicat în tandem cu art.81 alin.(2) din aceeași lege. Scopul principal al dispoziției art.59 (3) din Legea nr.135/2007 constă în oferirea unor soluții de protecție intereselor asociatului minoritar.

Asociatul minoritar, de regulă, nu participă la administrarea societății și nu poate influența nici formarea și nici manifestarea voinței societății, decât în cazurile când opinia lui coincide cu cele ale majorității. Normele legale impun ca gestiunea societății comerciale să se facă prin acțiuni corecte și eficiente, ori de rezultatele ei profită toți asociații, implicit majoritarii și minoritarii. Și atunci când prin voința majorității nu se plătesc dividende, deși societatea obține beneficii, minoritarul profită, ori partea lui socială se capitalizează, majorându-i valoarea.

În cazurile în care societatea este gestionată în mod defectuos, folosește activele societății în mod ineficient, ori nu le folosește deloc,

legea pune la dispoziția minoritarilor un mecanism special de a propune un plan de acțiuni de eficientizare a activității societății și maximalizare a venitului ei. Dacă ceilalți asociați neglijează cerințele minoritarului, fie că sunt de rea-credință, fie că nu acordă acestor propuneri atenție cuvenită, nu adoptă hotărâre pe această chestiune și, în consecință, societatea suportă prejudicii, minoritarul dobândește anumite drepturi, printre care și cel de a solicita în instanță dizolvarea societății. Din motive menționate *supra*, acest mod de dizolvare l-am numit „pentru cauză de ineficiență economică”.

Temeiul și condițiile de dizolvare. Potrivit art.59 alin.(3) din Legea nr.135/20107 [în cazul în care asociații nu pot adopta o anumită hotărâre în decurs de 3 luni consecutive, în urma cărui fapt societatea suportă prejudicii, fiecare asociat este în drept să ceară: a) răscumpărarea, la preț de piață, a părții sociale pe care o deține; b) sau separarea acestuia din societate cu un volum de active proporțional părții sociale pe care o deține; sau c) dizolvarea și lichidarea societății cu partajarea patrimoniului].

Pentru adoptarea hotărârii de dizolvare în baza dispoziției citate *supra*, după cum am mai menționat [1, p.125-126], se impune întrunirea cumulativă a trei condiții: 1) neadoptarea hotărârii; 2) expirarea termenului de minim 3 luni consecutiv; și 3) suportarea de către societate a prejudiciilor; precum și legătura causală dintre aceste condiții.

Prima condiție – neadoptarea hotărârii. În mod firesc, fiecare asociat al SRL este îndreptățit, în baza art.55 alin.(1) și (2) din Legea nr.,135/2007 să propună una sau mai multe chestiuni în ordinea de zi a Adunării generale a asociaților (*în continuare: AGA*), presupunându-se că ea va trebui să adopte pentru fiecare din chestiunile propuse câte o hotărâre. Pe chestiunea discutată se consideră că există o hotărâre, atunci când asociații la AGA au votat „pro” sau „contra”. Pornind de la expresia „*asociații nu pot adopta o anumită hotărâre*” prevăzută la art.59 (3), se impune concluzia că AGA nu a acționat, adică nu a putut adopta o hotărâre, indiferent de motiv: nu a fost convocată, nu a fost deliberativă, a fost amânată deliberarea, chestiunea a fost exclusă din ordinea de zi etc. Dacă AGA a acționat, adoptând o hotărâre pozitivă sau negativă, înseamnă că hotărârea există și condiția nu a fost întrunită.

Analiza generală a alin.(3) din art.59 ne face să credem că legiuitorul s-a referit și la scopul chestiunii propuse pentru ordinea de zi. Chestiunea propusă trebuie să aibă ca scop evitarea prejudiciilor

iminate. Asociatul, constatând că societatea ale cărei părți sociale le deține suportă pierderi, face propuneri de a eficientiza societatea, de a crește rentabilitatea ei, de a reduce pierderile, de a desfășura noi activități sau de a renunța la altele, de a înlătura administratorul, de a încasa creanțe sau prejudicii de la debitori etc. Aceste propuneri trebuie să-i facă pe ceilalți asociați înțelegători și să discute chestiunile propuse și să adopte hotărâri. Doar dacă hotărârea nu se adoptă, legiuitorul permite autorului propunerii să-și protejeze interesul altfel.

A două condiție – curgerea termenului. Expresia legală nu pot adopta o anumită hotărâre „în decurs de 3 luni consecutive” presupune curgerea unei perioade de timp de cel puțin 3 luni de la data înaintării chestiunii în ordinea de zi a AGA și până la data nașterii dreptului de a se adresa în judecată. Legiuitorul admite că AGA fie nu s-a desfășurat în termen de cel puțin 3 luni, fie s-a desfășurat, dar pe chestiunea propusă nu a fost adoptată hotărâre. Referindu-se la termenul de 3 luni, Colegiul CSJ la examinarea unei cauze a conchis că „instanțele de fond corect au constatat că E.S. și-a exercitat întemeiat dreptul la separarea părții sociale conform art.59 alin.(3) al Legii cu privire la societățile cu răspundere limitată, deoarece potrivit proceselor-verbale ale Adunării generale a asociațiilor FPC SAVV SRL și cererilor de convocare a Adunării generale, pe parcursul a mai mult de 3 luni consecutive, și anume, de la 05.07.2010 până la 18.10.2010 asociații FPC „SAVV” SRL nu au putut adopta la Adunarea generală convocată de către E.S. o hotărâre pe marginea planului de afaceri de a da în locațiune SC “Micomser” SRL o parte din bunurile societății comerciale neutilizate contra unei plăți lunare de 30.000 lei, bunuri cu care societatea nu efectuează nici o activitate” [1]. În cazul în care AGA s-a convocat și a adoptat o hotărâre, inclusiv cea care nu-l satisface pe asociatul-autor de propunere, termenul nu începe să curgă.

Cea de-a treia condiție – suportarea de prejudicii. Prin expresia legală „societatea suportă prejudicii” legiuitorul impune reclamantului să demonstreze că neadoptarea hotărârii de către AGA pe chestiunea propusă face ca societatea să suporte prejudicii. Prejudiciile trebuie să fie iminente, adică să se producă, cel puțin, pe parcursul termenului care a curs de la momentul înaintării propunerii convocării AGA și a chestiunii în ordinea de zi până la momentul depunerii cererii în instanță. Prejudiciul se determină conform art.14 și 602 din Codul

civil și include atât pierderile efective, cât și venitul ratat de către societate.

Legătura causală dintre lipsa hotărârii AGA și prejudiciul cauzat societății. Expresia din art.59 alin.(3) al Legii nr.135/2007 „în cazul în care asociații nu pot adopta o anumită hotărâre în decurs de 3 luni consecutive, în urma cărui fapt societatea suportă prejudicii...” impune o concluzie suplimentară, din care rezultă că între hotărârea neadoptată de AGA și prejudiciul cauzat trebuie să existe o legătură causală directă. Legiuitorul nu are în vedere orice hotărâre a AGA, dar „o anumită hotărâre”, neadoptarea căreia aduce prejudicii. Anume acest sens acceptat și de jurisprudența națională, ori la examinarea unei cauze similare CSJ „...consideră necesar a menționa că pentru a fi întrunite condițiile impuse de art.59 alin.(3) lit.b) din Legea nr.135/2007, este indispensabil ca prejudiciul să fie cauzat societății prin imposibilitatea adoptării unei hotărâri de către AGA, or nu orice pierdere suportată de societate ca urmare a activității sale economice poate constitui temei pentru solicitarea separării. În speță, însăși formularea întrebărilor incluse în ordinea de zi este relevantă și determină concluzia că neadoptarea unor hotărâri, pe marginea acestora, de către AGA nu poate să aducă prejudicii societății” [3].

Dreptul de opțiune al reclamantului. O problemă care o ridică dispoziția art.59 alin.(3) din Legea nr.135/2007 constă în dreptul discreționar al reclamantului de a opta între cele trei posibilități: răscumpărarea părții sociale, separarea din societate și dizolvarea, și lichidarea societății, sau dreptul de a solicita dizolvarea poate fi solicitat doar în contextul art.81 alin.(2) din Legea nr.135/2007. Rezervând-ne posibilitatea de a explica propria opinie într-o publicație ulterioară, considerăm că interpretarea trebuie făcută favorabil păstrării societății comerciale ca subiect de drept. Astfel, dacă cele trei condiții sunt întrunite, apoi reclamantul trebuie să aibă dreptul de a cere răscumpărarea părții sociale sau separarea lui din societate cu o parte din patrimoniu proporțională mărimii părții sociale. Doar dacă această soluție este imposibilă, reclamantul trebuie să i se acorde dreptul de a cere dizolvarea și lichidarea SRL.

Referințe:

1. ROȘCA, N., BAIES, S., COJOCARU, O. *Comentariu teoretico-practic la Legea nr.135/2007 privind SRL*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009. p.156.

2. Decizia CSJ nr.2rae-4/13 din 13.02.2013. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php.
3. Decizia CSJ nr.2rae-251/09) din 16.10.2009. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php.

FUZIUNILE ȘI ACHIZIȚIILE DE COMPANII LA LIMITA CONCURENȚEI NELEGALE

Elena-Mădălina ROTARU

Privind de la origini, conceptul de „concurență” s-a format și este folosit în orice relații sociale. Reglementările juridice l-au preluat din vocabularul uzual, adăugându-i semnificații specifice spre a-l adapta particularităților vieții economice. Pe plan general, prin concurență se înțelege o confruntare între tendințe adverse, dar care converg spre același scop.

Pe plan social, deosebim forme extrem de variate ale competiției. Ea prezintă, printre altele, aspectul de concurență vitală, semnificând conflictul interuman în cadrul căruia fiecare ins tinde la conservarea și dezvoltarea proprie. Poate exista, de asemenea, opoziție competițională între interesele individuale și sociale, între drepturi și obligații, între manifestări altruiste și egoiste [2].

Aplicarea normelor legale de protecție a mediului concurențial la nivel european în domeniul fuziunilor și achizițiilor de companii.

Regulamentul Consiliului CE nr. 1/2003 este extrem de important în această materie, întrucât stabilește un nou set de norme pentru alinierea dreptului intern la cel comunitar european. Până la data aderării la Uniunea Europeană, România nu aplica Regulamentul respectiv, ci legislația națională, care transpunea legislația comunitară cuprinzând elemente necesare punerii în aplicare a prevederilor Regulamentului. De la data aderării însă regulamentele, potrivit art. 249 TCE, devin direct aplicabile și obligatorii, producând drepturi și obligații întocmai ca un act normativ de drept intern [3].

În acest context, unul dintre cele mai importante principii stabilite de Regulamentul 1/2003, urmând deciziile anterioare ale Curții Europene de Justiție, este că art. 81 și 82 TCE sunt direct aplicabile nu numai de către Comisia Europeană, ci și de către autoritățile naționale de concurență, și de instanțele naționale, potrivit prevederilor procedurale interne.

În ceea ce privește relația dreptului național cu dreptul comunitar, mai ales având în vedere faptul că autoritățile naționale au posibilitatea să aplice și normele de drept comunitar, și pe cele interne, Regulamentul stabilește că aplicarea dreptului național nu trebuie să conducă la interzicerea înțelegerilor, deciziilor asociațiilor de agenți economici sau practicilor concertate care nu cad sub incidența art. 81 alin. (1) sau care pot fi exceptate potrivit art. 81 alin. (3). Cu toate acestea, autoritățile naționale pot aplica în statele respective reguli mai stricte care să sancționeze comportamentul unilateral al agenților economici.

Regulamentul introduce procedura angajamentelor, potrivit căreia în cazul în care Comisia identifică un acord care încalcă art. 81, poate accepta de la agenții economici în cauză angajamente, în vederea eliminării aspectelor anticoncurențiale relevate în evaluarea preliminară a Comisiei. În cazul nerespectării angajamentului, schimbării circumstanțelor, descoperirii altor informații, Comisia poate redeschide procedura. Această procedură nu aduce atingere competențelor autorităților naționale de concurență și instanțelor din statele-membre.

Autoritățile naționale, inclusiv instanțele și Comisia Europeană [4], sunt obligate reciproc să facă schimb de informații, inclusiv confidențiale, cu obligația păstrării acestui caracter și a folosirii exclusiv în scopul în care au fost solicitate. În ceea ce privește instanțele naționale care soluționează cauze de concurență, statele-membre sunt obligate să transmită copii ale hotărârilor pronunțate, în urma comunicării acestora către părți. Autoritățile naționale din statele-membre, dar și Comisia Europeană, pot transmite opinii scrise și, cu permisiunea instanței, pot interveni oral. De asemenea, instanțele pot solicita informații precum și opinia Comisiei Europene. Având în vedere jurisprudența Curții Europene de Justiție, art. 16 din Regulament prevede că instanțele naționale nu pot pronunța, în aplicarea art. 81 și 82 TCE, hotărâri contrare deciziilor Comisiei Europene. În cazul în care investigațiile sunt în desfășurare în cadrul Comisiei, instanțele pot decide să suspende soluționarea unor cauze a căror soluționare ar putea implica riscul pronunțării unor hotărâri contrare.

În ceea ce privește relația cu autoritățile naționale de concurență, prerogativele Comisiei Europene sunt mai pronunțate. Astfel, autoritățile naționale sunt obligate să informeze Comisia Europeană nu mai

târziu de 30 de zile înainte de data adoptării unei decizii în aplicarea art. 81 sau 82. Este totodată important de menționat că inițierea de către Comisie a procedurilor, în vederea adoptării unei decizii în aplicarea art. 81 sau 82, conduce la pierderea competenței autorităților naționale de a aplica dreptul comunitar în cauza respectivă; în cazul în care cauza este pe rolul autorităților naționale, Comisia poate prelua cazul numai în urma consultării autorităților respective.

Rezumându-ne la prezentarea acestor aspecte esențiale ale Regulamentului nr. 1/2003, trebuie subliniat că toate aceste prevederi au fost stabilite în vederea asigurării unei interpretări unitare a dreptului comunitar la nivelul CE, căci prin normele anterioare Regulamentului, Comisia Europeană deținea monopolul aplicării art. 81 și 82. În plus, Comisia Europeană, autoritățile naționale de concurență și instanțele naționale competente formează, potrivit Regulamentului, o rețea europeană pentru aplicarea dreptului concurenței, care trebuie să funcționeze unitar, pentru a crea un mediu concurențial și o piață internă competitivă, conform obiectivelor prevăzute și asumate prin Tratatul CE.

Achizițiile de companii se pot realiza în trei moduri: fuziune sau consolidare; cumpărarea de acțiuni sau cumpărarea de active.

Fuziunea se referă la absorbția unei firme de către alta. Firma care realizează achiziția are posibilitatea de a-și păstra numele și identitatea urmând să preia toate activele și pasivele firmei achiziționate. După o operațiune de fuziune, firma achiziționată sau absorbită încetează să mai existe ca o entitate de afaceri separată.

Consolidarea este similară fuziunii, cu excepția faptului că prin această operațiune ia naștere o nouă firmă. Într-o consolidare atât firma achiziționată, cât și cea care face achiziția își încheie existența lor legală și devin astfel părți ale unei firme noi.

Exprimând cele două concepte, este ușor de sesizat faptul că există similitudini între acestea, iar pentru atare motiv, aceste tipuri de reorganizări corporative vor fi considerate simplu fuziuni.

O altă modalitate de achiziționare a unei firme constă în cumpărarea de acțiuni. Acest proces poate să înceapă cu achiziționarea de pachete mai mici de acțiuni și se poate încheia printr-o ofertă publică de cumpărare a acțiunilor firmei-țintă. Oferta publică este făcută în mod direct de firmă către acționarii firmei-țintă. Există mai mulți factori care pot influența decizia de a achiziționa acțiuni sau realizarea unei fuziuni.

O firmă poate achiziționa o altă firmă prin cumpărarea tuturor activelor sale. Un vot formal al acționarilor de la firma-țintă este necesar într-o achiziție de active. Un avantaj al acestei operațiuni este acela că deși firma care achiziționează acțiuni rămâne să se confrunte cu o minoritate de acționari (într-o achiziție de acțiuni), acest lucru nu se întâmplă în cazul achiziției de active. Totuși, achiziționarea de active implică transferul de proprietate asupra fiecărui activ, iar această practică face ca tranzacția să fie mai scumpă.

Un concept mai general, dar, în același timp mai puțin precis este preluarea (*takeover*). Această operațiune se referă la transferul controlului unei firme de la un grup de acționari la alții. Preluările se pot produce prin achiziții, exercitarea controlului în Consiliul de Administrație (CA) și prin privatizarea unei companii publice.

Managerii firmelor-țintă în mod frecvent caută soluții pentru a se opune preluării. De acțiunile împotriva preluării pot beneficia acționarii firmei-țintă dacă firma ofertantă face o ofertă tentantă. Astfel, managerii firmei-țintă se vor lupta pentru păstrarea locurilor de muncă. Uneori managementul rezistă, dacă îmbunătățește politicile economice ale companiei. Acționarii pot beneficia, în acest caz, chiar dacă preluarea a eșuat.

Fuziunile și achizițiile reprezintă o alternativă importantă la strategiile de creștere internă a întreprinderii, deoarece se permite intrarea accelerată a firmelor pe piețele externe și obținerea unei economii „de scală”, precum și dobândirea într-un răstimp scurt a know-how-ului necesar pentru pătrunderea într-un nou domeniu de activitate. În același timp, prin aceste operațiuni de extindere a afacerii, se oferă posibilitatea de a dispune pe loc de un personal calificat și experimentat [1].

Referințe:

1. ANASTASIEI, B. Fenomene culturale în achizițiile și fuziunile internaționale. În: *Managementul Intercultural*, 2000, vol. II, nr. 3.
2. EMINESCU, Y. *Concurența nelegală. Drept român și comparat*. București: Lumina Lex, 1993.
3. Regulamentul Consiliului (CE) nr.1/2003 of 16 decembrie 2002 privind aplicarea normelor de concurență prevăzute de articolele 81 și 82 TCE, În: *J. Of.*, nr. L 1/04.01.2003.
4. Comisia Europeană este instituția comunitară cu cele mai importante atribuții în asigurarea respectării normelor de concurență. Potrivit art. 230

TCE, deciziile Comisiei pot fi verificate sub aspectul legalității de către Curtea Europeană de Justiție.

5. <http://competition.md/uploads/files/legi/concurenta/Lege%20Nr183%20din%2011.07.2012.pdf> Articolul 81 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene este compus din trei părți.
6. Art. 82 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene.

AȘTEPTĂRILE SOCIETĂȚII PRIVIND REFORMAREA DREPTULUI SUCCESORAL

Rodica SEMIONOVA, Vitalii PISTRIUGA

Analizând practica judiciară, precum și practica notarială în domeniul succesoral, au fost identificate mai multe probleme care necesită a fi înlăturate în cadrul legal nou.

Este de amintit că un grup de lucru deja a elaborat un proiect de lege în acest sens [1]. Însă prevederile propuse nu soluționează problemele existente, ci, în opinia autorilor, pot provoca altele încă mai grave. În acest context, expunem unele dintre acele așteptări care au fost acumulate din discuțiile cu cetățenii Republicii Moldova.

Proiectul nu conține reglementări în domeniul testamentelor comune, deși în practica notarială, în ultima vreme, s-a majorat numărul de cazuri când soții doresc întocmirea acestora. Scopul întocmirii unui astfel de testament este ca bunurile proprietate comună după decesul unuia dintre soți să devină proprietatea personală a soțului supraviețuitor, astfel încât desființarea testamentului la cererea unuia dintre soți să producă efecte asupra întregului testament, și nu doar asupra dispoziției testamentare a acestuia. Întocmirea a două testamente separate nu atinge acest scop, deoarece unul dintre soți oricând va fi în drept să modifice propria dispoziție testamentară, fără a informa în acest sens al doilea soț.

Totodată, autorii susțin că urmează a fi introduse doar testamente comune ale soților, nu și ale persoanelor care nu se află în aceste raporturi familiale.

Practica denotă și necesitatea introducerii contractelor succesoriale [2, p. 3]. Astfel, destul de des persoanele doresc transmiterea bunului (sau patrimoniului viitor – care îi va aparține la ziua decesului) pentru cauza de moarte în schimbul unei întrețineri prezente și/sau a unor

acțiuni după decesul celui ce a lăsat moștenirea. În acest context, relatăm următoarele cazuri întâlnite în practică notarială:

a) proprietarul dorește să transmită în proprietate un bun imobil în schimbul unei întrețineri, însă în așa mod încât dobânditorul să devină proprietar doar după decesul acestuia. Deosebirea de bază față de contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață sau rentă viageră constă în faptul că dobânditorul devine proprietar doar după decesul înstrăinătorului, precum și că înstrăinătorul poate institui unele obligații care urmează a fi executate de către dobânditor după decesul acestuia.

Problema dată există datorită faptului că rezilierea contractelor nominalizate durează prea mult în instanța de judecată, iar, de obicei, înstrăinătorul nu este nici în stare fizică, nici în cea financiară (ceea ce și îl motivează să încheie aceste contracte) să participe la aceste procese. Pe de altă parte, urmând interesele înstrăinătorului, se întocmește un testament. Însă testamentul este un act juridic cu titlu gratuit și revocabil. Astfel, moștenitorul testamentar nu poate fi garantat cu dobândirea proprietății, dacă testatorul va revoca sau modifica testamentul sau testamentul va fi declarat nul la cererea moștenitorilor legali.

Drept consecință, contractul succesoral devine o soluție pentru aceste situații, garantând interesele ambelor părți, precum și oferind moștenitorilor legali posibilitatea de a contesta numai în situația în care dobânditorul nu va executa contractul succesoral.

b) proprietarul, având la întreținere o persoană incapabilă (copil), dorește să asigure întreținerea acestuia după decesul său, dar pe perioada de viață a persoanei incapabile.

Dobânditorul, având o obligație contractuală, nelimitată de valoarea bunurilor ce vor fi obținute, și nu un avantaj patrimonial care poate fi obținut prin instituirea unui legat în favoarea acestuia, limitat la valoarea patrimoniului succesoral moștenit (sau cotei successorale din acesta), va putea oferi o întreținere mai corespunzătoare. Totodată, este evident că un astfel de dobânditor va fi motivat la executarea cu bună credință a obligației de întreținere mult mai bine în comparație cu un simplu moștenitor grevat cu legat.

A treia problemă identificată este legată de drepturile legatarilor și creditorilor defunctului. În prezent, sarcina notarului este una mai

mult pasivă în această privință – doar de recepționare a cererilor/pretențiilor acestora. Asigurarea intereselor acestor persoane este posibilă doar pe calea judiciară, chiar dacă există acordul moștenitorilor, cu o singură excepție – legiuitorul permite încheierea acordului între moștenitori și creditori, deși satisfacerea intereselor creditorilor rămâne pe seama moștenitorilor.

Situația se agravează în cazul în care bunul ce intră în patrimoniul succesoral este grevat în folosul mai multor moștenitori, existând diferite proceduri cu aplicarea sechestrului sau interdicțiilor în acest sens: proceduri judiciare sau executorii. Problema soluționării întrebării cu succesiunea procesuală nu este înlăturată într-un mod clar (dat fiind faptul că calitatea de moștenitor apare la momentul obținerii certificatului de moștenitor), fiind utilizată doar o expresie generală – locul defunctului va fi ocupat de către moștenitorii acestuia.

La nivel mondial, există diferite concepte pentru satisfacerea intereselor acestora, printre care și proprietatea fiduciară, gestionată de executorul testamentar, de notar sau de un terț numit de către notar cu acordul moștenitorilor. Sarcina acestei persoane este conservarea și, după caz, administrarea patrimoniului succesoral, satisfacerea intereselor legatarilor și creditorilor patrimoniului succesoral (în unele state și achitarea compensației către rezervatar), astfel încât moștenitorii obțin patrimoniul succesoral care nu este grevat cu anumite drepturi ale terților. Deci, considerăm oportună instituirea unui sistem de administrare a patrimoniului succesoral de către executorul testamentar, de către un terț numit de notar cu acordul moștenitorilor sau, în lipsa altor variante, de notar. Pe perioada până la confirmarea drepturilor moștenitorilor, anume acest administrator al proprietății financiare va satisface interesele creditorilor și legatarilor, precum și va asigura succesiunea procedurală în cazul unor drepturi contestate, astfel fiind înlăturată tergiversarea examinării acestor pricini.

A patra problemă ține de opțiunea succesorală. În perioada sovietică cultura juridică a populației o îndemna la un comportament activ, mai ales ținând cont de numărul redus de bunuri ce puteau fi în proprietatea personală și, respectiv, moștenite. Ca urmare, orice persoană se comporta corespunzător, depunând o declarație – de acceptare sau de renunțare la succesiune, fiind sancționat cu termenul de decădere. La expirarea termenului de opțiune, moștenitorul nu putea pretinde la

moștenire, fiind recunoscut că nu a acceptat această succesiune. În prezent, moștenitorii în mare parte sunt pasivi, mai ales cei care nu doresc moștenirea. Ca rezultat, conform logicii juridice, urmează a fi instituită o prezumție ori de acceptare, ori de renunțare la succesiune. Proiectul sus-nominalizat încearcă să instituie prezumția de acceptare cu drept de renunțare. La fel, se propune o revizuire a termenului de opțiune, care din cel de decădere va deveni de prescripție extinctivă, fiind majorat de la 6 luni până la 10 ani. Transformarea în termen de prescripție atinge și momentul începerii curgerii acestuia, ceea ce prelungește acest termen până la unul nedeterminat. Efectul unui astfel de pas este clar – instabilitatea raporturilor juridice, care vor fi întotdeauna condiționate de intervenția unui alt moștenitor. Autorii propun instituirea unei prezumții de renunțare cu dreptul de acceptare. Or, proprietatea nu este un drept curat, ci impune sarcini în fața proprietarului de a avea grijă de proprietatea sa. Ca urmare, dacă moștenitorul consideră că este proprietar, atunci trebuie să se comporte astfel încât societatea să-l conștientizeze ca proprietar. Gestionând procedurile succesoriale, sunt destul de des întâlnite cazuri când moștenitorii sunt plecați peste hotare și vin o dată pe an în Republica Moldova. Deci, eliberarea certificatului de moștenitor este destul de des amânată la dorința moștenitorilor. Astfel, se propune majorarea termenului de acceptare de la 6 luni până la 1 an. La fel, va fi exclusă și necesitatea depunerii unor declarații despre neacceptarea succesiunii.

Referințe:

1. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat la 13.05.2016] Disponibil: <http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=3033>
2. АБОЛЮНИН, В. *Общая характеристика наследственного договора в праве Германии, Австрии и Швейцарии*. Екатеринбург, 2009. [Accesat 13.05.2016] Disponibil: <http://www.notiss.ru/files/afcfa139cbb711e4-bde51078d21ce74c.pdf>
3. БЛИНКОВ, О. *Наследственный договор как основание наследования в законодательстве стран дальнего и ближнего зарубежья*. [Accesat 13.05.2016]. Disponibil: <http://ale-gribov.livejournal.com/18898.html>

CONTRACTUL PRIVIND PLATA PENSIEI DE ÎNTREȚINERE: CONȚINUT ȘI ASPECTE NOTARIALE

Svetlana SÎMBOTEANU

Potrivit art. 93 Codul familiei, *Contractul privind plata pensiei de întreținere se întocmește în scris și se autentifică notarial. Nerespectarea acestor prevederi atrage nulitatea contractului*. Prin urmare, acest contract face parte din categoria actelor juridice pentru care legislația stabilește expres forma autentică *ad validatem*.

În practica notarială, datorită complexității, dar mai ales caracterului executoriu și forței probante a înscrisului autentic, cele mai multe persoane apelează la această procedură – procedura autentificării. Este adevărat, pentru recunoașterea ca atare a unor convenții chiar legile prevăd forma autentică *ad validatem*, din această categorie făcând parte și contractul privind plata pensiei de întreținere.

Procedura autentificării, indiferent de operațiunea juridică înfăptuită în actul ce îmbracă forma solemnă, este una complexă, și se caracterizează prin obligativitatea persoanei care desfășoară activitate notarială de a verifica condițiile de fond, identifica părțile, luarea/exprimarea consimțământului în condițiile și formele prescrite de lege, explicarea sensului și a importanței proiectului actului juridic, semnarea actului de către toți cei chemați să-l semneze, precum și verificarea conformității conținutului lui cu intențiile reale ale părților și dacă nu este în contradicție cu legislația.

Conform art.94 alin. (1) Codul familiei, *Contractul privind plata pensiei de întreținere se încheie, se execută, se modifică, se reziliază și se declară nul în conformitate cu normele Codului civil* [1]. Fiind un contract numit (reglementat) în Codul familiei, acest contract urmează a fi încheiat în condițiile prevăzute de Codul familiei, având ca bază subiecți speciali, între care se poate încheia un asemenea contract, ținând cont de normele suplimentare prevăzute în Codul civil [2].

Contractul privind plata pensiei de întreținere se autentifică notarial doar dacă între părți nu există divergențe, iar acordul corespunde prevederilor legii. Dacă părțile nu convin asupra încheierii contractului privind plata pensiei de întreținere, atunci impunerea acestei plăți poate fi solicitată prin instanța de judecată, totodată, nu este exclus faptul ca, în cadrul unui proces judiciar inițiat, părțile să ajungă la un acord comun privind încheierea unei tranzacții de

împăcare care să vizeze acest aspect, iar instanța să confirme tranzacția.

În materia determinării subiecților care încheie contractual, avem două norme distincte:

– o normă specială, conținută în art.74 Codul familiei, reglementând obligația de întreținere datorată de părinți copiilor: *Modul de plată a pensiei de întreținere se determină în baza unui contract încheiat între părinți sau între părinți și copilul major inapt de muncă;*

– o normă generală, conținută în art.92 Codul familiei, care se referă la toate celelalte cazuri în care poate să existe și să se datoreze întreținerea, în aceste cazuri, contractul încheindu-se între persoana care datorează întreținere (debitorul întreținerii) și persoana care are dreptul la întreținere (creditorul întreținerii). În cazul când debitorul întreținerii și/sau creditorul întreținerii sunt declarați incapabili, contractul este încheiat de către reprezentanții legali ai acestora. Persoanele cu capacitatea limitată de exercițiu încheie contractual cu acordul curatorului.

Conform art.95 Codul familiei, Cuantumul pensiei de întreținere stabilite prin contract (1) Cuantumul pensiei de întreținere stabilit prin contract se determină de către părți la încheierea contractului respectiv. (2) Cuantumul pensiei de întreținere pentru copiii minori, prevăzut în contract, nu poate fi mai mic decât cel stabilit la art. 75 Codul familiei.

Astfel, notarul urmează să țină cont de faptul că legea, la alin.(1) art.95 Codul familiei, stabilește prin normă dispozitivă libertatea părților de a determina cuantumul pensiei ce urmează a fi încasată, mai puțin în cazul stabilirii pensiei datorate de părinți pentru copiii minori, aspect reglementat imperativ de alin.(2) al articolului menționat în contextul cuantumului minim determinat.

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 15.04.2013, privind practica judiciară de soluționare de către instanțele judecătorești a cauzelor referitoare la încasarea pensiei de întreținere pentru copii și alți membri ai familiei, este expusă modalitatea stabilirii cuantumului pensiei de întreținere [3]. Considerăm că unele aspecte expuse în hotărâre, ce țin de stabilirea cuantumului plății de întreținere în sumă bănească fixă, în cazul în care debitorul întreținerii nu este încadrat în câmpul muncii și nu dispune de venituri regulate, urmează să fie luate în calcul și de către notar în practica curentă.

Dacă notarul urmează să autentifice un asemenea contract, atunci cuantumul întreținerii nu poate fi mai mic decât cel prevăzut de lege, totodată, nu este interzis ca acest cuantum să fie mai mare, ba din contra. Plata pensiei de întreținere în contract poate fi efectuată sub forma unor cote-părți din salariu și/sau alte venituri ale debitorului întreținerii, sau într-o sumă bănească plătită periodic, prin transmiterea unor bunuri sau într-un alt mod stipulat în contract, părților nu le este interzis să stipuleze în contract îmbinarea mai multor moduri de achitare a acesteia.

Legislația notarială nu prevede reguli speciale în procedura de autentificare a contractului privind plata pensiei de întreținere, precum și o listă a actelor necesar a fi prezentate la autentificare. În acest context, punctul de reper îl constituie art.50 din Legea cu privire la notariat nr.1453 din 08.11.2002. Actele ce urmează a fi prezentate notarului, la autentificarea acestui tip de contract urmează a fi deduse din circumstanțele concrete.

În concluzie, la autentificarea contractului menționat, notarul va aplica legislația ce reglementează raportul juridic dat, ținând cont că temeiul încheierii contractului de încasare a pensiei de întreținere îl constituie legea, deoarece doar în temeiul legii poate fi încasată plata pensiei de întreținere.

Referințe:

1. Codul familiei al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr.1316 din 26 octombrie 2000. În: *Monitorul Oficial*, nr.47-48 din 26 aprilie 2001.
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial*, nr.82-86 din 22 iunie 2002.
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 15.04.2013, privind practica judiciară de soluționare de către instanțele judecătorești a cauzelor referitoare la încasarea pensiei de întreținere pentru copii și alți membri ai familiei, pct. 4.
4. Legea cu privire la notariat nr. 1453 din 08.11.2002. În: *Monitorul Oficial*, nr. 154-157 din 21.11.2002.

RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE DE DEFECTELE PRODUSELOR

Tatiana TABUNCIC

Reglementare și trăsăturile specifice. Răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate de produse defectuoase este reglementată în Codul civil al Republicii Moldova la art.1425-1431 (în continuare – CC) [2], prin care este transpusă în dreptul național Directiva nr. 85/374/CEE din 25 iulie 1985 privind răspunderea producătorului (în continuare – Directiva nr. 85/374/CEE [3]).

Răspunderea prezintă trăsături proprii, care îi conferă un regim juridic special, și anume: este una obiectivă, nefiind condiționată de vinovăția persoanei răspunzătoare; este relativă, producătorul fiind eliberat de răspundere în cazul în care va demonstra unele circumstanțe expres prevăzute la alin. (2) art.1425 CC; este limitată în timp, producătorul fiind ținut responsabil pentru o perioadă limitată de timp (art.1430 CC); este solidară atunci când mai mulți producători sunt responsabili, victima putând pretinde oricărui repararea integrală a prejudiciului (art.1429 CC); atribuie victimei sarcina de a proba defectul produsului, existența, întinderea prejudiciului și raportul de cauzalitate (art.1428 CC), regimul juridic al răspunderii este stabilit prin norme imperative de ordine publică de la care nu se poate deroga (art.1431 CC) [5, p.1097].

În literatura de specialitate [7, p.390], se menționează că regimul juridic al acestei răspunderi transcende distincția dintre răspunderea civilă contractuală și răspunderea delictuală și nu exclude posibilitatea persoanei prejudiciate de a pretinde despăgubiri în temeiul răspunderii contractuale sau extracontractuale.

Delimitarea răspunderii producătorilor de dreptul de garanție pentru viciile ascunse ale bunului. Defectul din materia răspunderii pentru produsele defectuoase are în vedere securitatea generală a consumatorilor și a bunurilor, fiind indiferent dacă produsul mai poate sau nu să fie întrebuițat conform destinației. Garanția pentru viciile ascunse ale lucrului din materia vânzării-cumpărării (art.763 CC) privește exclusiv imposibilitatea totală sau parțială a întrebuițării produsului conform destinației atribuite [8, p.6].

Domeniul de aplicare a răspunderii. Stabilirea domeniului de aplicare a acestei răspunderi necesită determinarea sferei persoanelor între care operează și a produselor la care se referă.

Persoanele răspunzătoare, conform alin.(1) art.1425 CC, este producătorul. Prin producător, conform alin.(2) art.1426 CC, se înțelege fabricantul, cel care a realizat un produs finit, o materie prima ori o parte componentă a unui produs; orice persoană care se prezintă ca producător prin adăugarea numelui său, a semnelor sale de comerț sau a altor semne distinctive (distribuitor, producător aparent); orice persoană care în cardul activității sale comerciale, importă sau cumpără un produs în scop de vânzare, închiriere (locațiune, leasing) sau de distribuire în altă formă (importator). Atribuirea la categoria producătorului a persoanei care cumpără un produs în scopurile indicate este în contradicție cu art. (3) al Directivei nr. 85/374/CEE. Răspunderea acestei persoane survine însă dacă se întrunesc condițiile alin. (4) art.1426 CC.

Persoanele care au dreptul la reparație. Dreptul la repararea prejudiciului îl are consumatorul (art. 1 din Legea nr. 105/2003[3]).

Produsele pentru care survine răspunderea. Conform alin. (1) art.1426 CC prin produs se înțelege orice bun mobil, chiar și atunci când constituie o parte a unui alt bun mobil ori imobil, inclusiv energia electrică, medicamentele, elementele sau produsele corpului uman. Se are în vedere doar categoria bunurilor mobile, indiferent dacă este o materie primă transformată sau netransformată, un bun mobil încorporat în alt bun mobil sau utilizat la construirea de imobile, inclusiv elementele corpului uman: organele, țesuturile, sângele, sperma, ovulele etc [7, p.391]. Nu cad sub incidența alin. (1) art.1426 CC produsele agricole naturale care nu sunt supuse unei prelucrări primare, precum cele agricole ale solului, ale zootehniei, ale apiculturii sau ale pescuitului și nici vânatul.

Sunt dezbateri cu privire la includerea bunurilor mobile incorporale sub incidența Directivei nr. 85/374/CEE. Anumite bunuri mobile incorporale (programele pentru asistența chirurgicală, de navigație, de calculator) pot conduce, în măsura în care sunt defectuoase (cel puțin imaginativ), la decese, vătămări corporale sau ale sănătății, alte prejudicii patrimoniale. Se susține că și acestea pot da naștere dreptului la despăgubire în sensul Directivei nr. 85/374/CEE [8, p.5; 5, p.1103].

Condițiile răspunderii. Pentru angajarea răspunderii, persoana prejudiciată trebuie să facă dovada a trei condiții obiective: defectul produsului, prejudiciul, raportul de cauzalitate dintre defectul produsului și prejudiciul suferit de victimă. Vinovăția sau culpa producătorului nu este o condiție a răspunderii, deoarece este o răspundere obiectivă bazată pe ideea de garanție care are ca suport obligația de securitate generală a produselor ce se află în circulație [7, p.393; 6, p.6].

Efectele răspunderii. Victima are dreptul la repararea integrală a prejudiciului cert cauzat de produsul defectuos. Atât Codul civil (alin.(2) art.1430), cât și Directiva 85/374/CEE stabilesc termenele de reparare a prejudiciului.

Cauzele exoneratoare de răspundere sunt exhaustiv enumerate la alin. (1) art. 1425 CC și art. 7 al Directivei, fiind distincte de cauzele generale exoneratoare de răspundere.

Concluzii. Reglementările conținute la art.1425-1431 din Codul civil urmează a fi aduse în concordanță cu prevederile art. 3 alin. (2), art. 9, 11, 13, 14 ale Directivei nr. 85/374/CEE.

Referințe:

1. Directiva nr. 85/374/CEE din 25 iulie 1985 privind răspunderea producătorului. În: *Jurnalul Oficial al Comunității Europene (JOCE)*, nr.L210 din 7 august 1985, modificată și completată prin Directivele nr.1999/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în JOCE nr.L141 din 4 iunie 1999. [Accesat: 21.04.2016]. Disponibil: <http://www.justice.gov.md/file/Centrul%20de%20armonizare%20a%20legislatiei/Baza%20de%20date/Materiale%202007/Legislatie/31985L0374%20-%20Ro.pdf>.
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107 din 06 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-86 din 2002.
3. Legea nr.105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-131 din 27.06.2003, intrată în vigoare la 28.10.2003.
4. Legea României nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte, republicată În: *Monitorul Oficial*, nr. 313 din 22 aprilie 2008. [Accesat: 04.05.2016]. Disponibil: <http://www.euroavocatura.ro/legislatie>.
5. ANTOHI, L. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase, Cartea III, art.1425-1431. În: *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Vol. II, ed. a II-a, p.1096-1112, Chișinău: Arc, 2006.

6. BOILĂ, R. L. *Caracterul novator al prevederilor directivei CCE nr. 374 din 25 iulie 1985, transpusă în dreptul intern, cu referire la responsabilitatea pentru produsele defectuoase*. [Accesat: 21.04.2016]. Disponibil: <https://www.researchgate.net/publication>.
7. POP, L. POPA, I.F., VIDU, S.I. *Curs de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic, 2015. 684 p.
8. ȚUCĂ, M.A. *Răspunderea producătorului pentru produsele cu defect*. [Accesat: 21.04.2016]. Disponibil: http://drept.unibuc.ro/dyn_doc/publicatii/revista-stiintifica/raspunderea-producatorului-pentru-produsele-cu-defect.pdf.

FUNDAMENTELE CIVILE ALE EFECTELOR CESIUNII DREPTURILOR DE PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Artur TARLAPAN

Cesiunea drepturilor subiective de proprietate industrială reprezintă o înstrăinare a acestora de la cedent la cesionar, cesionarul devenind, în consecință, titularul acestor drepturi. Cesiunea se prezintă, în acest sens, ca un transfer de „proprietate”. În funcție de faptul dacă cesiunea se efectuează cu titlu oneros sau gratuit, acestea i se aplică regulile contractului de vânzare-cumpărare sau celui de donație.

Analiza doctrinei dedicate drepturilor de proprietate industrială denotă o insuficientă tratare a efectelor contractului de cesiune prin prisma normelor de drept comun, conținute în Codul civil al Republicii Moldova [1]. O astfel de tratare este utilă pentru elucidarea tuturor aspectelor legate de operațiunea de cesiune și efectele acesteia, pentru o înțelegere completă a modului în care se realizează această operațiune juridică. Necesitatea aplicării coroborate a normelor din legile speciale ale domeniului proprietății industriale cu cele de drept comun din Codul civil se justifică și prin faptul că legile speciale în cauză doar nominalizează cesiunea ca mod de transmitere a drepturilor subiective de proprietate industrială, fără a da anumite detalii asupra esenței acesteia [4, art. 28; 5, art. 26; 7, art. 27].

Fără a încerca să cuprindem toate nuanțele efectelor produse de cesiunea drepturilor subiective de proprietate industrială, am dori să ne oprim asupra următoarelor aspecte.

Cesiunea drepturilor de proprietate industrială, fiind o transmitere a drepturilor în cauză similară unei înstrăinări a bunurilor corporale, dă

naștere în sarcina părților a unor obligații analogice celor dintr-un contract de vânzare-cumpărare sau donație. În special, cedentului îi revine obligația de predare a obiectului contractului, obligația de garanție pentru vicii și evicțiune, iar cesionarului, în caz de cesiune cu titlu oneros – obligația de plată a prețului, precum și, în unele cazuri, obligația de folosire a dreptului de proprietate industrială dobândit.

Dat fiind faptul că obiect al contractului de cesiune este un bun incorporal, predarea efectivă a dreptului de proprietate industrială cedat de la cedent la cesionar nu poate avea loc. Transmiterea operează prin efectul contractului, din momentul încheierii acestuia cu respectarea condițiilor de formă. În acest sens, doctrina în mod justificat apreciază că obligația de predare în cazul unei cesiuni se realizează prin tolerarea de către cedent a actelor de exploatare ale cesionarului [3, p.101] asupra obiectului dreptului cedat (brevet, desen sau model industrial, marcă etc.).

În ceea ce privește obligația de garanție, trebuie reținut că cedentul nu este ținut să garanteze valoarea comercială sau randamentul industrial al dreptului cedat [8, p. 201-202], ci doar existența acestuia la momentul cesiunii.

La capitolul obligației de garanție într-un contract de vânzare-cumpărare, Codul civil deosebește viciile de natură materială și viciile de natură juridică ale bunului vândut (art. 763 și 764). În pofida imaterialității obiectului unui contract de cesiune a drepturilor de proprietate industrială, pot fi identificate unele situații în care obiectul dispune de „vicii”, similar viciilor materiale al unui bun corporal, de care cedentul răspunde, de exemplu, pericolul de incendiu sau explozie legat de exploatarea invenției, despre care cesionarul nu a fost informat de către cedent [8, p. 201]. După modelul dreptului comun, viciile, evident, trebuie să fie ascunse [2, p. 62-63].

În literatură s-a discutat dacă o cauză de nulitate a unui obiect de proprietate industrială reprezintă un viciu ascuns sau o evicțiune din partea terțului care o invocă. Practica străină statuează, cu referire la brevet, că anularea brevetului „pune în joc garanția de evicțiune, și nu garanția pentru vicii ascunse” [3, p. 103].

Răspunderea pentru viciile drepturilor de proprietate industrială cedate poate fi antrenată, după regulile dreptului comun [2, p. 64-65], fie printr-o acțiune în remediere, în măsura în care aceasta este

compatibilă cu natura drepturilor de proprietate industrială, fie printr-o acțiune de rezoluțiune (redhibitorie) sau de reducere a prețului (estimatorie).

În materia evicțiunii Codul civil la art. 766-767 face referire doar la evicțiunea din partea unui terț. Considerăm însă așa cum o face și doctrina [9, p.3-7, 14-21], că, întâi de toate, obligația de garanție contra evicțiunii este imputabilă vânzătorului pentru fapta proprie. Acesta nu poate tulbura dobânditorul nici de fapt, nici de drept. Transpunerea acestei concepții în materia proprietății intelectuale ar însemna că cedentul nu este în drept să utilizeze obiectul cesionat în niciun mod, în cazul unei cesiuni totale, sau să depășească limitele în care este îndreptățit să-l utilizeze, în cazul unei cesiuni parțiale. Orice clauză contractuală care derogă de la garanția contra evicțiunii printr-un fapt personal al cedentului este nulă. În cazul încălcării de către cedent a acestei interdicții, cesionarul este în drept să invoce garanția contra evicțiunii sau să formuleze o acțiune în contrafacere. Invocând garanția contra evicțiunii, având în vedere că suntem în prezența unei obligații de a nu face a cedentului, cesionarul va fi în drept, prin prisma art. 621 Cod civil, să solicite restabilirea situației existente până la încălcarea admisă de cedent, precum și daune-interese.

Garanția contra evicțiunii provenită dintr-o faptă a terțului poate opera doar dacă suntem în prezența unei tulburări de drept, cum ar fi în caz de acțiune în contrafacere din partea terțului, în cazul revendicării de către acesta a calității de titular adevărat al dreptului de proprietate industrială (avându-se în vedere ipoteza în care cedentul este o persoană neîndreptățită să dispună de titlul de protecție [5, art.62; 7, art.60]) sau în caz de invocare de către terț a unui drept de folosire anterioară [4, art.23; 5, art.25]. Evicțiunea din partea terțului trebuie să se bazeze pe o cauză anterioară cesiunii și nu trebuia să fie cunoscută cesionarului.

Aplicând regulile dreptului comun [2, p.58-60, 9, p.94-110], cedentul va purta răspundere pentru evicțiune din partea terțului, după cum urmează:

– în caz de evicțiune totală, când cesionarul este totalmente lipsit de dreptul de proprietate industrială dobândit, cedentul va fi obligat la restituirea prețului, la compensarea valorii fructelor pe care cesionarul a fost obligat să le înapoieze evingătorului (de ex., în caz de nulitate a

brevetului de invenție [5, art. 64 alin. (5)], la daune-interese, și, desigur, cheltuieli de judecată;

– în caz de evicțiune parțială, când drepturile dobândite de cesionar sunt limitate în unele privințe, acesta va fi în drept să solicite fie rezoluțiunea contractului de cesiune, dacă nu l-ar fi încheiat în condițiile unei cesiuni limitate, fie compensarea de către cedent a valorii părții pierdute.

Trebuie reținut aici că, spre deosebire de garanția contra evicțiunii prin fapta proprie, care nu poate fi limitată printr-o dispoziție contractuală din motive de ordine publică, garanția contra evicțiunii din partea unui terț, în virtutea principiului libertății contractuale, poate fi limitată sau chiar exclusă [9, p. 112-113]. În materia cesiunii, o astfel de clauză ar însemna dobândirea de către cesionar a drepturilor de proprietate industrială pe riscul și pericolul său, cedentul fiind exonerat de obligația de garanție contra evicțiunii din partea terților. În această ipoteză, dacă evicțiunea se produce, cedentul este liberat doar de obligația de dezdăunare, nu și de cea de restituire a prețului.

Cesionarului, într-un contract de cesiune cu titlu oneros, așa cum a fost menționat, îi revine obligația principală de plată a prețului. Din această obligație poate să derive, în același timp, în funcție de modul în care este stipulat prețul, obligația acestuia de a utiliza obiectul cesionat și a nu admite decăderea din drepturi [3, p.103-104]. Astfel, dacă prețul este fixat sub formă de redevențe proporționale volumului de producție, cesionarul va fi obligat să întreprindă măsurile necesare pentru neadmiterea decăderii din drepturile dobândite, fie prin folosirea acestora, în cazul mărcilor [6, art. 20], fie prin plata taxelor de menținere în vigoare, în cazul brevetelor [5, art. 61, 93; 7, art. 24, 92].

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86 din 22 iunie 2002.
2. DEAK, F., CĂRPENARU, S. *Contracte civile și comerciale*. București: Lumina Lex, 1993. 382 p.
3. EMINESCU, Yolanda. *Tratat de proprietate industrială*. Vol. I. *Creații noi*. București: Editura Academiei Republici Socialiste România, 1982. 199 p.
4. Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale, nr. 161-XVI din 12 iulie 2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 136-140 din 31 august 2007.

5. Legea privind protecția invențiilor, nr. 50-XVI din 07 martie 2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117-119 din 04 iulie 2008.
6. Legea privind protecția mărcilor, nr. 38-XVI din 29 februarie 2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 99-101 din 06 iunie 2008.
7. Legea privind protecția soiurilor de plante, nr. 39-XVI din 29 februarie 2008. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 99-101 din 06 iunie 2008.
8. PETRESCU, A., MIHAI, L. *Dreptul de proprietate industrială. Introducere în dreptul de proprietate industrială. Invenția. Inovația*. București, 1987. 308 p.
9. TOADER, C. *Evicțiunea în contractele civile*. București: All Beck, 1998. 290 p.

NATURA JURIDICĂ A ACTELOR DE STARE CIVILĂ

Valentina CEBOTARI

Starea civilă reprezintă un ansamblu de elemente prin care se individualizează o persoană fizică ca subiect de drepturi și obligații și i se stabilește poziția sa juridică față de familie și societate. Starea civilă ca drept subiectiv nepatrimonial cuprinde următoarele prerogative: posibilitatea persoanei fizice de a se individualiza prin starea civilă; posibilitatea de a pretinde să fie individualizată de către alții prin starea sa civilă și posibilitatea de a recurge, în caz de necesitate, la forța coercitivă a statului pentru apărarea stării civile.

Pentru ca o persoană fizică să aibă o stare civilă, trebuie să se producă unele împrejurări – acte și fapte juridice – care să transforme posibilitatea abstractă, prevăzută de lege, într-o realitate concretă. O persoană nu poate să-și aleagă o stare civilă care nu este conformă cu legea ori să ceară înregistrarea unor acte sau fapte care nu sunt prevăzute de lege.

Civilistul român M.B. Contacuzino scria că „ființa omenească – nu e o persoană pe terenul dreptului decât în măsura în care puterile sale sunt recunoscute de societate ca susceptibile de a crea o armonie și de a îndeplini prin liberul lor avânt funcțiuni sociale” [1].

Dovada stării civile se face prin actele de stare civilă care sunt înscrisuri autentice de stat prin care se confirmă faptele juridice care au dus la nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor și a statutului de drept al fiecărui om.

Natura juridică a actelor de stare civilă a fost și continuă să fie obiect al controverselor doctrinare. Complexitatea naturii juridice se datorează mai multor factori între care reglementările care se întâlnesc

în diferite acte normative, cum ar fi Codul civil, Codul familiei, Legea privind actele de stare civilă nr.100 din 26 aprilie 2001, etc. Respectiv, se discută problema apartenenței actelor de stare civilă: dreptului civil, dreptului administrativ sau dreptului familiei.

Pentru dreptul civil, actele de stare civilă sunt înscrisuri autentice de stat ce determină starea civilă care are importanță pentru protecția drepturilor patrimoniale și personal nepatrimoniale ale fiecărui om și prin care se confirmă începutul și sfârșitul persoanei fizice ca subiect de drept. În Codul civil al Republicii Moldova doar un singur articol, 54, denumit înregistrarea actelor de stare civilă constată care acte de stare civilă sunt supuse înregistrărilor de stat și de care organe se efectuează înregistrările. În doctrina civilă se susține că înscrisurile autentice de stat sunt producătoare de efecte juridice sub aspectul valabilității și al puterii lor doveditoare. Între starea civilă a unei persoane, privită ca totalitate de elemente care contribuie la determinarea calității de subiect de drepturi și obligații și actele de stare civilă ca înscrisuri autentice ce constată și concretizează acte și fapte care alcătuiesc elementele stării civile a unei persoane fizice, trebuie să existe o concordanță deplină.

Conceptul potrivit căruia actele de stare civilă fac parte din dreptul administrativ are la bază argumentul potrivit căruia la întocmirea actului de stare civilă, funcționarul de stare civilă este obligat să facă verificări cu privire la declarațiile părților, să controleze realitatea acestor declarații și să refuze întocmirea actului dacă nu sunt îndeplinite cerințele legale. Desigur argumentul nu este convingător, deoarece posibilitatea funcționarului de stare civilă de a refuza întocmirea actului de stare civilă constituie o dovadă elocventă că activitatea lui nu ia forma unui act administrativ. Manifestarea de voință a declaranților ar fi îmbrăcat forma actului administrativ, dacă funcționarul de stare civilă avea dreptul să facă înregistrările peste sau în contra voinței declaranților.

„Starea civilă a persoanei fizice este unul dintre aspectele cuprinse în noțiunea de stare juridică și este constituită din evenimente și activități ca nașterea, recunoașterea și stabilirea filiației, înfierea, căsătoria, moartea” [2].

Nașterea și decesul sunt caracterizate ca fiind fapte de stare civilă, care rezultă din unele împrejurări naturale și nu depind în mod direct

de manifestări de voință din partea persoanei fizice respective, însă de care depinde începutul și sfârșitul stării civile.

Spre deosebire de naștere și deces, căsătoria, divorțul, adopția etc. sunt acte juridice care determină modificarea stării civile a persoanei fizice, ca urmare a unei manifestări de voință, în condițiile și limitele legii.

Identificarea persoanei fizice în familie și societate este o cerință generală și permanentă în sensul că individualizarea ei este necesară în toate raporturile juridice la care participă și nu numai în cele familiale, pe de o parte, iar pe de altă parte, această individualizare începe odată cu nașterea și încetează cu moartea sau declararea judecătorească a morții persoanei fizice. Alte elemente ale stării civile, cum ar fi căsătoria, divorțul, recunoașterea filiației, schimbarea numelui etc. sunt acte juridice ce se produc ca urmare a manifestării de voință a persoanelor și care se întocmesc sau se înscriu prin mențiune în registrele de stare civilă în conformitate cu dispozițiile legale.

Prin actele întocmite, modificate sau completate starea civilă determinată de lege devine o realitate concretă ce individualizează o persoană. Actele de stare civilă sunt opozabile față de toate persoanele (*erga omnes*). Opozabilitatea actelor de stare civilă față de toate persoanele prezintă o importanță deosebită în materie de probațiune, deoarece terțele persoane nu pot nesocoti forța probantă a actelor de stare civilă, invocând faptul că nu au fost de față la întocmirea actului.

Starea civilă a unei persoane, în raport cu familia sa, se întemeiază pe relațiile ce izvorăsc din filiație sau rudenie, reflectând diferitele legături juridice ce se stabilesc între persoanele care fac parte din aceeași comunitate familială. Poziția juridică a unei persoane în raport cu familia sa constituie elementul cel mai important al stării civile.

Organele de stare civilă din Republica Moldova asigură înregistrarea următoarelor tipuri de acte: de naștere, de căsătorie, de desfăcere a căsătoriei, de schimbare a numelui și/sau a prenumelui, de deces. În urma înregistrării de stat, se întocmește actul de stare civilă, în temeiul căruia se eliberează certificatele, extrasele, copiile de pe act, duplicatele certificatelor și alte documente ce confirmă starea civilă. Este de menționat că în majoritatea țărilor europene nu se întocmesc decât acte de naștere, de căsătorie și de deces, iar în alte cazuri actele sunt înlocuite cu hotărâri judecătorești.

Așadar, actele de stare civilă sunt înscrisurile autentice de stat care fixează faptele juridice dând naștere la raporturile juridice familiale – nașterea, căsătoria, divorțul, recunoașterea paternității (maternității), adopția, schimbarea numelui; acestea având o reglementare, destul de amplă în Codul familiei, ceea ce ne determină să afirmăm că actele de stare civilă au o natură juridică complexă, având tangențe cu mai multe ramuri de drept, cum ar fi dreptul civil, dreptul administrativ, dar înclină mai mult spre dreptul familiei, unde și este amplasată și studiată instituția menționată [3].

Instituția actelor de stare civilă din dreptul familiei a fost și rămâne una complexă, puțin studiată în doctrină, dar de o importanță enormă în viața fiecărui om, în special în perioada contemporană caracterizată printr-un nivel înalt de migrație a populației și, tocmai din aceste considerente, este necesar aprofundarea studiului științific în domeniu în scopul facilitării ajustării legislației în domeniu cu legislația statelor europene.

Referințe:

1. CONTACUZINO, M.B. *Curs de drept civil*. Craiova: Ramuri, p.60.
2. SILVIAN, A., GHEORGHE, E. *Actele de stare civilă*. București: Editura științifică, 1969, p.5.
3. CEBOTARI, V. *Dreptul familiei*. Chișinău: Reclama, 2014, p.15.

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ PRIN INTERMEDIUL REȚELEI JUDICIARE EUROPENE

Violeta COJOCARU

Asistența juridică internațională, ca o modalitate de cooperare destinată să faciliteze activitatea juridică a statelor, are drept scop îndeplinirea unei acțiuni conjuncte, în vederea realizării unui scop comun. Statele își acordă asistență juridică nu doar prin uniformizarea normelor de drept internațional privat, dar și prin acordarea posibilității pentru obținerea conținutului dreptului străin. Astfel, pentru obținerea conținutului dreptului altui stat, instanțele din statele-membre ale Uniunii Europene apelează, în funcție de situație la următoarele instrumente:

– Rețeaua Judiciară Europeană în materie civilă și comercială (denumită în continuare RJE), creată prin Decizia nr. 2001/470/CE a Consiliului din 28 mai 2001 [1] și modificată prin Decizia nr. 568/2009/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 [2], dacă dreptul străin privește un stat-membru al Uniunii Europene;

– Convenția Europeană în domeniul informațiilor asupra dreptului străin, semnată la Londra la 7 iunie 1968, dacă dreptul străin aparține unui stat-membru al Uniunii Europene (toate statele-membre sunt parte la această Convenție) sau nemembru al Uniunii Europene, dar semnatar al Convenției (de exemplu, Elveția, Turcia, Ucraina) [3].

Rețeaua judiciară europeană în materie civilă și comercială (RJE) a fost creată în temeiul unei decizii a Consiliului din 28 mai 2001 (220), obligatorie pentru toate statele-membre cu excepția Danemarcei, și a început să funcționeze de la 1 decembrie 2002. RJE este un răspuns concret și practic vizând simplificarea cooperării judiciare pentru cetățeni, care are ca rezultat îmbunătățirea accesului transfrontalier la justiție. Rețeaua are o structură flexibilă, nonbirocratică și funcționează în mod informal, cu obiectivul de a facilita cooperarea judiciară între statele-membre prin sprijinirea punerii în aplicare a unor măsuri de justiție civilă europeană și a convențiilor internaționale la care sunt parte statele-membre, și prin informarea publicului pentru a-i facilita accesul la sistemele judiciare naționale. Ideea care stă la baza creării RJE este că instituirea treptată a unui veritabil spațiu de justiție în Europa necesită ameliorarea, simplificarea și accelerarea cooperării judiciare reale dintre statele-membre în materie civilă și comercială. De asemenea, rețeaua constituie un răspuns original și practic în

vederea atingerii obiectivelor privind accesul la justiție și cooperarea judiciară, stabilite în cadrul Consiliului European de la Tampere (Finlanda) din 1999 și repetate la Consiliile de la Haga din 2004 și de la Stockholm din 2009. Consiliul European din 26 și 27 iunie 2014 a subliniat necesitatea întreprinderii unor acțiuni suplimentare pentru a facilita activitățile transfrontaliere și cooperarea operațională. Prin urmare, RJE oferă un acces valoros la justiție persoanelor implicate în litigii transfrontaliere sau proceduri judiciare necontencioase.

RJE a elaborat fișe informative care oferă informații pentru cetățeni în peste douăzeci de domenii juridice diferite și care sunt disponibile în toate limbile UE prin intermediul portalului european e-justiție. RJE facilitează cooperarea judiciară în materie civilă și comercială prin interacțiunea dintre punctele naționale de contact din cadrul RJE și este cel mai important instrument disponibil în domeniu. RJE are un rol deosebit de important în soluționarea dificultăților practice în cazuri concrete care implică proceduri judiciare transfrontaliere. Din ce în ce mai multe instrumente legislative ale UE în materie civilă și comercială fac referire, în mod explicit, la utilizarea rețelei pentru a sprijini punerea lor în aplicare și rețeaua joacă un rol important în furnizarea de informații referitoare la legislația națională din diferite domenii juridice. Astfel cum se menționează în Comunicarea Comisiei din 11 martie 2014 privind Agenda UE în domeniul justiției pentru 2020, rețeaua are o funcție fundamentală în ceea ce privește consolidarea instrumentelor disponibile ale Uniunii din domeniul justiției civile [5].

Principala provocare pentru RJE din cadrul juridic revizuit a fost integrarea, începând din 2011, a profesiilor juridice în activitățile rețelei. Noua decizie a urmărit să creeze condiții mai bune de funcționare pentru rețea în statele-membre prin punctele de contact naționale și să consolideze rolul acestora atât în cadrul rețelei, cât și cu privire la judecători și la profesiile juridice.

Una dintre sarcinile principale ale RJE a fost crearea de pagini de internet care conțin informații privind instrumentele juridice europene și internaționale, precum și privind legislația și procedurile naționale ale statelor-membre. În acest scop, punctele de contact din cadrul RJE colaborează strâns cu Comisia Europeană. Scopul a fost, de asemenea, punerea în aplicare și actualizarea, pas cu pas, a unui sistem de informare care vizează publicul, în scopul de a-i facilita accesul la

sistemele judiciare naționale, în special prin intermediul site-ului web, care a migrat, în mare măsură, pe portalul european e-justiție. De asemenea, RJE a avut un rol esențial în colaborarea cu Comisia Europeană pentru a pregăti și a actualiza *Atlasul judiciar european în materie civilă*. Atlasul este, de asemenea, disponibil on-line și conține informații foarte detaliate și valoroase cu privire la sistemele juridice din fiecare stat-membru. Prin utilizarea Atlasului judiciar european, care este public, este posibil accesul la informații cu privire la diferite aspecte ale fiecărui sistem juridic, cum ar fi instanțele competente din statele-membre pentru diferitele proceduri de la nivel național și european, detalii privind agenții responsabili de aplicarea legii și profesioniștii din domeniul dreptului [6].

Activitatea desfășurată de RJE nu aduce atingere activității autorităților centrale din statele-membre, desfășurată în baza altor acte comunitare sau instrumente internaționale referitoare la cooperarea judiciară în materie civilă și comercială, cum ar fi Regulamentul (CE) nr. 1393/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele-membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială și Regulamentul (CE) nr.1206/2001 al Consiliului din 28 mai 2001 privind cooperarea dintre instanțele statelor-membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială [4, p.112].

Plecând de la dispozițiile Deciziei de instituire a Rețelei, procedura de obținere de către un judecător a informațiilor cu privire la conținutul legii străine aplicabile într-o cauză pe care trebuie să o soluționeze este următoarea. În primul rând, judecătorul se adresează persoanei care reprezintă punctul de contact pentru statul solicitant în RJE. Punctul de contact acordă tot sprijinul la elaborarea cererii de informații privind dreptul străin și la stabilirea contactelor directe cele mai potrivite dintre autoritățile străine și instanță. Următoarea etapă ar fi că punctul de contact național transmite cererea punctului de contact din statul străin, care trebuie să răspundă cel târziu în termen de 15 zile (se poate prelungi cel mult 30 de zile, solicitantul fiind informat despre această prelungire), iar în cele din urmă, răspunsul punctului de contact din statul străin referitor la conținutul legii interne solicitate se transmite rapid, prin mijloace tehnologice cele mai adecvate puse la dispoziție de fiecare stat-membru, punctului de contact din statul solicitant care, la rândul său, îl pune la dispoziția judecătorului.

Informațiile cuprinse în răspuns nu au caracter obligatoriu pentru judecător sau pentru punctul de contact, iar în cazul în care, într-un termen rezonabil, nu se poate stabili conținutul legii străine, judecătorul aplică legea proprie ca *lex causae* [7, p.23].

Asistența juridică internațională în spațiul Uniunii Europene este realizată și prin intermediul Convenției Europene din 7 iunie 1968 în domeniul informației asupra dreptului străin. Este o convenție a Consiliului Europei, în baza căreia fiecare parte contractantă va crea un organ unic (organ primitor), care va primi cererile de informații de la o parte contractantă, precum și unul sau mai multe organe (organe transmițătoare) pentru primirea cererilor de informații de la autoritățile sale judiciare și transmiterea lor către organul primitor străin. Cererea de informații trebuie să emane întotdeauna de la o instanță (autoritate judiciară) și va putea fi făcută numai atunci când un proces a fost deja pornit. Astfel, Consiliul Europei, reprezintă o altă platformă de interacțiune a statelor, în ceea ce privește cooperarea judiciară, instrumentele CoE, având aplicabilitate și în spațiul Uniunii Europene.

Referințe:

1. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* L. 174/25 din 27 iunie 2001. [Accesat 07.05.2016] Disponibil: <http://ec.europa.eu/civiljustice>.
2. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* L 168/35 din 30 iunie 2009.
3. Legea de ratificare nr. 724 din 07.12.2001. În vigoare pentru Republica Moldova din 15.06.2002. Semnat la 27.06.2001.
4. *Ghid pentru practicieni în domeniul dreptului. Cooperarea judiciară în materie civilă în Uniunea Europeană*, 2014.
5. *Atlasul judiciar european în materie civilă*. [Accesat 07.05.2016] Disponibil: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_ro.htm.
6. ONACA, V., BURDUF, I., SHUSTER, W. *Noi instrumente comunitare privind cooperarea judiciară în materie civilă comercială și dreptul familiei*. București: Euro Standard, 2010.

SPECIFICUL CAUZELOR AFLATE PE ROLUL ÎNALTULUI TRIBUNAL PENAL IRAKIAN

Artur SÎRCU

Academia de Științe a Moldovei

Inițial, membrii Consiliului Guvernatorilor irakieni, instalat în urma intervenției forțelor aliate în 2003 în Irak și căderii regimului lui Saddam Hussein, intenționau ca Înjaltul Tribunal Penal Irakian (ÎTPI) [4] să proceseze o serie largă de cauze. În cele din urmă însă au căzut de acord cu o serie limitată de 10-15 cauze care se concentrează asupra evenimentelor majore. Doar criminalii în cel mai înalt grad necesită a fi urmăriți de către tribunal; alți autori urmau să fie judecați în fața instanțelor irakiene obișnuite.

De fapt, juriștii irakieni care doreau să dezvolte un cadru legal pentru persecutarea fostului lider Saddam Hussein și a altor oficiali din partidul de guvernământ Baas, de la bun început au fost hotărâți că desfășurarea procesului în Irak va crea o direcție de bază pentru restaurarea statului de drept, în raport cu învestirea unui tribunal extern cu forța punitivă [3, p. 400], însă realitatea a demonstrat faptul că procesele penale care au decurs nu au satisfăcut standardele unui proces echitabil și au avut loc cu multiple încălcări, în special în ceea ce ține de tratamentul nefavorizant aplicat față de reprezentanții apărării și amestecul executivului în afacerile tribunalului.

Cauza Dujail (Procesul lui Saddam Hussein): Prima audiere legală în cazul fostului președinte al Irakului, Saddam Hussein, a avut loc la data de 1 iulie 2004. Saddam Hussein a respins toate acuzațiile înaintate lui, apreciindu-le drept întemeiate politic și aduse de fapt de forțele aliate ce au desfășurat intervenția. Avocatii lui Hussein nu au fost prezenți la ședința din 1 iulie, în pofida faptului că prima sa soție, Sajida Talfah, a angajat o echipă juridică multinațională de peste 20 de persoane. Guvernul irakian a anunțat la sfârșitul lunii iunie 2005 că fostul dictator va răspunde la 12 acuzații de crime împotriva umanității, deși au existat mai mult de 500 de cauze investigate împotriva lui.

În fața magistraților, procesul a început la 19 octombrie 2005. Saddam, la o primă etapă, era judecat doar pentru masacrul din Dujail. El a fost acuzat simultan cu alți șapte foști înalți oficiali (Taha Yassin Ramadan, Barzan Ibrahim Al-Tikriti, Awad Hamed Al-Bander, Abdullah Kadhem Ruaid, Ali Daeem Ali, Mohammed Ali Azawi,

Mizher Abdullah Rawed) de ordonarea și supravegherea omorurilor a mai mult de 140 de șiiți, acte care constituie crime împotriva umanității.

La prima ședință de judecată, Saddam Hussein a pledat nevinovați la toate acuzațiile. Șapte coînclupați, la fel au pledat nevinovați. În săptămânile după prima ședință, echipa de avocați a lui Saddam s-a confruntat cu probleme serioase de securitate. Doi avocați au fost omorâți. În consecință, avocații apărării au impus un boicot asupra procesului până când cerințele de securitate le vor fi îndeplinite. Cu câteva zile înainte de reluarea procesului, partea apărării a anunțat că a acceptat protecția din partea oficialilor irakieni și americani și va compărea în fața instanței la 28 noiembrie.

După o sesiune scurtă la 28 noiembrie 2005, în cadrul căreia au fost prezentate unele mărturii cu privire la crimele de la Dujail, judecătorul Rizgar Mohammed Amin a ordonat o amânare de o săptămână până la 5 decembrie, pentru a acorda timp apărării să găsească alți avocați.

Procesul a continuat apoi timp de mai multe luni. La 19 iunie 2006, Procurorul a solicitat instanței, în argumentele sale de închidere, ca pedeapsa cu moartea să fie impusă înclupaților Saddam Hussein, Barzan al-Tikriti și Taha Yassine Ramadan.

Discursul de închidere al apărării a avut la 26 iulie 2006 și a fost ținut de către un avocat atribuit din oficiu, deoarece avocații angajați de soția lui Hussein au boicotat procesul din cauza neîndeplinirii exigențelor de securitate și amestecului continuu al noii administrații de stat în activitatea justiției.

La 5 noiembrie 2006, Saddam Hussein a fost condamnat la moarte prin spânzurare [2]. Conform regulilor procedurale, ori de câte ori o condamnare la moarte sau închisoare pe viață este pronunțată, o procedură automată de apel va intra în vigoare. La 3 decembrie 2006, echipa de apărare a depus apel împotriva verdictelor lui Saddam Hussein, Awad Hamed Al-Bander și Barzan Ibrahim Al-Tikriti. La 26 decembrie 2006, Curtea de Apel a respins cererile de apel și a confirmat condamnarea la moarte a fostului președinte.

Cauza Anfal: Al doilea proces a început în iunie 2006. Inițial, Saddam Hussein a fost unul din înclupați. Legea irakiană, cu toate acestea, nu permitea condamnări în lipsă, astfel Hussein a fost retras din lista înclupaților după executarea sa prin spânzurare, în decembrie 2006, lăsând alți șase înclupați să fie judecați pentru genocid, crime împotriva umanității și crime de război. Baza de fapt a cazului a

reprezentat o serie de atacuri în 1988 și 1989 împotriva populației kurde din nordul Irakului. În cadrul procesului, s-a constatat că aproximativ 180.000 de persoane au fost ucise, inclusiv cu aplicarea armelor de distrugere biologice, mai multe sute de mii de persoane strămutate și sute de sate devastate. Sentințele au fost pronunțate în iunie 2007, acuzațiile au fost retrase împotriva unui inculpat, Tahir Tawfiq Yousif Ali Ani. Doi (Farhan Mutlak Salih Al Jibouri și Sabir Abdul Aziz Al Hussain Douri) au fost condamnați la închisoare pe viață pentru genocid și crime împotriva umanității. Ali Hassan al-Majid, Hussein Rashid și Sultan Hashem au fost condamnați la moarte pentru genocid, crime împotriva umanității și crime de război [1, p. 17].

Cauza rebelilor šiiti: Al treilea proces a început în august 2007 și sentința a fost pronunțată la 1 decembrie 2008. Procesul a fost legat de zdrobirea brutală a unei rebeliuni šiite în 1991. Trei din cei cincisprezece inculpați au fost achitați. Patru inculpați au fost condamnați la închisoare pe viață, șase au primit durate lungi de închisoare și doi au fost condamnați la moarte.

Toate 3 procese au fost criticate de juriști, inclusiv de cei originari din statele forțelor aliate intervenționiste (SUA și Marea Britanie), pentru neregulile de procedură care au fost înregistrate și încălcarea standardelor unui proces echitabil. Astfel, au fost notate neasigurarea intenționată a securității avocaților apărării, limitarea posibilității avocaților să administreze probele din dosar, să interogheze martorii acuzării și să prezinte propriile probe, sancționarea avocaților apărării pentru un pretins comportament inadecvat și inacceptabil pentru un apărător (inclusiv prin aplicarea pedepsei de arest pentru insultarea instanței în urma unui interviu acordat jurnaliștilor).

Pentru experții în domeniu, a fost evident faptul că mai multe chestiuni serioase au afectat raporturile dintre Tribunal și partea apărării pe parcursul procesului, și că ÎTPI a continuat să eșueze în ceea ce ține de măsuri efective și transparente pentru a organiza aceste raporturi [1, p. 18].

Referințe:

1. Factsheet of the International Center for Transitional Justice. The Anfal Trial and the Iraqi High Tribunal: The Defense Phase and Closing Stages of the Anfal Trial. 23 p. Accesat 13.05.2016] Disponibil: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Iraq-Anfal-Tribunal-2006-English2.pdf>
2. Hotărârea dată de Înalțul Tribunal Penal Irakian în cauza Dujail. [Accesat 13.05.2016] Disponibil: <http://www.asser.nl/upload/documents/32720->

[12_3403305-11-2006%20-%C2%A0Iraqi%20High%20Tribunal%20Judgement%C2%A0Saddam%20Husseini.pdf](http://www.gjpi.org/wp-content/uploads/2009/02/iraqstatuteengtrans.pdf)

3. NEWTON, M.A. The Iraqi High Criminal Court: controversy and contributions. In: *International Review of the Red Cross*, 2006, vol. 88, no. 862, p. 399-425.
4. Statutul Țnaltului Tribunal Penal Irakian. [Accesat 13.05.2016] Disponibil: <http://gjpi.org/wp-content/uploads/2009/02/iraqstatuteengtrans.pdf>

A NEW PARADIGM FOR PROTECTING THE FREE EXERCISE OF LEGAL CAPACITY

Eleonora ANDRIUȚA

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene “C.Stere”

The equally recognition of the legal capacity for all the persons was developed through a lot of international instruments to which our country is party, such as Art. 6 of the Universal Declaration of Human Rights, adopted by the UN General Assembly on 10.12.1948 at the Palace de Chaillot, Paris, proclaims that „*Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law*”. Art. 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16.12.1966, states that „*All persons are equal before the law and are entitled without any discrimination to the equal protection of the law*” etc. RM ratified all of those international acts, but some important steps on this field were not done. Also, our Constitution [1] requires the priority of the international regulations as against national regulations, but our internal judicial practice goes on another road.

The Moldavian Civil Code, No. 1107, 06.06.2002 and the Code of Civil Procedure, No. 225, 30.05.2003 similar to many legislations from other countries, for example Russia, Ukraine, Romania, Bulgaria, regulate the possibility to declare the judicial incapacity for the persons with disabilities in base of the judicial act. Guardianship, as provided and applied under the Civil Code, was recognized as a form of protection for preventing different of the rights abuse. This form of protection removes a person’s legal personhood and places it with another person or institution (the guardian). A person declared incapable by a court procedure is deprived of the possibility to engage

in even basic socio-legal relationships [2]. These arrangements are directed to policies and practices of excluding the persons with mental and intellectual disabilities from society. The opposite of these positions was established by the entry into force in 2007 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (hereinafter called CRPD).

The CRPD is an international human rights treaty adopted by the UN General Assembly on 13th December 2006 and came into force on 3rd May 2008 following ratification by the 20th State Party [3]. The EU signed the CRPD at 30 March 2007 [4], on that date the convention was opened for signing. As a result of Law No. 166-XVIII of 09.07.2010, the Republic of Moldova ratified the CRPD. The CRPD requires the states which ratified it to assure that the persons with disabilities can freely and fully exercise their right, in equal conditions with all the persons. That means that all the countries that have ratified the Convention should review the laws allowing for guardianship and trusteeship, and take action to develop laws and policies to replace regimes of substitute decision-making by *supported decision-making*, which respects the person's autonomy, will and preferences. Supported decision making is a system of measures aimed at ensuring that the person grasps the information, assimilate it, makes the decision and communicate it [5]. Regimes of substitute decision-making can take many different forms, including plenary guardianship, judicial interdiction, and partial guardianship. Art. 12 of the CRPD, produces a total change of the paradigm of internal regulations on legal capacity, the impact of the relevant provisions of the need for legal capacity to become more inclusive and tolerant of human diversity and flexible to the needs. According to Art. 12, the essence of legal capacity does not merge with the concept or assessment of the mental capacity of a person, but rather *the essence of legal capacity results from the quality of being a person and subject of law and regulations need to be concerned about what kind of support requires the person to exercise legal capacity*. There are no regulations in force to determine the limits of rights' substitution of the person declared incapable with the guardians. On this condition, we can consider that we are in the presence of full personality's substitutions. Recognizing the right to legal capacity to all persons through legislative changes will alter societal perceptions of persons with disabilities. They will become

subjects as opposed to objects to be dealt with. Paragraph 1 of CRPD, emphasizes the importance of recognizing juridical personality for all the persons with disabilities [6], regardless of the deficiency's severity. Most of all, High Commissioner for Human Rights in the Council of Europe recommends that all the mechanisms which regulate the possibility of declaring the incapacity of person and guardianship should be canceled and should recognize the juridical capacity to all the persons with disabilities. The disability shouldn't be a reason for lacking them of the presumption of juridical capacity [7].

M. Bach remarks that related to CRPD, any appreciation of a persons' incapacity shouldn't be based on the persons' statute (the disability existence) or how much reasonable are the persons' actions, but there should be recognized the persons' independence in the process of deciding. He considers that the capacity of decision-making is constituted of three components:

a) the ability of decision making- the person understands the relevant information and can appreciate the nature and the consequences of his/her decision;

b) the necessary support in the process of making decisions;

c) the reasonable adaptation from third parties in the process of decision making.

M. Bach propose that in the process of appreciating the capacity of making decision, the level of support in exercising legal capacity should be evaluated [8]. Recognizing that three constituents for the capacity of decision making, that process represents a very important step for the transition from substitutive decision making process to the support decision making.

The recommendations of the EU Commissioner for Human Rights highlight the need to make procedures more affordable end of legal documents for people with disabilities. Moreover, it emphasizes the opportunity to develop an adequate and effective support for the free exercise of legal capacity by them. In accordance with the recommendations in national legal systems must provide people the necessary conditions for free exercise of legal capacity, including to recognize the right of individuals to seek support from others in their decision making, and communicating these decisions, this support must be differentiated adapted and fully meet the needs of the individual, but not in a form not actually missing person entitled to exercise such rights.

“Research of this article was supported in part by Open Society Foundation (OSF). The opinions expressed herein are the author's own and do not express the views of OSF”

References:

1. Constitution of the Republic of Moldova, adopted at 29.07.1994, Art.8.
2. Study: The system of guardianship in practice in the Republic of Moldova, Human rights and Vulnerability of Persons Declared incapacitated, coordinated by Ludmila Ciocan, with the support of the United Nation Office of the High Commissioner for Human Rights, Chisinau 2013, p. 13.
3. <http://indicators.ohchr.org/#>
4. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-446_en.htm
5. *Supported decision making, Guide book to right enforcement*. By Nadia SHEBANG, Marietta DIMITROVA, Pavleta ALEKSIEVA and Ivan GEORGIEV from the Bulgarian Center for Not-for-Profit Law (BCNL), Valentina Hristakeva from the Global Initiative on Psychiatry (GIP – Sofia), Sonya Vladimirova, Iliana Malinova, Lubka Aleksandrova and Antoaneta Andonova from the Bulgarian Association of People with Intellectual Disabilities (BAPID), Sabina Naydenova from the National Organization of Mental Health Service Users (NOMHSU). Sofia 2014, p.9.
6. Dreptul la capacitate juridică al persoanelor cu dizabilități. Studiu comparativ al legislației Republicii Moldova și standardelor internaționale în domeniu. Centrul de asistență juridică al persoanelor cu dizabilități, Chișinău 2013.
7. High Commissionaire for Human Rights in the Council of Europe, Who gets to decide? Right to legal capacity for persons with psychosocial and intellectual disabilities, Strasbourg, 20 february 2012, p. 8; available on <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1908555>
8. BACH, Michael and KERZNER, Lana. *A new paradigm for protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity*. October 2010, p. 37.
9. Civil Code of Republic of Moldova, No.1107 from 06.06.2002, Art. 24 (2).

ABORDAREA UNIUNII EUROPENE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Georgeta ANUȘCA

Terorismul face parte din amenințările care au planat mereu asupra Europei, continent unde au activat numeroase organizații teroriste, în special începând cu a doua jumătate a sec. XX [1, p.323]. Caracterul transfrontalier al acestui fenomen s-a marcat în timp, statele conștientizând rapid necesitatea unei cooperări la nivel internațional pentru combaterea efectivă a acestui tip de criminalitate. Pe fundalul tragic al recentelor atacuri din Paris și Bruxelles, Uniunea Europeană (UE) este

în poziția de a se manifesta drept un actor-cheie în lupta împotriva terorismului pe continentul european. Deși numeroase critici au vizat inițial UE, considerând-o mai curând responsabilă decât sursa unor eventuale soluții, această poziție a fost în mare măsură revăzută, or singurele garanții de securitate pot proveni în prezent doar dintr-o acțiune coordonată a statelor-âmembre. Libertatea de circulație în spațiul Schengen urmează a fi complementată în mod eficient doar de o acțiune la nivel european care să securizeze acest spațiu.

Cu toate aceste premise, intervenția în domeniul combaterii terorismului în UE este încadrată de o arhitectură instituțională și un câmp de acțiune limitat. Uniunea funcționează în baza competențelor atribuite, respectând principiile subsidiarității și proporționalității [2, p. 19]. Ea este astfel capabilă să intervină doar în domenii expres delimitate și în măsura în care acțiunea sa suplinește acțiunea statelor-membre. Cu toate acestea, Uniunii Europene îi rămâne o marjă de intervenție importantă, în ce mod ar trebui aceasta să o utilizeze?

Măsurile adoptate până în prezent de către UE în acest domeniu au fost deseori un răspuns la atacurile teroriste care au afectat direct sau indirect cetățenii europeni. Mandatul de arest european a fost instituit în reacție la atacurile perpetrate la 11 septembrie 2001. [3] Ulterior, după atacurile teroriste din Madrid și Londra în 2005, a fost adoptată prima strategie a UE în materie de combatere a terorismului [4], urmată de adoptarea Directivei privind păstrarea datelor cu privire la furnizarea serviciilor de comunicații electronice [5]. Această din urmă Directivă a fost ulterior invalidată de Curtea de Justiție, întrucât s-a considerat că aduce o ingerință disproporționată dreptului la viață privată [6].

În urma atacurilor din Paris și Bruxelles, Comisia Europeană s-a mobilizat în vederea adoptării Directivei „PNR” care permite utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor pentru urmărirea penală a infracțiunilor de terorism și a infracțiunilor grave [7]. Această Directivă a fost adoptată la 27 aprilie 2016, în pofida criticilor aduse pentru garanțiile insuficiente pe care le prevede cu referire la protecția respectării vieții private [8].

În ceea ce privește definiția propriu-zisă a crimei de „*terorism*”, aceasta a fost armonizată prin Decizia-cadru nr. 2002/475/JHA [9]. Articolul 3 al acestei Decizii, modificată în 2008, incriminează inclusiv provocările publice, recrutarea și instruirea pentru terorism.

Tendința care se conturează în contextul actual este de a incrimina inclusiv călătoriile sau planificarea călătoriilor în alte state cu intenția de a pregăti sau a se antrena pentru comiterea actelor de terorism.

Un set de măsuri complementare țin de controlul circulației în cadrul Scengen și utilizarea sistemului de informații Shengen (SIS II). Acest sistem este unul din cele mai importante instrumente de luptă antiteroristă, întrucât poate conține alerte cu referire la potențiale riscuri pe care le prezintă persoanele, informație care se conține într-o bază de date accesibilă la nivel european [10].

Acest arsenal juridic și operațional cu care s-a dotat Uniunea Europeană a fost, în mare parte, denunțat de organizațiile de protecție a drepturilor omului. Drepturile și libertățile cetățenești sunt prestate unor largi limitări, iar dreptul la viață privată, în particular, este practic anihilat în contextul combaterii terorismului. Cu toate acestea, eficacitatea unor asemenea măsuri, îndeosebi colectarea unui volum important de date personale – este pusă la îndoială.

Dezideratul UE este de a permite o protecție mai mare cetățenilor săi, aceasta este una din cele mai importante mize ale sale, îndeosebi după eșecul în gestionarea crizei refugiaților, însă va putea Uniunea să rămână în același timp fidelă principiilor drepturilor omului?

Curtea de Justiție a UE a avut deja ocazia să-și expună poziția fermă în ceea ce privește recunoașterea drepturilor omului ca aparținând „*principiilor constituționale ale Tratatului CE*” într-o cauză ce viza legalitatea unui Regulament al Consiliului UE adoptat tocmai în vederea combaterii terorismului, prin înghețarea fondurilor persoanelor fizice sau juridice asociate lui Oussama Ben Laden. Cu siguranță, garantarea respectării drepturilor omului va reveni și în continuare într-o mare măsură Curții de Justiție a UE [11].

Terorismul afectează fundamentul societății europene, însă abandonarea democrației și drepturilor omului pentru a răspunde actelor unor radicali, dirijați de ideologia terorii ar fi o greșeală enormă. După cum afirma în maniera sa cinică Niccolò Machiavelli: „(...) *aceasta este soarta lucrurilor omenești, nu poți evita un necaz fără a cădea în altul*” [12, p. 436] și se pare că UE a a preferat să creeze o nouă problemă în defavoarea adoptării unor soluții mai moderate.

Referințe:

1. FERRAGU, G. *Histoire du terrorisme*. Perrin: Rue des Archives, 2014. 441 p.

2. Tratatul privind Uniunea Europeană, JOUE C 326 din 26.10.2012, p. 13-389.
3. Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene din 13.06.2002 privind mandatul de arest european și procedurile de transfer între statele membre, JOUE L 190 din 18.07.2002, p.1-20.
4. Consiliul Uniunii Europene, *Strategia referitor la lupta împotriva terorismului*, 2005 [Accesat 01.05.2016] Disponibil : <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=fr>
5. Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15.03.2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE, JOUE L 105, ed. specială.
6. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cauzele conexe C-293/12 și C-594/12, hotărârea din 8.04.2014, JOUE C 175 din 10.6.2014, p. 6-7.
7. Directiva (UE) 2016/681 a Parlamentului European și a Consiliului din 27.03.2016 privind utilizarea datelor din Registrul cu numele pasagerilor (PNR) pentru prevenirea, depistarea, investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de terorism și a infracțiunilor grave, JO L 119, 4.5.2016, p. 132-149.
8. FIDH, *Counter-terrorism: The EU and its Member States must respect and protect human rights and the rule of law*, 01.03.2016 [Accesat 01.05.2016] Disponibil: https://www.fidh.org/IMG/pdf/20160301_eu_counter_terro_-joint_stat_en.pdf.
9. Decizia-cadru a Consiliului din 13.06.2002 privind combaterea terorismului, JO L 164, 22.6.2002, p. 3-7.
10. Regulamentul (CE) nr. 1987/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 20.12.2006 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de informații Schengen din a doua generație (SIS II), JO L 381, 28.12.2006, p. 4-23.
11. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cauzele conexe C 402/05 P și C 415/05, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, hotărârea din 3.09.2008, Repertoriul de jurisprudență 2013-00000.
12. MACHIAVELLI, Niccolò. *Oeuvres complètes de N. Machiavelli*. Paris: Société du Panthéon Littéraire, 1837, p. 436.

RECUNOAȘTEREA ȘI GARANTAREA INTERNAȚIONALĂ A STATUTULUI DE NEUTRALITATE PRIN PRISMA CURSULUI POLITIC PREVENTIV AL REPUBLICII MOLDOVA

Victoria ARHILIUC

În virtutea independenței și suveranității sale, fiecare stat este liber de a se pronunța referitor la poziția sa în ceea ce privește statutul de neutralitate.

Din practica internațională reiese că statutul de neutralitate poate fi stabilit juridic prin următoarele acte oficiale:

1. Declarația unilaterală a statului care a decis să urmeze politica de neutralitate recunoscută tacit sau expres de către alte state.

2. Acorduri bilaterale.

3. Acorduri multilaterale.

Ca exemplu tradițional de proclamare a neutralității permanente, în baza actului unilateral al statului, este Austria. Legea constituțională federală adoptat la 26 octombrie 1955 [8, p.335] prevede în **art. 1:** *În scopul confirmării îndelungate și permanente a independenței sale externe și a inviolabilității teritoriului său Austria anunță benevol despre neutralitatea sa permanentă. Austria o va susține și o va apăra cu toate mijloacele disponibile pe care le deține.*

Pentru asigurarea acestor scopuri Austria în viitor nu va intra în niciun fel de alianțe militare și nu va permite crearea de puncte militare de reper ale statelor străine pe teritoriul său.

Art. 2: *realizarea acestei Legi constituționale federale se atribuie Guvernului Federal [8, p.335].*

Neutralitatea Austriei este recunoscută internațional de mai mult de 40 de state, dar nu este garantată [5, p.37].

Ulterior, în mod unilateral, în 1962 și-a proclamat neutralitatea permanentă statul Laos, adoptând Declarația de neutralitate, iar în 1981 și-a declarat statutul de neutralitate permanentă Malta, iar statele europene au luat act de această Declarație prin actul final al Reuniunii de la Madrid din 1983 a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

În această ordine de idei se încadrează conținutul **art.11** al Constituției Republicii Moldova cu denumirea *Republica Moldova, stat neutru* cu următorul conținut: **alin.1** *Republica Moldova proclamă*

neutralitatea sa permanentă, alin.2 Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său [7].

Statutul de neutralitate proclamat de către Republica Moldova în mod unilateral are un caracter voluntar din care urmează anumite drepturi și obligații atât în timp de pace, cât și în caz de conflict armat.

Un caz aparte îl reprezintă Turkmenistanul, stat nou apărut ca urmare a dezmembrării fostei URSS. După ce s-a hotărât printr-o lege internă, că va avea un statut de neutralitate permanentă printr-o rezoluție din 1995 Adunarea Generală a recunoscut acest statut și a cerut statelor-membre ale ONU să-l respecte și să-l sprijine [9].

Stabilirea statutului de neutralitate permanentă în baza acordului internațional bilateral este cunoscută în relațiile dintre ex-URSS și Afganistan.

Astfel de prevederi conțin tratatele de neutralitate și neagresiune încheiate între două state la nivel bilateral. Acestea fac parte din categoria tratatelor politice încheiate cu scopul de a crea efecte juridice în domeniul politic concret stabilit de către părți.

Un asemenea tratat a fost încheiat la 24 iunie 1931 între ex-URSS și Afganistan privind neagresiunea și neutralitatea. Acest tratat a fost prelungit la 18 decembrie 1955 prin *Protocolul* semnat la Kabul privind *prolongarea Tratatului de neagresiune și neutralitate* indicat *supra*, încadrând semnele definitorii ale unui tratat internațional [1, p.206] care a creat obligațiuni bilaterale și a consfințit juridic politica de neutralitate a Afganistanului.

Acordul multilateral privind stabilirea neutralității permanente a unui stat se consideră de înaltă eficacitate.

În baza unui astfel de acord multilateral a fost stabilită neutralitatea permanentă a Elveției care durează timp de 200 de ani.

Neutralitatea permanentă a Elveției a fost proclamată prin Hotărârea Congresului de la Viena din 8(20) noiembrie 1815 și a Tratatului de la Paris privind recunoașterea și garantarea neutralității permanente a Elveției și inviolabilității teritoriului ei [6, p.332] semnat de Austria, Franța, Anglia, Rusia, Portugalia, Prusia.

Obligațiile statului cu statut de neutralitate permanentă sunt specifice și includ următoarele:

- 1) obligația de a nu adera la blocuri militare;

2) obligația de a nu permite folosirea teritoriului său alte state în scopuri militare, sau ca loc de depozitare a munițiilor, armamentului și a trupelor militare;

3) obligația de a nu deține, produce și experimenta arme nucleare;

4) obligația de a colabora activ cu celelalte state pentru asigurarea păcii și securității internaționale.

Statului cu statut de neutralitate permanentă îi sunt recunoscute următoarele drepturi:

1) dreptul la autoapărare individuală;

2) dreptul la autoapărare colectivă;

3) dreptul de a face deosebire între agresor și victimă într-un război de neagresiune.

În societatea contemporană statul permanent neutru nu mai este ținut de obligația de imparțialitate în urma cărui fapt neutralitatea permanentă este activă și diferențiată „în sensul că statele care nu intenționează să se angajeze în conflict nu trebuie să stea pasive, ci să contribuie la prevenirea conflictului neizbucnit și la încetarea lui dacă s-a produs” [4, p.412], cât și să ia o atitudine diferită față de victimă și agresor într-un război de agresiune.

Atitudinea dată se manifestă prin acordarea de asistență unuia sau unor dintre beligeranți, care au statut de victimă a unei agresiuni militare, dar fără participare la operațiunile militare [2, p.181].

Acordarea de asistență victimei agresiunii prin orice mijloace care nu implică participarea directă la conflict presupune (de a permite vânzarea de arme și alte materiale militare și, implicit, să interzică furnizarea unor asemenea materiale statului agresor, de a accepta tranzitarea teritoriului său de trupe care vin în ajutorul victimei agresiunii etc.) [10, p.194].

Unul din aspectele privind statutul de neutralitate al unui stat este cel al recunoașterii internaționale.

Conform opiniei autorilor A. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu „atunci când unele state își declară neutralitatea permanentă în mod unilateral prin diverse documente interne în lipsa unor recunoașteri și garantări internaționale, nu putem fi în prezența neutralității permanente ale cărei efecte să fie efectiv opozabile în plan internațional” [3, p.90].

Statul care s-a proclamat permanent neutru printr-un act intern – lege sau dispoziții constituționale, urmează să întreprindă anumite măsuri ca statutul său de stat permanent neutru să obțină recunoaștere internațională.

Solicitarea privind recunoașterea neutralității Republicii Moldova a fost înaintată în cadrul discursului pe care l-a susținut ex-președintele V.Voronin la Summitul NATO de la București din aprilie 2008, menționând că la 17 ani de la proclamarea independenței sale Moldova își dorește „implicarea cât mai activă a tuturor părților pentru recunoașterea neutralității constituționale a Republicii Moldova și promovarea reintegrării țării în baza dreptului internațional” [11].

Ceva mai târziu însă s-a afirmat că chestiunea neutralității „ține exclusiv de politica internă a Moldovei, și nu de a comunității internaționale, iar dacă vreun stat va dori să recunoască neutralitatea, o poate face” [12].

„Chișinăul a depus efort pentru a i se recunoaște neutralitatea la nivel internațional, dar nu a reușit. Principalul obstacol de recunoaștere internațională a neutralității, după cum afirmă autorul articolului „Neutralitatea Republicii Moldova în contextul noilor provocări regionale” [13] a venit din partea Rusiei, care vedea prin realizarea neutralității, demilitarizarea zonei transnistriene și retragerea propriilor forțe militare” [13]. Astfel că neutralitatea Republicii Moldova este unilaterală, proclamată în Constituție, dar fără recunoaștere și garanții internaționale.

Societatea moldovenească, având un spectru politic multicolor, cunoaște afirmări și insistențe asupra consfințirii legislative și recunoașterii internaționale a statutului de neutralitate al Republicii Moldova, a promovării politicii de neadmitere a amplasării pe teritoriul țării a unor baze militare străine, a neadmiterii atragerii statului în conflicte militare.

E adevărat însă când se afirmă că „poziția geopolitică pe care o deține Republica Moldova îi va menține și pe viitor vulnerabilă neutralitatea”.

Neutralitatea Republicii Moldova e încălcată de Federația Rusă care menține forțele armate în zona de est a Moldovei și nu intenționează să le retragă [13].

Odată staționate trupele militare rusești pe teritoriul Moldovei, neutralitatea ei este o iluzie [13].

Aceasta fiind realitatea putem doar concluziona că în condițiile actuale, un război cu folosirea întregii game a tehnicii de luptă, inclusiv a armelor nucleare, prezintă pericol nu numai al distrugerii statelor participante la ostilități, ci și a celor neutre.

Ideea care se conturează în această situație este aceea că securitatea în fața războiului nuclear nu mai poate fi asigurată prin statutul de neutralitate, ci numai prin angajarea tuturor statelor pentru a împiedica

dezlănțuirea agresiunii [10, p.193]. Statutul neutralității permanente în interpretarea actuală nu numai că nu interzice, dar chiar obligă statele neutre de a colabora activ cu celelalte state pentru asigurarea păcii și securității internaționale.

Referințe:

1. BURIAN, A. et al. *Drept internațional public*. Chișinău: „Elena – V.I.”, Ed. a III-a (revăzută și adăugită), 2009, p. 206.
2. BALAN, O., SERBENCO, E. *Dreptul internațional public*. Vol.1. Chișinău, 2001, p. 181.
3. BOLINTINEANU, A., NĂSTASE, A., AURESCU, B. *Drept internațional contemporan*. Ed. a 2-a revăzută și adăugită. București: ALL Beck, 2000, p. 90.
4. MANEA, C., MOȘNEAGA, M. *Dreptul mării în timp de pace și de război*. București: Mica Valahie, 2011, p. 412.
5. МОДЖОРЯН, Л.А. *Основные права и обязанности государств*. Москва: Юрид. лит., 1965, с. 37.
6. МАРТЕНС, Ф.Ф. *Собрание трактатов и конвенций, заключенные Россией с иностранными державами*. СПб, 1878, Т.4, ч.1, с. 13-15, citat din: БЛАТОВА, Н.Т., МЕЛКОВ, Г.М. *Международное право. Сборник документов*. Москва, РИОР, 2009, с. 332.
7. *Constituția Republicii Moldova* adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 12.08.94, în vigoare din 27.08.1994, www.lexjustice.md accesat la 15.10.2015.
8. Федеральный конституционный закон о нейтралитете Австрии от 25 октября 1955. В кн.: БЛАТОВА Н.Т., МЕЛКОВ Г.М., *Международное право. Сборник документов*. Москва, РИОР, 2009, с. 335.
9. BANU, L., ROXANA, O., IONESCU, I. *Neutralitatea statelor și dreptul internațional* [on line] www.rsdr.ro/art-6-3-2009.pdf. (vizitat 2.10.2015).
10. CLOȘCĂ, I. coord. *Dicționar de drept internațional public*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1982, p. 194.
11. Summit NATO la București, http://www.summitbucharest.ro/ro/-doc_201.html accesat la 02.10.2015.
12. <http://unimedia.info/stiri/-6788.html/> accesat la 02.10.2015.
13. <http://www.timpul.md/articol/neutralitatea-republicii-moldova-in-contextul-noilor-provocari-regionale-76611.html> accesat la 02.10.2015.

STABILITATE INTERNAȚIONALĂ: DIFICULTĂȚI DE CONCEPTUALIZARE

Tudor BALIȚCHI

Academia de Științe a Moldovei

Termenul de „stabilitate” reprezintă o noțiune variabilă, având sensuri uneori contradictorii, fiind abordat în discursurile politicianilor, diplomaților, economiștilor, analiștilor militari și cadrelor universitare. Mai recent, stabilitatea face parte și din vocabularul ecologilor.

Conceptul stabilității este greu de definit în special datorită caracterului său multidimensional. Stabilitatea poate fi privită în primul rând ca sinonim al armoniei, balanței, ordinii; în al doilea rând, drept antonim al haosului, conflictualității, dezordinii; și în al treilea rând ca element ce exclude schimbarea ca parte a procesului de stabilizare. Ca rezultat, stabilitatea este văzută ca o oricare păstrare, conservare, menținere a status-quo-ului ce exclude orice schimbări și devieri de la normă. Deseori stabilitatea este explicată în sens larg, și capacitatea sistemului de a funcționa și a se dezvolta [5].

În acest context, trebuie de menționat că în plan istoric sensul stabilității subînțeles astăzi a evoluat. Însuși cuvântul „stabilitate” până în secolul al XX-lea în lucrările politice era rar, în secolul al XIX-lea fiind popular termenul de „status-quo”, oarecum asemănător după sens. Se atestă că în lucrările referitoare la istoria relațiilor internaționale publicate până la al Doilea Război Mondial, termenul de stabilitate a fost folosit episodic. Însă odată cu configurarea lumii postbelice, formarea ONU, divizarea statelor în două lagăre – socialist și capitalist, și proliferarea armei nucleare, necesitatea conservării păcii și stabilității omenirii s-a demonstrat a fi o necesitate stringentă, iar termenul de „stabilitate” a fost utilizat tot mai frecvent.

Unul din primii autori, care a folosit conceptul stabilității în contextul politic, a fost istoricul britanic specializat în domeniul relațiilor diplomatice europene din sec. XIX-XX, *Alan John Percivale Taylor* [2, p.320]. Acesta a luat în considerare stabilitatea în sens politic alături de expresiile de *status-quo* și *echilibrul de forțe* (*balance of power*). Stabilitatea era văzută nu ca ceea ce s-ar fi descris într-un sens științific, dar doar ca un antipod al modificărilor și revizionismului, care se referă la încercările de a schimba relațiile

existente între state în cel mai larg sens al cuvântului – teritorial, demografic, militar, economic, ideologic, politic etc.

În anii '50 ai secolului trecut, popularitatea conceptului stabilității în rândul analiștilor politici, juriștilor-internaționaliști și doctrinarilor crește rapid. În plus, termenul a început să se rupă de contextul istoric și politic, incluzându-se în aparatul conceptual de studii militare și strategice. Noua accepție a stabilității pierde din asocierea sa mai tradițională cu noțiunile de conferințe internaționale, tratate și organizații pentru monitorizarea respectării acestora. Experții militari au acordat „stabilității” rolul unui termen tehnic, folosit pentru a descrie situația militaro-strategică în lume, atunci când statele cele mai puternice (SUA și URSS), încătușate de frică și dispreț reciproc, nu au îndrăznit să se atace și nu au permis să facă acest lucru statelor-sateți aflate sub controlul și influența lor. În consecință, consolidarea stabilității era înțeleasă ca păstrarea relațiilor fundamentale de putere între rivali.

Originile militarizării conceptului de „stabilitate” sunt prezentate în lucrările lui *Marc Trachtenberg*, expert american contemporan în domeniul istoriei militare și științelor politice [3, p.317]. Acesta a opinat că fuziunea valorilor de stabilitate și securitate a fost inițiată de apariția teoriei politico-militare de „stabilitate strategică”, cunoscută sub denumirea de doctrină a „distrugerii reciproce garantate”, sensul său a fost în recunoașterea potențialelor arsenale nucleare realizate de SUA și URSS ca suficiente pentru a se distruge unii pe alții, indiferent de faptul cui îi va aparține prima lovitură. În acest caz, avantajul primului atac își pierde rostul.

Într-un atare context, termenul de „stabilitate” a început a fi perceput aproape ca un sinonim pentru „securitate”. Această abordare s-a reliefat în anii “60 ai sec. XX, sub influența teoreticienilor implicați în stabilirea și promovarea doctrinei distrugerii reciproce garantate – *Albert Wohlstetter, Bernard Brodie, Fred S. Hoffman*. Conceptul de „stabilitate” a fuzionat cu conceptele de „intimidare” și „securitate” – în măsura în care securitatea era asociată cu evitarea războiului, iar intimidarea a fost văzută ca un mijloc de a atinge acest obiectiv. Noua abordare a stabilității a cucerit fulgerător mediul academic politic, strategic și militar, astfel încât deja în anii 1970 cea mai mare parte din specialiștii în domeniul strategiei militare nu aveau nicio îndoială că aceste concepte sunt identice.

Cu toate acestea, în literatura de specialitate au existat încercări de a explica conceptul de „stabilitate” în mod separat. Ca punct de

plecare, nominalizăm considerațiunile doctrinarilor-politologi *Karl W. Deutsch* și *David J. Singer*, în opinia cărora, stabilitatea este probabilitatea că sistemul își păstrează toate caracteristicile esențiale, niciuna dintre națiuni nu obține preponderență, majoritatea membrilor sistemului continuă să supraviețuiască și nu există niciun război la scară largă. Stabilitatea ar trebui asociată cu probabilitatea statelor de a-și continua existența lor politică independentă, menținând în același timp integritatea teritorială și în absența unei posibilități de a fi atrase într-un război pentru supraviețuire [1, p. 390].

Savantul american *L. Richardson* a definit stabilitatea ca fiind un set de condiții în care sistemul internațional își păstrează capacitatea de a-și restabili echilibrul. El a determinat instabilitatea ca absența unor astfel de condiții și creșterea modificărilor în cadrul sistemului la un punct critic, la atingerea căruia are loc distrugerea [1, p. 391].

În doctrină se poate întâlni și o versiune mai generalizată a conceptului de stabilitate, înaintată de teoreticianul *Kenneth N. Waltz*, autorul realismului structural în teoria relațiilor internaționale. Astfel, stabilitatea este starea în care un sistem, pur și simplu, este capabil de a-și continua existența fără a se prăbuși. În contextul lumii de atunci, împărțită de cortina de fier, *Waltz* a accentuat că stabilitatea unui sistem urmează a fi definită în termenii durabilității și organizării pașnice interioare; însă stabilitatea militaro-strategică produce sau, cel puțin, permite o instabilitate tactică care reprezintă clișeul analizei militare [4, p. 881-909].

Prin conceptul de „stabilitate” trebuie să se înțeleagă un anumit tip de mișcare a sistemului de relații internaționale; mișcare lentă, uniformă și previzibilă, în care sistemul este capabil de a exista și de a schimba, fără a pierde caracteristicile sale de bază. Stabilitatea descrie capacitatea sistemului de a asigura schimbările necesare pentru supraviețuirea sa prin compensarea lor, în așa fel încât pierderea unor elemente sau caracteristici individuale să nu reprezinte o amenințare pentru supraviețuirea sistemului ca întreg.

Stabilitatea internațională, la fel ca și securitatea trebuie abordată prin prisma mai multor dimensiuni: militară, politică, economică, socială, ecologică etc.

Referințe:

1. DEUTSCH, K.W., SINGER D. J. Multipolar Power Systems and International Stability. In: *World Politics*, 1964, vol. 16, no. 3, p. 390-406.

2. TAYLOR, A.J.P. *The Origins of The Second World War*. New York: Simon and Shuster, 1996. 320 p.
3. TRACHTENBERG, M. *The Cold War and After: History, Theory, and the Logic of International Politics*. Princeton: Princeton University Press, 2012. 317 p.
4. WALTZ, K. N. The stability of a bipolar world. In: *Daedalus*, 1964, vol. 93, no. 3, p. 881-909.
5. САЛИМОВ, Ф.Н. Понятие «стабильность» в науке о международных отношениях. [Accesat 05.01.2015] Disponibil: http://fristoda.blogspot.com/2012/11/blog-post_8012.html

PROTECȚIA DREPTULUI LA MEDIU SĂNĂTOS PRIN PRISMA art.8 AL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Alexei CROITOR

Dreptul la un mediu sănătos nu este direct prevăzut în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Însă printr-o interpretare extensivă a domeniului de aplicare a unor drepturi prevăzute expres de Convenție, dreptul la un mediu sănătos a fost alăturat dreptului la viață privată, fiind considerat o componentă a acestui drept, în acest fel ajungându-se la protejarea indirectă a dreptului la mediu [1, p.100].

Deși nu este prevăzut în textul Convenției, dreptul la un mediu sănătos, reiese din jurisprudența Curții care este instrumentul de interpretare a Convenției, care poate da un sens nou a drepturilor garantate în aceasta, lărgindu-le sau creând restricții. „Convenția reprezintă un instrument viu, care trebuie interpretat în lumina condițiilor existente la ora actuală (...) Curtea nu poate decât să fie influențată de evoluțiile și de standardele comun acceptate în politica (...) statelor membre ale Consiliului Europei” [2, p. 31].

În Hotărârea din 7 iulie 1989 pronunțată în *cauza Soering c. Marii Britanii*, Curtea a statuat: „Convenția este un instrument viu, care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale” [3, §102]. În Hotărârea din 29 aprilie 2002 pronunțată în *cauza Pretty c. Marii Britanii* – „Curtea trebuie să aibă o abordare dinamică și flexibilă în ceea ce privește interpretarea Convenției, care este un instrument viu, orice interpretare trebuind să fie în concordanță cu obiectivele fundamentale ale acesteia și cu coerența sistemului apărării drepturilor omului” [4, p.54].

În *cauza Arrondelle c. Marii Britanii* [5], Curtea prima dată a examinat dreptul la un mediu sănătos în aspect material, a constatat încălcarea art. 8 al Convenției și a art. 1 din Protocolul nr. 1 privitor la proprietate. În speță, reclamanta, proprietara unui pavilion situat lângă un aeroport și în apropierea unei autostrăzi, s-a plâns de poluarea sonoră care încălca dreptul la respectarea vieții private, dar și dreptul la proprietate, deoarece zgomotul excesiv a diminuat valoarea bunului imobil.

În *cauza Baggs c. Marii Britanii* [6], Curtea a constatat încălcarea art. 8 al Convenției și a art. 1 din Protocolul nr.1 privitor la proprietate, din motivul ca autoritățile locale au refuzat reclamantului eliberarea certificatului pe bunul său imobil pentru schimbarea destinației în comercială și vânzarea la un preț mai favorabil. Refuzul autorităților a fost dictat din motivul nivelului ridicat de poluarea sonoră, deoarece locuința se afla în apropierea aeroportului.

Alt caz în care Curtea a examinat atingerea dreptului la un mediu sănătos este *Powell și Rayner c. Marii Britanii* în care reclamantii s-au plâns pe emanațiile sonore puternice generate de exploatarea unui aeroport în apropierea locuințelor și au invocat afectarea stării fizice și respectiv atingerea adusă vieții private ale acestora acestuia. Curtea a statuat că zgomotul avioanelor a diminuat calitatea vieții private și confortul locuinței, și a subliniat că poluarea sonoră produsă de avioane, foarte importantă din punctul de vedere al nivelului și frecvențelor, poate afecta într-o manieră considerabilă valoarea bunurilor imobiliare sau chiar să le transforme în bunuri nevandabile, constituind în acest mod un fel de expropriere parțială [7, p.109].

Însă prima cauză în care s-a abordat dreptul la un mediu sănătos sub aspect procedural – obligația pozitivă a statului de a lua măsurile necesare destinate a asigura protecția efectivă a dreptului prevăzut la art. 8.1 a fost *Lopez Ostra c. Spaniei* [8, § 51]. În speță reclamanta s-a plâns de mirosul și zgomotul provocat de o stație de epurare situată în vecinătate cu locuința sa.

Prin speța dată, Curtea a stabilit anumite principii generale în jurisprudența sa ce ține de mediul înconjurător, și anume:

1) atingerile grave ale mediului pot afecta bunăstarea unei persoane și o pot lipsi de bucuria folosirii domiciliului său, dăunând vieții sale private și de familie, fără ca prin aceasta să-i fie pusă în pericol mare sănătatea și că în toate cazurile trebuie să se aibă în vedere echilibrul

just care trebuie menținut între interesele concurente ale persoanei și ale societății, în ansamblul său;

2) obligația statului de a menține un echilibru just între interesul bunăstării comunității și interesele persoanelor constând în dreptul de a se bucura de respect pentru domiciliu și pentru viața sa familială și privată;

3) prin distincția făcută în această cauză, între impactul condițiilor de mediu asupra sănătății umane și incidența lor asupra calității vieții s-a interpretat noțiunea de „viață privată” ca una care presupune și un anumit confort, o bunăstare fără de care respectul dreptului la viață privată și la familie și domiciliu nu ar fi efectiv, ci doar fictiv și s-a recunoscut că dreptul garantat de art. 8.1 din Convenție implică și dreptul de a trăi într-un mediu sănătos [7, p.108].

„51. Desigur, poluarea gravă a mediului poate afecta bunăstarea persoanelor și-i poate priva să se folosească de domiciliul lor de o manieră care să afecteze viața lor privată și de familie, dar fără a prejudicia grav sănătatea lor.

În cazul în care chestiunea este analizată în termenii unei obligațiuni pozitive impusă Statului – de a lua măsuri rezonabile și adecvate în vederea protejării drepturilor reclamantei garantate de paragraful 1 al articolului 6 – conform doleanței reclamantei, sau în termenii unei „ingerințe de către o autoritate publică” justificată în conformitate cu paragraful 2 al articolului 8, principiile aplicabile sunt în mare măsură similare. În ambele contexte, trebuie să se țină cont de echilibrul echitabil care trebuie stabilit între interesele competitive a individului și cele ale comunității, în orice caz Statul se bucură de o anumită marjă de apreciere. În continuare, chiar și în relație cu obligațiunile pozitive impuse de primul paragraful al articolului 8, la stabilirea echilibrului cerut scopurile menționate în al doilea paragraf pot avea o anumită relevanță” [8, p.51].

Pentru ca poluarea mediului înconjurător să atragă drepturile garantate în art.8 al Convenției, Curtea a elaborat anumite standarde care se regăsesc în jurisprudența sa. Astfel Curtea în nenumărate rânduri a statuat pentru ca să fie aplicabil art.8, poluarea mediului înconjurător trebuie să ajungă un nivel minim.

Aprecierea nivelului minim al prejudiciului depinde de anumite circumstanțe ale cazului, de ex. de intensitatea și continuarea încălcă-

rii, consecințelor materiale, suferințele psihice ale persoanei care invocă încălcarea. Se va lua în considerare și contextul ecologic, și nu se va aplica art.8, în cazul contestării unei încălcări ne semnificative, în comparație cu pericolul ecologic inerent traiului în oricare oraș [8, § 69].

Astfel, plângerea privind încălcarea dreptului la un mediu sănătos trebuie să dea dovadă de atentarea la dreptul la viața privată a reclamantului și această încălcare trebuie să atingă nivelul minim de severitate [8, § 70].

Însă la examinarea plângerilor în care se invocă încălcarea art.8 sub prisma dreptului la un mediu sănătos, Curtea poate să constate încălcarea dreptului la viața privată și în lipsa unui pericol serios al sănătății.

În *cauza Kyratos c. Greciei* [9] reclamantii au invocat încălcarea dreptului la mediul sănătos în care ei trăiesc prin construcții urbane. Curtea a afirmat că pentru a determina dacă o poluare a mediului poate afecta dreptul la viață privată a unei persoane, elementul determinant este acela de a ști dacă există vreun element nociv pentru sfera vieții private. În acest sens, o deteriorare generală a mediului nu este suficientă, întrucât nici art. 8, nici o altă dispoziție din Convenție nu garantează o protecție generală a mediului. Deoarece reclamantii nu au prezentat niciun element care să probeze o astfel de deteriorare a vieții lor private ca urmare a afectării unei specii animale, Curtea consideră că art. 8 nu a fost violat [7, p.109].

Referințe

1. TRUȘCĂ, P., TRUȘCĂ-TRANDAFIR, A. *Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jurisprudența CEDO*, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: www.rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/viewFile/124/120
2. *Cauza Tyrer c. Marii Britanii*, no. 5856/72, decizia din 25.04.1978, §31, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>
3. *Cauza Soering c. Regatului Unit*, nr.14038/88, decizia din 07.07.1989, §102 [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57619>
4. *Cauza Pretty împotriva Regatului Unit*, nr.2346/02, decizia din 29.04.2002, §54 [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>
5. *Cauza Arrondelle c. Marii Britanii*, nr. 7889/77, decizia din 15.07.1980, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74190&filename=ARRONDELLE-%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM.pdf>
6. *Cauza Baggs c. Marii Britanii*, nr.9310/81, decizia din 14.10.1985, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74562&filename=BAGGS%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM.pdf>

7. TRUȘCĂ, P., TRUȘCĂ-TRANDAFIR, A. *Op.cit.; Cauza Powell și Rayner c. Marii Britanii*, nr.9310/81, decizia din 21.02.1990, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57622>
8. *Cauza Lopez Ostra c. Spaniei*, nr. 16798/90, decizia din 9.12.1994, § 51, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94317>
9. *Cauza Kyrtatos c. Greciei*, no. 41666/98, decizia din 22.05.2003, [Accesat 19.05.2016], Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61099>

CERINȚE PRIVIND FORMAREA INIȚIALĂ A MEDIATORILOR. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

Lilia GRIBINCEA

Potrivit Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială, art.3, *mediatorul* înseamnă orice terț chemat să conducă procesul de mediere într-o manieră eficace, imparțială și competentă, indiferent de denumirea sau de profesia terțului în statul-membru respectiv și de modul în care terțul a fost numit sau i s-a solicitat să efectueze medierea.

De regulă, instituțiile care organizează pregătirea inițială a mediatorilor sunt înregistrate la instituțiile abilitate cu dreptul de a autoriza activitatea de mediator, și anume: Ministerul Justiției, Curțile de justiție sau Consiliul de mediere. De exemplu, în accepțiunea Actului de mediere din Austria (Legea cu privire la mediere în materie civilă) din 6 iunie 2003, formarea trebuie să fie finalizată la cursuri de formare și ateliere de lucru, organizate de acele instituții, inclusiv universități, înregistrate de Ministerul Federal de Justiție în lista instituțiilor de formare profesională pentru mediere în materie civilă.

În Republica Moldova, furnizorii serviciilor de formare a mediatorilor sunt acreditați de către Consiliul de Mediere în conformitate cu prevederile Legii Republicii Moldova nr.137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere și a Regulamentului privind acreditarea furnizorilor serviciilor de formare a mediatorilor, aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr.647 din 07.12.2015. Regulamentul nr.647 stabilește următoarele cerințe cumulative pentru persoanele juridice care solicită să fie acreditate în calitate de furnizor:

➤ să fie înregistrată conform legislației și să prevadă în actul de constituire scopul de a organiza și desfășura activități de instruire a mediatorilor;

➤ să fie asigurată cu spațiu suficient, utilajul necesar, precum și posibilități financiare pentru desfășurarea activității de instruire a mediatorilor;

➤ să dispună de cel puțin doi formatori în domeniul medierii, cu studii superioare și experiență profesională în domeniul instruirii de cel puțin cinci ani și să dețină calitatea de mediator sau să aibă experiență profesională în domeniul medierii de cel puțin doi ani;

➤ să accepte standardele de formare inițială și continuă a mediatorilor, aprobate de către Consiliul de mediere.

Standardele de formare a mediatorilor aprobate de Ministerul Justiției al Poloniei – *Standards for Mediator's Training*, în standardul V se stabilesc următoarele cerințe pentru formatori:

➤ să dețină o diplomă de master sau o diplomă echivalentă și o experiență de doi ani în domeniul medierii;

➤ să posede cunoștințe despre profesia de mediator și să respecte standardele etice stabilite pentru mediatorii;

➤ să cunoască prevederile legislației în domeniul medierii, standardele de mediere și să respecte aceste standarde.

Pentru instituțiile care organizează formarea mediatorilor sunt înaintate următoarele cerințe:

➤ pregătirea programului de formare detaliat (minimum 40 de ore) împreună cu costurile de formare și taxa de participare;

➤ furnizarea testelor, care cuprind subiectele discutate în timpul programului de formare;

➤ eliberarea certificatelor, care confirmă subiectele studiate în cadrul programului de formare, numărul orelor de clasă, denumirea instituției care organizează cursul de formare și numele formatorilor.

În accepțiunea Standardului de formare a mediatorului, aprobat de Consiliul de mediere din România prin Hotărârea nr.12 din 7 septembrie 2007, art.43 și 44, formatorii în domeniul medierii pot fi acreditați ca *formator debutant* și *formator principal*. Astfel, poate fi acreditată ca formator în domeniul medierii cu mențiunea *formator debutant* persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

➤ este mediator autorizat în condițiile Legii, își exercită profesia în una dintre formele prevăzute de Lege, este înscrisă în Tabloul mediatorilor și nu este înregistrată cu nicio cauză de suspendare;

➤ are experiență în domeniul medierii de minimum 3 ani de la data începerii activității practice, conform datelor înscrise în Tabloul mediatorilor;

➤ a acționat ca mediator în minimum 25 de cazuri, dovedite prin depunerea copieii registrului propriu în care ține evidența contractelor de mediere când a acționat ca mediator, certificată de mediator prin semnătură pentru conformitate cu originalul;

➤ are pregătire în domeniul formării adulților, conform legislației în vigoare.

Pentru a fi înregistrată ca formator principal, persoana care solicită înregistrarea trebuie să facă dovada îndeplinirii cumulative a următoarelor cerințe suplimentare față de cele menționate pentru formatorul debutant:

➤ a avut atribuții de elaborare pentru cel puțin un program de formare de mediatorii, autorizat de Consiliul de mediere;

➤ a participat la elaborarea a cel puțin unui manual/suport de curs pentru formarea mediatorilor al unui furnizor de formare autorizat de Consiliul de mediere;

➤ a participat ca formator în cel puțin trei cursuri complete de formare a mediatorilor;

➤ are minimum 240 de ore de activitate ca formator în cursuri de formare a mediatorilor;

➤ are minimum 40 de ore de pregătire în domeniul conflictelor, suplimentar față de pregătirea ca formator debutant;

➤ a format în cadrul cursurilor de formare a mediatorilor minimum 60 de persoane.

Dacă ne referim la formarea inițială a mediatorilor, atunci potrivit Legii germane privind medierea din 21.07.2012, formarea inițială trebuie să cuprindă:

➤ cunoștințe despre principiile fundamentale ale medierii și procesul de mediere;

➤ tehnici de negociere și comunicare;

➤ cunoștințe despre legislația care reglementează medierea și rolul acesteia în mediere;

➤ exerciții practice, jocuri de rol și supravegherea.

Potrivit Codului judiciar belgian, programul de formare inițială cuprinde un trunchi comun de 60 de ore, alcătuit din cel puțin 25 de ore de formare teoretică și cel puțin 25 de ore de formare practică. Trunchiul comun cuprinde:

- principiile generale ale medierii (etică/filozofie);
- studiul diferitelor mijloace alternative de soluționare a litigiilor;
- legea aplicabilă;
- aspecte de sociologie, psihologie și procesul de mediere.

Exercițiile practice vizează materia din programă și dezvoltă, prin jocuri de rol, aptitudinea de a negocia și de a comunica. Suplimentar, există programe specifice pentru fiecare tip de mediere (cel puțin 30 de ore, împărțite liber în ore de formare teoretică și practică). Există programe specifice pentru medierea în materie de dreptul familiei, drept civil și drept comercial. Atât formarea inițială, cât și formarea continuă trebuie să fie efectuată la instituțiile de formare ale mediatorilor agreeate de Comisia Federală pentru Mediere.

Legea Spaniei 5/2012 din 6 iulie 2012 cu privire la mediere în materie civilă și comercială, în art.12 dispune că Ministerul Justiției și Autoritățile publice competente, în colaborare cu instituțiile de mediere, susțin și solicită o instruire inițială și continuă adecvată a mediatorilor. În Polonia, Ministerul Justiției a elaborat Standardele pentru Formarea Mediatorilor, care sunt destinate instituțiilor și organizațiilor ce organizează cursuri de formare a mediatorilor și eliberează certificate mediatorilor, precum și persoanelor implicate în formarea mediatorilor.

IMPARȚIALITATEA TRIBUNALULUI CA GARANȚIE A PROCESULUI ECHITABIL ÎN MATERIE CIVILĂ POTRIVIT JURISPRUDENȚEI CtEDO

Iurie LEVINTE

Potrivit textului articolului 6 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (cunoscută în special sub denumirea de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în continuare *Convenția*), care prevede dreptul la un proces echitabil, orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

Cunoașterea și înțelegerea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare Curtea Europeană sau CtEDO)

prezintă importanță, întrucât garanțiile procesului echitabil potrivit art. 6 din Convenție, interpretate prin prisma jurisprudenței Curții, sunt parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv, în caz de necesitate, urmează a fi aplicate direct ca oricare altă lege a Republicii Moldova, cu deosebirea că Convenția are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin, (art.4 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova; Hotărârea Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 17 din 19 iunie 2000).

O primă analiză a textului art. 6 din Convenție conduce la ideea că acesta prevede o serie de garanții referitoare la dreptul la un proces echitabil, garanții care pot fi clasificate în două categorii: cu privire la Tribunalul chemat să hotărască „fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil” și celelalte cu privire la procesul propriu-zis.

Cu referire la prima categorie, art. 6 din Convenție stabilește următoarele trei cerințe impuse instanței de judecată: să fie *independentă*, *imparțială* și *instituită de lege*. Astfel, imparțialitatea este un principiu expres prevăzut de norma acestui tratat internațional în domeniul drepturilor omului.

Adesea exigența de imparțialitate este, pe bună dreptate, examinată de către Curte împreună cu aceea privind independența tribunalului, or un judecător care nu este independent în derularea procedurilor judiciare nu va putea fi imparțial. Totuși, după cum remarcă judecătorul Cristi Danileț, „[dacă independența judecătorului este consacrată prin statutul acestuia, imparțialitatea este o chestiune lăuntrică, este o virtute; prima înseamnă absența oricărei subordonări, pe când cealaltă absența oricărei prejudecăți, pasiuni, slăbiciuni sau sentiment personal; prima se analizează în raport cu un terț, cea de-a doua în raport cu însuși magistratul”[1, p.7]. Astfel, independența judecătorului ține de statutul său avându-se în vedere primordial independența față de celelalte puteri în stat, dar și față de părțile care compar în fața sa în cadrul procesului, față de orice terț, iar imparțialitatea vizează aprecierile și atitudinile subiective ale judecătorului, adică acesta din urmă nu trebuie să aibă idei preconceptuate în cauză, fie față de circumstanțe, probe sau persoana uneia din părți.

Procesul judiciar în statul de origine trebuie să întrunească cel puțin un minim de cerințe de echitate. Acest standard minim include dreptul

părților la o decizie imparțială din partea instanței judecătorești [2, p. 283]. În acest sens, standardul respectiv se transformă într-o obligație pozitivă pentru fiecare stat-membru la Convenție. În *cauza De Cubber c. Belgiei*, Curtea a statuat că Statele contractante au obligația de a organiza propriile sisteme juridice „astfel încât să se asigure respectarea cerințelor art. 6 alin.(1)”, iar imparțialitatea este, fără îndoială, una dintre cerințele primordiale stabilite acolo. Sarcina Curții va fi de a stabili dacă statele contractante au atins rezultatul cerut de Convenție, ci nu de a indica mijloacele specifice care urmează să fie utilizate [3, §35].

În examinarea unei cauze și determinarea alegațiilor unui reclamant privind necorespunderea instanțelor de judecată naționale standardelor de imparțialitate, Curtea Europeană aplică două abordări:

- cea subiectivă, ce presupune încercarea de a stabili convingerea personală sau interesul unui anumit judecător într-un caz particular;
- cea obiectivă, care se referă la faptul dacă judecătorul a oferit suficiente garanții pentru a exclude orice îndoială legitimă în privința imparțialității sale [4, p. 174].

În ceea ce privește criteriul subiectiv pentru aprecierea imparțialității, aici se pune în discuție „forul interior” al judecătorului, fiind stabilit principiul că imparțialitatea se prezumă până la proba contrarie [5, p. 476]. În general, dacă judecătorul și-a expus anterior opinia asupra pricinii care se judecă, prin prisma testului subiectiv, se poate afirma că părțile nu mai beneficiază de o examinare imparțială a pricinii.

Prin prisma criteriului obiectiv, atitudinea Curții Europene poate fi reflectată prin maxima „nu este suficient să se facă justiție, aceasta trebuie să fie și văzută” [6, p. 34]. Drept exemple veritabile de situații când Curtea a constatat lipsa imparțialității obiective sunt faptul că judecătorul ce examina cauza era și președintele judecătoriei, iar pârâțul era o companie care a furnizat bunuri și a efectuat reparații în favoarea judecătoriei respective [7, §54], precum și faptul că fiul judecătorului a fost exmatriculat din liceu de către directorul și profesorii care fac parte din organizațiile reclamante și că judecătorul amenințase administrația liceului cu răzbunarea [8, §31].

În marea majoritate a cauzelor având ca obiect problema imparțialității, Curtea Europeană a recurs la testul obiectiv. Or, nu există o delimitare ermetică între imparțialitatea subiectivă și imparțialitatea obiectivă, deoarece comportamentul unui judecător poate nu doar să

genereze îndoieli justificate din punct de vedere obiectiv cu privire la imparțialitatea sa, din punctul de vedere al unui observator extern (demers obiectiv), ci poate viza și chestiunea opiniei personale (demers subiectiv) [9, §119 *in fine*]. Astfel, în legătură cu dificultatea de a găsi dovezi care să infirme prezumția de imparțialitate subiectivă a judecătorului, cerința privind imparțialitatea obiectivă conferă o garanție suplimentară importantă [10, §32].

Referințe:

1. DANILEȚ, C., *Studiu cu privire la unificarea practicii judiciare și asigurarea principiului securității raporturilor juridice în Republica Moldova: Evaluare și propuneri*. Chișinău: Sirius, 2014, p. 56.
2. POALENGI, M., FILINCOVA, S., ȘIRCU, I. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. Ed. a 2-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1200 p.
3. *Cauza De Cubber contra Belgiei*, 26 octombrie 1984 [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57465>.
4. POALELUNGI, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: obligații pozitive și negative*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, 320 p.
5. BÎRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: comentariu pe articole*. Ed. 2, București: C.H.Beck, 2010. 1888 p.
6. СТРАЙСТЕАНУ, Д. И., ВЕДЕРНИКОВА, Д. Право на справедливый суд в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (статья 6). Руководство для юристов, INTERRIGHTS, 2009, с. 98.
7. *Cauza Belukha contra Ucrainei*, 09 noiembrie 2006 [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77950>.
8. *Cauza Tocono și Profesorii Prometeisti contra Moldovei*, 26 iunie 2007 [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112845>.
9. *Cauza Kyprianou contra Ciprului*, 15 decembrie 2005 [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71671>.
10. *Cauza Pullar contra Regatului Unit*, 10 iunie 1996 [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57995>.

**APLICAREA PRINCIPIULUI IMUNITĂȚII DE JURISDICȚIE
ÎN SPEȚA REFERITOARE LA TABLOUL MADAME SOLER
AL LUI PABLO PICASSO**

Alexandra NICA
Academia de Științe a Moldovei

La 23 martie 2013 reclamanții Julius H. Schoeps, Britt-Marie Enhoerning și Florence Von Kesselstatt, succesorii bancherului german Paul von Mendelssohn-Bartholdy, evreu de origine, au intentat în

Tribunalul districtual New-York, SUA, o acțiune împotriva landului Bavaria al Republicii Federale Germane (case *Schoeps v. Free State of Bavaria*) de restituire a tabloului celebrului pictor francez de origine spaniolă Pablo Picasso, *Madame Soler* [4].

Făcând parte din patrimoniul bancherului Paul von Mendelssohn-Bartholdy, în 1934 tabloul *Madame Soler* a fost obiectul unei percheziții la Berlin de către reprezentanții regimului nazist, și după câteva schimbări de posesori, a ajuns să facă parte din colecția Muzeului din Munchen, aflat sub supravegherea administrației landului bavarez. În fapt, în 1934 răposatul bancher, după aproape doi ani de persecuție nazistă intensă care l-a devastat financiar, profesional și social, a transmis forțat tabloul în cauză către un comisionar artistic german Justin K. Thannhauser. Pentru o perioadă de 30 de ani, tabloul *Madame Soler* a rămas în posesia respectivei persoane, care după război și căderea regimului Wehrmacht-ului s-a mutat cu traiul la New-York. În toamna anului 1963 Halldor Soehner, curatorul superior și ulteriorul Director General al Colecției de Stat de tablouri din Munchen, organizație ce activa sub auspiciile Ministerului bavarez pentru educație și cultură, a efectuat o vizită de studiu în SUA, în special pentru a se familiariza cu activitatea muzeelor și galeriilor de arte americane. În SUA, Halldor Soehner a fost primit de Justin K. Thannhauser, văzând și în colecția acestuia tabloul cu pricina. În iulie 1964, în urma reîntoarcerii în Germania și imediat după ce a fost avansat în funcția de Director General al Colecției de Stat de tablouri, Halldor Soehner a întreprins acțiuni în vederea procurării tabloului de la comisionarul Thannhauser, dâșii având o întrevvedere în Franța, St. Jean, Cap Ferrat, în urma căreia tabloul *Madame Soler* a fost vândut către Colecția de Stat de tablouri din Munchen pentru o sumă de 1 775 000 franci elvețieni. Ulterior, tabloul a fost plasat în Muzeul din Munchen, unde se află până în prezent, făcând parte din patrimoniul artistic al poporului german.

În fața tribunalului american, succesorii bancherului Paul von Mendelssohn-Bartholdy au invocat ilegalitatea transferului tabloului *Madame Soler* al lui Pablo Picasso către Muzeul din Munchen, acesta aparținându-le lor cu drept de proprietate, și au solicitat restituirea acestuia. În urma intentării cauzei *in rem*, în fața Tribunalului de la New York, pârâtul landul Bavaria a invocat imunitatea sa de jurisdicție, de care ar beneficia în temeiul *Legii SUA cu privire la imunitatea*

de jurisdicție a statelor [1]. Reclamanții au contraargumentat că Legea în cauză stabilește excepții de la regula imunității de jurisdicție, și anume, aceasta nu este aplicabilă, dacă: (1) acțiunea se referă la activitatea comercială desfășurată de statul reclamat pe teritoriul Statelor Unite; (2) acțiunea se întemeiază pe un act/acțiune întreprinsă în SUA în legătură cu activitatea comercială a statului respondent oriunde ar fi desfășurată aceasta; și (3) acțiunea se întemeiază pe un act/acțiune întreprinsă în afara teritoriului Statelor Unite în legătură cu activitatea comercială a statului străin oriunde ar fi desfășurată, dacă acest act/acțiune produce consecințe directe pe teritoriul american [3].

În examinarea chestiunii preliminare ce ține de jurisdicție, judecătorul american Jed S. Rakoff s-a referit la toate cele trei situații de inaplicabilitate a principiului imunității, considerând în final că acestea nu se referă la circumstanțele prezentei spețe. Astfel (1) dosarul în cauză nu se referă la oricare activități comerciale ale landului bavarez în SUA deoarece tranzacția de achiziție a tabloului nu a avut loc pe teritoriul american. Mai mult, din materialele cauzei rezultă în mod evident că transferul tabloului către comisionarul-afacerist Justin K. Thannhauser a avut loc în mod ilegal, prin urmare, chiar dacă cauza ar fi ajuns vreodată la examinarea pe marginea fondului, raționamentul final s-ar concentra exclusiv pe circumstanțele inițiale de înstrăinare/transmitere a tabloului *Madame Soler* în anii 1930, și nu pe evenimentele ce aparent au avut loc în SUA în anii 1960. În asemenea condiții, Bavaria nu ar avea calitatea de pârât în dosar doar pe motivul că ulterior a procurat de la Thannhauser tabloul, deoarece acest fapt este insuficient pentru a satisface criteriul că acțiunea se referă la activitatea comercială a statului respondent, acesta din urmă presupunând o legătură mai strânsă între motivele pe care se întemeiază cererea de chemare în judecată și actele/acțiunile care ar condiționa stabilirea jurisdicției tribunalului american.

De asemenea, judecătorul Jed S. Rakoff a analizat situația actului/acțiunii întreprinse în SUA în legătură cu activitatea comercială a statului pârât (2), infirmând faptul că eventuala înțelegere prealabilă asupra înstrăinării tabloului a avut loc în timpul vizitei la New York al lui Halldor Soehner, ulteriorul Director General al Colecției de Stat de tablouri din Munchen, deoarece discuțiile acestuia din urmă, purtate cu afaceristul Thannhauser, au fost preliminare și nu au culminat cu încheierea unui contract între părți. Mai mult, Soehner la acel moment încă nu era Directorul Colecției și deci nu putea să facă o ofertă

oficială. Iar reieșind din probele cauzei, atât semnarea contractului de vânzare-cumpărare, cât și achitarea costului tabloului și predarea tabloului beneficiarului, au avut loc în Europa, și anume în Franța, Elveția și Munchen. Dar chiar admitând faptul că tranzacția de vânzare-cumpărare a fost planificată în New York, o singură întrevvedere între doi privați nu se poate încadra în criteriul desfășurării unei activități comerciale de către statul respondent. În ceea ce ține de cea din urmă excepție (3), magistratul a notat că argumentul reclamanților precum că prin semnarea *de facto* a contractului în Europa, landul Bavaria a avut intenția să fraudeze normele fiscale americane prin eschivarea de la plata eventualelor taxe, ceea ce a dus la consecințe directe pe teritoriul american, acesta este declarativ și lipsit de raționament juridic [3]. Or, materialele dosarului nu au relevat nicio probă în acest sens, cu atât mai mult, faptul că vânzătorul Thannhauser a rezidat legal în SUA, nu are incidență asupra eventualelor evaziuni fiscale din partea cumpărătorului landul bavarez. Având în vedere respectivele considerațiuni, magistratul american a concluzionat asupra faptului aplicabilității la caz a principiului imunității de jurisdicție, prin ordonanța din 27 iunie 2014 a Tribunalului districtual din New York, landul Bavaria a Republicii Federale Germane fiindu-i recunoscută imunitatea jurisdicțională în circumstanțele particulare ale prezentei spețe.

Este firesc că reclamanții, descendenții și succesorii răposatului bancher Paul von Mendelssohn-Bartholdy, au contestat cu recurs respectiva ordonanță la instanța americană supremă, Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii, solicitând anularea ei și examinarea cauzei pe marginea fondului, cu ulterioara admitere a acțiunii înaintate. Nu este uimitor nici faptul că în urma cercetării argumentelor recursului reclamanților, similare *in terminis* cu cele invocate întru inaplicabilitatea principiului imunității de jurisdicție, Curtea Supremă americană la 21 martie 2016 a respins recursul înaintat, considerându-l neîntemeiat [2]. În atare circumstanțe, datorită aplicării principiului imunității jurisdicționale, în plin sec. al XXI-lea, tabloul renumitului pictor expresionist Pablo Picasso, *Madame Soler*, a rămas în continuare să facă parte din patrimoniul artistic al poporului german, și poate fi admirat de publicul interesat la Muzeul din Munchen.

Referințe:

1. Legea SUA cu privire la imunitatea de jurisdicție a statelor (*Foreign Sovereign Immunities Act*) din 21 octombrie 1976, în vigoare din 19 ianuarie 1977, ultimele amendamente din 14 iunie 2014.

2. Rezultatele examinării cauzei *Schoeps v. Free State of Bavaria* nr. 15-447 la Curtea Supremă a SUA. [Accesat 05.05.2016] Disponibil: <http://www.supremecourt.gov/search.aspx?filename=/docketfiles/15-447.htm>
3. Ordonanța din 27 iunie 2014 a Tribunalului districtual din New York, judecător Jed S. Rakoff, pronunța în cauza *Schoeps v. Free State of Bavaria*. [Accesat 05.05.2016] Disponibil: <https://casetext.com/case/-schoeps-v-bayern>
4. MICHAEL, Ch. Case Review: *Schoeps v. Free State of Bavaria* (June 2014). [Accesat 05.05.2016] Disponibil: <https://itsartlaw.com/2014/07/07/case-review-schoeps-v-free-state-of-bavaria-june-2014/>

INSTITUȚIA RĂSPUNDERII PE TĂRÂMUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL. RĂSPUNDEREA STATULUI

Oleg BURLACU
Baroul București

Introducere. Normele dreptului internațional, ca orice norme juridice, trebuie să fie respectate fără rezerve de către destinatarii acestora. Într-o atare situație, încălcarea unor asemenea norme, a unui tratat sau convenție internațională, ori a unei cutume internaționale, atrage și o sancțiune.

Răspunderea internațională este instituția juridică în virtutea căreia un stat, care a comis un act ilicit de natură să creeze un prejudiciu pentru alt stat, va răspunde conform normelor juridice de drept internațional [1]. Dat fiind faptul că potrivit dreptului internațional, în afară de state, sunt subiecte de drept internațional și națiunile care luptă pentru eliberarea lor, organizațiile internaționale, iar în anumite cazuri inclusiv individul [2], ne putem imagina și situațiile în care și aceștia încalcă normele imperative, cauzând astfel un prejudiciu unui alt subiect de drept internațional, fie un stat, fie o altă organizație internațională sau grup de persoane, națiuni ori popoare.

Condițiile angajării răspunderii internaționale și răspunderea pe tărâmul dreptului internațional penal. În doctrina sistemelor de drept intern, actul ilicit presupune reunirea a trei factori: încălcarea unor norme juridice; producerea unui prejudiciu; existența unui raport de cauzalitate între încălcarea normei și prejudiciul produs; vinovăția.

Într-o atare situație, răspunderea este angajată numai dacă cele patru condiții sus-numite sunt întrunite în mod cumulativ.

Pe tărâmul dreptului internațional public, răspunderea este angajată prin simplă încălcare a normei *jus cogens*, indiferent că vorbim despre

un tratat, cutumă sau principiu a dreptului internațional public, fără a fi necesar să se facă dovada culpei, comportamentului statului apreciindu-se în mod obiectiv, în funcție de mijloacele de care dispune și de eforturile pe care le-a depus pentru a preveni un fapt ilicit. Cu toate acestea, deși o subramură a dreptului internațional public, în cazul dreptului internațional penal răspunderea poate fi angajată numai în situația în care elementul material al infracțiunii, sau *actus reus*, este însoțit de o intenție a făptuitorului de a adopta un anumit comportament sau de a cauza o anumită consecință. Cu alte cuvinte, de o *mens rea*, similar sistemelor de drept naționale [3].

Însă nici în această situație, nu ne putem închipui o veritabilă răspundere penală a statului. În realitatea vieții internaționale, formele de răspundere pot fi angajate separat sau cumulat, în raport de natura valorilor lezate, răspunderea politică și morală fiind însoțite de obligații de despăgubire și de sancționare a făptuitorilor [4].

Formele răspunderii internaționale ale statului. Răspunderea statului pentru săvârșirea unui act ilicit poate lua forma răspunderii politice, morale, materiale, iar în cazul persoanelor fizice, în calitate de agent al statului, care au săvârșit crime internaționale, răspunderea penală.

Răspunderea politică a statului poate lua o varietate de forme – ruperea relațiilor diplomatice, excluderea dintr-o organizație, sau altele asemenea. Un exemplu concret de astfel de răspundere este controlul temporar pe care l-au exercitat statele fostei Aliații – URSS, SUA, Marea Britanie și Franța – asupra Germaniei, după capitularea acesteia în cel de-al doilea război mondial.

În prezent, un rol important în aplicarea unor astfel de sancțiuni îl are Organizația Națiunilor Unite, mai exact Consiliul de Securitate. În Carta ONU, cap. VII prevede că în cazul unor diferende, Consiliul de Securitate al ONU este cel care va stabili dacă există sau nu cu adevărat o amenințare la adresa păcii și securității internaționale și tot acesta *este abilitat să ia măsurile necesare*. Măsurile necesare menționate, potrivit art. 41-42 din Carta ONU, pot fie de natură pașnică [5] ori violentă sau armată [6].

Răspunderea morală a statului se angajează în cazul în care s-a produs o daună de ordin moral unui alt stat [7] și se concretizează prin prezentarea scuzelor oficiale acestuia din urmă, de regulă pe cale diplomatică.

Răspunderea materială, cea mai importantă formă de răspundere, în mod evident, intervine în cazul în care se produce un prejudiciu

altui stat, prin încălcarea angajamentelor de drept internațional, sau prin lezarea cetățenilor acestuia. Pentru angajarea acestei forme de răspundere, este în mod invariabil necesară producerea unui prejudiciu. Răspunderea materială poate lua forma unei restituiri [8] sau prin despăgubirea celui lezat (fie însuși statul, fie cetățeanul său).

În cazul despăgubirii, reparația trebuie integral realizată, și aceasta se va face raportat la situația concretă – fie prin plata unor sume de bani, fie prin ajutoare umane, logistice și de infrastructură, sau chiar prin plata unor contribuții, destinate reparațiilor sau cheltuielilor de purtare a războiului.

Răspunderea penală a statului nu este posibilă, iar în cazul în care în raporturile internaționale sunt săvârșite fapte penale, răspunderea incumbă reprezentanților și agenților săi, în concret celor care au săvârșit crimele internaționale. Cu toate acestea, așa cum am menționat mai sus, nu este exclus ca răspunderea să fie cumulată; astfel, în cazul săvârșirii unei infracțiuni de genocid, sau crime împotriva umanității de către un agent al statului, statul în cauză poate fi tras la răspundere politică, morală sau materială.

Concluzii. În timp ce în cazul relațiilor internaționale, interacțiunile dintre state au loc pe verticală, în cazul dreptului internațional, cu atât mai mult în cazul dreptului internațional penal, acestea au loc pe orizontală.

Într-o atare situație, studiul dreptului internațional se impune, astfel încât să se asigure o dezvoltare armonioasă și riguroasă a acestuia și implicit un act al justiției coerent, fără discriminare.

Referințe:

1. CRETU, V. *Drept internațional penal*. București: Tempus, 1996, p. 126.
2. NĂSTASE, A., AURESCU, B. *Drept internațional public. Sinteze*. Ed. a VIII-a. București: C.H. Beck, 2015, p. 145-147.
3. LASCU, L.A. *Modalități de participare la comiterea crimelor date în competența instanțelor internaționale*. București: Hamangiu, 2013, p. 11.
4. MITRACHE, C. MITRACHE, Cr. *Drept penal. Partea generală*. București: Universul juridic, 2014, p. 159.
5. AMBOS, K. *Treatise on International Criminal Law*. Vol. I: *Foundations and General Parte*. Oxford University Press, 2013, p. 54.
6. Carta Organizației Națiunilor Unite.

ADOPTIA COPILOR DE CĂTRE UN CUPLU DE ACELAȘI SEX

Oxana MIRON

Adopția este privită, în principal, ca o manifestare de voință săvârșită în scopul creării raporturilor de rudenie civilă prevăzute de lege și a protecției copilului.

Adopția de către un cuplu este cea mai frecventă, fiind și cea mai eficientă, deoarece conferă copilului un mediu familial adecvat, asemănător unei familii de origine. Tradițional, adopția de către mai multe persoane este interzisă, cu excepția cazului în care ea se face de către soț și soție simultan sau succesiv.

Adopția copiilor de către un cuplu de același sex este un subiect controversat discutat în lume în ultimii câțiva ani.

Prin art.7 alin.(1) Convenția Europeană revizuită în materia adopției de copii prevede că legislația națională poate permite adopția unui copil: a) de către două persoane de sex diferit care sunt căsătorite una cu cealaltă, sau atunci când există o astfel de instituție, care au încheiat un parteneriat înregistrat; b) de către o singură persoană [1].

De asemenea, potrivit alin.(2) al Convenției Europene în materia adopției de copii, statele au posibilitatea de a extinde domeniul de aplicare a convenției la cuplurile formate din persoane de același sex care sunt căsătorite una cu cealaltă sau care au încheiat un parteneriat înregistrat, precum și la cuplurile formate din persoane de sexe diferite și de același sex care trăiesc împreună într-o relație stabilă.

Convenția Europeană revizuită în materia adopției nu poate fi utilă, deoarece nu a fost ratificată de majoritatea statelor și nu se poate considera că reflectă o comunitate de vederi actuală între state, ținând cont de numărul de ratificări în prezent.

Odată cu permiterea înregistrărilor căsătoriilor sau a parteneriatelor civile, în unele țări s-a permis și adopția copiilor, având la bază practica judiciară a Curții Europene pentru Drepturile Omului. Ca exemplu, în *cauza E. B. vs Franța din 2008*, Marea Cameră a Curții de la Strasbourg a stabilit că refuzul autorităților de a permite unei persoane să adopte un copil pe temeiul orientării creează o diferență de tratament incompatibilă cu drepturile omului. Aceasta întrucât este interzisă discriminarea unei persoane în ceea ce privește viața ei privată și de

familie. Iar în *cauza Schalk și Kopf vs Austria din 2013*, Curtea spune că nu se poate refuza ca partenerul să adopte copilul celuilalt partener pe motivul că este de același sex [2].

Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a precizat că adoptarea unui copil de către două persoane de același sex poate îmbrăca trei forme. Prima este cea de adopție de către o singură persoană (adopție monoparentală); a doua este adopția coparentală prin care un membru al unui cuplu adoptă copilul celuilalt, scopul fiind ca fiecare membru al cuplului să aibă statutul de părinte legal; și a treia formă este adopția conjunctă de către cei doi membri ai cuplului. Până în prezent, CEDO a analizat două cauze privind cereri de adopție monoparentală formulate de două persoane de același sex și o cauză privind o cerere de adopție coparentală de către un cuplu. Instanța a admis ca fiind pertinentă teza reclamantelor conform căreia familiile fondate de un cuplu de același sex sunt o realitate pe care dreptul nu le recunoaște și nu le protejează.

CEDO e conștientă că găsirea unui echilibru între păstrarea familiei tradiționale și drepturile minorităților sexuale decurgând din Convenție și este un exercițiu prin natura sa dificil și delicat, care poate obliga statele să concilieze vederi și interese concurente privite de părțile interesate ca fundamental antagoniste [3].

Tot la același subiect, apare Recomandarea CM/Rec (2010) 5 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei care prevede în pct. 26, 27 că în luarea deciziilor cu privire la responsabilitățile parentale sau la adopție nu trebuie să se facă discriminări pe bază de gen sau preferințe sexuale, iar în pct. 23 invită statele-membre să garanteze aplicarea drepturilor și obligațiilor conferite cuplurilor necăsătorite, fără nicio discriminare față de cuplurile de același sex și cuplurile de sex diferit.

În prezent, adopția din partea cuplurilor de același sex este legală în Andorra, Belgia, Islanda, Regatul Unit, Țările de Jos, Suedia și Spania. Suedia, la rândul său, este pionieră în ceea ce privește dreptul la adopție a cuplurilor de același sex. Însă, nu toate aceste țări recunosc căsătoriile între persoane de același sex, iar adopția poate fi efectuată de cupluri de același sex care sunt necăsătorite sau ce sunt într-o relație de facto, sau de parteneriat civil. În Danemarca, Franța, Germania și Norvegia, o persoană într-o uniune civilă poate adopta copilul natural al partenerului său de același sex. În unele țări, precum Irlanda, persoane heterosexuale sau homosexuale, singure sau în concubinaj, pot înainta cerere pentru adopție.

În 21 de state din Uniunea Europeană se permite uniunea civilă, în 12 state se permite căsătoria între persoane de același sex, iar tendința lor este în creștere. În prezent, doar în 7 state din Uniunea Europeană nu sunt prevăzute parteneriatele înregistrate: Bulgaria, Italia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia. Țările care permit căsătoriile între persoane de același sex recunosc, în general, și parteneriatele înregistrate încheiate în alte țări între persoane de același sex.

La data de 11.05.2016 s-a votat în Parlamentul Italian legalizarea parteneriatelor civile între persoanele de același sex. Italia era ultima dintre marile țări vest-europene care nu avea o astfel de lege, susținută de CtEDO, dar dezaprobată de Biserica Catolică. Legea conferă cuplurilor formate din persoane de același sex drepturi egale cu cele ale cuplurilor căsătorite în privința moștenirii, locuinței, pensiei, vizitelor medicale. Ele vor putea avea, de asemenea, același nume de familie [4].

Constituția Republicii Moldova în art. 48 menționează că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi, iar Codul familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26.10.2000 în art. 15 stipulează că nu se admite încheierea căsătoriei între persoane de același sex. Pornind de la cele expuse, în Republica Moldova, încheierea unui parteneriat sau o căsătorie între două persoane de același sex este exclusă.

Legea Republicii Moldova privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010 nu prevede întocmai că nu poate fi adoptat un copil de către două persoane de același sex. Dar în art. 12 a Legii nominalizate se prevede o condiție anume, că adopția copilului de către soți este permisă numai în cazul în care căsătoria lor durează de cel puțin 3 ani până la momentul depunerii cererii de adopție. De altfel, nu sunt stipulări în legislația Republicii Moldova că o persoană singură nu poate adopta un copil.

Preferințele sexuale țin de viața intimă, privată a omului, și nu au nevoie de acceptul din partea semenilor sau a statului. Este un drept al omului, consacrat și garantat de legislația națională și internațională.

Astăzi sunt destule argumente pro și contra privind adopția de către cuplurile de persoane de același sex, expuse de diverși specialiști din variate domenii. În cazul în care un copil este dat spre adopție este pentru că nu are o familie care să-i poată oferi un mediu propice de dezvoltare. Este rolul statului, prin instituțiile responsabile de adopție,

să aleagă cea mai bună soluție pentru acel copil ca el să se dezvolte armonios. De aceea, este important ca el să ajungă într-o familie obișnuită, cât mai apropiată de cea care i-ar da elementele necesare evoluției sale normale. Apreciem faptul că toate cuplurile de persoane de același sex ar trebui să aibă drepturi egale cu celelalte cupluri, dar ele nu pot substitui o mamă și un tată. Rolul celor doi părinți este vital în dezvoltarea oricărui copil pentru că fiecare aduce anumite elemente în educație și fiecare în modul său facilitează dezvoltarea unei anumite părți a personalității copilului. Considerăm că comunitatea noastră, fiind una tradițională, nu este pregătită pentru o adopție de către două persoane de același sex și, de altfel, copilul nu este o proprietate, și nu trebuie să fie subiectul unor experimente sociale.

Referințe:

1. Convenția Europeană revizuită în materia adopției de copii, adoptată la Strasbourg la 27 noiembrie 2008, [Accesat 25.04.2016] Disponibil: <http://www.inlege.ro/2011/08/11/conventia-europeana-revizuita-in-materia-adopției-de-copii/>.
2. DANILEȚ, C. *Despre căsătoria și adopția pentru homosexuali* [Accesat 20.04.2016], Disponibil: <http://www.juridice.ro/419428/despre-casatoria-si-adopția-pentru-homosexuali.html>;
3. CĂLIN, R. *Adopția coparentală de către un cuplu homosexual*. Un stat care trece dincolo de obligațiile ce îi revin în temeiul art. 8 prin crearea unui drept, nu poate lua măsuri discriminatorii în sensul art.14 din Convenție - *cauza X c. Austriei* [Accesat 20.04.2016], Disponibil <http://www.hotararicedo.ro/> .
4. <http://www.activenews.ro/externe/Parlamentul-italian-a-aprobat-parteneriatele-civile-intre-persoanele-de-acelasi-sex.-Legea-a-impartit-Italia-in-doua-133112>, [Accesat 20.04.2016].

ECHILIBRUL CONTRACTELOR DE CONSUM – UN REMEDIU AL DEZECHILIBRULUI

Olesea PLOTNIC

Prevederile Codului civil au menirea de a restabili, acolo unde este cazul, echilibrul contractual al contravalorii prestațiilor și evitarea unor abuzuri vădit excesive. Contractul, de la constituire, reprezintă un schimb de consimțământ al părților, conform principiilor libertății negocierii și autonomiei de voință. Cu toate acestea, chiar dacă este greu de conceput, dezechilibrul contractual există *in concreto*, în

principal, deoarece prin conținutul său contractul poartă un caracter obligatoriu, care poate duce la situații în care o parte contractantă este obligată la angajamente excesive față de cealaltă.

Dezechilibrul contractual se situează la frontiera de drept și de fapt. În cazul în care dezechilibrul poate fi instaurat din oficiu, atunci pot apărea situații în faza de executare a contractului de consum cauzate de factorii dependenți sau independenți de voința umană.

Dreptul utilizează diverse modalități de definire a dezechilibrului contractual. De fapt, dezechilibrul contractual permite de a defini alte noțiuni juridice, cum ar fi *leziunea* sau *clauza abuzivă*. De altfel, dezechilibrul contractual delimitează câmpul de aplicare a anumitor reguli de drept sau anumitor clauze, precizând anume în care cazuri judecătorul poate interveni pe marginea contractului [4, p.78].

Prin urmare, dezechilibrul contractual se definește prin opoziția noțiunii de echilibru: acesta reprezentând o lipsă de echilibru. În cele din urmă, este aceeași realitate care apare în spatele utilizării acestor doi termeni: într-un caz, există echilibru contractual, în celălalt – nu.

După opinia doctrinară, dezechilibrul semnificativ este, de fapt, absența prestațiilor echivalente, drept urmare a executării obligațiilor contractuale de către părți, indiferent dacă acest dezechilibru se produce efectiv sau acesta există doar în mod virtual [10, p.261].

În ceea ce privește natura dezechilibrului contractului de consum, aceasta este una dublă. Chiar dacă prevederile legale stipulează un dezechilibru între „drepturile și obligațiile părților”, fapt ce va avea ca consecință calificarea acestui criteriu ca fiind unul juridic, trebuie de luat în considerare scopul clauzelor abuzive de a afecta interesele economice ale consumatorului, ceea ce are ca efect și lărgirea sferei dezechilibrului, incluzând aici și caracterul economic [10, p.261].

Conceptul de „dezechilibru semnificativ” își găsește originea în Directiva Europeană privind clauzele abuzive din 5 aprilie 1993, expuse în legislația R.Moldova prin conținutul art.4 al Legii nr.105-XV din 13.03.2003. Într-adevăr, anume la nivel comunitar s-a decis că trebuie de calificat ca abuzivă orice clauză ce nu s-a negociat individual și care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, articolul 4 al directivei precizând că „caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a

încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde”.

Așa cum echilibrul contractual este asigurat prin manifestarea consimțământului, doctrinarii francezi, E. Gounot și J. Carbonnier afirmă cu certitudine că „le Code civil place le consentement au cœur même de la théorie du contrat” [5, p.132]. Definit ca manifestare, exteriorizată, de voința persoanei de a încheia un contract, consimțământul asigură echilibrul contractului. Atunci când consimțământul e viciat, contractul nu este valabil. Pentru ca consumatorul să își dea consimțământul în cunoștință de cauză, este necesar ca acesta să fie informat în mod corespunzător cu privire la contractul pe care intenționează să-l încheie. În contractul încheiat prin negociere analiza clasică distinge problemele de existență a consimțământului față de cele de integritate. Această distincție este deosebit de slabă în contractele de adeziune.

În timp ce în contractul încheiat prin negociere, analiza consimțământului afectează, în general, într-o manieră globală contractul, în cazul contractului de adeziune, ca sursă a clauzelor abuzive, analiza calității de aderare ar fi privită deseori ca o clauză particulară. Această calitate poate fi pusă la îndoială din două motive: fie că aderarea a fost obținută prin fraudă, fie a fost forțată [1, p.68].

Luarea hotărârii de a încheia un contract este precedată de o operație intelectuală, în cursul căreia autorul actului își reprezintă consecințele economice și juridice, apreciază avantajele și dezavantajele și numai după aceea ia decizia. Este cert că, dacă premisele de la care pornește această operație intelectuală sunt false – rezultat al unei erori, ori dacă decizia este luată ca rezultat al unei constrângeri, consimțământul nu poate fi considerat conștient sau liber și deci nu trebuie să producă efecte juridice. Totuși, nu orice alterare a procesului psihologic de formare a consimțământului duce la anularea actului respectiv, ci doar o așa alterare care prezintă o anumită gravitate și numai în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Teoria viciilor de consimțământ este modul tradițional de protejare a contractanților oferit de Codul civil, a cărei eficiență nesigură a dat naștere la noi forme de apărare a contractanților, în mod special a consumatorilor. Astfel, se pune problema de a ști în ce măsură teoria

viciilor de consimțământ poate servi la remedierea dezechilibrelor contractuale, luând în considerație că sancțiunea va fi mereu nulitatea contractului, care nu poate fi întotdeauna cea mai bună soluție pentru victima unui dezechilibru contractual.

Consimțământul nu trebuie să fie viciat. Pentru formarea valabilă a oricărui contract, consimțământul trebuie să fie liber și dat în cunoștință de cauză. Aceste condiții nu sunt întrunite atunci când consimțământul este alterat de vicii, cum ar fi: eroarea, dolul, violența sau leziunea.

Astfel se constată că, prin intermediul terorii viciilor de consimțământ, Codul civil nu se preocupă de consumator, ca parte contractantă „slabă” a raportului contractual. Din moment ce contractanții și-au dat consimțământul, ei sunt angajați, indiferent de dezechilibrul cauzat prin contract.

Sintetizând normele de consum, ajungem la concluzia că atât în dreptul Republicii Moldova, cât și în cel francez, nu există niciun principiu general ce ar asigura direct echilibrul contractual. Din moment ce contractul rezultă din manifestarea voințelor ambelor părți, acesta aranjează legea părților, respectiv anumite avantaje sau dezavantaje ce pot rezulta din convenție. Fiecare trebuie să tindă să fie cel mai bun judecător al intereselor sale, de unde și axioma „Qui dit contractuel, dit juste”. Concepția Codului civil, adaptată perfect situațiilor în care contractanții sunt de o egală putere economică, antrenează o nedreptate semnificativă atunci când un contractant este în poziție de forță.

Referințe:

1. CALAIS-AULOY, J., TEMPLE, H. *Droit de la consommation*. 8e éd. Paris: Dalloz, 2010.
2. CARBONNIER, J. Sociologie de la vente. In: «*Flexible droit*». 7eme éd., LGDJ, 1992.
3. COSTIN, M.N., DELEANU, S. *Dreptul comerțului internațional. Partea specială*. București: Lumina Lex, 1995.
4. GIAUME, Ch. *La protection du consommateur contre les clauses abusives*. Thèse. Nice, 1989.
5. GOUNOT, E. *Le principe de l'autonomie de la volonté en droit privé*. Thèse. Dijon, 1912.
6. MALAURIE, Ph. et AYNES L. *Droit civil. Les obligations*, 7e éd. 1997. Cujas, n° 444.
7. MONTELS, B. La violence économique, illustration du conflit entre droit commun des contrat et droit de la concurrence. In: *RTDcom.*, nr.3/2002.
8. NOURISSAT, C. La violence économique, vice de consentement, beaucoup de bruit pour rien ?, In: *Le Dalloz*, 2000, Chronique, p.369.

9. POPA, I.F. Reprimarea clauzelor abusive. În: *Pandectele romane*, n°2/2004.
10. TERRÉ, Fr., SIMLER, Ph., LEQUETTE, Y. *Droit civil. Les obligations*. 6e édition. Dalloz, Paris, 1996.

JURISDICȚIA REPRESIUNII UNIVERSALE A CRIMEI DE AGRESIUNE

Valentin ROȘCA

Sfârșitul Primului Război Mondial a reprezentat crearea unei lumi noi prin dispariția marilor imperii pe teritoriul Europei, crearea primei organizații mondiale cu caracter universal – Liga Națiunilor, și apariția pe arena internațională a noilor state naționale care aveau în premieră oportunitatea de a participa la organizarea ordinii naționale de rând cu marile puteri politice și economice. De asemenea, în cadrul Sistemului de la Versailles a fost recunoscut faptul că războiul de agresiune reprezintă cea mai gravă crimă internațională.

Al Doilea Război Mondial și îndeosebi după atacul prin surprindere a Germaniei naziste asupra URSS a reapărut ideea pedepsirii criminalilor de război pentru declanșarea unui asemenea război. Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, au fost constituite cele două Tribunale Militare Internaționale de la Nürnberg și Tokyo, ambele cu caracter ad-hoc, pentru îndeplinirea unor sarcini determinate, și anume, judecarea principalilor criminali din statele învinse, care au comis crime de război sau crime împotriva păcii și umanității [1, p. 299]. Voința realizării acestui obiectiv fiind expusă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În notele Ministerului Afacerilor Externe al URSS din 25 noiembrie 1941 și 27 aprilie 1942, ulterior, în *Declarația Guvernului Sovietic despre răspunderea ocupanților hitleriști și complicilor lor pentru crimele comise de ei în țările ocupate ale Europei* din 14 octombrie 1942, era expusă rațiunea necesității creării unui tribunal internațional special. Iar în Declarația colectivă a guvernelor din 12 țări de la 18 decembrie 1942 „Despre nimicirea populației evreiești întreprinsă de autoritățile hitleriste în Europa” se spunea că URSS și alte țări din nou confirmă obligația solemnă de a asigura împreună cu toate Națiunile Unite ca persoanele responsabile de aceste crime să nu evite pedeapsa meritată și de a accelera acțiunile practice necesare pentru atingerea scopului enunțat [2, p.82]. Aceeași strategie se confirmă și în Declarația din 30 octombrie 1943 a guvernelor

URSS, SUA și Marii Britanii despre responsabilitatea hitleriștilor pentru cruzimile săvârșite, în care se determină cercul persoanelor pasibile pedepsirii – ofițerii și soldații germani, precum și membrii partidului nazist care sunt responsabili de atrocități și crime și care au luat parte, în mod voluntar, la îndeplinirea lor [3, p. 77]. În baza acestei declarații, Guvernul provizoriu al Republicii Franceze și Guvernele Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii și al Uniunii Sovietice au încheiat la Londra la 8 august 1945 „Acordul privind urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai Puterilor Europene ale Axei”, prin care au luat hotărârea instituirii unui Tribunal Militar Internațional care să judece criminalii de război ale căror crime sunt fără localizare geografică.

Dezbaterile au început la 20 noiembrie 1945. În total au avut loc 403 ședințe de judecată publice ale Tribunalului, care a cercetat peste trei mii de documente autentice, interogați fiind cca 200 de martori [3, p. 81]. Actul de acuzare, încheiat la 6 octombrie 1946, din care 120 mii de nume indicate în Registrul Central al Suspecților, nu viza decât 22 de nume, și acestea aparțineau Reich-ului fascist, cărora li se imputa organizarea și participarea la conspirația împotriva păcii și la săvârșirea de crime împotriva umanității.

Condițiile istorice prezente în contextul creării Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a oferit condiții propice pentru înființarea unui tribunal similar pentru Extremul Orient. Constituirea unui asemenea tribunal a fost preconizată în „Declarația de Potsdam” din 26 iulie 1945. Această declarație a fost semnată de Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și China, care cuprindea condițiile de capitulare a Japoniei, la care a aderat la 8 august 1945, odată cu intrarea sa în război contra acestei țări, și URSS. Declarația a fost acceptată de Japonia la 1 septembrie 1945, după capitularea sa [3, p. 81]. În baza Declarației din 1945, Comandamentul suprem al forțelor aliate din Extremul Orient a aprobat la 19 ianuarie 1946 „Carta Tribunalului Militar Internațional pentru Extremul Orient”, pentru a pedepsi cu promptitudine pe marii criminali de război din această parte a lumii, în fapt pe militariștii japonezi care au declanșat și purtat războiul de agresiune împotriva țărilor învingătoare.

Procesul a fost marcat de 818 ședințe de judecată desfășurate în public și altele 131 petrecute în camera de deliberări, pe parcursul cărora tribunalul a examinat 4.336 probe scrise și 1.198 de depoziții ale martorilor (dintre care 419 fiind ascultate nemijlocit de Tribunal).

Tribunalul Militar de la Tokyo și-a încheiat lucrările la 12 noiembrie 1948 [3, p. 84-85].

Tribunalul Militar de la Tokyo, în special, a examinat acțiunile Japoniei întreprinse pe parcursul perioadei 1928-1945, perioadă în care politica externă și internă a Japoniei era îndreptată spre pregătirea și declanșarea războaielor de agresiune. Printre acțiunile cărora le-a fost acordată o atenție sporită au fost: actele de agresiune împotriva URSS în 1939, războiul de cotoșire/agresiune purtat de Japonia împotriva Chinei și actul de agresiune al armatei japoneze împotriva SUA prin atacarea prin surprindere a bazei militare Pearl Harbour.

Tribunalele internaționale militare au fost înputernicite, *inter alia*, de a judeca și a pedepsi persoanele responsabile de comiterea crimelor împotriva păcii, inclusiv: planificarea, pregătirea, inițierea sau purtarea războiului de agresiune sau a unui război contrar tratatelor internaționale, acordurilor sau garanțiilor sau participarea într-un plan sau conspirație comună întru realizarea acțiunilor menționate [4, 5]. Prevederile statutelor indică direct scopul primordial al tribunalelor prin individualizarea pedepsei pentru crima de agresiune. În acest context, iese în evidență un lucru greu de perceput din punct de vedere procedural – stabilirea actelor de agresiune a avut loc concomitent cu examinarea cazurilor care se referă la comiterea crimei de agresiune. Este confirmat faptul că tragerea la răspunderea individuală pentru crima de agresiune poate avea loc doar în cazul constatării actului de agresiune comis de către stat. În mod normal, din punctul de vedere al aspectului temporar, actul de agresiune precede crima de agresiune comisă de către o persoană fizică. Astfel, constatarea simultană a actelor de agresiune în cadrul procedurii de examinare a cazurilor de comitere a crimelor de agresiune pare a fi un fapt ieșit din comun.

Printre capetele de acuzare incluse în actele de acuzare înaintate tribunalelor erau incluse capete de acuzare care se referau la agresiune: a) organizarea unui plan sau conspirații comune pentru comiterea crimelor contra păcii; b) planificarea, pregătirea, inițierea și purtarea războiului de agresiune în calitate de crimă contra păcii și securității [6, p. 13-15, 86-90]. Prin capetele de acuzare care se referau la crima de agresiune au fost identificate și examinate actele de agresiune comise în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, în cadrul Tribunalului de la Nürnberg au fost identificate acte de agresiune

comise împotriva a 12 țări (Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franța, Luxemburg, Iugoslavia, Grecia, URSS, SUA) pentru perioada 1936-1941[6, p.13-15]. În cadrul Tribunalului de la Tokyo, a fost stabilită prezența actelor de agresiune împotriva a 7 țări (China, URSS, Franța, Marea Britanie, Olanda, SUA, Filipine) și a unei comunități (Comunitatea Națiunilor Britanice) [6, p. 13-15, 96-102].

Din cele relatate, s-a putut constata că în contextul evenimentelor ce au urmat Primului Război Mondial, s-a încercat crearea pentru prima oară a unei jurisdicții internaționale ad-hoc de tragerea la răspundere individuală pentru comiterea crimei de agresiune. În final, idee nerealizată, din cauza unor motive irelevante din partea unor state de a pune în practică un nou mecanism internațional cu privire la condamnarea actelor de agresiune de către state și a crimelor de agresiune comise de către persoanele fizice, agenți ai statului. Deja sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a venit cu un rezultat concret la capitoul incriminării crimei de agresiune în cadrul tribunalelor de la Nürnberg și Tokyo.

În pofida prezenței unor reticențe *vizavi* de activitatea tribunalelor în privința constatării și examinării actelor de agresiune, judecarea acestora este prematură. În condițiile înregistrate la momentul încetării celui de-al Doilea Război Mondial, soluția propusă de către tribunalele de la Nürnberg și Tokyo au fost cele mai perfecte și până în prezent constituie unicul precedent de tragere la răspundere individuală pentru crima de agresiune.

Referințe:

1. CREȚU, V. *Drept internațional penal*. București: Tempus, 1996. 299 p.
2. ЛУКАШИУК, И.И., НАУМОВ, А.В. *Международное уголовное право. Учебник*. Москва: Спарк, 1999. 287 с.
3. SÂRCU-SCOBIOALĂ, D., LUPUȘOR, I., GONCEAROVA, E. *Jurisdicția internațională penală*. Chișinău: CEP USM, 2008. 289 p.
4. Charter of the International Military Tribunal (art.6). [On-line]: <https://www-icrc.org/ihl/INTRO/350?OpenDocument> (vizitat la: 10 mai 2016).
5. *Ibidem*. (art. 5). [On-line]: <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-06/military-tribunal-far-east.xml> (vizitat la: 10 mai 2016).
6. Historical review of developments relating to aggression. Preparatory Commission for the International Criminal Court. Working Group on the Crime of Aggression. New York, 8-9 April 2002. [On-line]: <http://www.un.org/law/books/HistoricalReview-Aggression.pdf> (vizitat la: 10 mai 2016).

STATUTUL FUNCȚIONARULUI INTERNAȚIONAL

Augustina ȘIMAN

Creșterea numărului organizațiilor internaționale (la ora actuală sunt considerate a fi cumulativ, atât organizații internaționale guvernamentale, cât și neguvernamentale, circa 67.139 de organizații internaționale, dintre care 7.756 sunt organizații internaționale guvernamentale – ceea ce reprezintă 11,55% din numărul total) [1] a determinat, respectiv, creșterea numărului persoanelor aflate în serviciul acestora. Aceste persoane sunt cunoscute ca *funcționari internaționali* când angajarea lor are loc în baza unui contract de muncă și a statutului organizației, dar și de *agenți* ai organizației internaționale pentru anumite tipuri de funcțiuni ale acesteia. De regulă, prin tratatul constitutiv al organizației sunt stabilite criteriile de angajare, încetarea contractului de muncă, drepturile și obligațiile funcționarilor internaționali. Astfel de prevederi pot fi consfințite și în corpurile de reguli adoptate în acest scop (care poartă denumirea de *statutul personalului*).

Funcțiile în cadrul organizațiilor internaționale sunt variate: personalul obișnuit al organizației internaționale, înalții funcționari și magistrați internaționali, agenți ai organizației, experții și internii (practicanții). **Personalul obișnuit al organizației** poate fi angajat fie pe o bază statutară (Organizația pentru Dezvoltare și Cooperare Economică) sau contractuală (NATO, Consiliul Europei), sau mixtă care implică elemente statutare și contractuale (Banca Mondială include în sine 5 organizații: Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare; Asociația Internațională pentru Dezvoltare; Corporația Financiară Internațională; Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor și Centrul Internațional pentru Soluționarea Disputelor de Investiții). Diferența în cauză are efecte asupra creării, terminării sau transformării raporturilor de muncă. Bunăoară în cazul unui raport contractual la NATO, o clauză esențială a acestuia este durata minimă de trei ani cu posibilitatea prelungirii contractului, iar în cazul încheierii unui contract, proeficiența în engleză sau franceză și cunoașterea unei limbi obligatorii reprezintă condiții esențiale de eligibilitate. Contractul în speță prevede 38 de ore pe săptămână, de la 8.30-18.00 de luni până joi și de la 8.30-16.00 vineri [2].

Înalții funcționari și magistrați internaționali reprezintă o categorie distinctă și ocupă funcții precum: secretar general al organizației

internaționale, director general și sunt recrutați de mai multe ori dintre cei care ocupă cele mai înalte funcții publice în cadrul statelor-membre ale organizației (drept exemplu poate servi secretarul general al ONU: Ban Ki-moon, aflat acum la al doilea mandat și fiind primul secretar general de origine asiatică, născut pe 13 iunie 1944 în Coreea, înainte de a fi ales pentru prima oară în calitate de secretar general a fost ministru al Afacerilor Externe și Comerțului din Coreea și avea deja o carieră de 35 de ani de serviciu în cadrul ministerului) [3]. În ceea ce privește magistrații în instanțele internaționale de judecată, ei nu sunt considerați ca fiind funcționari internaționali. Până și numirea lor în funcție este supusă unor reguli speciale, diferite de cele ale funcționarilor internaționali ai organizației. Statutul lor e determinat de statutul de funcționare al instanței unde aceștia activează, de documente specifice adoptate chiar de instanță sau de organele organizației internaționale în care funcționează, cum e cazul privilegiilor și imunităților acordate judecătorilor Curții Internaționale de Justiție care funcționează ca organ principal al ONU. Imunitățile și privilegiile judecătorilor Curții sunt reglementate de Statutul Curții, dar și prin documente precum Rezoluția Adunării Generale a ONU 90 (1) din 11 decembrie 1946 (Rezoluția prevede că judecătorii CIJ trebuie să se bucure de imunități, de privilegii și facilități pentru ședere și călătorie în toate țările în care se află etc.) [4]. O altă categorie, **agenți ai organizației**, nu se bucură de calitatea și de privilegiile funcționarilor internaționali. În această categorie se includ agenții contractuali, agenții temporali, personalul auxiliar, voluntarii, stagiarii. Statutul lor este stabilit prin contract. Bunăoară, în cadrul ONU personalul din această categorie trebuie să-și ia un concediu la fiecare 11 luni înainte de a începe o nouă perioadă contractuală [5].

Expertii asigură asistența cea mai diversificată (tehnică, administrativă, financiară etc.) statelor în curs de dezvoltare pe diverse programe de asistență desfășurate de organizațiile internaționale. Sunt de fapt persoane angajate pentru experiența lor. În categoria experților intră și persoanele care funcționează ca membri ai anumitor organe ale unor organizații internaționale în calitate independentă de guvernele statelor ai căror cetățeni sunt datorită expertizei într-un anumit domeniu cum sunt membrii Comisiei de Drept Internațional a ONU [6].

O categorie distinctă o reprezintă **internii (practicienii)**. Organizațiile internaționale, de regulă, oferă programe de practică care variază

între 1-6 luni, iar scopul acestora este de a familiariza studentul sau absolventul cu activitatea organizației întru oferirea unui ghidaj într-o carieră internațională. În urma unei astfel de practici, absolventul poate, grație experienței dobândite, să participe la procesul de recrutare de funcționari internaționali în cadrul organizației. Pagina de internet a organizației cuprinde informații referitoare la condițiile de participare în cadrul programelor de practică, criteriile de selecție etc. [7].

Dacă e să analizăm procedura de **recrutare, numire și condițiile de muncă pentru funcționarii internaționali**, atunci menționăm faptul că recrutarea funcționarilor publici implică două criterii care se regăsesc expres în tratatele constitutive ale organizațiilor: calitatea profesională a candidaților pentru posturile respective și reprezentarea geografică echitabilă. Alături de criteriul profesionalității, criteriul reprezentării geografice echitabile a statelor poate fi exemplificat prin art. 101 al Cartei ONU: *1. Personalul va fi numit de Secretarul General, potrivit regulilor stabilite de Adunarea Generală. 2. Un personal corespunzător va fi afectat în mod permanent Consiliului Economic și Social, Consiliului de Tutelă, și, dacă este cazul, altor organe ale Națiunilor Unite. Acest personal va face parte din Secretariat. 3. Considerentul precumpănitor la recrutarea și stabilirea condițiilor de serviciu ale personalului trebuie să fie necesitatea de a se asigura Organizației serviciile unui personal care să posedे cele mai înalte calități de muncă, de competență și de integritate. Se va ține seamă în modul convenit de importanța recrutării personalului pe cea mai largă bază geografică posibilă.* Pentru determinarea numărului de poziții care ar putea fi alocate pentru cetățenii unui stat membru se folosește algoritmul: se acordă un procentaj pentru calitatea de membru, altul pentru populație și restul pentru contribuția la bugetul organizației. În funcție de acest procentaj este stabilit numărul de poziții în cadrul organizației care urmează să fie ocupate de cetățenii unui anumit stat membru al organizației.

Un alt criteriu puternic definitivat de recrutare a personalului în organizații internaționale este cel al egalității dintre sexe. Asigurându-se echitatea în angajarea și promovarea în funcție a femeilor și a bărbaților.

Numirea în funcție a funcționarilor internaționali se face, de regulă, de funcționarul administrativ șef al organizației, Secretarul General, Directorul General sau, în cazul unor organe subsidiare, de șeful organului pentru care a avut loc acea recrutare. Raporturile de muncă

sunt guvernate de reguli adoptate în cadrul fiecărei organizații internaționale în parte.

Funcționarii internaționali se încadrează în trei categorii raportate la durata angajării: permanenți, temporari sau pentru o perioadă nedeterminată. **Funcționarii permanenți** sunt acei funcționari de carieră, al căror raport de muncă durează până la pensie. Un angajament de muncă de acest tip este precedat de o perioadă de probă care poate fi de până la 5 ani în unele organizații (spre ex. Organizația Mondială a Sănătății – 12 luni, Organizația Statelor Americane – 18 luni). **Funcționarii temporari** sunt de trei feluri: 1. Cei angajați pe o perioadă nedeterminată, 2. Cei angajați pe o perioadă de timp fixă și 3. Cei angajați pe o perioadă de timp scurtă [8]. Principala categorie de funcționari internaționali sunt cei **angajați pe o perioadă nedeterminată**. La fel ca și angajații permanenți, această categorie poate să rămână în serviciul organizației până la pensie, dar spre deosebire de prima categorie: raporturile de muncă ale acestora pot fi încheiate ca angajamente ale funcționarilor temporari.

Pentru a atrage funcționari, organizațiile internaționale oferă salarii mari. Bunăoară, în sistemul ONU se aplică principiul Noblemarie [9] care stabilește că ONU trebuie să plătească personalului său în mod egal pentru muncă de aceeași valoare, în pofida diferențelor de salarii între statele din care provin funcționarii, iar nivelul salariilor se stabilește prin raport la cel mai înalt nivel de salarizare a funcționarilor publici în statele-membre.

În cele mai multe organizații, funcționarii sunt grupați în diverse categorii care reflectă natura și importanța acestor funcții. În acest sens există categoria directorilor sau a funcționarilor principali, categoria profesioniștilor (cea mai mare categorie de funcționari recrutați la nivel internațional) sau categoria serviciilor generale (personalul tehnic).

Este esențial de menționat faptul că funcționarii internaționali se bucură, în funcție de rangul lor, de imunitate de jurisdicție, de scutire de impozite pe salarii, de dreptul de liberă trecere etc. Privilegiile și imunitățile funcționarilor internaționali definesc statutul juridic al acestora pe teritoriul statelor-membre sau membre ale organizației internaționale. Privilegiile și imunitățile în cauză sunt comparabile cu cele ale personalului diplomatic și sunt acordate în vederea îndeplinirii funcțiunilor organizației internaționale. Totodată, în acest sens multe organizații internaționale prevăd prin tratatele lor constitutive sau prin

alte instrumente internaționale dispoziții care se referă la obligația lor de a coopera cu autoritățile statelor-membre în scopul facilitării administrării corecte a justiției, asigurării observării regulilor politice și evitării oricărui abuz care ar putea să aibă loc în relație cu privilegiile și imunitățile de care se bucură funcționarii internaționali.

Cu referire la agenții organizațiilor internaționale, între aceștia sunt câteva categorii care se bucură de privilegii și imunități, drept exemplu poate servi expertul care funcționează în diverse comisii și comitete, precum și membrii forțelor armate internaționale. De regulă, în ceea ce privește membrii forțelor armate internaționale, acordurile care se încheie privind prezența acestora pe teritoriul unui stat prevăd pentru privilegiile și imunitățile personalului acestor forțe: imunitatea de jurisdicție (ea se referă doar la actele săvârșite de acești agenți în exercitarea funcțiilor lor oficiale). O categorie aparte de persoane care își desfășoară activitatea în cadrul organizațiilor internaționale și care se bucură de privilegii și de imunități reprezintă cei care ocupă o poziție judiciară internațională în organizațiile internaționale cu caracter judiciar sau în organele judiciare ale organizațiilor internaționale. Astfel, judecătorii Curții Internaționale de Justiție se bucură, conform Statutului Curții, precum și acordului de sediu între CIJ și Olanda, de privilegii diplomatice în exercitarea funcțiilor lor. Potrivit art. 32, §8 din Statutul CIJ, remunerația acestora sub orice formă primită de la Curte nu poate fi impozitată.

Conchidem analiza statutului funcționarului internațional prin delimitarea principiilor care guvernează activitatea acestuia: loialitatea profesională (implică obiectivitate, imparțialitate, iar protecția acordată loialității funcționarului internațional are la bază acordarea unor garanții de independență care să asigure remunerarea suficientă, securitatea la locul de muncă etc.); atitudinea politică rezervată (dat fiind faptul că administrația organizației internaționale participă la exercițiul activității diplomatice trebuie să fie adoptată o atitudine de completă neutralitate de judecată și de acțiune între interesele diferite ale statelor) și independența (un principiu fundamental care adesea apare stipulat direct în tratatele constitutive ale organizațiilor, spre exemplu, în art. 105, §. 2 al Cartei ONU: *Reprezentanții Membriilor Națiunilor Unite și funcționarii Organizației se vor bucura, de asemenea, de privilegiile și imunitățile necesare pentru îndeplinirea, în mod cu totul independent, a funcțiilor lor legate de Organizație*).

Referințe:

1. Yearbook of International Organizations 2014 – 2015, web-site http://www.uia.org/sites/uia.org/files/misc_pdfs/yb_2014_vol4_lookinside.pdf, vizitat la data de 22.09.2015, ora 19.59
2. Alte clauze contractuale a se vedea Working for NATO <http://www.nato.int/cps/en/natolive/86790.htm>, vizitat la data de 22.09.2015, ora 20.20
3. A se vedea în acest sens Lista Secretari Generali ONU https://en.wikipedia.org/wiki/Secretary-General_of_the_United_Nations și Biografia Ban Ki-moon <http://www.un.org/sg/biography.shtml>, vizitat la data de 22.09.2015, ora 20.54
4. Rezoluția Adunării Generale 90 (1) din 11 decembrie 1946 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/41/IMG/NR003341.pdf?OpenElement>, vizitat la data de 22 septembrie 2015, ora 21.14
5. ONICA-JARKA, B. *Structuri de Cooperare Interguvernamentală Instituționalizată*. București: C.H. Beck 2000, p. 73
6. Comisia a fost creată în 1966 datorită disparităților existente în legislațiile naționale cu privire la comerțul internațional. Adunarea Generală a ONU a decis crearea UNCITRAL cu scopul de a înlătura aceste obstacole. Comisia este formată din 60 de state-membre alese de Adunarea Generală, cu un mandat de 6 ani, reprezentând toate zonele geografice și sistemele juridice. Comisia a creat 6 Grupuri de lucru care pregătesc dezbaterile substantive ale Comisiei: achiziții; arbitraj și conciliere; dreptul transportului; comerțul electronic; dreptul falimentului; garanții.
7. Spre exemplu: posibilități de practică la ONU: <https://careers.un.org/lbw/home.aspx?viewtype=IP>
8. ONICA-JARKA, B. *Op.cit.*, p. 78.
9. După numele președintelui unui Comitet din cadrul Ligii Națiunilor care l-a formulat prima dată în 1920.

COMBATEREA FENOMENULUI TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Augustina ȘIMAN

În prezent, **traficul de ființe umane în UE** este considerat a fi una dintre cele mai profitabile afaceri ilegale grație faptului că o persoană, spre deosebire de droguri bunăoară, poate fi revândută. Conform studiilor statistice, 80% dintre victime sunt femei, iar din multitudinea motivelor traficului de ființe umane (muncă forțată, cerșitul forțat, extragerea organelor, implicarea în activități criminale etc.) cel mai răspândit este exploatarea sexuală. Ultimele studii arată că majoritatea victimelor (65%) ale traficului de ființe umane în UE vin din statele-

membre UE, iar statele de origine ale victimelor sunt: România, Bulgaria, Olanda, Ungaria și Polonia (celelalte victime provin din state, precum: Federația Rusă, China, Vietnam, Nigeria și Brazilia). Cu referire la traficanți, 69% dintre aceștia sunt cetățeni ai statelor-membre UE, cu precădere: Bulgaria, România, Belgia, Germania și Spania [1].

Reglementări de bază în domeniul luptei împotriva traficului de ființe umane în UE se conțin în Tratatul privind Uniunea Europeană (Tratatul de la Maastricht) și în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (Tratatul de la Roma), tratate care constituie forma bazei constituționale a UE. Pe lângă acest fapt, reglementări în domeniul cercetat pot fi găsite în Carta Drepturilor Fundamentale a UE, Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane și în dreptul derivat al Uniunii Europene.

Este important de menționat faptul că prima definiție a Traficului de ființe umane este dată de Convenția Europol, 1995: *înseamnă supunerea unei persoane puterii reale și ilegale a altor persoane, prin recurgerea la violență sau amenințări sau prin abuz de autoritate sau de intrigi, în special în vederea exploatării în scopul prostituării, diverselor forme ale exploatării sexuale și în scopul agresării minorilor sau realizării comerțului cu copii abandonați. Aceste forme de exploatare, de asemenea, includ producția, vânzarea sau distribuirea de materiale pornografice cu minori.*

În conformitate cu prevederile art. 3 din Tratatul Uniunii Europene, un instrument legislativ important pentru combaterea traficului de ființe umane în UE, *Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, dreptul de azil, imigrarea, precum și prevenirea criminalității și combaterea acestui fenomen.* În sensul cercetării noastre, nu mai puțin importantă este prevederea de la art.79 Tratatul de Funcționare a UE, care prevede expres că *Uniunea dezvoltă o politică comună de imigrare, al cărei scop este de a asigura, în toate etapele, gestionarea eficientă a fluxurilor de migrare, tratamentul echitabil al resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere legală în statele membre, precum și prevenirea imigrării ilegale și a traficului de persoane și combaterea susținută a acestora.* Cu referire la Carta Drepturilor Fundamentale a UE,

în art. 5 al acesteia se stipulează că nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în servitute, că nimeni nu poate fi constrâns să efectueze o muncă forțată sau obligatorie, și faptul că traficul de ființe umane este interzis.

La nivelul dreptului derivat al UE reglementări importante conțin: Decizia-cadru 2002/629/JAI a Consiliului din 19 iulie 2002 privind combaterea traficului de ființe umane, Directiva 2004/81/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind permisul de ședere eliberat resortisanților țărilor terțe care sunt victime ale traficului de persoane sau care au făcut obiectul unei facilitări a imigrației ilegale și care cooperează cu autoritățile competente, Deciziile nr. 2006/618/CE și 2006/619/CE ale Consiliului din 24 iulie 2006 privind încheierea, în numele Comunității Europene, a Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special de femei și copii, adițional la Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate, Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia. Cea din urmă poate fi considerată cu certitudine ca fiind cea mai progresistă, or ea prevede pentru statele membre UE obligația de a atrage la răspundere atât persoanele juridice, cât și persoanele fizice – subiecți ai infracțiunii de trafic de ființe umane. Totodată, Directiva 2011/36/UE prevede că infracțiunea menționată *supra* poate fi realizată prin una dintre mijloacele: Recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, inclusiv schimbul sau transferul de control asupra persoanelor în cauză, efectuate sub amenințare sau prin uz de forță sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, prin fraudă, prin înșelăciune, prin abuz de putere sau profitând de starea de vulnerabilitate sau prin oferirea sau primirea de bani, sau de alte foloase pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra alteia, în vederea exploatării. La rândul său, conform prevederilor aceluiași act UE, exploatarea include cel puțin exploatarea prostituției altor persoane sau alte forme de exploatare sexuală, munca sau serviciul forțat, inclusiv cerșitul, sclavia sau practicile similare sclaviei, aservirea, exploatarea activităților infracționale sau prelevarea de organe. Important este faptul că

Directiva 2011/36/UE prevede expres că consimțământul unei victime a traficului de persoane la exploatare, indiferent dacă este intenționat sau efectiv, este irelevant atunci când a fost folosit oricare dintre mijloacele prezentate anterior [2].

Totuși, este de menționat faptul că au fost adoptate multiple instrumente nonlegislative, la nivelul UE, de combatere a fenomenului traficului de ființe umane, precum: Rezoluția privind traficul de femei, din 1993; Rezoluția privind traficul de ființe umane, din 1996; Rezoluția privind criminalitatea organizată în Uniunea Europeană, din 2011; Rezoluția Parlamentului European din 10 februarie 2010 referitoare la prevenirea traficului de persoane (adoptate de Parlamentul European); Comunicarea privind lupta împotriva traficului de femei în scopul exploatării sexuale, din 1996 (Comisia Europeană) etc. Printre Agențiile europene (entități juridice separate) împuternicite să lupte cu traficul de ființe umane pot fi exemplificate: **Oficiul European de Poliție** (Europol acționează în sensul prevenirii și combaterii traficului ilegal de droguri, a traficului internațional cu substanțe nucleare și radioactive, a contrabandei cu imigranți, a traficului ilegal cu ființe umane etc.), **Unitatea Europeană de Cooperare Judiciară** (Eurojust are misiunea de a sprijini și întări coordonarea și cooperarea dintre autoritățile naționale, în lupta împotriva formelor grave de criminalitate transfrontalieră care afectează Uniunea Europeană) etc.

În lumina analizei tematicii acestui articol, este important să ne referim, întru conchidere, la Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele-membre ale acestora, pe de altă parte, care prevede în titlul III, art. 14, faptul că: (1) Părțile reafirmă importanța unei gestionări comune a fluxurilor de migrație între teritoriile lor și consolidează dialogul amplu purtat în prezent cu privire la toate aspectele legate de migrație, inclusiv migrația legală, protecția internațională, migrația ilegală, traficul de migranți și traficul de persoane. (2) Cooperarea se bazează pe evaluarea cerințelor specifice, efectuată prin consultare reciprocă între părți, și este pusă în aplicare în conformitate cu legislația relevantă a acestora aflată în vigoare. Aceasta se axează, în special, pe: d) instituirea unei politici preventive eficace împotriva migrației ilegale, a traficului de migranți și de persoane, inclusiv a unor mijloace de combatere a rețelelor de traficanți

de migranți și de persoane și de asigurare a protecției victimelor acestui tip de trafic.

În aceeași ordine de idei, art. 16 alin. (1) al Acordului de Asociere RM–UE prevede în calitate de obligație a Republicii Moldova cooperarea în ceea ce privește prevenirea și combaterea tuturor formelor de activități infracționale și ilegale, organizate sau nu, inclusiv cele cu caracter transnațional, cum ar fi: **traficul de migranți și traficul de persoane.**

Referințe:

1. Eurostat Report on trafficking in human beings. 2015 Edition.
2. Art. 2, Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, publicată În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 101/1 din 15.04.2011.

**APLICAREA PRINCIPIULUI SUBSIDIARITĂȚII
DE CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI**

Diana SÂRCU, Leonid ANTOHI

În ceea ce privește principiul subsidiarității în contextul sistemului european de protecție a drepturilor și libertăților omului, instituit în virtutea Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO) [2], trebuie de subliniat faptul că principiul dat este aplicat în mod particular de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, mandatul său limitându-se la monitorizarea respectării Convenției de către statele semnatare. Prin urmare, subsidiaritatea în acest context are un caracter complementar, iar competențele de intervenție ale Curții sunt limitate la cazurile în care instituțiile locale sunt incapabile de a asigura eficient protecția drepturilor omului [3].

În sistemul CEDO, principiul subsidiarității nu este de o aplicabilitate absolută. În primul rând, acesta nu este unicul principiu fundamental al CEDO, deoarece sistemul de la Strasbourg se bazează pe un al doilea pilon, și anume, pe regula că drepturile trebuie să fie eficiente, or, Convenția are scopul de a garanta drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, dar practice și eficiente. Acest principiu servește ca o contragreutate a principiului subsidiarității, în cazul în care eșecul Curții de a acționa ar duce la o negare a justiției din partea sa, făcând drepturile garantate prin Convenție inoperante, Curtea poate și trebuie

să intervină în rolul atribuit prin articolul 19. În al doilea rând, este important de menționat principiul interpretării evolutive a Convenției, în conformitate cu care aceasta din urmă este un instrument viabil care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale. În virtutea acestui din urmă principiu, poziția Curții în ceea ce privește domeniul de aplicare al unui anumit drept poate evolua de-a lungul anilor sau deceniilor, astfel încât o problemă specifică, până în prezent lăsată în întregime la latitudinea statelor poate fi pusă în ordinea de zi a Curții. În al treilea rând, principiul subsidiarității în sine nu este nici static, nici unilateral. Sub influența unei întregi serii de factori – inclusiv determinarea de a aplica principiul că drepturile trebuie să fie eficiente, perceput de către judecători, atunci când aceștia se pronunță asupra unei spețe concrete – oscilează între autoconstrângerea magistrală și activismul judiciar.

În contextul Curții, două tipuri de subsidiaritate pot fi identificate: *subsidiaritatea procedurală*, care reglementează relația funcțională dintre Curte și autoritățile naționale și împărțirea responsabilităților de acțiune și intervenție, și *subsidiaritatea de fond*, care reglementează responsabilitățile relative de luare a deciziilor și de evaluare [4].

Aspectul procedural al principiului subsidiarității este reflectat în articolul 35 din Convenție, care prevede că Curtea nu poate fi sesizată decât după epuizarea tuturor căilor de atac interne, în conformitate cu normele general-recunoscute ale dreptului internațional, și în termen de șase luni de la data la care a fost luată decizia finală. Cu alte cuvinte, solicitanții trebuie să ofere în prealabil autorităților din statul în cauză și, în special, instanțelor de judecată naționale, posibilitatea de a reglementa problema apărută în temeiul Convenției. Numai atunci când autoritățile au eșuat definitiv în această sarcină, persoana în cauză poate să se adreseze la Curtea de la Strasbourg. Statele sunt obligate să stabilească căi de atac eficiente în sistemele lor juridice, astfel încât acestea să poată furniza ele însele despăgubiri pentru toate tipurile de încălcări ale Convenției. Articolul 35 este bazat pe ideea că statul în cauză dispune de remedii eficiente în principiu, de care trebuie să facă uz solicitanții. Dacă persoana în cauză obține despăgubiri adecvate – de exemplu, sub formă de compensații financiare proporționale cu gravitatea presupusei încălcări – apelul la forul contenciosului european pierde orice *raison d'être*.

Cât privește *subsidiaritatea în fond*, avem problema cererilor la „a patra instanță”. Acest termen este oarecum paradoxal și se referă la

cea ce Curtea de fapt nu este: nu este o curte de apel sau un tribunal care poate anula hotărârile pronunțate de instanțele de judecată în statele părți sau să reexamineze cauzele judecate de instanțele naționale. Prin urmare, cererile la a patra instanță reies dintr-o neînțelegere din partea solicitanților cu privire la rolul Curții și natura echipamentului judiciar instituit prin Convenția europeană. Fosta Comisie a Drepturilor Omului a elaborat și dezvoltat ulterior doctrina celei de a patra instanțe, pe care Curtea, la rândul său, a adoptat-o. Aceasta presupune că datoria Curții este de a asigura respectarea angajamentelor sale față de statele părți în conformitate cu articolul 19. Însă în funcțiile Curții nu intră cercetarea presupuselor erori de fapt și de drept comise de către o instanță națională, decât dacă acestea au încălcat drepturile și libertățile protejate de Convenție. Nu este rolul Curții să evalueze în sine faptele care au condus un tribunal național să adopte o decizie și nu alta. Dacă ar fi fost altfel, Curtea ar acționa ca o a treia sau a patra instanță, care ar încălca limitele mandatului său.

În acest context, trebuie menționat faptul că în pofida rolului subsidiar al mecanismului de protecție instituit de CEDO, în practică există și cazuri când forul de la Strasbourg adoptă o altă soluție decât instanțele naționale, în urma reaprecierii probelor existente într-un anumit dosar, în special în ceea ce ține de încălcări ale art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea torturii), sau la cazul motivării aplicării măsurii preventive de arestul provizoriu în cadrul urmăririi penale în ceea ce ține de art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță).

În ciuda opiniei existente că activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului prejudiciază suveranitatea de stat, trebuie de luat în considerație că statele suverane rămân principalii actori în dreptul internațional public, iar ceilalți actori (cum ar fi organizațiile internaționale) își dezvoltă competențele și legitimitatea lor de la state. Din acest motiv Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a cărei competență este limitată prin articolul 19 la asigurarea că părțile contractante respectă angajamentele lor față de Convenție, nu poate să depășească limitele competențelor generale delegate prin voința suverană a statelor. În conformitate cu această logică, reiese că statul ar trebui să fie primul care să abordeze chestiunile legate de drepturile omului care apar pe teritoriul lor. Mai mult, datorită contactului lor direct și continuu, autoritățile naționale sunt mai bine plasate decât o instanță internațională pentru a evalua multitudinea de factori care înconjoară fiecare caz,

prin urmare instanțele interne sunt primele responsabile pentru a identifica și compensa posibilele încălcări ale drepturilor omului în fiecare caz particular [1, p. 38-79]. Principala lecție ce reiese din practica Curții și funcționarea sistemului european de protecție a drepturilor omului este respectul pentru statul-națiune, tradițiile naționale, judecătorul național. Responsabilitatea principală pentru executarea cerințelor CEDO este statul. Anume de stat depinde modul și măsura în care Convenția va fi implementată la nivel local. Niciun mecanism internațional nu schimbă această situație. De fapt, instrumentele și mecanismele internaționale sunt create în alte scopuri, precum să ajute statul în procesul garantării drepturilor omului la nivel intern, și să asigure supremația drepturilor omului în situațiile în care statul omite să o facă. Curtea are funcția subsidiară de a supraveghea ca Convenția Europeană să fie respectată cu bună-credință. Regula epuizării căilor de atac interne este creată pentru a permite judecătorului național de la o instanță superioară să corecteze erorile făcute de instanțele inferioare, astfel încât sistemul juridic național să-și înlăture singur încălcările comise ale drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Referințe:

1. CAROZZA, P.G. Subsidiarity as a structural principle of international human rights law. In: *American Law Journal*, 2003, vol. no. 97, Issue no. 38, p. 38-79.
2. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Adoptată la Roma, Italia, la 4.11.1950. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: http://echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
3. *Fișierul Grefei Curții Europene A Drepturilor Omului asupra aplicabilității principiului subsidiarității*. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_Follow-up_ENG.pdf
4. IMBERT, P.-H. *De l'adhesion de l'Union Europeenne a la CEDH*. [Accesat la 05.05.2016] Disponibil: <http://droits-fondamentaux.u-paris2.-fr/sites/default/files/publication/de-l-adhesion-de-l-ue-a-la-cedh.pdf>

**CÂTEVA MĂSURI DE REPRIMARE A FRAUDEI
LA LEGE ÎN CONCEPȚIA REGULAMENTULUI (CE)
nr.593/2008 AL PARLAMENTULUI EUROPEAN
ȘI A CONSILIULUI PRIVIND LEGEA APLICABILĂ
OBLIGAȚIILOR CONTRACTUALE „ROMA I”**

Valeriu BABĂRĂ

Conținutul contractelor constituie unul dintre domeniile predispuse fraudei legii în dreptul internațional privat. Pe de o parte, în această materie funcționează principiul autonomiei de voință al părților (*lex voluntatis*), care favorizează fraudă la lege, cu atât mai mult, cu cât legea adoptă concepția subiectivistă privind limitele libertății părților în alegerea legii aplicabile, în sensul că nu impune ca legea aleasă de părți să aibă o legătură obiectivă cu contractul.

Însă simplul fapt că părțile aleg o lege aplicabilă contractului, care nu are nicio legătură obiectivă cu acesta, nu trebuie considerat ca fiind o fraudă la lege, atâta timp cât părțile au avut în vedere anumite avantaje licite pe care legea aleasă le acordă.

Pe de altă parte, în lipsa alegerii legii aplicabile potrivit principiului *lex voluntatis*, părțile pot săvârși fraudarea legii prin schimbarea locului de încheiere sau executare a contractului.

Remarcăm, că în dreptul conflictual al R.Moldova prin incidența prevederilor art.1611 alin.(1) din Codul civil, posibilitatea unei asemenea fraude s-a redus, având în vedere că legea locului încheierii sau executării contractului nu se aplică, deoarece localizarea obiectivă a contractului se face în sistemul de drept cu care contractul prezintă cele mai strânse legături.

Regulamentul (CE) nr.593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale „Roma I”, adoptat la Strasbourg la data de 17 iunie 2008 [1, p.7], în art.3 alin.(1) a menținut principiul aplicării legii autonomiei de voință a părților în alegerea legii aplicabile fondului contractului, dar a prevăzut măsuri de reprimare a fraudei la lege, cu precădere prin dispozițiile art.3 alin.(3) și (4).

Printr-o dispoziție cu caracter de generalitate, aplicabilă pentru toate contractele la care se referă, Regulamentul Roma I, în art.3 alin.(3) și (4) instituie o limitare importantă a autonomiei de voință a părților în cazul în care acestea au făcut aplicabilă o lege care nu are nicio legătură obiectivă cu contractul.

Astfel, potrivit alin.(3) art.3 din Regulamentul Roma I, „În cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în altă țară decât aceea a cărei lege a fost aleasă, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor legii acelei țări, de la care nu se poate deroga prin acord”.

Textul se referă, așadar, la situația în care părțile au făcut aplicabil contractul prin voința lor, sistemul de drept al unei țări, dar toate elementele relevante ale acelu contract se localizează în sfera altui sistem de drept, adică se are în vedere situația în care singura legătură a contractului cu o lege străină este dată de voința părților de a localiza contractul în sfera acelei legi.

În această situație, alegerea părților nu este invalidată *eo ipso*, ci remediul constă în faptul că respectivul contract va fi supus dispozițiilor imperative „de la care nu se poate deroga prin acord” din sistemul de drept în care sunt plasate elementele sale relevante.

Așadar, prin această reglementare este apărată ordinea publică a sistemului de drept cu care contractul prezintă o legătură obiectivă. *Per a contrario*, celelalte dispoziții ale legii desemnate de părți rămân aplicabile.

O importantă precizare privind aplicarea art.3 alin.(3) a fost inserată la pct.15 teza a II-a din preambulul Regulamentului, potrivit căruia, regula trebuie să se aplice indiferent dacă, odată cu legea, a fost aleasă și o instanță judecătorească. Faptul că voința părților s-a exprimat concordant, atât în ceea ce privește legea aplicabilă (*lex voluntatis*), cât și referitor la alegerea instanței competente, în favoarea aceleiași țări, nu este de natură a înlătura de la aplicare legile imperative ale altei țări, cu care contractul prezintă o legătură obiectivă.

Din cele menționate, constatăm că art.3 alin.(3) din Regulamentul Roma I este similar articolului 14 alin.(2) din Regulamentul (CE) nr.864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale „Roma II”, adoptat la Strasbourg la data de 11 iulie 2007 [2, p.11], așa încât cele două articole trebuie interpretate în concordanță.

Sub aspect temporal, art.3 alin.(3) din Regulamentul Roma I are în vedere elementele relevante ale contractului „din momentul în care are loc alegerea”, ceea ce interesează conflictul mobil de legi [3, p.349].

Prin prevederile art.3 alin.(4) din Regulamentul Roma I se extinde același raționament juridic pentru situația în care dreptul european

conține dispoziții de la care părțile nu pot deroga prin convenții. Acest text stabilește că „În cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în unul sau mai multe state-membre, alegerea de către părți a unei legi aplicabile, alta decât cea a unui stat-membru, nu aduce atingere aplicării în mod corespunzător a dispozițiilor de drept european de la care nu se poate deroga prin convenție, după caz, astfel cum au fost transpuse în statul-membru al instanței competente”.

Ipoteza la care se referă acest text este aceea în care părțile au făcut aplicabil contractului, prin voința lor, sistemul de drept al unei țări terțe, dar toate elementele obiective ale acelui contract se localizează în sfera sistemului de drept al unei sau mai multor țări-membre. În această situație, alegerea părților nu este invalidată, ci remediul constă în faptul că respectivul contract va fi supus dispozițiilor imperative „de la care nu se poate deroga” din dreptul european.

Așadar, este vorba de dispozițiile imperative de drept european de directă aplicare (cum sunt regulamentele), iar „după caz” și de cele cuprinse în directive, iar în acest „caz” instanța competentă va ține cont de dispozițiile din directive astfel cum ele au fost transpuse în propriul sistem de drept, adică în *lex fori*. *Per a contrario*, celelalte dispoziții ale legii alese de părți rămân aplicabile.

Remarcăm că protecția conferită dreptului european prin art.4 alin.(4) din Regulamentul Roma I este stabilită numai pentru ipoteza în care dreptul statului terț, care nu are legătură obiectivă cu contractul, este aplicabil prin „alegerea părților”, adică este *lex voluntatis*, dar nu și pentru situația când acel drept este aplicabil ca urmare a unei localizări obiective.

Termenul de „stat membru” din art.3 alin.(4) din Regulamentul Roma I desemnează toate statele-membre, inclusiv Danemarca, potrivit art.1 alin.(4). Aparent aceste dispoziții nu privesc însă statele din SEE [4, p.7].

O altă limitare a libertății părților de a determina legea aplicabilă contractului, însă prevăzută doar pentru anumite contracte speciale, constă în circumscrierea posibilității acestora de a alege numai între un număr restrâns de legi care au legătură cu contractul.

De exemplu, o astfel de situație există în materia legii aplicabile contractului de transport de pasageri, în art.5 alin.(2) teza I coroborată cu teza a II-a din Regulamentul Roma I, precum și în cea a contractului de asigurare, în art.7 alin.(3).

Referitor la legea aplicabilă contractului de transport de pasageri, textele respective prevăd că legea aplicabilă contractului de transport de pasageri poate fi aleasă de părți în conformitate cu art.3, însă ele pot alege numai legea țării în care: a) se află reședința obișnuită a pasagerului; sau

b) se află reședința obișnuită a transportatorului; sau c) se află sediul administrației centrale al transportatorului; sau d) este situat locul de plecare; sau e) este situat locul de sosire.

În cazul contractului de asigurare, altul decât cele cărora li se aplică alin.(2), părțile pot alege, în conformitate cu alin.(3), numai una din următoarele legi: a) legea oricărui stat-membru în care este situat riscul în momentul încheierii contractului; b) legea țării în care își are reședința obișnuită titularul poliței de asigurare; c) în cazul asigurărilor pe viață, legea statului-membru al cărui cetățean este titularul poliței de asigurare; d) pentru contractele de asigurare care acoperă riscuri limitate la evenimente care survin într-un alt stat-membru decât cel în care este situat riscul, legea respectivului stat-membru; e) în cazul în care titularul poliței dintr-un contract căruia i se aplică prezentul alineat exercită o activitate comercială sau industrială ori o profesie liberală, iar contractul de asigurare acoperă două sau mai multe riscuri legate de respectivele activități și sunt situate în state-membre diferite, legea oricăruia dintre statele-membre în cauză sau legea țării în care își are reședința obișnuită titularul poliței.

Referințe:

1. *Jurnalul Oficial*, nr.L177 din 4 iulie 2008.
2. *Jurnalul Oficial*, nr.L199 din 31 iulie 2007.
3. SITARU, D-A . *Drept internațional privat*. București: C.H.Beck, 2013.
4. HEISS, H. *Part Autonomy, in Rome I Regulation*. Sellier European Law Publisher, 2009.

UNELE ASPECTE REFERITOARE LA REGIMUL JURIDIC AL STRĂINILOR ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII

Valeriu BABĂRĂ

Regimul juridic al străinilor în SUA este reflectat de Legea privind imigrarea și naturalizarea din 1986, cu modificările din 1990, 1991, 2001, încorporată în Codul SUA – US Code, titlul 8 [1].

Există, de asemenea, numeroase memorandumuri și rapoarte ale Departamentului Justiției și ale Departamentului de Stat, decizii ale judecătorilor și interpretări ale legislației făcute de agențiile de *law enforcement*, care se adaugă la legislația propriu-zisă [2].

Soluționarea cazurilor concrete poate să fie, de multe ori, complicată și atipică, fiind necesară recurgerea la avocați specializați în probleme de imigrare. Cu toate acestea, SUA rămâne țara care, anual, primește numărul cel mai mare de imigranți.

Din aceste considerente – pe de o parte, o legislație complicată, iar pe de altă parte, încurajarea imigrației legale – regimul juridic al străinilor în SUA nu poate să fie luat ca model de statele europene. Dintre țările care nu intră în sfera Uniunii Europene, legislația cea mai coerentă, care ar putea oferi inspirație, este cea în vigoare în Australia.

În SUA există numeroase tipuri de viză pentru neimigranți (de la viza de tip A până la viza de tip S), în funcție de scopul șederii: diplomat, reprezentant, guvernamental, funcționari la misiuni permanente, personal tehnico-administrativ, student sau profesor în cadrul unor programe de schimburi, student internațional, angajare etc. Există, de asemenea, și vize de imigrare care dau dreptul de reședință permanentă în SUA (deținători de *green-card*).

O caracteristică a sistemului de vize american este faptul că vizele nu pot fi acordate la frontieră, ci trebuie să fie solicitate și obținute în afara granițelor SUA la unul din consulatele SUA din străinătate. Există și excepții, în care vizele se acordă în interiorul țării, de către INS (Serviciul de Imigrare și Naturalizare) sau Departamentul de Stat. O altă trăsătură este faptul că beneficiarul unei vize are dreptul de a sosi la unul din punctele de intrare în SUA, dar viza propriu-zisă nu garantează intrarea și șederea, ofițerul INS având dreptul, în anumite situații (cum ar fi cazul în care tipul de viză nu este în concordanță cu scopul declarat al călătoriei sau când nu se face dovada că are

mijloace financiare de a se întreține în SUA să refuze intrarea cetățeanului străin, deși are o viză valabilă.

La intrarea în SUA ofițerul INS ștampilează formularul I-94 cu data intrării, precum și cu data la care se acordă dreptul de ședere în SUA. Ofițerul INS poate să acorde o perioadă mai scurtă sau mai lungă decât aceea prevăzută inițial de viză. Din acel moment, formularul I-94 este cel care reglementează șederea străinului în SUA și nu viza. Astfel, există numeroase cazuri în care prin I-94 se acordă dreptul de ședere de 6 luni, deși inițial viza a fost acordată pentru o lună, după cum se acordă o perioadă mai scurtă decât cea prevăzută de viză sau este posibil să se refuze intrarea.

De regulă, vizele se acordă la consulatul din țara de reședință a solicitantului. În unele țări și în anumite cazuri, consulatul poate să fie de acord ca cererile de viză să fie trimise prin poștă, dar funcționarii consulari au dreptul să solicite prezentarea în persoană pentru interviu.

Consulatele SUA din țările în curs de dezvoltare au un procent mare de refuzuri de viză, de aceea, pentru obținerea vizei, solicitanții se adresează într-o țară terță, dacă nu au depășit termenul de ședere în SUA sunt în „statut legal” și au făcut „în termen” cererea de viză sau de prelungire a acesteia.

Având în vedere că legislația SUA prezumă că toți solicitanții de viză sunt potențiali imigranți, pentru a obține o viză de neimigrant, este necesar ca solicitantul de viză să facă dovada intenției sale de a nu imigra în SUA. Această probă se face, de regulă, prin demonstrarea unor legături puternice, familiale, financiare – bunuri imobile, cont bancar, firmă etc. – pe care le are în țara sa de origine. De asemenea, nu trebuie să se încadreze în motivele de excludere, cum ar fi comiterea unei infracțiuni grave sau o boală contagioasă.

Pașaportul care se prezintă pentru acordarea vizei trebuie să fie valabil pe o perioadă de cel puțin 6 luni de la data la care se solicită viza.

În cazul unui refuz de viză la unul din consulatele SUA, solicitantul are dreptul să mai aplice încă o dată sau să se adreseze Departamentului de Stat care, în anumite cazuri, poate să dispună acordarea vizei. În cazul în care ofițerul de imigrare refuză să acorde dreptul de intrare în SUA, cetățeanul străin are dreptul la o „audiere” de către judecătorul de imigrare.

Viza de imigrant, adică dreptul de reședință permanentă se poate acorda în trei situații, și anume: vize bazate pe angajarea în muncă sau

efectuarea de investiții; loteria vizelor; vize bazate pe motive familiale (reîntregirea familiei, căsătorie, relația părinte-copil, frate-soră etc.).

Există cazuri în care se poate refuza acordarea dreptului de reședință, în principal dacă solicitantul a comis o infracțiune de o anumită gravitate (terorism, trafic de droguri, prostituție timp de 10 ani, cinci ani detenție pentru două infracțiuni etc.) sau prezintă pericol pentru securitatea națională a SUA.

Regimul juridic al angajării forței de muncă străine în Statele Unite ale Americii este reglementat de Legea privind imigrarea și naturalizarea.

Potrivit acestui act normativ, categoriile de străini care desfășoară activități lucrative în SUA sunt următoarele:

– categorii cu regim temporar – a) angajați în regim temporar (viza H); b) persoane străine transferate în cadrul aceleiași companii (viza L); c) cetățeni ai statelor membre NAFTA (Canada și Mexic); d) cercetători și artiști (viza D); e) studenți (viza F).

– categorii cu regim permanent (imigranți) – a) persoane cu prioritate de angajare (viza EB-1); b) persoane cu atribuții excepționale (viza EB-2); c) persoane cu specializări în anumite domenii (viza EB-3); d) persoane cu activități religioase (viza EB-4); e) investitori (viza EB-5).

Permisele de ședere permanentă în SUA, cunoscute și sub denumirea de *green cards*, sunt eliberate străinilor care sunt în posesia unei vize de imigrare. În comparație cu o viză de nonimigrant, viza de imigrant permite posesorului să rămână pe teritoriul american o perioadă de timp nedeterminată și să-și caute de lucru sau să facă o afacere fără să solicite o aprobare prealabilă a Serviciului de Imigrare și Naturalizare (INS). Permisul de ședere permanentă dă posibilitate străinului să obțină un document de călătorie american pentru străinitate, cu posibilitatea de a reintra pe teritoriul SUA.

Măsura deportării este luată împotriva străinului care se află pe teritoriul SUA și care nu părăsesc această țară la cererea INS. Străinul este deportat în următoarele situații: a) se află ilegal pe teritoriul SUA; b) a săvârșit fapte penale; c) a prezentat documente false de identitate; d) prezintă un pericol pentru interesele de securitate ale SUA.

Străinul care are o ședere permanentă, în SUA de cel puțin 7 ani poate să solicite INS reexaminarea măsurii deportării, chiar și în cazul în care a fost condamnat pentru o pedeapsă de până la 5 ani.

Cetățenia SUA se dobândește la naștere și prin naturalizare. Cetățenia este acordată la nașterea persoanelor aflate pe teritoriul SUA, cu

excepția copiilor născuți din părinți diplomați aflați la post pe teritoriul american. De asemenea, persoanele născute în străinătate din părinți americani sunt cetățeni SUA.

Naturalizarea este un proces de dobândire a cetățeniei SUA pentru persoanele care nu au avut la naștere această cetățenie. Pentru persoanele care nu s-au născut pe teritoriul SUA, este necesar să obțină statutul de rezident permanent înainte de a aplica pentru cetățenie.

Referințe:

1. Immigration and Naturalization Act („INA”), 8 US Code Act.
2. Immigration Corrections Act of 1991 Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act of 1996-1998 H-1B Professional Temporary Worker Law.

**ANALIZA COMPATIBILITĂȚII CADRULUI NORMATIV
NAȚIONAL PE DOMENIUL AVIAȚIEI CIVILE
CU PREVEDERILE CONVENȚIEI PRIVIND AVIAȚIA
CIVILĂ INTERNAȚIONALĂ, SEMNATĂ LA CHICAGO,
LA 7 decembrie 1944**

Constantin VOZIAN

Aviația civilă internațională este un domeniu științific, dezvoltarea căruia a cunoscut o creștere fulminantă într-o perioadă destul de scurtă de timp. Pentru a deveni una din cele mai populare modalități de transportare a pasagerilor și încărcăturilor, aviației i-a fost nevoie de aproximativ șase decenii, timp în care a reușit să își asigure un rol la fel de important ca și transportul maritim, feroviar sau rutier.

Primii „pasageri zburători” au apărut în anii 1908, prima încărcătură fiind transportată în anii 1910, prima cursă charter fiind organizată în 1911, prima companie aeriană care transporta pasageri conform unui grafic stabil fiind fondată în 1914, prima însoțitoare de bord – 1930.

De la primul zbor și până în prezent, unul din obiectivele de bază al persoanelor implicate în aviația civilă a fost și este asigurarea unui nivel cât mai înalt al siguranței zborurilor, pentru a asigura transportarea pasagerilor fără pericol atât pentru viața și sănătatea lor și a celor din jur.

Pe parcursul anilor au existat mai multe tentative integraționiste de a unifica normele referitoare la aviația civilă și de a crea un cadru normativ comun. Prima din aceste tentative a fost crearea în 1903 la

Berlin a Comisiei Internaționale pentru Aeronavigație, organizație din care inițial au făcut parte 3, iar apoi 27 de state și care a continuat să existe până în 1945.

Ulterior, organizația respectivă a încetat să existe, având în vedere semnarea la 7 decembrie 1944 la Chicago, Illinois, SUA a *Convenției privind aviația civilă internațională* (în continuare – convenție), de asemenea fiind cunoscută și sub denumirea de *Convenția de la Chicago*, astfel fiind înființată Organizația Aviației Civile Internaționale (în continuare „OACI”), care și până în prezent este principalul instrument la nivel internațional de garantare a siguranței zborurilor și securității aeronautice [1].

Anume din momentul semnării Convenției a început a exista aviația civilă internațională ca o ramură distinctă și autonomă a dreptului internațional public, într-un format asemănător cu ceea ce există și în prezent.

Republica Moldova a devenit parte a Convenției prin aprobarea Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 97-XIII din 12.05.94 privind aderarea Republicii Moldova la unele acte internaționale referitoare la aviația civilă internațională.

Convenția este alcătuită din 96 de articole care stabilesc principiile fundamentale ale aviației civile. Suplimentar, din momentul semnării Convenției au fost aprobate 19 Anexe la aceasta, obligatorii pentru statele-membre și care se referă la principalele domenii ale aviației civile internaționale, după cum urmează:

1. Autorizarea personalului aeronautic (piloți, ingineri, controlori de trafic aerian, însoțitori de bord etc.).
2. Regulile aerului.
3. Asigurarea meteorologică a navigației aeriene internaționale.
4. Hărți aeronautice.
5. Unitățile de măsură utilizate în operațiuni aeriene și terestre.
6. Operațiuni de zbor (aeronave, elicoptere).
7. Semnele de înmatriculare ale aeronavelor.
8. Navigabilitatea aeronavelor (inițială și continuă).
9. Simplificarea formalităților.
10. Telecomunicații aeronautice.
11. Servicii de trafic aerian.
12. Operațiuni de căutare și salvare.

13. Investigarea accidentelor și incidentelor de aviație civilă.
14. Aeroporturi (aerodromuri și heliporturi).
15. Servicii de informare aeronautică.
16. Protecția mediului înconjurător.
17. Securitatea aeronautică.
18. Transportul aerian al bunurilor periculoase.
19. Managementul siguranței zborurilor.

Prin aderarea la Convenție, Republica Moldova și-a asumat obligația de a implementa prevederile Convenției și ale anexelor la aceasta, în așa fel încât să fie asigurat nivelul minim acceptabil de siguranță a zborurilor și a securității aeronautice.

Anexele la Convenție enumerate *supra* reprezintă acte cu caracter tehnic care conțin standarde obligatorii de respectat pentru persoanele fizice și juridice care desfășoară activități în domeniul aviației civile.

Pentru a deveni opozabile agențiilor aeronautici, care desfășoară activități în domeniul aviației civile pe teritoriul Republicii Moldova, Anexele Convenției urmează a fi transpuse în cadrul normativ al Republicii Moldova prin acte normative naționale, cum ar fi Reglementări aeronautice civile, Cerințe tehnice, Directive operaționale etc.

Cu toate că Anexele la Convenție conțin standarde obligatorii, care urmează a fi executate, este posibilă formularea anumitor rezerve în raport cu acestea.

Așadar, în cazul în care statul-membru consideră că există anumite diferențe referitor la o anumită prevedere, un anumit standard etc., acesta notifică OACI despre diferențele existente și despre decizia luată pe marginea subiectului respectiv, care poate fi de a implementa sau de a nu implementa modificarea în cauză, fiind efectuat un studiu de evaluare a riscurilor înainte de luarea acestei decizii.

Gradul de corespundere al prevederilor cadrului normativ al Republicii Moldova în materia dreptului aerian, în raport cu prevederile Convenției privind aviația civilă internațională, este permanent monitorizat de către OACI, având în vedere faptul că o dată la 4 ani Republica Moldova este supusă auditului din partea OACI, în cadrul căruia este apreciată cantitativ și calitativ gradul de corespundere.

Conform raportului de audit efectuat în anul 2013, Republica Moldova a înregistrat o dinamică pozitivă referitor la corespunderea cadrului normativ național cu standardele internaționale în domeniu.

Având în vedere faptul că aviația civilă este un domeniu care se află într-o permanentă dezvoltare, ținând cont de faptul că standardele la nivel internațional sunt într-o permanentă modificare, în scopul asigurării unui nivel maxim al siguranței zborurilor și al securității aeronautice, Republica Moldova întreprinde toate măsurile necesare în vederea realizării obiectivelor asumate prin aderarea la Convenție, și anume, asigurarea unui spațiu aerian sigur pentru utilizarea în scopul desfășurării activităților de aviație civilă.

Referințe:

1. Convenția privind aviația civilă internațională, semnată la Chicago, la 7 decembrie 1944.
2. Material electronic: СВИРИН, М. 1988. Disponibil: <http://tank.uw.ru/articles/other/aviation/>.

ABORDAREA CONCEPTULUI DE SUPRAVEGHERE ȘI CONTROL ASUPRA RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI MUNCII ÎN CADRUL ȘTIINȚEI DREPTULUI MUNCII ȘI A DREPTULUI ADMINISTRATIV

Felicia PĂSCĂLUȚĂ

Indiferent de modul în care statul se implică în sfera raporturilor juridice de muncă (prin elaborarea și punerea în aplicare a unor reglementări imperative sau dispozitive), se impune necesitatea creării unui sistem de organe statale și obștești, abilitate cu exercitarea controlului și a supravegherii asupra respectării legislației muncii [1, p.718]. Așadar, statul este direct interesat să controleze dacă prescripțiile normative din domeniul muncii se aplică sau nu în mod corect, dacă ele au eficiența scontată și, totodată, dacă aceste reglementări contribuie sau nu la protecția juridico-socială corespunzătoare a salariaților. În acest context, subliniem că legiuitorul moldovean a rezervat titlul XIII din CM RM instituției juridice a supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii.

În doctrina juridică moldavă, conceptul juridic al supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii este abordat, de regulă, sub forma unei instituții juridice distincte a dreptului muncii. Astfel, autorii Nicolai Romandaș și Eduard Boișteanu consideră că noțiunea de „supraveghere și control asupra respectării legislației muncii” desemnează „activitatea organelor competente orientate spre apărarea drepturilor de muncă ale salariaților” [2, p.392]. Suntem întru totul de acord cu autorii menționați în ceea ce privește necesitatea cercetării doctrinei dreptului administrativ privind controlul administrativ extern specializat, în vederea perceperii corecte a esenței controlului și supravegherii asupra respectării legislației muncii [3, p.643].

Ulterior, în manualul de drept al muncii, elaborat și publicat în anul 2015, cercetătorii Eduard Boișteanu și Nicolai Romandaș au reiterat ideea că instituția supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii „are o natură complexă, aceasta aflându-se sub apanajul a două ramuri de drept – dreptul muncii și dreptul administrativ”.

Cercetătorii Teodor Negru și Cătălina Scorțescu abordează mai detaliat noțiunea și esența supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii. Astfel, autorii au punctat că „factorul primordial în

cea ce privește legalitatea în sfera muncii salariate îl constituie activitatea de supraveghere și controlul asupra respectării legislației muncii”. În continuare, autorii subliniază că importanța acestui factor este determinată de necesitatea asigurării realizării drepturilor și libertăților social-economice fundamentale ale cetățenilor, consfințite în Constituția RM, cum ar fi: dreptul la libera circulație (art. 27); libertatea opiniei și a exprimării (art. 32); dreptul la informație (art. 34); dreptul la ocrotirea sănătății (art. 36) ș.a. [4, p. 301].

Totodată, autorii Teodor Negru și Cătălina Scorțescu au conturat obiectul supravegherii și controlului în cadrul relațiilor sociale de muncă, care, în viziunea lor, îl constituie respectarea legislației muncii, drepturile de muncă ale persoanelor încadrate în raporturi juridice individuale și colective de muncă. De aici, cercetătorii deduc că obiectivele organelor de supraveghere și control asupra respectării legislației muncii constau în „asigurarea legalității în sfera raporturilor juridice de muncă și în apărarea drepturilor subiective ale lucrătorilor”.

În continuare, prezintă interes și o altă concluzie a cercetătorilor Teodor Negru și Cătălina Scorțescu: supravegherea și controlul asupra respectării legislației muncii se desfășoară în două sfere ale relațiilor de muncă, și anume: 1) în sfera stabilirii condițiilor de muncă; 2) în sfera aplicării muncii salariate. Astfel, în cazul primei sfere, efectuarea supravegherii și a controlului este legată de extinderea reglementării contractuale, inclusiv a celei locale a relațiilor sociale de muncă, avându-se în vedere că clauzele din contractele individuale de muncă, din contractele colective de muncă și din convențiile colective sau din actele juridice emise de autoritățile publice ce înrăutățesc situația salariaților în comparație cu legislația muncii sunt nule și nu produc efecte juridice (art. 12 din CM RM). La acest compartiment, putem adăuga că, în temeiul dispozițiilor art. 12 din CM RM, a fost acreditată *teoria ordinii publice în dreptul muncii*, „constând în posibilitatea de a se acorda drepturi suplimentare salariaților, peste plafonul legal, cu interdicția expresă de a se coborî sub acest plafon” [5, p.18]. Mai mult, ne raliem la opinia autorilor Eduard Boișteanu și Cătălin Faghian, potrivit căreia domeniul contractelor în sfera raporturilor juridice de muncă este guvernat și de *principiul in favorem*, potrivit căruia *orice clauză contractuală, orice act normativ cu caracter local, precum și orice act de parteneriat social (contractul colectiv de muncă, convenția colectivă) trebuie să corespundă interesului protecției salariaților*. Un asemenea principiu

este întărit prin dispozițiile art.11 alin. (2) CM RM, potrivit căruia contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă și convențiile colective pot stabili pentru salariați *drepturi și garanții de muncă suplimentare la cele prevăzute de Codul muncii și de alte acte normative*, precum și prin cele ale art. 64 alin. (2) din CM RM – „Salariații nu pot renunța la drepturile ce le sunt recunoscute prin prezentul cod. Orice înțelegere prin care se urmărește renunțarea la drepturile recunoscute salariaților sau limitarea acestora este nulă”. Desigur că *principiul in favorem*, consacrat în materia raporturilor juridice de muncă, urmează să fie coroborat cu prevederile art.12 CM RM.

În sfera aplicării condițiilor de muncă, activitatea de supraveghere și control rezidă în „verificarea corespunderii actelor de aplicare a legislației muncii, adică a actelor de angajare, de modificare, suspendare și încetare a raporturilor juridice de muncă, de utilizare a timpului de muncă și a timpului de odihnă, de retribuire și normare a muncii, de tragere la răspundere disciplinară sau materială etc.” [6, p.102].

Dintre studiile relativ recente în materia raporturilor juridice de muncă realizate în doctrina moldavă, un loc aparte îi revine lucrării lui Tudor Capșa, intitulată *Comentariu științifico-practic la Codul muncii al Republicii Moldova* [7, p.44]. Sub aspectul demersului științific întreprins de noi, autorul comentariului a supus unei analize succinte instituția juridică a supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii. Astfel, în viziunea acestuia, *supravegherea asupra respectării actelor legislative și normative în domeniul muncii* reprezintă „o formă de activitate a autorităților publice privind asigurarea legalității în raporturile de muncă și în alte raporturi legate nemijlocit de acestea”. În ceea ce privește *controlul de stat asupra respectării actelor legislative și normative în domeniul muncii, a convențiilor colective și a contractelor colective de muncă*, cercetătorul Tudor Capșa definește un astfel de control ca fiind „o formă de exercitare a puterii de stat ce asigură respectarea legilor și altor acte normative adoptate (emise) de autoritățile publice, precum și actele contractuale colective, încheiate de partenerii sociali, ce reglementează raporturile de muncă și alte raporturi legate nemijlocit de acestea”.

După cum am menționat, instituția supravegherii și controlului asupra respectării legislației muncii are un conținut „eterogen”, aceasta aflându-se sub apanajul a două ramuri de drept – dreptul muncii și dreptul administrativ [8, p.371]. Așadar, pentru a desluși aparatul

terminologic, specific instituției juridice analizate, este necesar să recurgem, în primul rând, la doctrina dreptului administrativ. Astfel, la noi apare inevitabil întrebarea: ce semnificații are noțiunea de „supraveghere” și cea de „control”? În acest sens, ne raliem la opinia autorului Victor Guțuleac, care menționează că *supravegherea reprezintă un control limitat*. Deci, deosebirea esențială a supravegherii de control rezidă în faptul că supraveghetorul, în procesul înfăptuirii supravegherii, nu se implică în chestiunile interne ale supravegheatului. Totodată, autorul menționat operează distincția dintre cele două noțiuni în funcție de volumul controlului: controlul propriu-zis procesual în cadrul căruia se verifică legalitatea și oportunitatea activității, pe când supravegherea se limitează doar la verificarea legalității [9, p. 465].

După cum menționează doctrinarul autohton Ion Creangă [10, p.249], *controlul* este un instrument de determinare a modului în care acționează cel chemat să realizeze prevederile actului, precum și corespunderea acestora cu scopul legii întru executarea căreia a fost emis. Potrivit unei alte opinii [11, p.149], controlul este privit ca acea funcție a administrației prin care se realizează conformitatea activității administrației cu prevederile legale și programul de activitate, cu respectarea cerințelor sociale și îndeplinirea interesului general. Ca o sinteză la cele expuse, menționăm că statul, cu ajutorul controlului, urmărește dacă actul este aplicat corect, dacă are eficiență, dacă acesta corespunde cerințelor reale ale relațiilor sociale reglementate etc.

Referințe:

1. BOIȘTEANU, E., ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii. Manual*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 736 p.
2. ROMANDAȘ, N., BOIȘTEANU, E. *Dreptul muncii. Manual*. Chișinău: Reclama, 2007. 404 p.
3. ANDRE DE LAUBADERE, J.C. *Venezia, Yves Gaudemet. Tratat de Droit administratif*. Tome I, ed. LGDJ, 1988, Paris. 863 p.
4. NEGRU, T. SCORȚESCU, C. *Dreptul muncii – curs universitar*. Chișinău: Labirint-Cutasevici ÎI, 2010. 320 p.
5. BOIȘTEANI, E., DRUMEA, I. *Rolul patronatelor în Republica Moldova*. Chișinău: Sofart Studio, 2013. 33 p.
6. Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității din 25.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.05.2012, nr.103.
7. CAPȘA, T. Comentariu științifico-practic la Codul muncii al Republicii Moldova. În: *Dreptul muncii*, nr. 3/2010, nr. 7-8. 203 p.
8. NEGRUȚ, V. *Drept administrativ*. București: Lumina Lex, 2004. 517 p.

9. GUȚULEAC, V., SPÎNU, I., COMARNIȚCAIA, E. *Drept administrativ*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 656 p.
10. CREANGĂ, I. *Curs de drept administrativ*. Chișinău: Epigraf, 2004. 449 p.
11. CORBEANU, I. *Drept administrativ*. București: Lumina Lex, 2002. 512 p.

RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN CAZUL ÎNCĂLCĂRII NORMELOR PRIVIND SECURITATEA ȘI SĂNĂTATEA ÎN MUNCĂ ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ioan POPESCU

Reglementarea răspunderii penale pentru încălcarea dispozițiilor privind securitatea și sănătatea în muncă este realizată în mod diferit în legislația penală din România și în cea din Republica Moldova.

Susținem opinia autorilor care menționează că obiectul infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă [2, p.175] conține un obiect juridic principal și un obiect juridic secundar.

Practic, prin săvârșirea acestor infracțiuni, se încalcă principiile și regulile (dispoziții) privind securitatea și sănătatea în muncă, stabilite, în primul rând, prin Legea nr. 319/2006, dar și prin alte acte speciale care conțin asemenea prevederi, cum ar fi: Constituția; Codul muncii; Contractele Colective și Individuale de Muncă; Regulamentele Interne sau de Organizare și Funcționare; Instrucțiunile proprii de securitate și sănătate a muncii; Fișa Postului; măsurile obligatorii dispuse de inspectorii de muncă etc., care ar asigura lucrătorilor, desfășurarea procesului de muncă în condiții de siguranță din punctul de vedere al vieții, integrității fizice și psihice, și sănătății.

Pentru a identifica *subiecții infracțiunilor* la normele de securitate și sănătate în muncă, trebuie să ne raportăm la dispozițiile Legii menționate, potrivit căreia persoanele responsabile pentru luarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă sunt cele care conduc, organizează și controlează procesele de muncă.

Practica instanțelor a fost neunitară, unele [5] considerând că trebuie scoase din sfera subiecților activi acele persoane care exercită numai în fapt activități de conducere, coordonare și control, altele [8] [9], dimpotrivă, consideră că au calitatea de subiecți activi și acele persoane care exercită numai în fapt anumite atribuții, indiferent de modul în care au fost investite. În ce ne privește, ne alăturăm aceluia [14, p.116; 2, p.177] care susțin că poate avea calitatea de subiect

activ al infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă atât persoana care are o obligație legală în acest sens, fiind investită printr-un contract, decizie, fișa de post, regulament etc., cât și persoana care exercită în fapt atribuții pe linia securității și sănătății în muncă, indiferent de modul în care a fost investită.

În acest sens, trebuie precizat că subiect activ al infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă poate fi și o persoană care prestează activitate ocazional la un loc de muncă sau se află din diferite alte motive [6, p.65] la acel loc de muncă, chiar dacă nu prestează în mod permanent activitate la acel loc de muncă. Poate fi, de asemenea, subiect activ al infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă și persoana care prin depășirea atribuțiilor de serviciu stabilite a încălcat normele de securitate și sănătate în muncă, indiferent dacă este personal de conducere sau de execuție, considerându-se că exercită în fapt acele atribuții de serviciu [3, p.145].

Subiecți pasivi ai infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă sunt, pe de o parte, statul ca subiect pasiv principal și titular al valorii sociale ocrotite, iar pe de alta parte, orice persoană fizică vătămată sau pusă în pericol prin săvârșirea infracțiunilor, ca subiect pasiv secundar.

Specific infracțiunilor la securitatea și sănătatea în muncă este elementul material al laturii obiective, redat în textul de lege prin cuvintele *neluare* și *nerespectare*. Suntem deci în fața unei reglementări-cadru [7, p.683], norma penală urmând să fie completată, de la caz la caz, în funcție de domeniul concret de activitate în care a avut loc fapta penală, cu reglementările tehnice încălcate, cuprinse în alte acte normative care conțin dispoziții privind securitatea și sănătatea în muncă.

În literatura de specialitate [2, p.179] [16], se menționează că „prevederile din fișa postului, instrucțiunile suplimentare de securitate și sănătate în muncă întocmite de angajator și dispozițiile date în scris de inspectorii de muncă pot fi asimilate cu normele tehnice de securitate și sănătate a muncii, respectiv dacă încălcarea acestora poate să atragă în final răspunderea penală”.

Potrivit legislației muncii, sarcinile stabilite prin fișa postului sunt obligatorii pentru salariați, astfel încât încălcarea acelor sarcini cu privire la sănătatea și securitatea în muncă poate conduce la concluzia

existenței laturii obiective a infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă, aceste atribuții fiind asimilabile cu normele tehnice de securitate și sănătate a muncii [15, p.10].

Jurisprudența [10, 11, 17] s-a pronunțat, atât în privința atribuțiilor stabilite prin fișa postului, cât și a instrucțiunilor proprii de securitate și sănătate elaborate de către angajatori, în sensul că încălcarea acestora poate să atragă răspunderea penală.

Referitor la măsurile obligatorii dispuse de inspectorii de muncă prin actele de control încheiate ca urmare a vizitelor de inspecție, considerăm, alături de alți autori [2, p.180; 16, p.147-149], că acestea pot fi asimilate cu normele tehnice de securitate și sănătate în muncă.

Așadar, fapta, fie acțiune, fie inacțiune (omisiune), prin care se încalcă aceste măsuri obligatorii ale inspectorilor de muncă, considerăm [18, p.57] că poate constitui latura obiectivă a infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă, și poate atrage răspunderea penală [12,19]. Unii autori [2, p.182] apreciază că „întrucât au un caracter de pericol, în cazul infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă, stabilirea legaturii de cauzalitate nu este necesară, ea rezultând din săvârșirea faptei, *ex re*.” Nefiind vorba de un pericol generic, abstract, presupus, ci de un pericol concret și iminent, raportul de cauzalitate nu se prezumă, ci trebuie dovedit de către organele judiciare [21, p.487].

Latura subiectivă ca element al conținutului constitutiv al infracțiunii se referă la vinovăția autorului, la starea de conștiință și de voință a acestuia în momentul săvârșirii faptei. Vinovăția este „un act de conștiință care implică, în primul rând, un factor intelectual și apoi unul volitiv, deci un proces de conștiință și apoi unul de voință, conștiința fiind premisa voinței” [20].

Sub aspectul formei, infracțiunile privind securitatea și sănătatea în muncă sunt infracțiuni de pericol, instantanee, ele se consumă prin simpla producere a unei stări de pericol iminent [1, p.122; 4, p.79] de accidentare sau îmbolnăvire profesională (neexistând cerința legală de producere a acestora).

Cât privește răspunderea penală a persoanei juridice, considerăm, alături de alți autori [2, p.185] că și persoana juridică poate fi subiect al infracțiunilor privind securitatea și sănătatea în muncă, ca de altfel și angajatorul persoană fizică.

Răspunderea penală a persoanei juridice este prevăzută atât în noul Cod penal al României în (art. 135-151), cât și în Codul penal al Republicii Moldova (art. 21).

În Republica Moldova, răspunderea penală a angajatorilor privind infracțiunile la securitatea și sănătatea în muncă, este reglementată în art.183 din Codul penal al Republicii Moldova. Analizând art. 183 din Codul penal al Republicii Moldova, evidențiem că salariații de execuție, deci fără funcție de răspundere, care au încălcat normele de securitate și sănătate în muncă, nu răspund penal, potrivit acestui text de lege. Această răspundere juridică a salariatului în materie de securitate și sănătate în muncă este prevăzută în art. 23 al Legii securității și sănătății în muncă nr.186 din 10.07.2008 [13].

Ca o concluzie, în Codul penal din Republica Moldova infracțiunile la securitatea și sănătatea în muncă sunt infracțiuni de rezultat, în sensul în care, dacă nu se produce rezultatul periculos, fie un accident de muncă sau alte urmări grave, fie decesul unei persoane, atunci nu se poate reține răspunderea penală. În legislația românească infracțiunile la securitatea și sănătatea în muncă sunt infracțiuni de pericol. Pentru atragerea la răspunderea penală este suficientă crearea unui pericol iminent de accidentare, nefiind necesară producerea unui accident de muncă sau îmbolnavire profesională. În conținutul infracțiunilor nu se face referire la rezultat, iar starea de pericol nu este prevăzută în conținutul infracțiunii, ea se deduce din însăși săvârșirea faptei.

Referințe:

1. ANTONIU, G. *Infracțiuni prevăzute în legi speciale*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1976.
2. ARON, I.M. *Accidentul de muncă*. București: Universul juridic, 2014.
3. BUGA, C. *Protectia muncii*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980.
4. BUTIUC, C. Discuții privind încadrarea juridică a faptei de ucidere și vatamare corporală din culpa ca urmare a nerespectării unor dispoziții legale privind protecția muncii. În: *Dreptul*. 1997, nr. 9.
5. Curtea de Apel Bacău, *Decizia penală nr.125/2013*.
6. Decizia de îndrumare nr.13/1966 a Plenului Tribunalului Suprem. În: *Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1966*. București: Ed. Științifică, 1967, p. 65.
7. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept penal. Part. specială. Teorie și practică judiciară*. București: Universul juridic, 2011.
8. Judecătoria Bacău, *Sentința penală nr.1169/2012*.

9. Judecatoria Deva, *Sentiința penală nr. 55/1979*.
10. Judecatoria Deva, *Sentiința penală nr. 1191/1987*, definitivă prin dec. pen. nr. 1014/1987 a Tribunalului Hunedoara (nepublicata);
11. Judecatoria Petrosani, *Sentiința penală nr. 230/1983 (nepublicata)*.
12. Judecatoria Petrosani, *Dosar nr. 902/1983 si nr. 1049/1987*.
13. Legea RM nr. 186 din 10.07.2008 privind securitatea și sănătatea în muncă. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.08.2008, nr. 143-144.

CARACTERISTICA GENERALĂ A HĂRȚUIRII MORALE A SALARIAȚILOR

Tatiana MACOVEI

Hărțuirea morală este o violență verbală și nonverbală continuă, care are un final sigur: distrugerea psihică a individului până la moartea psihică a acestuia. Sinonimul sintagmei de hărțuire morală este termenul englez – *mobbing*, care potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române* semnifică – exercitare a stresului psihic asupra cuiva la locul de activitate [1]. Hărțuirea morală se caracterizează prin acțiuni repetate care au ca obiect sau ca efect degradarea condițiilor de muncă, susceptibile de a purta atingere drepturilor salariatului la muncă și demnității, să altereze sănătatea sa fizică sau să-i compromită viitorul profesional.

La nivel internațional, nu există o definiție unică a hărțuirii morale care ar fi acceptată de toată lumea. Însă, potrivit Uniunii Europene, care se interesează foarte mult de acest subiect, *hărțuirea morală* se caracterizează prin acțiuni repetate care au ca obiect sau ca efect degradarea condițiilor de muncă, susceptibile de a purta atingere drepturilor salariatului la muncă și demnitate, să altereze sănătatea sa fizică sau să-i compromită viitorul profesional.

Codul muncii al Republicii Moldova abordează indirect problema hărțuirii morale a salariaților la locul de muncă, în contextul dreptului fiecărui salariat de a beneficia de respectarea demnității în muncă [2, p.49]. Art.1 al Codului muncii [3] al Republicii Moldova definește „*demnitatea în muncă*”, ca fiind un climat psihoemoțional confortabil în raporturile de muncă, ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal din partea angajatorului sau a altor salariați care poate aduce atingere integrității morale și psihice a salariatului. Potrivit unei alte legi naționale, și anume, Legea cu privire la asigurarea egalității, termenul „hărțuire” semnifică – orice comportament nedorit care

conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității unei persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege [4].

Factorii care influențează apariția mobbing-ului la locul de muncă pot fi grupați în patru categorii:

➤ *individuali* – se aplică atât agresorului, cât și victimei, și implică comportamente specifice legate de locul de muncă, trăsături de personalitate și mod de abordare a problemelor. Aceasta se mai caracterizează prin relații deficitare între colegii de muncă;

➤ *situaționali* – nesiguranța locului de muncă, deoarece anumite categorii de salariați, cum sunt femeile, persoanele cu dizabilități etc., sunt văzute de către unii angajatori ca „salariați problemă”, din motiv că angajatorul trebuie să le acorde garanții suplimentare la locul de muncă;

➤ *organizaționali* – restructurări, climatul și cultura organizațională care tolerează comportamentul de hărțuire sau nu îl recunoaște ca reprezentând o problemă; niveluri ridicate de stres legat de activitatea profesională, deficiențe în politica de personal și insuficiența valorilor comune etc.;

➤ *societali* – schimbări economice, rata șomajului, emigrare, segregarea pieței muncii după criteriul de gen în „munci masculine” și în „munci feminine” etc.

Mobbing-ul organizațional nu apare spontan, ci de cele mai multe ori parcurge anumite **faze**, după cum urmează:

1. *Mobbing incidente critice* – apariția unor conflicte neînsemnate la locul de muncă, care nu indică asupra evoluției acestuia spre un conflict adevărat.

2. *Mobbing și stigmatizare* – acțiunile din cadrul mobbing-ului pot conține comportamente care, în condiții normale de interacțiune, nu sunt în mod necesar agresive sau de izolare, însă folosite frecvent și timp îndelungat, aceste comportamente pot stigmatiza persoana, adică aruncă asupra acestei persoane disprețul public (a colectivului de muncă).

3. Cea de-a treia fază este caracterizată de *intervenția managementului* (superiorilor) – atunci când salariatul hărțuit la locul de muncă decide să sesizeze factorii de decizie ai unității. Evoluția cazului de hărțuire morală a salariatului după ce aceasta apelează la conducerea unității depinde de poziția celor din urmă. În cazul în care managerul

unității va reacționa prompt la cererea salariatului, astfel se va pune punct mobbing-ului.

Însă în cazul în care managerul unității este pasiv și nu intervine pentru soluționarea situației de mobbing, atunci acțiunile de hărțuire se vor amplifica, iar curmarea acestora va deveni mai dificilă.

4. Cea de-a patra fază se finalizează prin *excluderea din câmpul muncii* – ceea ce reprezintă scopul în sine a mobbing-ului organizațional. Respectiv, rămânând fără soluții, salariatul depune cerere de demisie, prin aceasta punând punct situației de a mai fi hărțuit la locul de muncă respectiv. Aceste cazuri de demisie poartă denumirea de *demisie psihologică*.

Mobbing-ul organizațional se manifestă sub diferite aspecte:

a) *Reducerea salariatului la tăcere* – în aceste cazuri salariatul nu este acceptat în discuții, nu i se cere părerea și nici nu i se oferă feedback. Dacă asemenea acțiuni survin din partea managementului, atunci situația e mai gravă, deoarece acest comportament va fi preluat și de către subordonați.

b) *Izolarea fizică a salariatului*. În cadrul acestei acțiuni, salariatului i se dă cel mai îndepărtat birou din clădire, unde nu ajunge aproape nimeni, nu vine nimeni să vadă ce mai face.

c) *Nevalorificarea intenționată a întregului potențial intelectual al salariatului*. Salariatului în cauză nu i se dă mai nimic de făcut sau i se dau sarcini ușurele sau inutile, și aceasta nu în scopul de a menaja salariatul, dar cu scopul de a-l înjosi. Sarcinile care i se atribuie salariații sunt sub limita competențelor sale profesionale. Sau, situația se poate prezenta invers, când victimei îi pot fi încredințate sarcini superioare calificării ei profesionale în scopul discreditării ei. În această manieră i se induce ideea că e aproape nefolositoare angajatorului, o „persoană dispensabilă” sau, pur și simplu, incompetentă, un om care nu e în stare să ducă la îndeplinire sarcini mai serioase.

d) *Luarea în derâdere a salariatului*. În acest caz, sunt luate în derâdere chiar și lucruri care, în mod uman, etic și legal, nu pot fi ridiculizate. Se ajunge și până la a se râde de felul în care acea persoană merge, de felul în care arată, cum se îmbracă, originea ei socială etc.

e) *Agresiunile fizice*, unde pot intra și cele de natură sexuală, și care, evident, au cele mai grave, rapide și directe efecte asupra salariaților.

Fenomenul mobbing-ului organizațional în Republica Moldova constituie un tabu, deși asemenea fenomene cu siguranță se întâlnesc,

însă victimele acestui fenomen nu recurg la apărarea demnității lor în muncă. Din aceste considerente, se impune necesitatea unor acțiuni concrete din partea statului în primul rând, precum și din partea angajatorilor, de a asigura un climat psihoemoțional confortabil la locul de muncă, iar fenomenele hărțuirii morale să nu fie tolerate.

Un rol important în combaterea mobbing-ului organizațional îl are prevenția, fiind necesare adoptarea și implementarea în practică a mecanismelor sigure și eficiente de evitare a violenței psihice la locul de muncă, cum sunt:

- reglementările legislative și nonlegislative (parteneriat social);
- programele educaționale pentru manageri;
- campanii publice de mediatizare a combaterii violenței psihice la locul de muncă;
- crearea unei culturi organizaționale care se bazează pe principiul respectului demnității în muncă a salariaților etc.

Referințe:

1. *Dicționarul explicativ al limbii române*, [accesat 15.04.2016]. Disponibil <http://dexonline.ro/definitie/mobbing>.
2. MACOVEI, T. Interzicerea hărțuirii morale a femeilor la locul de muncă. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 2, p. 48-58.
3. Codul muncii, adoptat prin Legea nr. 154-XV din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159-162/648 din 29.07.2003.
4. Legea RM nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.103/355 din 29.05.2012.

CONDIȚII DE FOND PRIVIND DOVEDIREA DISCRIMINĂRII DIRECTE DUPĂ CRITERIUL DE SEX ÎN DOMENIUL RAPORTURILOR JURIDICE DE MUNCĂ

Tatiana MACOVEI

Legislația în vigoare garantează egalitatea tuturor salariaților în fața legii, iar aplicarea unui tratament diferențiat se va permite doar în cazurile expres prevăzute de lege. Egalitatea în drepturi a salariaților presupune și faptul că se interzice discriminarea acestora în câmpul muncii. Autorul rus Iu.P. Orlovski susține că interzicerea discriminării în sfera muncii este orientată spre aceea ca toate persoanele să aibă posibilități egale în realizarea aptitudinilor profesionale. Pe cale de consecință, doar capacitățile profesionale trebuie avute în vedere la

angajarea unei persoane, precum și la stabilirea salariului [1, p.116]. În general, în legislația europeană, se acordă o atenție deosebită salariatelor gravide, celor care au născut de curând sau celor care alăptează. În spiritul normelor europene, dar și al celor internaționale în general, salariatele, precum și lucrătoarele gravide, cele care au născut de curând sau care alăptează trebuie considerate, în multe privințe, un grup supus unor riscuri specifice și de aceea în privința acestora trebuie luate măsuri cu privire la securitatea și sănătatea lor.

În general, prin „discriminare” (din lat. *discriminatio*) se înțelege tratamentul inegal, defavorizat al indivizilor, al categoriilor de indivizi sau al grupurilor umane, pe bază de diverse criterii, cum ar fi apartenența etnică, rasială, religioasă etc. [2, p.282]. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați [3] definește discriminarea directă după criteriul de sex drept orice acțiune care, în situații similare, discriminează o persoană în comparație cu o altă persoană de alt sex, inclusiv din cauza sarcinii, maternității sau paternității. Iar în viziunea noastră, discriminarea directă după criteriul de sex în domeniul relațiilor de muncă reprezintă aplicarea intenționată a unui tratament mai puțin favorabil în privința unei persoane sau a unui grup de persoane de același sex, aflate în raporturi juridice de muncă, cu scopul limitării folosirii drepturilor și libertăților în condiții de egalitate juridică cu celălalt sex. Exemple de discriminare directă a femeilor în câmpul muncii pot servi: refuzul de angajare în câmpul muncii a unei femei pe motiv de graviditate sau prezența copiilor mici; două persoane de sex diferit, care ocupă același post și au aceeași pregătire profesională, primesc salarii diferite; un angajator menționează că numai bărbații pot solicita locul de muncă scos la concurs, deși activitatea respectivă ar putea fi îndeplinită, în aceleași condiții, și de către femei; ordinele emise de angajator cu privire la formarea profesională continuă doar a salariaților bărbați, nu și a salariatelor femei sau avansarea pe linie profesională doar a bărbaților, nu și a femeilor, mai cu seamă a femeilor gravide etc.

Pentru dovedirea unui caz de discriminare directă după criteriul de sex în domeniul raporturilor juridice de muncă, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor patru condiții.

a) **aplicarea unui tratament diferențiat** (tratamentul aplicat persoanelor este diferit și în același timp are un caracter nefavorabil);

b) **existența criteriului protejat**, care în cazul nostru este criteriul de sex;

c) **existența unui termen de comparație**, adică o persoană aflată în circumstanțe foarte similare cu persoana care pretinde că este victimă a discriminării. Dacă persoana nu va putea indica un comparator, atunci discriminarea nu va putea fi probată. Spre exemplu, o plângere a unei femei care afirmă că este plătită mai puțin decât un bărbat nu poate fi catalogată în mod direct și absolut drept o plângere pe motive de discriminare, ci este necesar să se poată demonstra că salariul pe care îl primește ea este mai mic decât salariul pe care îl primește un bărbat care îndeplinește o muncă egală sau o muncă de valoare egală, nivelului salariului nici pentru lectorii de sex masculin, nici pentru reclamantă. Însă dacă o femeie pretinde că a fost discriminată pe motiv că este gravidă, în acest caz, nu se cere să se găsească o „situație comparabilă”. Poziția dată a fost reflectată în cauza *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker vs Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV Centrum) Plus* [4]. Speța viza plângerea doamnei Dekker, care a candidat la postul de educator la un centru de formare pentru tinerii adulți. La 15.06.1981, ea a informat comisia de recrutare că este însărcinată în trei luni de zile, iar prin scrisoarea din 10.07.1981 i s-a refuzat angajarea. Motivul refuzului de angajare a fost faptul că, potrivit legilor aplicabile, angajatorul ar fi fost obligat să-i plătească indemnizații pentru concediul de maternitate, însă aceste indemnizații nu îi vor fi returnate angajatorului de către fondul social pe motiv că incapacitatea de muncă ar fi survenit înainte de șase luni de muncă la acest angajator. Curtea a decis că angajatorul a încălcat principiul egalității de tratament când a refuzat să încheie un contract de muncă cu o candidată gravidă, pe care el o considerase aptă să exercite activitatea în cauză, iar motivele refuzului de angajare au fost catalogate drept discriminatorii.

d) **persoanele se află în situație comparabilă**. Obligatoriu pentru dovedirea discriminării directe este ca victima discriminării să se afle într-o situație comparabilă cu o altă persoană, iar pentru a se afla într-o situație comparabilă, persoanele trebuie să fie angajați ai aceluiași angajator și să îndeplinească o muncă egală sau de valoare egală. Cu privire la aspectul dat, invocăm următoarea Hotărâre a Curții Europene de Justiție. În cauza *Debra Allonby vs Accrington & Colegiul*

Rossendale și alții (Regatul Unit) [5]. Cauza viza o plângere a unei femei, dna Allonby, care lucrase la un colegiu în calitate de lector în baza unui contract de muncă pe perioadă determinată, iar după expirarea duratei acestuia, contractul de muncă nu a fost prelungit. Aceasta a început să lucreze ulterior la același colegiu, însă prin intermediul agentului de muncă temporară. La colegiu, dna Allonby îndeplinea aceeași muncă, însă salariul pe care îl primea era mai mic decât cel pe care îl primea când era plătită direct de către colegiu. Reclamanta a acționat în judecată colegiul pentru discriminare salarială după criteriul de sex, indicând că bărbații care erau plătiți de colegiu aveau un salariu mai mare. CEJ, examinând cauza, a stabilit că lectorii de sex masculin nu se aflau într-o situație comparabilă cu dna Allonby, deoarece colegiul nu era răspunzător pentru stabilirea nivelului salariului nici pentru lectorii de sex masculin, nici pentru reclamantă.

O regulă importantă în dovedirea cazurilor de discriminare constă în inversarea sarcinii probațiunii. Astfel conform art.4 al Directivei nr.97/80/CE a Consiliului din 15.12.1997 privind sarcina probei în cazurile de discriminare pe motive de sex [6], statele-membre iau măsurile necesare, în conformitate cu sistemele lor judiciare, pentru ca, în cazurile în care persoanele ce se consideră nedreptățite prin nerespectarea principiului egalității de tratament demonstrează, în fața unei instanțe judecătorești sau a altui organ competent, fapte pe baza cărora se poate prezuma existența unei discriminări directe sau indirecte, pârâtul să aibă obligația de a dovedi că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament. Art. 19 alin.(2) al Legii cu privire la asigurarea egalității, de asemenea, prevede regula inversării sarcinii probațiunii, și anume: sarcina de a demonstra că fapta nu constituie discriminare revine pârâtului.

Deci pentru dovedirea discriminării directe după criteriul de sex în domeniul relațiilor de muncă, este necesar să fie întrunite cumulativ toate cele patru criterii enunțate supra. Lipsa fie și a unui criteriu din cele stipulate face imposibilă dovedirea unui caz de discriminare directă după criteriul de sex.

Referințe:

1. ОРЛОВСКИЙ, Ю.П. *Комментарий к трудовому кодексу Российской Федерации*. Второе издание. Москва: Инфра М., 2005, c.116.
2. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: Arc, 2007, p. 282.

3. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Nr. 5-XVI din 09.02.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24.03.06, nr. 47-50/2006.
4. Hotărârea Curții Europene de Justiție. *Cauza Elisabeth Johanna Pacifica Dekker vs Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV Centrum) Plus*, nr. 177/88 din 08.11.1990. [accesat 15.04.2016]. Disponibil <http://www.ier.ro/sites/default/files/traduceri/61988J0177.pdf>.
5. Hotărârea Curții Europene de Justiție. *Cauza Debra Allonby vs Accrington & Colegiul Rossendale și alții* nr. C-256/01 [2004] RJ I-873 din 13.01.2004. [accesat 15.04.2016] Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/-document/document.jsf; jsessionid=9ea7d2dc30d6d68f257288784ee295f-dbf6769c65a1d.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuOaxj0?text=&docid=48839&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=78834>.
6. Directiva Uniunii Europene privind sarcina probei în cazurile de discriminare pe bază de sex. Nr. 97/80/CE din 15.12.1997. eur-lex.europa.eu (vizitat 05.09.2014).

OBLIGAȚIILE ANGAJATORULUI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI SĂNĂTĂȚII ÎN MUNCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Alina PLEȘCA

Dreptul la protecția muncii în Republica Moldova este garantat prin dispozițiile constituționale. Potrivit art.43 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova [1], salariații au dreptul la protecția muncii.

Conform prevederilor art. 9 alin. (1) din Legea securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10.07.2008 [2], angajatorul este obligat să asigure securitatea și sănătatea lucrătorilor sub toate aspectele ce țin de activitatea desfășurată. Luând în considerație prevederile art.10 din Legea securității și sănătății în muncă nr.186-XVI din 10.07.2008 [2] și ținând seama de natura activităților din unitate, în cadrul responsabilităților sale, angajatorul este obligat să evalueze riscurile profesionale, în special la alegerea echipamentelor de lucru, a substanțelor sau a preparatelor chimice utilizate, precum și la amenajarea locurilor de muncă; să asigure, ulterior evaluării prevăzute la lit.a) și în funcție de necesități, aplicarea de către angajator a măsurilor de prevenire, precum și a metodelor de producție și de lucru care să ducă la îmbunătățirea nivelului securității și al protecției sănătății lucrătorilor și să fie

integrate în toate activitățile unității respective și la toate nivelurile ierarhice; să ia în considerare capacitatea lucrătorilor în ceea ce privește sănătatea și securitatea acestora ori de câte ori le încredințează o sarcină; să se asigure că planificarea și introducerea de noi tehnologii fac obiectul consultării lucrătorilor și/sau la reprezentanților lor în ceea ce privește consecințele alegerii echipamentului, condițiilor de lucru și mediului de lucru asupra securității și sănătății lucrătorilor; să ia măsurile corespunzătoare pentru ca în zonele de risc grav și specific să poată avea acces numai salariații care au primit instrucțiuni adecvate privind securitatea și sănătatea în muncă.

În temeiul Legii securității și sănătății în muncă nr.186-XVI din 10.07.2008, organizarea și desfășurarea activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenirea riscurilor profesionale în cadrul unității se realizează de către conducător, lucrătorii desemnați prin decizia angajatorului, serviciului intern de protecție și prevenire și serviciului extern de protecție și prevenire.

Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale stabilește cerințele minime pentru activitățile de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale, (în continuare Regulament) [3]. Astfel, potrivit pct.3 din Regulament, organizarea activităților de protecție și prevenire este realizată de către angajator, prin diferite modalități:

Lucrătorii (lucrătorul) desemnați, numiți prin decizia angajatorului. Angajatorul va stabili activitățile de protecție și prevenire pe care lucrătorul desemnat, dispunând de competență, timp necesar și mijloace adecvate, urmează să le efectueze. Pentru a putea să desfășoare activitățile de protecție și prevenire, lucrătorul desemnat trebuie să îndeplinească cerințele minime de pregătire în domeniul securității și sănătății în muncă corespunzătoare nivelului doi, conform prevederilor pct. 37-40 din prezentul Regulament. Angajatorul va stabili numărul de lucrători desemnați, în funcție de mărimea unității și/sau riscurile la care sunt expuși lucrătorii, precum și de distribuția acestora în cadrul unității. Angajatorul trebuie să asigure lucrătorii desemnați cu mijloace adecvate și să le acorde timpul necesar pentru a-și desfășura activitățile de protecție și prevenire.

Organizarea serviciului intern de protecție și prevenire. Serviciul intern de protecție și prevenire se organizează în subordinea directă a

angajatorului ca un compartiment distinct. Angajatorul va stabili structura serviciului intern de protecție și prevenire, în funcție de mărimea unității și/sau de riscurile la care sunt expuși lucrătorii, precum și de distribuția acestora în cadrul unității. Angajatorul va consemna în regulamentul serviciului intern de protecție și prevenire activitățile de protecție și prevenire, care vor fi desfășurate de către serviciul intern de protecție și prevenire. Serviciul intern de protecție și prevenire trebuie să fie format din lucrători care îndeplinesc cerințele minime de pregătire în domeniul securității și sănătății în muncă, corespunzătoare nivelului doi, conform prevederilor pct. 37-40 din Regulament. În cadrul serviciului intern de protecție și prevenire pot activa și alți lucrători pentru desfășurarea activităților auxiliare. Lucrătorii din cadrul serviciului intern de protecție și prevenire trebuie să desfășoare numai activități de protecție și prevenire și, cel mult, activități conexe, cum ar fi prevenirea și stingerea incendiilor și protecția mediului. Angajatorul trebuie să asigure serviciul intern de protecție și prevenire cu mijloacele materiale și umane necesare pentru ca să-și poată desfășura activitățile respective de protecție și prevenire. Pentru ocuparea funcțiilor în cadrul serviciului intern de protecție și prevenire, angajatorul va asigura condiții egale atât pentru femei, cât și pentru bărbați. În cazul în care angajatorul își desfășoară activitatea în mai multe locuri de muncă dispersate teritorial, serviciul de protecție și prevenire trebuie să fie organizat, astfel încât să se asigure în mod corespunzător desfășurarea activităților de protecție și prevenire. În situația în care activitatea de protecție și prevenire este desfășurată de mai multe servicii interne, acestea vor acționa coordonat pentru a asigura eficiența acestei activități.

Organizarea Serviciului extern de protecție și prevenire. Serviciul extern de protecție și prevenire asigură, pe bază de contract, activitățile de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale. Dacă angajatorul apelează la serviciul extern de protecție și prevenire, acesta trebuie să aibă acces la toate informațiile necesare desfășurării activității de protecție și prevenire. Serviciul extern de protecție și prevenire trebuie să dispună de lucrători cu capacitate profesională adecvată și de mijloacele materiale necesare pentru a-și desfășura activitatea. Serviciul extern de protecție și prevenire trebuie să fie format din lucrători care îndeplinesc cerințele minime de pregătire în domeniul securității și sănătății în muncă corespunzătoare nivelului doi, conform prevederilor pct.37-40 din Regulament. În cadrul

serviciului extern de protecție și prevenire pot activa și alți lucrători pentru desfășurarea activităților auxiliare. Contractul încheiat între angajator și serviciul extern de protecție și prevenire trebuie să cuprindă activitățile de protecție și prevenire care vor fi desfășurate de către serviciul în cauză.

Potrivit datelor Raportului de activitate al Inspectoratului de Stat al Muncii pentru anul 2015 [4], la unitățile economice monitorizate activitatea de protecție și prevenire este realizată de: conducător – la 4.188 unități, lucrător desemnat de angajator – 1.516, serviciu intern – 131, serviciu extern – 46.

Autorii Eduard Boișteanu și Nicolai Romandaș notează faptul că „instruirea conducătorilor de unități, conducătorilor locurilor de muncă, specialiștilor, lucrătorilor desemnați și reprezentanților lucrătorilor se efectuează îndată după numirea lor în funcțiile respective și periodic, cel puțin o dată în 36 de luni. Instruirea conducătorilor de unități și a lucrătorilor desemnați are loc în cadrul cursurilor de instruire realizate de serviciile externe de protecție și prevenire, iar instruirea conducătorilor locurilor de muncă, specialiștilor și reprezentanților lucrătorilor se efectuează la cursuri de instruire realizate de serviciul intern de protecție și prevenire sau de serviciile externe de protecție și prevenire” [5, p. 609].

Cu referire la obligațiile angajatorului, privind organizarea protecției muncii, autorii Alexandru Țiclea și Constantin Tufan menționează că „persoanele juridice, în funcție de complexitatea și riscurile specifice activității desfășurate, precum și de numărul salariaților vor stabili personalul cu atribuții în domeniul protecției muncii sau, după caz, vor organiza compartimente de protecție a muncii” [6, p. 534].

În opinia autorului, angajatorii trebuie să fie conștienți de obligațiile impuse în conformitate cu cerințele legale, în partea ce ține de protecția vieții, sănătății și integrității lucrătorilor. Doar prin eforturile comune, ale părților interesate de asigurarea unor locuri de muncă sigure și sănătoase, va fi posibilă garantarea și îndeplinirea obiectivelor privind prevenirea accidentelor de muncă și bolilor profesionale și crearea unei culturi de prevenire a acestora.

Referințe:

1. Constituția RM, disponibil în sistemul informatic Moldlex.
2. Legea securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10.07.2008, disponibilă în sistemul informatic Moldlex.

3. Hotărârea Guvernului nr. 95 din 05.02.2009, disponibilă în sistemul informatic Moldlex.
4. Raportul de activitate al Inspectoratului de Stat al Muncii pentru anul 2015, disponibil la <http://www.ism.gov.md/ro/content/raport-anual-0>, (vizitat la 05.05.2016).
5. BOIȘTEANU, E., ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii*. Chișinău, 2015, p. 609.
6. ȚÎCLEA, AL., TUFAN, C. *Dreptul muncii*. București: Global Lex, 2001, p.534.

CAUZELE DISCRIMINĂRII PERSOANELOR PE CRITERIU DE VÂRSTĂ ÎN RAPORTURILE DE MUNCĂ

Veronica MERLAN

Discriminarea pe criteriu de vârstă în raporturile de muncă este interzisă, dar în același timp rămâne un fenomen răspândit pe larg în Republica Moldova și în lume. Acest rezumat enumeră și descrie principalele cauze care duc la răspândirea acestui fenomen.

O primă cauză ar fi *necunoașterea legislației privind discriminarea persoanelor în raporturile de muncă*. Astfel, prevederi privind principiul egalității și nediscriminării avem în Constituția RM [1], art.16 în Codul muncii [2], art.5,7,8,10 și 128, precum și în Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă [3], art.8. În conformitate cu Legea nr.121 cu privire la asigurarea egalității [4], art.2 prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane pe criterii de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, vârstă, dizabilitate, opinie sau orice criteriu similar. Art.7 din Legea nr.121 interzice orice deosebire, excludere, deosebire sau preferință pe baza criteriilor enumerate supra, care au drept efect limitarea sau subminarea egalității de șanse sau tratament la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită sau în formarea profesională.

Discriminarea pe criteriu de vârstă a făcut obiectul unui raport al Comunității Europene, care a stabilit următoarele definiții: a) Discriminarea directă – măsuri ce vizează angajații în vârstă sau tineri care se bazează exclusiv pe criteriul vârstei și nicidecum pe alți factori precum competența, experiența etc. b) Discriminarea indirectă –

măsuri de nu vizează direct vârsta sau tineri, dar care au un impact negativ disproporționat asupra muncitorilor în vârstă față de celelalte categorii de angajați de vârste diferite [5, p.16-18].

Al doilea motiv ar fi *stereotipurile preconceptione de către angajatori referitor la vârsta salariatului*. Alegerea viitorilor salariați pe criteriu de vârstă este o practică destul de întâlnită în rândul angajatorilor, deși o selecție bazată pe acest element este discriminatorie deci sancționabilă. Situația a căpătat amploare ca urmare a fenomenului de îmbătrânire a populației și ca urmare a migrării unui număr mare de tineri în alte țări [6].

Potrivit datelor publicate la finalul anului 2015 de către Agenția pentru ocuparea forței de muncă, peste 50% din șomerii din România aveau vârsta de peste 40 de ani. În condițiile în care vârsta de pensionare în România este de 65 de ani, rezultă faptul că jumătate dintre șomerii români mai au cel puțin 15 ani până la pensionare, ani pe care nu îi pot valorifica din punct de vedere profesional [7].

Conform Sondajului sociologic efectuat în Republica Moldova în 2014, discriminarea pe criteriu de vârstă se include în categoria celor mai des întâlnite cazuri de discriminare ocupând aproximativ 30% [8, p.5].

Procesul de îmbătrânire este perceput ca fiind legat absolut de scăderea productivității, capacității de muncă, și de creșterea ratelor îmbolnăvirilor și a dizabilităților [9, p.30]. Însă majoritatea cercetătorilor consideră că în situația în care există o corelație, aceasta constă în faptul că performanța tinde să se îmbunătățească cu vârsta. Majoritatea angajaților în vârstă percep locul de muncă ca o responsabilitate pe care trebuie să o îndeplinească la cel mai înalt nivel, acest lucru fiind în contrast direct cu atitudinea personalului mai tânăr care caută locuri de muncă mai mult pentru un câștig financiar sau, pur și simplu, pentru socializare.

A treia cauză a discriminării pe criteriu de vârstă în raporturile de muncă ar fi că *persoanele în vârstă sunt percepute cu flexibilitate redusă, iar angajații tineri ca lipsiți de experiență, care necesită cheltuieri suplimentare*. Persoanele cu vârsta peste 45 de ani, într-o oarecare măsură, se află permanent într-o nesiguranță în ceea ce privește menținerea locului de muncă. Schimbările tehnologice, organizatorice și structurale, care au loc în cadrul întreprinderilor, conduc la dispariția unor posturi de muncă considerate depășite și la apariția unor locuri de muncă noi, cu calificări și abilități noi. De cele mai multe ori, posturile de muncă considerate depășite și care urmează

a fi lichidate din cadrul întreprinderilor sunt ocupate de persoane cu vârstă înaintată, care au activat, pe parcursul vieții profesionale, la astfel de locuri de muncă. De obicei, astfel de persoane sunt puse în situația de a accepta un alt loc de muncă mai inferior care nu necesită calificări suplimentare, doar pentru a-și continua activitatea profesională sau sunt nevoite să părăsească întreprinderea datorită incompetenței profesionale [10, p.31].

În Republica Moldova, ponderea persoanelor cu vârsta de peste 45 de ani ocupate în administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socială este mai mare față de ponderea populației ocupate în general în acest domeniu de activitate. Se pot stipula aici două explicații pentru acest fenomen: 1) salariile practicate în aceste domenii sunt inferioare față de salariul mediu pe republică, ceea ce face ca locurile de muncă din aceste sectoare de activitate să fie mai puțin atractive pentru persoanele tinere; 2) siguranța locului de muncă care este caracteristică mai mult pentru persoanele cu vârstă mai înaintată, care acceptă un loc de muncă cu un salariu mai mic, dar sigur – deoarece concurența pieței de muncă pentru asemenea locuri de muncă este foarte redusă. [11, p.20].

Statisticile arată însă că discriminări pe criteriu de vârstă mai pot fi întâlnite și în rândurile tinerilor. Conform unor studii, s-a dovedit că 21,5% din populația economic activă a țării o reprezintă tinerii, tot ei fiind segmentul social cel mai afectat de șomaj [12, p.160]. Principalele motive pentru care angajatorii nu optează, de cele mai multe ori, să angajeze persoanele tinere sunt: lipsa de experiență, necesitatea unor cheltuieli suplimentare privind pregătirea profesională a acestora, precum și teama de instabilitate a acestui tip de salariați – întrucât tinerii renunță mai ușor la un loc de muncă în favoarea altuia, considerându-se mai puțin stabili în cadrul raporturilor de muncă.

Un al motiv ar fi *ineficacitatea legislației antidiscriminare*. Deși Republica Moldova deține o legislație destul de amplă care definește și stabilește sancționarea fenomenului de discriminare, totuși puțini sunt care o respectă și mai puțini sunt dintre aceia care o aplică coerent. Vârsta reprezintă unui dintre criteriile protejate de discriminare, însă majoritatea specialiștilor îl consideră unul secundar, pentru că în Moldova există situații în care discriminarea pe criteriu de vârstă este motivată. Chiar Legea nr.121 stabilește anumite excepții de la sancționarea discriminării. Una dintre acestea ar fi unele cerințe

profesionale esențiale determinante – acele cerințe care din cauza naturii postului sunt esențiale pentru ca persoana să corespundă. De exemplu, impunerea unei vârste-limită persoanelor ce doresc să practice meseria de pilor nu constituie discriminare, ci este o dispoziție justificată și legitimă a cărei necesitate poate fi dovedită [12, p.22]. Mai mult ca atât, persoanele care se consideră discriminate pe acest criteriu nu cunosc unde se pot adresa pentru a-și apăra drepturile încălcate. Inspectoratul de Stat al Muncii nu are competențe în acest domeniu – întrucât nu mai are dreptul la controale inopinate – deci nu poate demonstra sau proba o oarecare încălcare a legislației muncii. Rămâne ca persoanele considerate discriminate să se adreseze doar Consiliului nediscriminare – singura instituție care poate constata cazurile de discriminare. Desigur persoana considerată lezată poate apela direct în instanța de judecată – dar din lipsă de probe pertinente, este puțin probabil să i se dea câștig de cauză mai ales că magistrații în Republica Moldova nu au experiență în cazuri de discriminare.

Deci, rezumând cele scrise *supra*, indiferent care ar fi cauzele discriminării pe criteriu de vârstă în raporturile de muncă, cel mai important este ca atât angajatorii, cât și salariații să cunoască legislația antidiscriminare, să știe care sunt metodele de apărare în caz de discriminare și, respectiv, care sunt eventualele sancțiuni la comiterea acțiunilor de discriminare. Cu un pic de efort din partea autorităților și cu o informatizare echitabilă a populației asupra acestui fenomen ar putea fi posibilă lichidarea poate nu în totalitate, dar în mare parte a discriminării de vârstă.

Referințe:

1. *Constituția Republicii Moldova*, din 29.07.1994;
2. *Codul muncii al Republicii Moldova*. Legea RM nr.154 din 28.03.2003.
3. *Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă*, nr. 102 din 13 martie 2003).
4. *Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității*, din 29.05.2012.
5. MANOLESCU, A. Vârsta – un criteriu important de discriminare pe piața forței de muncă în România. În: *Analele Universității „Constantin Brîncuși”*, p.16-18.
6. Discriminarea la angajare pe criteriul vârstei, Alla Ceapai, [accesat 11.05.2016], accesibil www.europalibera.org
7. Discriminarea pe criteriul de vârstă la angajare. [accesat 11.05.2016], accesibil www.legislatiamuncii.ro

8. *Sondaj sociologic „Fenomenul Discriminării în Republica Moldova – percepția cetățeanului”*, elaborat de Institutul pentru politici publice, Consiliul Național pt combaterea discriminării, CBS-Axa. Chișinău, 2014, p.5.
9. BANTON, M. *Discriminarea*. București: Du Style, 1998, p.30.
10. BÎRCĂ, A., VACULOVSKI, D., COJOCARU, L., BOGUȘ, A., HÎRBU, E. *Studiu. Situația persoanelor defavorizate pe piața muncii*. Chișinău, 2008, p.32.
11. Declarația Universală a Drepturilor Omului – pilon în protecția juridică a drepturilor și libertăților fundamentale în decurs de 60 de ani. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale*. Chișinău: Pontos, 2009. p. 160.
12. IONESCU, I., IORDACHE, R., GRECU, P., HRIPTIEVSCHI, N. *Ghid în domeniul nediscriminării*. Chișinău, 2016. p. 22.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A GARANȚILOR SOCIALE STABILITE PENTRU PERSOANELE DEFAVORIZATE

Andrian PLAMADEALA

Asistența socială fiind o componentă importantă a sistemului de protecție socială, cuprinde un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionale, servicii salarizate de protecție a unor categorii ale populației aflate în dificultate, pentru care se acordă: beneficii bănești; servicii sociale; subsidii și scutiri de taxe și impozite.

În Republica Moldova beneficiile bănești, reglementate prin diferite acte normative, în marea lor majoritate, sunt acordate în baza principiului categorial și au scopul de a sprijini persoanele afectate de sărăcie. Deoarece beneficiile date nu se acordă în baza testării mijloacelor, există riscul că unii beneficiari să nu fie neapărat săraci, chiar dacă nu sunt capabili să exercite anumite funcții. De exemplu, persoanele cu dizabilități mai mult au nevoie de servicii sociale ce ar contribui la integrarea în societate sau la funcționarea socială completă a acestora.

Strategia de reformă a sistemului de asistență socială prevede crearea unui sistem pentru condiționarea efectivă și asigurarea în măsură cât mai deplină a nevoilor persoanelor și familiilor în dificultate, pe care acestea nu le pot depăși prin propriile mijloace, capacități, precum și din acuza lipsei de drepturi.

Principalele idei pentru reforma asistenței sociale sunt: orientarea îndemnizațiilor, în numerar sau în natură în baza mecanismului de testare a mijloacelor; sporirea capacității autorităților locale de a distribui servicii complexe de asistență socială pentru cele mai vulnerabile

categorii; crearea și consolidarea rețelei de lucrători în asistența socială, creșterea capacităților profesionale; introducerea formelor alternative pentru protecția persoanelor, familiilor și grupurilor sociale defavorizate, inclusiv introducerea standardelor și normelor de îngrijire etc.

În ultimul timp, devine din ce în ce mai evident faptul că sistemul actual de asistență socială are un neajuns considerabil – la acordarea acestuia nu se iau în considerație veniturile familiei. Din acest motiv, și în prezent acordarea alocațiilor sociale, facilităților și subsidiilor, în mare parte, se acordă nu în favoarea celor mai sărace persoane, familii, grupuri sociale.

Aceasta are loc pentru că asistența socială se acordă nu pentru a compensa pierderile de pe urma riscurilor sociale, cât pentru îmbunătățirea stării materiale a unor anumite categorii de populație a țării prin venituri suplimentare. O astfel de abordare a acordării asistenței sociale poate fi doar una de tranziție spre una mai nominativă pe baza evaluării veniturilor.

În această ordine de idei, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în comun cu ministerele de resort și experții internaționali a revizuit cadrul legislativ și instituțional în domeniul respectiv de activitate.

Prin adoptarea Legii nr. 933-XV din 14.04.2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație, s-a stabilit un mecanism nou de asistență socială prin acordarea compensațiilor nominative la serviciile comunale unor categorii de populație, costul anual fiind de peste 200 mil. lei, iar numărul beneficiarilor fiind de circa 250 mii persoane.

Renunțarea la facilitățile pentru plata serviciilor comunale, ce a avut loc în anul 2000 (dreptul la aceste facilități îl aveau 447,5 mii persoane cuprinse în 37 de categorii) și trecerea la acordarea asistenței sociale anumitor categorii de cetățeni dintr-un contingent mai redus (circa 250 mii de persoane), reprezintă un pas „în direcția corectă”, pentru că reduce presiunea asupra bugetului (costul general al facilităților în anul 2000 era evaluat la 30 mil. dolari) și într-o măsură mai mare se orientează spre echitatea socială.

Situația actuală ne demonstrează că acest sistem de acordare a asistenței sociale după principiul de categorii necesită perfecționare în scopul direcționării asistenței sociale după necesități deosebite în funcție de venit.

Încă un pas în acest scop poate fi numit Cererea Unică pentru

Protecție Socială (CUPS) – un document-cerere elaborat cu scopul de a substitui toate formularele-cerere folosite până în prezent la înregistrarea diferitelor programe de asistență socială. Unind toate întrebările din aceste formulare, CUPS devine unicul document care colectează informație amplă despre Solicitantul de asistență socială, precum și despre toți membrii familiei lui. Datorită conținutului său complex și metodei de colectare și standardizare a informației despre solicitant, CUPS dă posibilitatea de consolidare a informației colectate atât de MMPS, cât și de CNAS într-un singur document care urmează a fi procesat într-o singură bază de date – Baza de Date a Gospodăriilor Vulnerabile.

CUPS a fost introdusă în calitate de experiment în activitatea organelor locale de asistență socială și protecție a familiei a patru sectoare ale fostului județ Orhei: Orhei, Rezina, Telenești și Șoldănești.

Stabilind prin lege nivelul minim de existență și utilizând CUPS, vom obține o posibilitate reală de trecere de la acordarea asistenței sociale bazată pe principiul categorial la acordarea acesteia în funcție de venituri. În acest scop, Ministerul Economiei de comun cu alte ministere de resort, inclusiv Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei elaborează mecanismul de testare a veniturilor familiei.

Doar două tipuri de indemnizații – pentru copii în vârstă de la 1,5 până la 16 ani și pentru mame singure cu copii în afara căsătoriei, având copii de aceeași vârstă – sunt plătite în funcție de venit.

Beneficiile bănești exprimate în transferuri directe constituie unul dintre mecanismele protecției sociale și, în marea lor majoritate, sunt plătite de la Bugetul de Stat. Beneficiile sociale exprimate în transferuri bănești (indemnizații pentru copii; alocații sociale; compensații de diverse tipuri; ajutoare bănești de la fondul de susținere socială a populației; alte prestații bănești).

În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.1478 din 15.11.2002, sunt stabilite următoarele tipuri de indemnizații: indemnizația unică la nașterea copilului; indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani – în cazul persoanelor asigurate, indemnizații lunare pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 1,5 ani – în cazul persoanelor neasigurate; indemnizația lunară pentru întreținerea copilului cu vârste între 3 și 16 ani – în cazul persoanelor asigurate și cu vârste între 1,5 ani și 16 ani – în cazul persoanelor neasigurate, inclusiv

pentru copilul aflat sub tutelă sau curatelă (în cazul elevilor școlilor, gimnaziilor, liceelor – până la absolvirea instituției respective). Indemnizațiile adresate familiilor cu copii se stabilesc de către Casa Națională de Asigurări Sociale.

Pensiile sociale sunt acordate persoanelor care nu întrunesc condițiile necesare pentru a primi prestații din asigurările sociale, în situații cum sunt dizabilitatea, îmbătrânirea sau decesul întreținătorului. Înainte de adoptarea Legii privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, persoanele care nu aveau dreptul la pensie de muncă li se plăteau pensii sociale conform Legii cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova. De la 01.01.1999 pensiile sociale nu se mai stabilesc, dar continuă să rămână în plată cele stabilite până la această dată, fiind achitate de la Bugetul de Stat [1].

În urma reformelor în sistemul asigurărilor sociale de stat, când pensiile sociale nu se mai stabilesc, persoanele cu dizabilități, persoanele în etate și urmașii persoanelor care nu întrunesc condițiile pentru stabilirea unei pensii de asigurări sociale au rămas în afara sistemului de protecție socială. Pentru soluționarea acestei probleme, a fost elaborată Legea privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, prin care persoanele date au primit dreptul la o alocație socială acordată de la Bugetul de Stat [2].

Strategia de reformare a sistemului de asistență socială prevede restructurarea prestațiilor de asistență socială și aducerea cheltuielilor pentru acordarea acestora în concordanță cu posibilitățile de acoperire ale statului. Astfel, mecanismul de protecție prin acordarea unor înlesniri pentru un număr foarte mare de categorii a fost înlocuit cu mecanismul de compensare parțială. Un prim pas către acest mecanism a fost adoptarea Legii cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație, prin care se reglementează acordarea compensațiilor nominative la achitarea serviciilor comunale, considerate pentru moment cele mai problematice [3, 4].

În conformitate cu această lege, se stabilesc compensații nominative; compensarea anuală; ajutoare materiale [5, 6, 7].

Evaluările asupra situației actuale la acest capitol ne permit să menționăm următoarele: este necesară modificarea mecanismului de testare a eligibilității și de perfecționare a anchetelor sociale ce stau la baza acordării ajutoarelor; categoriile de beneficiari nu sunt strict

delimitate, clasificarea și evidența acestora fiind practic eronată; mărimea ajutoarelor este neesențială, variind foarte mult în funcție de situație. Mărimea, de fapt, nu se bazează pe evaluarea necesităților; mijloacele acumulate sunt distribuite la nivelul fondurilor locale, astfel încât posibilitățile acestora influențează mult nivelul ajutoarelor acordate.

Identificarea modalității de îmbunătățire a direcționării prestațiilor sociale este o prioritate a Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. În acest sens, a fost elaborat și a început să se realizeze planul de acțiuni necesare pentru pregătirea și dezvoltarea unui nou sistem. Acest plan de acțiuni va fi dezvoltat și definitivat, astfel încât să corespundă cerințelor.

Cel mai mare risc în implementarea acestui plan pentru îmbunătățirea prezentului sistem este fragmentarea și coordonarea insuficientă a activităților (resursele financiare și/sau resursele umane). Dacă noi dorim să fim eficienți în timp limitat, atunci ar trebui să ne concentrăm asupra resurselor umane și financiare necesare pentru implementarea noului sistem.

Referințe:

1. Legea RM nr. 438-XII din 27 decembrie 1990 cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, abrogată de la 1 ianuarie 1999.
2. Legea RM nr. 499-XIV din 14 iunie 1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 106-108, din 30 septembrie 1999.
3. Strategia de reformare a sistemului de asistență socială adoptată de către Parlamentul Republicii Moldova la 28 mai, 1999, nr. 416-XIV.
4. Legea RM cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație nr.933-XIV din 14. 04. 2000.
5. Întru executarea Legii RM nr. 933-XIV din 14.04.2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație, Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 761 din 31.07.2000 a aprobat: *Regulamentul cu privire la modul de stabilire și de plată a compensațiilor nominative pentru unele categorii de populație.*
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 452 din 29.06.1992 cu privire la măsurile suplimentare de îmbunătățire a deservirii cu transport a invalizilor, cu modificările operate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 86 din 22.02.1993 și nr. 646 din 18.10.1993.
7. Legea RM privind Fondul A republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației, nr. 827-XIV din 18. 02. 2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.65-67 din 08. 06. 2000.

MODALITATEA DE REVIZUIRE A CONVENȚIILOR ORGANIZAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCII

Natalia UNTILA

Crearea Organizației Internaționale a Muncii constituie rezultatul indiscutabil al unui proces îndelungat de afirmare a idealurilor sociale, care a cunoscut intensități semnificative de-a lungul secolului al XIX-lea și până în preajma Primului Război Mondial. Integrându-se în sistemul Națiunilor Unite, creat imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, Organizația Internațională a Muncii a devenit, în 1946, prima instituție specializată a Organizației Națiunilor Unite și de rând cu alte instituții specializate, care au un statut de organizații interguvernamentale cu caracter universal, care înfăptuiesc colaborarea în domenii speciale având legătură cu ONU.

Convențiile și recomandările OIM conțin un număr imens de diverse norme, ce reglementează un cerc mare de probleme și care se extind asupra majorității absolute a populației lucrătoare. Până la ora actuală, OIM a adoptat circa 190 de convenții și 192 de recomandări, prin care a reglementat cele mai însemnate aspecte din domeniul muncii și din domeniul social.

Trebuie menționat că actele normative ale OIM reglementează nu numai probleme ce țin de dreptul muncii – obiectul de reglementare. Ele includ dispoziții ce se referă la dreptul asigurării sociale, timpul liber al muncitorilor, construcția spațiului locativ pentru muncitori, deservirea lor socială, statistica muncii, orientarea profesională-tehnică, organizarea și metodele activității organelor de stat în dirijarea muncii. Unele acte ale OIM se referă nu numai la lucrătorii angajați, dar și la muncitorii independenți, antreprenori, în unele cazuri la toată populația.

Procedurile separate de revizuire a convențiilor și recomandărilor OIM sunt reglementate de art.43-45 ale Regulamentului OIM. Între anii 1995 și 2002, Organele de conducere ale OIM au reexaminat toate standardele adoptate până în 1985, cu excepția Convențiilor fundamentale ce vizează formarea și funcționarea Organizației, pentru a stabili necesitatea revizuirii acestora. Ca rezultat, 71 de convenții – inclusiv Convențiile fundamentale și cele adoptate după 1985 – au fost declarate „actuale”. Organele de conducere și-au continuat activitatea de actualizare a convențiilor și recomandărilor și acum 82 de convenții sunt „actualizate” și recomandate spre implementare activă [1].

Conferința OIM reprezintă organismul deliberativ, ce adoptă convențiile și recomandările și monitorizează implementarea acestora. Consiliul administrativ – compus din 28 de membri guvernamentali, din 14 reprezentanți ai angajatorilor și din 14 reprezentanți ai lucrătorilor – și Biroul Internațional al Muncii. Conferința este un forum internațional, la care se examinează problemele legate de muncă și probleme de ordin social, de importanță deosebită pentru toată societatea. Conferința desemnează, la fiecare sesiune, comisii pentru examinarea prealabilă a problemelor supuse votului ei, o comisie de aplicare a convențiilor și recomandărilor, o comisie de rezoluții și un comitet de redactare, însărcinat să stabilească, pe baza hotărârilor adoptate, textul final al convențiilor și recomandărilor. Și aceste comisii au o structură tripartită.

Consiliul de administrație monitorizează activitatea OIM. În cazul în care apare necesitatea de revizuire totală sau parțială a unei Convenții, care a fost anterior adoptată de Conferință, acest fapt este inclus în ordinea de zi, iar procedura se desfășoară în conformitate cu următoarele rigori: Oficiul internațional al muncii va transmite către Conferință proiectul modificărilor corespunzătoare, elaborate în coroborare cu concluziile din raportul Organelor de conducere ale OIM, prin care se recomandă revizuirea totală sau parțială a Convenției anterior adoptate, și în corespundere cu problematica propunerii de modificare inclusă în ordinea de zi.

Conferința Internațională urmează să decidă dacă vor avea loc discuții pe baza revizuirii solicitate, pregătite de oficiul internațional al muncii, și cadrul în care urmează să decurgă discuțiile: în plenul Conferinței sau va fi transmisă unei comisii pentru elaborarea unui raport. Această decizie este precedată de o dezbatere în plenul Conferinței având la bază principiile fundamentale ale revizuirii propuse, totală sau parțială, doar în limitele permise de ordinea de zi.

Dacă proiectul amendamentelor propuse urmează a fi examinat în plenul Conferinței, fiecare dintre acestea urmează a fi examinat separat înainte de adoptare. În timpul dezbaterii, și până când toate proiectele de amendamente au fost eliminate, nicio altă moțiune decât cea de modificare a textului nu poate fi adoptată de Conferință. În cazul în care proiectul modificărilor este transmis la o comisie, Conferința, după primirea raportului, va purcede la discuții pe baza textului fiecărui proiect de modificare într-o succesiune, în conformitate cu normele

stabilite anterior. Discuția nu va avea loc înainte de ziua următoare celei în care copii ale raportului au fost difuzate delegaților [2].

Conform prevederilor Constituției OIM, Conferința în orice stadiu al procedurii de revizuire, nu în totalitate sau în parte, va începe o altă procedură de revizuire a unei Convenții care anterior a fost adoptată de acesta, cu excepția în ceea ce privește o întrebare sau întrebări puse de organismul de conducere pe ordinea de zi a sesiunii [3].

Printre câteva Convenții revizuite pe care Republica Moldova le-a ratificat, enumerăm:

1. Convenția nr.183 privind revizuirea Convenției (revizuită) asupra protecției maternității din 1952, data și locul adoptării – 15.06.2000 la Geneva, Documentul de ratificare/aprobare – Legea de ratificare nr. 87-XVI din 20.04.2006; În vigoare pentru Republica Moldova din 28.08.2007.

2. Convenția nr.185 (revizuită) privind actele de identitate pentru personalul navigant, data și locul adoptării – 19.06.2003 la Geneva, Documentul de ratificare/aprobare – Legea de ratificare nr. 31-XVI din 23.02.2006; în vigoare pentru Republica Moldova din 28.08.2007.

În ceea ce ține de efectele revizuirii anumitor Convenții asupra aplicabilității acestora în Republica Moldova, menționăm că în cazul în care Adunarea va adopta o nouă Convenție care ar revizui în tot sau în parte o Convenție și dacă noua Convenție nu dispune altfel: a) ratificarea de către un Stat-membru a noii Convenții de revizuire va antrena pe plin drept, denunțarea imediată a prezentei Convenții, cu condiția ca noua Convenție de revizuire să fi intrat în vigoare; b) cu începere de la data intrării în vigoare a noii Convenții de revizuire, prezenta Convenție va înceta să mai fie deschisă spre ratificare de către Statele-membre [4].

Convenția va rămâne în orice caz în vigoare, în forma și conținutul său, pentru statele-membre care au ratificat-o, dar care nu vor ratifica Convenția de revizuire. Respectivele prevederi se regăsesc și în alte Convenții OIM ratificate de Republica Moldova în dispozițiile finale și tranzitorii. Normele juridice aplicabile dreptului muncii reflectă trăsăturile caracteristice ale relațiilor de producție din Europa, precum și interesele subiecților raporturilor juridice de drept social. Odată ratificate, ele sunt obligatorii în legislația internă a statului respectiv. Ele privesc garantarea salariului minim brut pe țară, timpul de lucru, de odihnă, măsurile privind securitatea și sănătatea în muncă, recunoașterea și garantarea negocierilor colective a drepturilor sindicale sau

există și Convenții pe anumite categorii profesionale. Cu cât numărul de Convenții ratificate este mai mare, cu atât statul în cauză are o posibilitate de a legifera mai restrâns, mai îngrădit, pentru că aceste Convenții se ocupă cu deosebire de garantarea drepturilor salariaților. Datorită acestor Convenții ale OIM, legislația muncii la scara globală are multe elemente comune, pentru că fiecare stat a respectat aceste Convenții ale Organizației Internaționale a Muncii.

Referințe:

1. *Ghidul cu privire la procedurile ce vizează Convențiile și Recomandările internaționale în domeniul muncii*. Geneva, 2012, p.4// [Accesat 15.05.2016] Disponibil: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_192621.pdf
2. Standing Orders of the International Labour Conference, cu modificările din 2012, art 43// [Accesat 12.05.2016] Disponibil: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:3088520:NO
3. Constituția Organizației Internaționale a Muncii// [Accesat 15.05.2016] Disponibil: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO

REGLEMENTAREA NOȚIUNII DE DECLARAȚIE VAMALĂ ÎN LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

Edgar ROTUNDU

Declarația vamală în contextul aprecierii ca fiind o procedură obligatorie a procesului de vămuire constituie, în primul rând, un concept de abordare doctrinară, dar și un subiect de reglementare juridică, fapt ce reiese din importanța acesteia, precum și din multitudinea de aspecte problematice întâlnite în activitatea organelor vamale.

Noțiunea de declarație vamală comportă accepțiuni mai mult sau mai puțin complexe, iar conform unor doctrinari din Republica Moldova „orice marfă introdusă sau scoasă de pe teritoriul vamal trebuie să fie obiectul unei declarații vamale întocmită și depusă organului vamal de către declarantul vamal” [1]. Cu această afirmație precum că reprezintă etapa principală a procedurii de perfectare a actelor vamale suntem pe deplin de acord și o susținem. Într-adevăr, prima operațiune vamală, în cadrul procedurii de perfectare vamală a mărfurilor, se consideră declarația mărfurilor respective.

Pentru început, vom analiza prevederile legale naționale despre declararea vamală, având drept scop aprecierea eficienței și corespunderii cu legislația europeană. Astfel pct. 23) art. 1 al Codului vamal al Republicii Moldova definește declarația vamală ca actul unilateral prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de legislația vamală, voința de a plasa mărfurile sub o anumită destinație vamală [2].

Un alt act normativ [3], care nu definește expres noțiunea de declarație vamală, însă în pct. 8 definește după cum urmează: declarația vamală în detaliu – act unilateral, prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de legislația vamală, voința de a plasa mărfurile într-o procedură vamală. Declarația vamală în detaliu este alcătuită dintr-un set ce cuprinde numărul de exemplare corespunzător procedurii vamale și este format din declarația vamală primară și, după caz, declarația(iile) vamală(e) complementară(e); declarația vamală primară – exemplarele declarației vamale în detaliu utilizate pentru declararea în detaliu a mărfurilor clasificate la un singur cod tarifar și declarația vamală complementară – exemplarele declarației vamale în detaliu utilizate împreună cu exemplarele declarației vamale primare, pentru declararea mărfurilor care se clasifică la coduri tarifare diferite sau care, deși se clasifică la același cod tarifar, prezintă caracteristici diferite, în special în ceea ce privește originea și care determină tratamente tarifare preferențiale diferite.

Luând în considerație necesitatea sporită a adoptării unor norme speciale, care să stipuleze în detaliu tipurile de declarații vamale, precum și modalitatea de completare și utilizare a acestora, a fost aprobat Ordinul referitor la aprobarea normelor de utilizare a declarației sumare [4], conform căruia declarația sumară este o declarație vamală care se completează și se depune organului vamal la plasarea mărfurilor în depozit provizoriu și prin care se garantează plata drepturilor de import sau altor plăți legale de către declarant (sau brokerul vamal care depune declarația în numele acestuia).

În continuare, vom efectua o analiză a prevederilor legislației altor state în domeniu, și conform definiției din art. 4 (17) al Codului comunitar, „declarație vamală” înseamnă orice act prin care o persoană indică, în forma și modalitatea prevăzută, dorința de a plasa mărfurile sub un anumit regim vamal [5]. Acest lucru înseamnă că, în temeiul dreptului public, declarația vamală este declarația de intenție a declarantului.

Codul vamal al Republicii Azerbaidjan în capitolul 1 – „Dispoziții principale”, art. 1 pct.1.0.1. prevede că declarația poate fi verbală, în scris sau transmiterea electronică a informațiilor către autoritățile vamale la mărfuri și mijloace de transport transmise peste frontiera vamală a Republicii Azerbaidjan plasate sub controlul vamal [6]. În conformitate cu art. 4 pct.17 al Codului vamal din Kosovo, declarația vamală reprezintă documentul în care o persoană indică în forma și modalitatea prevăzută dorința de a plasa mărfurile sub un anumit regim vamal [7]. De altfel, și Codul vamal al Ucrainei specifică că „Declarația de valoare în vamă înseamnă un document în forma prevăzută, care este depusă de declarant și conține informații privind valoarea în vamă a mărfurilor care trec frontiera vamală a Ucrainei sau plasate sub un alt regim vamal” [8].

Codul vamal al României definește în art. 2 pct.21 declarația vamală ca fiind actul cu caracter public, prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute în reglementările vamale, voința de a plasa mărfurile sub un anumit regim vamal [9]. De asemenea, și Codul vamal al Federației Ruse prevede în art.124 că declararea mărfurilor este efectuată prin prezentarea către autoritățile vamale a informațiilor referitoare la bunurile și statutul lor procedural de vămuire, precum și orice alte informații, care pot fi solicitate în scopuri de vămuire, într-o declarație vamală sau prin orice altă metodă prevăzută prin prezentul Cod vamal într-o formă scrisă, verbală, electronic sau contractantă [10].

O altă definiție ne este oferită de Codul vamal belarus care în art. 8 pct.1.28 prevede noțiunea de declarare vamală, care înseamnă un document vamal ce conține datele necesare pentru ca mărfurile să fie plasate sub un regim vamal, sau informațiile necesare în alte scopuri specificate de lege [11]. Și în cele din urmă art. 8², pct.17 din Codul vamal albanez definește declararea vamală ca fiind actul prin care o persoană care exprimă în formele și modalitățile prescrise, voința de a plasa mărfurile sub un anumit regim vamal [12].

În urma celor cercetate, cu certitudine putem afirma că totalitatea noțiunilor formulate au elemente comune, se deosebesc în funcție de specificul legislației naționale sau de evoluția dreptului vamal corespunzător, creându-se o mulțime de interpretări, care contribuie la crearea unei idei uniforme privind declararea vamală. Din

considerentele date, ne-am propus următoarea noțiune a declarării vamale: Declararea vamală semnifică „o comunicare oficială în fața autorităților vamale din partea persoanelor fizice și celor juridice, care au intenția de a scoate din țară sau de a introduce mărfuri, bunuri, mijloace de transport și alte valori, date veridice privind tipul, cantitatea și scopul trecerii acestora peste frontiera vamală, precum și alte informații cerute de autoritățile oficiale vamale în conformitate cu legislația vamală actuală”.

Prezentarea principalelor reglementări naționale privind declararea vamală a avut drept scop evidențierea cadrului normativ existent, care, cu certitudine, conține și anumite lacune legislative, însă pe parcursul perioadei cercetate au fost adoptate o multitudine de acte normative menite să faciliteze atât activitatea organelor vamale, cât și reducerea probabilității declarării necorespunzătoare a mărfurilor, indiferent de tipul acesteia. Legislația vamală a Republicii Moldova, în general, preia prevederile din legislația Uniunii Europene, însă există necesitatea excluderii contradicțiilor, simplificării, unificării și perfecționării acesteia. În prezent, operațiunile vamale sunt foarte complicate și efectuarea acestora durează foarte mult. De aceea se impune necesitatea armonizării legislației vamale cu standardele și regulile Uniunii Europene.

Referințe:

1. ERHAN, I., CÂRNAȚ, T. *Drept vamal comunitar*. Comitetul Helsinki, Moldova USM. Chișinău, 2011, p. 113.
2. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149 din 20.07.2000, publicat în *Monitorul Oficial*, ed. specială, la 01.01.2007.
3. Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului privind modul de declarare a valorii în vamă a mărfurilor introduse pe teritoriul Republicii Moldova, nr. 600 din 14.05.2002. În: *Monitorul Oficial*, nr. 66-68 din 23.05.2002.
4. Ordin referitor la aprobarea normelor de utilizare a declarației sumare nr.185-o din 25.05.2006. În: *Monitorul Oficial*, nr.116-119/409 din 28.07.2006.
5. Codul comunitar european. [Accesat 25.01.2016] Disponibil: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/declaration/index_en.htm.
6. Codul vamal al Republicii Azerbaidjan. [Accesat 25.01.2016] Disponibil: <http://customs.gov.az/files/dx1000081696.pdf>.
7. Cod vamal din Kosovo. [Accesat 25.01.2016] Disponibil: http://www.-assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L-109_en.pdf.
8. Codul vamal ucrainean. [Accesat 25.01.2016] Disponibil: <http://sfs.gov.-ua/data/files/10977.pdf>.

9. Codul vamal al României. [Accesat 06.03.2016] Disponibil: http://www.-dsclex.ro/coduri/c_vam.htm.
10. Codul vamal al Federației Ruse. [Accesat 06.03.2016] Disponibil: http://www.customs.ru/special/tk_en/.
11. Codul vamal belarus. [Accesat 06.03.2016] Disponibil: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=10063>.
12. Codul vamal albanez. [Accesat 06.03.2016] Disponibil: http://www.ver-tic.org/media/National%20Legislation/Albania/AL_Customs_Code.pdf.

COMPORTAMENTUL AMORAL AL PĂRINȚILOR – TEMEI DE DECĂDERE DIN DREPTURILE PĂRINTEȘTI

Andriana CEBOTARI

Cea mai gravă sancțiune juridico-civilă pentru exercitarea necorespunzătoare a obligațiilor părintești este decăderea din drepturi părintești, care este configurată în legislație drept o pedeapsă represivă pentru greșita exercitare a drepturilor și îndatoririlor de părinte, sau neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor de părinte, dar și drept o măsură de protecție a copilului, prin prisma principiului asigurării și promovării cu prioritate a interesului major al copilului.

La determinarea răspunderii juridice a părinților se ține cont atât de latura juridică, cât și de categoriile morale [1]. Astfel, unul din temeiurile prevăzute de art.67 lit. e) al Codului familiei al Republicii Moldova este situația când părinții, prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului. În acest context, subliniem că potrivit art.62 alin.(2) al actului normativ nominalizat, metodele de educație ale copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite. Totodată, în virtutea art. 6 al Legii nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, care stipulează că statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică sau psihică, neadmițând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltrătarile, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală,

exploatarea în scopul prostituției sau alte practici sexuale ilegale, în pornografie și în materiale cu caracter pornografic inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, rudelor.

Nu putem nega că sintagma de „comportament amoral” este pasibilă de o interpretare destul de largă, motiv pentru care uneori în practică este destul de dificil a determina dacă un anumit comportament al părinților este amoral și influențează negativ educația copilului.

Conform doctrinei de specialitate, comportamentul amoral al părinților presupune de fiecare dată o acțiune a părinților și se caracterizează printr-o formă intenționată a vinovăției. Se menționează că, de cele mai dese ori, comportamentul amoral al părinților îmbracă forma de impunere a copiilor de a frecventa o anumită sectă religioasă, a cărei activitate este periculoasă pentru integritatea fizică și psihică a copilului, atragerea copiilor în unele activități ilegale, cum ar fi prostituția, cerșitul – obligarea, încurajarea sau tolerarea fenomenului de obținere de bani de către minori prin apelarea la mila publică, inițierea în consumul băuturilor alcoolice sau substanțelor narcotice, practicarea jocurilor de noroc.

Utilizarea copilului pentru comiterea de infracțiuni presupune incitarea minorului (care nu răspunde penal) pentru furt sau fraudă de orice fel, folosirea minorului (care nu răspunde penal) pentru furt sau fraudă; folosirea copiilor (care nu răspund penal) pentru producția, transportul, traficul sau distribuirea de substanțe psihotrope.

Pericolul unui asemenea comportament constă în faptul că copilul are încredere în părinți, este dependent de ei, iar părinții se folosesc de neputința copilului de a se împotrivi, ceea ce duce la încălcarea flagrantă a drepturilor copilului.

Urmează de menționat că, de multe ori, părinții care manifestă un asemenea comportament față de copii, sunt pasibili și de răspundere penală, în baza art. 208 Cod penal, care presupune atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale). Subliniem că condamnarea părinților în baza articolului nominalizat, de asemenea, poate constitui temei pentru decăderea din drepturi părintești, or, faptele au tangență directă cu integritatea morală și fizică a copilului și demonstrează că părintele (părinții) prezintă pericol pentru copil.

Se consideră că în cadrul comportamentului amoral al părinților intră și expunerea copilului nenăscut (sau a sugarului care este alăptat la sân) la factori de risc din cauza faptului că mama consumă

substanțe ilegale care pot cauza traume fătului (respectiv sugarului), obligarea minorului de a bea băuturi alcoolice sau de a înghiți tranchilizante pentru a obține calmul ori somnul copilului se încadrează, de asemenea, în această categorie. În această categorie de comportament amoral intră și folosirea de către părinte sau persoana care îngrijește copiii de substanțe care afectează abilitatea respectivei persoane de a se îngriji de copil, de asemenea producerea de alcool, droguri sau alte substanțe psihotrope în prezența copilului, vânzarea sau distribuirea gratuită către un minor de alcool, droguri, sau alte substanțe psihotrope, încurajarea minorilor de a consuma alcool, tutun, droguri, substanțe psihotrope sau a altor substanțe pseudopsihotrope, obligarea copilului să trăiască într-un mediu toxic sau care îl obligă pe acesta să fumeze pasiv sau orice comportamente din partea părintelui care încurajează consumul de alcool, produse de tutun, droguri sau alte substanțe psihotrope sau pseudodroguri de către copii.

Un aspect important ține de decăderea din drepturi părintești, care se aplică doar față de părintele care se face vinovat de comportamentul amoral. Astfel, sancțiunea decăderii se poate pronunța față de ambii părinți sau doar față de unul din ei, în funcție de persoana celui care manifestă atitudine necorespunzătoare față de educația copilului. Din păcate, în practică sunt foarte frecvente cazurile când ambii părinți dau dovadă de amoralitate, astfel încât copilul este pus sub tutelă în situația când instanța de judecată constată vinovăția ambilor părinți. Pe de altă parte, fiind o măsură de strictă aplicare, decăderea față de un anumit copil nu poate fi extinsă și față de ceilalți copii [2].

În aceeași ordine de idei, se remarcă că Codul familiei al Republicii Moldova indică expres că comportamentul amoral al părinților constituie temei de decădere din drepturi părintești, doar în situația când acesta influențează negativ asupra copilului.

Astfel, putem constata că dacă copilul nu este martor al conduitei amorale a părinților, nu este marcat de aceasta, psihologia copilului nu este traumatată și el nu este pus într-o situație dificilă ca rezultatul comportamentului părinților, instituția decăderii din drepturile părintești va fi inaplicabilă în această situație.

Totodată, interesul superior al copilului presupune, pe de o parte, garantarea evoluției copilului într-un mediu sănătos, iar pe de altă parte, menținerea legăturilor acestuia cu familia, cu excepția cazului în care aceasta s-a arătat a fi nedemnă, deoarece distrugerea acestei

legături determină ruperea copilului de rădăcinile sale [3]. Totuși, în cauzele de decădere din drepturi părintești, examinarea elementelor care servesc cel mai bine interesele copilului este întodeauna de o importanță fundamentală, astfel încât instanțele naționale, la constatarea existenței comportamentului abuziv al părinților și influenței acestuia asupra copilului, urmează să ia în considerație întregul ansamblu de circumstanțe, pentru a stabili cu certitudine modalitatea în care va fi protejat cel mai eficient interesul superior al copilului și a determina dacă ingerința statului într-o anumită situație este proporțională, pertinentă și suficientă în coraport cu motivele speței.

Referințe:

1. CEBOTARI, V. În: *Revista Națională de Drept*, 2002. nr. 11, p. 25.
2. FILIPESCU, I. P. *Tratat de Dreptul familiei*. București: All Beck, 2000, p. 544.
3. *Cauza Maumousseau și Washington vs. Franța*, nr. 39.388/05, paragr. 67.

TREZORERIA DE STAT: EVOLUȚIE ISTORICĂ

Oleg TELEVCA

Sistemul trezorerial prin care se efectuează execuții de casă a bugetelor unităților administrativ-teritoriale și reglarea decontărilor dintre bugetele de toate nivelurile este reprezentat prin Trezoreria de Stat, formată din Trezoreria Centrală și trezoreriile teritoriale.

Trezoreria de Stat în structura Ministerului Finanțelor a fost creată în temeiul Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.39 din 10 martie 1993, în scopul promovării politicii bugetare de stat, administrării efective a sistemului bugetar și a fondurilor extrabugetare, utilizării raționale a mijloacelor statului.

Prin trezoreria statului se înțelege un sistem unitar și integrat prin care statul asigură efectuarea operațiunilor de încasări și plăți privind fonduri publice, inclusiv cele privind datoria publică și a altor operațiuni ale statului, în condiții de siguranță și în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare [1, p. 66].

În literatura noastră de specialitate, Trezoreria de Stat este definită ca o unitate structurală a Ministerului Finanțelor, care efectuează executarea de casă a bugetului de stat și a bugetelor unităților administrativ-teritoriale, administrarea mijloacelor valutare, a fondurilor și mijloacelor speciale, precum și a fondurilor cu destinație specială [2, p. 190].

Dezvoltarea și implementarea sistemului trezorerial în Republica Moldova s-a efectuat pe etape:

Etapa I: anii 1993-1997. Începând cu 1 aprilie 1994, Trezoreria de Stat a deschis la Banca Națională a Moldovei un cont unic, prin care s-a asigurat acumularea și administrarea veniturilor în suma totală, fără a asigura evidența lor pe tipuri de impozite și taxe. De la același cont se efectua finanțarea cheltuielilor bugetului de stat prin intermediul ordonatorilor principali de credite în limita alocațiilor bugetare trimestriale aprobate.

Etapa II: anii 1998-1999. Pentru executarea prevederilor Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.683 din 10 decembrie 1996 privind crearea structurilor teritoriale de trezorerie, Ministerul Finanțelor a creat următoarele trezorerii teritoriale:

- de la 1 ianuarie 1998 – Trezoreria Teritorială Chișinău, cu un efectiv de state de 25 de unități;
- pe parcursul trimestrului II al anului 1998 – 10 trezorerii teritoriale cu sediul în următoarele localități: Bălți, Edineț, Soroca, Drochia, Ungheni, Hâncești, Cahul, Căușeni și Comrat, cu un efectiv de state de 3 unități în fiecare trezorerie, în total 32 de unități.

Concomitent cu crearea trezoreriilor teritoriale s-au efectuat modificări în procesul de executare de casă a bugetului de stat.

Astfel, începând cu 1 ianuarie 1998, veniturile bugetului de stat s-au administrat prin intermediul a 5.000 de conturi trezoreriale de venituri, care au asigurat evidența încasărilor la nivel de fiecare tip de impozite și taxe și unitate administrativ-teritorială. Totodată, au fost închise în jur de 1.500 de conturi bancare ale instituțiilor bugetare, finanțate de la bugetul de stat și au fost deschise conturi trezoreriale în trezoreriile teritoriale respective, în baza planurilor de finanțare aprobate pentru fiecare instituție.

Etapa III: anii 2000-2002. Pentru executarea art.28 din Legea privind finanțele publice locale nr.491-XIV din 9 iulie 1999 (în prezent abrogată) și Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.961 din 20 octombrie 1999 cu privire la dezvoltarea sistemului trezorerial, Ministerul Finanțelor, de comun cu Banca Națională a Moldovei și organele administrației publice locale au fost autorizate să asigure organizarea și implementarea etapei a III-a de dezvoltare a sistemului trezorerial în republică, care prevede executarea de casă a bugetelor unităților administrativ-teritoriale prin intermediul trezoreriilor teritoriale.

Anul 2000. De la 1 ianuarie au fost create și au început activitatea suplimentar trei trezorerii noi, și anume Trezoreria Teritorială Chișinău – bugetul municipiului, Trezoreria Teritorială Chișinău – bugetul județului și Trezoreria Teritorială Taraclia.

Prin urmare, pe parcursul anului 2000 sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor (constituit din Trezoreria Centrală și 14 trezorerii teritoriale) a asigurat evidența încasărilor zilnice ale bugetului de stat și ale bugetelor unităților administrativ-teritoriale prin circa 2 milioane de conturi, unitate administrativ-teritorială și localitate (municipiu, oraș, sat/comună).

Astfel, de la 1 ianuarie 2000, sistemul trezorerial asigură administrarea veniturilor bugetului de stat și bugetelor unităților administrativ-teritoriale.

Anii 2001-2002. În scopul creării unor condiții mai favorabile pentru deservirea direcțiilor generale finanțe, a primăriilor, instituțiilor publice, care asigură executarea de casă a bugetelor unităților administrativ-teritoriale, pe parcursul anului 2001 și-au început activitatea 23 de trezorerii teritoriale.

Începând cu 1 aprilie, în județele Cahul și Ungheni s-a efectuat testarea pachetelor de programe elaborate de către colaboratorii Trezoreriei Centrale de comun cu cei ai Centrului Informativ de Calcul al Ministerului Finanțelor.

În baza rezultatelor testării și pentru executarea Hotărârii Colegiului Ministerului Finanțelor nr.16/3 din 24 mai 2001, s-a efectuat extinderea sistemului trezorerial pe tot teritoriul republicii, și anume:

- de la 1 iulie 2001 – în județele Tighina, Lapușna, Taraclia și UTA Gagauzia;
- de la 1 august 2001 – în județele Balți, Edineț, Orhei, Soroca și Chișinău;
- de la 1 octombrie 2001 – primăriile municipiului Chișinău;
- de la 1 ianuarie 2002 – în instituțiile publice finanțate de la bugetul municipiului Chișinău;
- începând cu anul 2001, în republică activează 38 de trezorerii teritoriale.

Etapa IV: anul 2004 – preluarea la gestionare a veniturilor fondurilor obligatorii de asistență medicală prin sistemul trezorerial;

Etapa V: anul 2006 – preluarea la gestionare a veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat prin sistemul trezorerial.

Etapa VI: anul 2007 – transferarea mijloacelor speciale, fondurilor speciale și mijloacelor intrate temporar în posesia instituțiilor publice, finanțate de la bugetul de stat, de la conturile bancare a trezoreriilor teritoriale în Contul Unic Trezorerial (CUT) al Ministerului Finanțelor.

Etapa VII: anul 2008 – transferarea mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat, fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală și bugetelor unităților administrativ-teritoriale de la conturile bancare în bănci comerciale la Contul Unic Trezorerial al Ministerului Finanțelor.

În istorie s-au derulat perioade în care statul și-a redus sau și-a intensificat intervențiile sale în economie prin prevederi fiscale (aceste perioade sunt finanțele publice clasice și finanțele publice moderne). În finanțele publice clasice, funcția principală, originară a trezoreriei este cea de casierie, unde sunt depuse fondurile statului. Totodată, trezoreria este considerată o bancă, ce desfășoară o activitate de credit pe termen scurt, care are ca sarcină să echilibreze în orice moment încasările și ieșirile de fonduri bănești [2, p.189].

În finanțele moderne, rolul trezoreriei este mai amplu, astfel pe lângă funcțiile sale de casă și de bancă, se mai adaugă funcția de control asupra ansamblului de activități financiare ale statului.

Indiferent de evoluția sa complexă, trezoreria devine unul dintre instrumentele prin care statul își procură resurse, alături de resursele bugetare și de împrumut.

Referințe:

1. ONEȚ, C. *Dreptul finanțelor publice*. București, 2005.
2. MANOLE, T. *Finanțele publice locale*. Chișinău, 2003.

**APĂRAREA DREPTURILOR CONSUMATORILOR
DE SERVICII BANCARE PRIN INTERMEDIUL
INSTITUȚIILOR NAȚIONALE**

Victoria SANDUȚA

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "C.Stere"

În acest articol, ne-am propus să identificăm instituțiile naționale abilitate prin lege și acte normative cu funcții de protecție a drepturilor consumatorilor de servicii bancare. În mod normal, atunci când beneficiarul unui produs sau serviciu bancar este nemulțumit de rezultatul colaborării cu banca se adresează la Agenția Națională

pentru Protecția Consumatorilor, instituție a statului, investită prin lege cu atribuția de apărare a drepturilor consumatorului. Însă în domeniul bancar, aceasta nu este unica și nici cea mai eficientă instituție prin intermediul căreia consumatorii își pot apăra drepturile lezate.

Cele mai multe reclamații de la consumatorii de servicii bancare țin de nivelul dobânzilor care măresc nivelul creditului, de practicarea unor comisioane ascunse, de mărimea și lungimea ratelor etc. Din păcate, în goana după clientelă, în special consumatori, băncile lansează numeroase produse și servicii incitante, dar mai puțin transparente, care comportă riscuri financiare grave pentru consumatori. Însă este regretabil faptul că plângerea consumatorului intră într-un cerc vicios, aceasta urmând a fi remisă spre soluționare între diferite instituții ale statului, de la caz la caz, Băncii Naționale sau băncilor vizate în plângere.

Agenția Națională pentru Protecția Consumatorilor își declină competența de a se pronunța în privința calității unor servicii bancare, astfel încât reclamația consumatorului este remisă Băncii Naționale a Moldovei spre soluționare, care este investită prin Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei nr.548 din 21.07.1995. De regulă, Banca Națională emite o Decizie în privința băncii comerciale vizate și o expediază atât băncii spre executare, cât și consumatorului spre informare în privința măsurilor întreprinse. Din păcate, consumatorul se ciocnește adesea de un răspuns negativ din partea singurei autorități competente de a întreprinde măsuri în acest domeniu, Banca Națională rezumându-se doar la confirmarea contractului încheiat între consumator și bancă, consumatorul fiind informat că acțiunile băncii vizate în plângere, se încadrează de fapt în limitele contractuale, neținând cont de faptul că, deseori, contractul este unul abuziv pentru consumator.

Astfel, numărul plîngerilor consumatorilor scade, dar nu din motiv că se îmbunătățește calitatea serviciilor, din motiv că scade încrederea consumatorului în autoritatea națională care este obligată să-i apere drepturile lezate. Din acest motiv, scade și numărul consumatorilor de servicii bancare, din lipsă de informare și lipsă de transparență, persoanele fizice preferă să nu apeleze la serviciile băncilor, de teama de a nu fi înșelați și de teama că nu vor putea suporta o sarcină financiară pe care n-o înțeleg prea bine. Iar slăbirea sistemului bancar duce la scădere economică și la nivel național, astfel formându-se un cerc vicios.

Prin urmare, este absolut necesar crearea unei instituții naționale eficiente investită exclusiv cu atribuții în domeniul protecției

drepturilor consumatorilor de servicii financiare, cum ar fi instituția Ombudsmanului financiar, care există în mai multe țări europene.

ESENȚA TEORIEI SEPARAȚIEI PUTERILOR ÎN OPERA LUI JOHN LOCKE

Ion JECEV

Aristotel, de rând cu istoricii Herodot, Tucidide și Xenofon, cu filozoful Platon, cu scriitorii literari greci Sofocle, Euripide, ne-a lăsat dovezi și reflecții despre organizarea puterii și începutul divizării ei, mai ales, în Sparta și Atena.

Însă prima formulare doctrinară expresă a teoriei separației puterilor, cu evocarea importanței acestei separări pentru garantarea libertăților individuale, aparține filosofului englez John Locke și se cuprinde în lucrarea sa *Essay on Civil Government* [1, p.153].

Anume de numele lui Locke este legată prima concepție desfășurată despre separația puterilor și, desigur, reflectă specificul activității conducerii puterii statale care a constituit una din pietrele de temelie ale doctrinei dreptului constituțional [11 p.38-46].

John Locke afirmă că în activitatea unui stat al libertății trebuie să fie reflectată prin separația puterilor în stat, iar activitatea statului poate fi analizată după trei direcții principale de exercitare a puterii de stat: **legislativă, executivă și federativă**. În concepția lui Locke, puterea legislativă trebuie să aparțină parlamentului și era considerată putere supremă, deoarece – era dată de la Dumnezeu și fiind considerată sfântă [8, p.342-343], dicta reguli de conduită general obligatorii. Puterea executivă, limitată la aplicarea legilor și la rezolvarea unor cazuri care nu puteau fi prevăzute și determinate prin lege, urma să fie încredințată monarhului [6, p.87]. Puterea federativă este îndreptată spre asigurarea securității societății în relațiile externe [7, p.125]. Această putere, în opinia autorului, se ocupă cu problemele păcii și a războiului, cu formarea coalițiilor și uniunilor, precum și cu discutarea altor întrebări cu persoanele și statele străine și, în general, prerogative cu caracter diplomatic. Dar dacă filosoful Locke distinge trei funcții separate în activitatea de ansamblu a statului, el nu cere în schimb ca fiecare dintre ele să fie încredințată unor organe separate. În opinia lui, numai funcția legislativă și cea executivă trebuie să fie

exercitate de titulari distincți și independenți [2, p.10]. Însă importanța operei lui Locke nu constă în reflectarea unei tehnici compuse de conducere statală. Hobbes, de exemplu, a remarcat de asemenea importanța diferențierii formelor de activitate statală, dar a pledat pentru unificarea tuturor împuternicirilor statale în mâinile unui monarh.

În epoca revoluțiilor din 1640-1660, cerințele de separație a puterilor au fost încadrate în programele politice ale partidelor. Era susținută afirmația, conform căreia nesepararea puterii, concentrarea ei absolută în mâinile monarhului, care de unul singur elabora legile și dispunea de constrângere pentru ca acestea să fie executate, duce la destrămarea societății [10, p.24]. În așa mod, în scopul limitării puterii regelui și consolidării independenței corespunzătoare a parlamentului a fost înaintată ideea formării unui sistem de balanțe și contrabalante care trebuia să funcționeze în caz că monarhul va depăși limitele împuternicirilor sale. Mai târziu, în condițiile republicane a fost propusă ideea unui sistem de balanțe și contrabalante, care ar limita și puterea parlamentului. Toate aceste idei privind separația puterilor au avut ca punct de plecare concepția lui Locke.

Gânditorul tindea spre rezolvarea unei probleme foarte importante – menținerea puterii de stat în anumite limite, care ar asigura securitatea dezvoltării societății, constituirea unui mecanism politic, unde organele centrale ale puterii de stat vor fi lipsite de posibilitatea de a deține puterea absolută și de a depăși limitele competenței lor, care ar încălca drepturile și interesele individului. Din punct de vedere juridic, Locke presupunea că această sarcină poate fi realizată pe baza organizării corecte a puterii de stat. În separația puterilor el vedea „o metodă de limitare a împuternicirilor” aceluia, cărora oamenii (poporul) le-au încredințat puterea.

Separația puterilor ar asigura activitatea legală a organelor puterii de stat, îndreptată la ocrotirea drepturilor cetățenilor, deoarece concentrarea întregii puteri în mâinile unei singure persoane sau unui singur organ ar acorda posibilitatea de a ignora legislația, ar duce la apariția despotismului.

Filosoful John Locke menționa că într-un stat bine organizat dreptul de a face legile trebuie încredințat unor adunări constituite anume în vederea acestui scop. După adoptarea lor, adunările trebuie să se separe din nou și să respecte și ele legile pe care le-au adoptat.

Afirmând că aplicarea legilor trebuie supravegheată, Locke arăta: „este necesar să existe o putere care să vegheze permanent la exercitarea legilor ce sunt în vigoare. Astfel, puterea legislativă și puterea executivă trebuie să fie separate”.

Motivația pentru care puterea legislativă și executivă nu trebuie să fie concentrate în mâinile unei singure persoane, în concepția lui Locke, constă în faptul că puterea legislativă este aceea care are dreptul de a determina cum trebuie să fie întrebuințată forța statului pentru a proteja comunitatea și pe membrii săi [3, p.122]. Anume justificarea principiului separației puterilor în stat rezidă în preocuparea, izvorâtă din dure-roase experiențe istorice, de a împiedica acapararea întregii puteri statale în mâinile aceluiași grup social sau chiar aceleiași persoane. Pentru că, arată John Locke în *Essay on Civil Government*: „tentația de a pune mâna pe putere ar fi prea mare dacă aceleiași persoane care au puterea de a face legile ar avea mâini și puterea de a face, să fie executate, căci ar putea să se scutească de a se supune legilor pe care ele le fac” [4, p.25].

Funcția legislativă are un caracter intermitent, legile putând fi elaborate într-un interval de timp limitat, la sfârșitul căruia organul emitent intră în vacanță, pe când funcția executivă are caracter permanent, odată ce legile trebuie aplicate fără întrerupere. Întrucât funcția executivă are acest caracter permanent, este logic ca ea să fie încredințată altui organ decât funcția legislativă [9, p.351].

Însă John Locke atribuie regelui pe lângă puterea executivă și dreptul de a dizolva parlamentul, dreptul determinării perioadei sesiunilor și chiar dreptul de a acționa în unele situații, fără a lua în considerație prevederile legislației, chiar uneori și în contradicție cu ea. Autorul mai adaugă că aceste acțiuni pot fi efectuate numai în interesul binelui comun [11, p.38-46]. Astfel, Locke a schimbat considerabil concepția referitor la relațiile dintre puterea legislativă și cea executivă, introducând în raporturile lor controlul reciproc.

Dar dacă, pentru Locke, puterea executivă și cea legislativă trebuie să fie în mod firesc separate, în schimb puterea federativă trebuie contopită cu cea executivă. Într-adevăr, – afirma acest autor, – exercitarea atât a funcției executive, cât și a celei federative face necesară adeseori intervenția forței publice. Dar dacă două organe distincte ar dispune de puterea de constrângere a statului, diferendele ce s-ar ivi între ele ar putea degenera în conflicte armate.

După cum se poate observa, din concepția lui Locke, lipsește puterea judecătorească, așa cum vom vedea că se va contura ea în teoria clasică a separației puterilor în stat. În concepția lui Locke puterea judiciară se înfățișează mai degrabă ca un accesoriu al puterii legislative [3, p.122] în considerarea funcțiilor judiciare ale Camerei Lorzilor [5, p.110]. În acest sens, el precizează: „cine are puterea legislativă sau puterea supremă într-o republică este ținut să guverneze prin legi fixe și stabile promulgate și cunoscute de popor, prin judecători imparțiali și cultivați, care sunt însărcinați să tranșeze litigiile după aceste legi, iar nu prin decrete de circumstanțe” [3, p.122].

Desigur, teoria lui Locke nu conține un sistem clar de balanțe și contrabalanțe, însă împiedicarea abuzului din partea puterilor Locke o vede în următoarele:

- în primul rând, poporului îi rămâne „puterea supremă de a înlătura sau înlocui organul legislativ, atunci când vede, că puterea legislativă acționează în contradicție cu încrederea acordată” [9, p.349];

- în al doilea rând, puterii executive îi este oferit dreptul de a convoca organul legislativ pe calea alegerilor noi, în cazul „când circumstanțele sau necesitățile poporului necesită îmbunătățirea legilor existente și elaborarea legilor noi” [9, p.339];

- în al treilea rând, „puterii executive îi este acordat dreptul dizolvării organului legislativ”.

Trebuie însă remarcat faptul că Locke, deși distinge cele trei puteri, însă nu intuește esența principiului separației acestora, adică de a împiedica tirania, teoria sa reducându-se la o simplă distribuire a unor funcții specializate ale statului și exercitarea lor separată [5, p.110].

Analizând concepția lui Locke privind separația puterilor, Leon Duguit arăta că „pentru a se asigura acțiunea guvernamentală, o pondere reciprocă trebuie să se instituie între diferitele organe. Nu era o separare a puterilor care le-ar fi izolat, care ar fi provocat conflicte și ar fi împiedicat liberul joc al mașinăriei politice. Era mai degrabă o colaborare a organelor și o repartiție a funcțiilor” [12, p.196].

În concluzie constatăm ca alături de Locke, în epoca în care și-a expus concepțiile politice privind un nou model de guvernare, și alți autori au supus sistemul de guvernare englez și economia Angliei unei analize atente, ale căror concluzii au stat la baza progresului științei politico-juridice din veacul următor.

Referințe:

1. ARSENI, Al. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol.II. Chișinău: Print-Color, 1997. 387 p.
2. ALEXIANU, G. *Curs de drept constituțional*. Vol.1. București: Casa școalelor, 1930. 489 p.
3. BOBOȘ, Gh. *Teoria generală a dreptului*. Cluj-Napoca: Dacia, 1994. 279 p.
4. COCHINESCU, N. *Organizarea puterii judecătorești în România*. București: Lumina Lex, 1997. 440 p.
5. IONESCU, C. *Principiile fundamentale ale democrației constituționale*. București: Lumina Lex, 1997. 247 p.
6. RUSU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Romfel, 1995. 279 p.
7. RÎBCA, E., ZAHARIA, V., MĂRGINEANU, V. *Istoria doctrinelor politice și de drept*. Chișinău: Museum, 2005. 224 p.
8. ЛОКК, Дж. *Сочинения*: В 3-х томах, т. 3. Москва: Мысль, 1985. 668 с.
9. ЛОКК, Дж. *О государственном правлении*. Т.3. Москва: Соцэргиз, 1988. 532 с.
10. МИШИН, В. *Проблемы разделения властей в государстве в переходном периоде*. Кишинэу: Типография Centrală, 2003. 188 с.
11. САТЬШЕВ, В. *Джон Локк – идеолог Английской буржуазной революции XVII века*. В: *Правоведение*, Москва, 1982, №. 6, с.38-46.
12. DUGUIT, L. *Leçons de droit public general*. Paris: Boccard, 1926. 343 p.

ASPECTE ISTORICE PRIVIND CERCETAREA FENOMENULUI PUTERII

Ion JECEV

Comparând experiența statelor din fostul așa-numit lagăr socialist și celor occidentale în domeniul cercetării puterii, se poate de menționat că știința occidentală a acumulat o mai mare gamă de cunoștințe despre latura pragmatică a acestui fenomen. Iar opiniile, caracteristice științei occidentale, au un caracter divers și ramificat. În politologia occidentală este dominant conceptul puterii, formulat de renumitul autor german Max Weber: „Puterea este orice posibilitate de a promova voința proprie în cadrul relațiilor sociale, chiar contrar rezistenței, indiferent de aceea, pe ce se bazează acea posibilitate”.

Operele autorilor celor mai răspândite clasificări ale conceptului puterii din literatura nemarxistă au fost examinate de către autorul E.Veatr. După părerea lui, abordările conceptuale ale puterii cunoscute

științei pot fi grupate în șase categorii: behavioristă, teleologică, instrumentalistă, structural-funcționalistă, conflictualistă, cea care determină puterea ca influență. Astfel, E. Veatr în calitate de putere indică „posibilitatea de a ordona în condițiile, în care, cel cărui i se ordonă, trebuie să se supună” [5, p.159]. Formula lui E. Veatr era de fapt apropiată celei a autorului Lukes, care în lucrarea „Power: a Radical View”, publicată în 1974, definea puterea ca „acțiunea ce atinge interesele subiectului, contrar voinței lui, atentează la autonomia subiectului”. Diferența pare a fi în cazul autorului E. Veatr „posibilitatea de a ordona”, iar la autorul Lukes – „acțiunea”, dar dacă posibilitatea de a ordona este urmată de supunere la ordin, atunci este vorba de o posibilitate realizată, adică de acțiune.

Pentru a înțelege mai clar esența puterii ca fenomen social, considerăm că este oportună necesitatea relatării celor mai importante concepte și teorii cu privire la putere:

1. Abordarea sociologică (Weber) – puterea este capacitatea unui individ A de a-și impune propria voință în condițiile sociale speciale, în pofida opunerii din partea individului B. În baza relațiilor de putere stă dihotomia conducere – supunere [11, p.164]. Max Weber susținea că există mai multe posibilități de a-ți impune voința, deoarece totalitatea de trăsături ale individului, precum și posibilele îmbinări de circumstanțe pot crea situații în urma cărora voința individuală să fie supusă. Deținerea puterii îi acordă prestigiu subiectului ei, adeseori schimbând simțitor poziția sa în ierarhia socială [12, p.136]. Orice putere se sprijină pe „aparatură administrativă” și pe credința în legitimitatea acestui aparat, datorită cărui puterea acționează asupra întregului sistem de relații sociale [8, p.112].

2. Abordarea structural-științifică (Parsons) – puterea e capacitatea de a lua decizii și de a le asigura îndeplinirea, precum și abilitatea societății de a-și mobiliza resursele pentru a-și atinge scopurile comune. Parsons caracterizează puterea ca o relație între subiecții inegali, comportamentul cărora e condiționat de rolurile sociale pe care le îndeplinesc [4, p.98].

3. Abordarea sinergetică (Balandier) – puterea rezultă pentru orice societate din necesitatea de a lupta împotriva entropiei ce o amenință cu dezordinea, așa cum ea amenință întregul sistem [1, p.27].

4. Puterea ca o capacitate de a influența indivizii (Lasswell) – tratează puterea de pe poziții psihoanalitice – puterea e deținută de cel

ce dispune de capacitatea de a impune pe cineva să se supună. Pentru Lasswell, puterea e o modalitate a individului de a-și înfrânge auto-aprecierea joasă, ce duce la schimbări atât individuale, cât și a mediului său [6, p.108].

5. Teoria determinismului social (Compte, Durkheim) – societatea și instituțiile ei, ca produse ale activității oamenilor, se transformă în putere ce orientează dur comportamentul individului. Astfel, putem interpreta puterea ca însușire a societății [10, p.158].

6. Teoria behavioristă (Merriam) – comportamentul indivizilor e determinat de setea lor de putere, ce reprezintă o caracteristică naturală a lor. Prin comportamentul său, subiecții puterii încearcă să schimbe comportamentul altor indivizi [9, p.102].

7. Conceptul psihologic (N.M. Korkunov) – puterea este forța determinată nu de voința celui ce conduce, dar de conștientizarea dependenței din partea celui condus [7, p.111; 13, p.106].

8. Conceptul supușeniei (Catlin) – puterea ca ceva esențial, titularul căreia este individul luat aparte, anume tendința lui de a supune alți indivizi. Puterea e motivul principal al activității politice a individului.

Observăm că unele concepții sunt expuse la macronivel (de ex., funcționalismul lui Parsons), pe când altele sunt expuse la micronivel (abordarea sociologică lui Weber), însă, cu toate acestea, momentele de bază ale tuturor conceptelor coincid.

Studiilor din fosta URSS și altor state ex-socialiste le este caracteristică abordarea puterii pe baza unor concepte mai generale și abstracte. În dezvoltarea opiniilor științifice referitoare la putere pot fi evidențiate trei perioade de bază: presovietică, sovietică, postsovietică. Fiecăreia din aceste perioade îi corespunde dominarea în știință a unor sau altor concepții referitoare la putere.

Așa, în știința presovietică, puterea deseori era concepută în contextul legăturii sale cu dreptul, forța și voința. Printre primele încercări de a clasifica viziunile juriștilor ruși referitoare la putere, în general, și la puterea de stat, în particular, au fost clasificările autorului N.N. Alekseev. Astfel, în opinia lui N.N. Alekseev „fenomenul puterii și supușeniei se reduc nu la bazele economice, dar la cele pur psihologice” [2, p.485].

Timp de aproape jumătate de secol în literatura de specialitate din ex-URSS și din alte state ex-socialiste, s-a dat o interpretare unilaterală, absolutizată și determinatoare conceptului puterii, în lumina teoriei

marxiste, criticându-se și comentându-se celelalte teorii care erau mult mai aproape de adevăr, de realitate, în surprinderea trăsăturilor acestui fenomen atât de complex. În statele socialiste, studiul puterii era marcat de slogane marxiste, ori pseudomarxiste, ori de propagandă de partid simplistă, rudimentară și fără niciun conținut cât de cât analitic.

Marxismul tratează puterea de pe poziții de clasă, conform cărora clasa dominantă o conduce pe cealaltă clasă. Puterea este un conglomerat de instituții ce exprimă interesele clasei dominante [14, p.26]. Ea este definită ca funcție a grupurilor sociale formale și neformale, a societății în ansamblu [15, p.4].

Practica socială însă a demonstrat că raportarea puterii exclusiv la rolul clasei dominante în deținerea acesteia este o viziune prea simplistă. Trebuie să menționăm că puterea nu poate fi definită în mod absolutizat ca instrument al unei singure clase – marea burghezie.

În perioada sovietică ulterioară, s-au evidențiat câteva abordări de bază referitoare la conceptul puterii, clasificarea cărora, în particular, a fost formulată de A.G. Anikevici. După părerea sa, puterea de obicei era concepută de către savanți: ca posibilitatea individului, grupului sau a întregii societăți de a supune voinței sale comportamentul și activitatea oamenilor, ca o relație socială volițională, caracterul căreia este determinat de voința dominantă a unei părți a acestei interacțiuni, realizată cu ajutorul unor metode speciale ale puterii, ca o funcție a oricărui colectiv referitoare la conducere. Autorul acestei clasificări înțelegea puterea ca „exprimarea autoritară a intereselor subiectului proprietății, manifestată în organizarea conducerii sociale” [3, p.44].

Caracteristicile generale ale puterii, determinate de filosofie, sociologie și alte științe n-au putut să nu-și lase amprenta asupra înțelegerii puterii de către juriști, printre care, de asemenea, nu există o opinie unanimă referitor la acest fenomen. Interesul față de fenomenul puterii se sporește la etapele de cotitură radicală ale dezvoltării sociale, când devine reală amenințarea destabilizării mecanismului conducerii sociale și mult depinde de funcționarea sistemului politic și distribuirea puterii în societate. Anume un astfel de moment parcurge astăzi și Republica Moldova.

Ținând cont de cele formulate *supra*, concluzionăm că toate abordările puterii, în general, trebuie tratate nu în mod separat, ci de pe pozițiile unor note comune. Reținând acest moment important, vom

afirma în lumina datelor și aspectelor, a opiniilor și pozițiilor prezentate până aici, că marea diversitate a definițiilor cu privire la putere poate fi redusă în fond la o formulă interpretativă, care arată că *puterea este fenomen universal, imanent socialului, ce conferă autoritate unui ordin și se manifestă într-o formă a interacțiunilor sociale dintre mai mulți indivizi sau structuri sociale, organizaționale sau instituționale, interne și internaționale, bazată pe raporturi intra- și intersistemice, și care presupune de cele mai deseori capacitatea și posibilitatea de impunere a voinței și deciziilor unor subiecți față de alți subiecți, datorită voinței, forței, dreptului și autorității de care se bucură cei dotați cu asemenea atribute moștenite sau dobândite și asigurate prin diferite forme organizatorice.*

Referințe:

1. MĂGUREANU, V. *Puterea politică. Natura și funcția sa socială.* București: Editura politică, 1979. 239 p.
2. АЛЕКСЕЕВ, Н. *Русский народ и государство.* Москва: Аграф, 1998. 640 с.
3. АНИКЕВИЧ, А. *Политическая власть. Вопросы методологии исследования.* Красноярск: Красноярск. ун-т, 1986. 176 с.
4. БОРЗУНОВА, Е. Социологические концепции легитимности власти Т.Парсонса и М.Вебера: сравнительный анализ . В: *СОЦИС*, 1997, №9, с.98-102.
5. ВЯТР, Е. *Социология политических отношений.* Москва: Прогресс, 1979. 463 с.
6. КОРОТКОВА, Н., ТРАКТОВКА, Г.Д. Лассуэллом понятия политической власти как центральной категории политической науки. В: *Вестник Московского университета*, сер. 18: *Социология и политология*, 1999, № 2, с.108-116.
7. ИСАЕВ, И. Психологическая концепция власти Н.М. Коркунова. В: *Советское государство и право*, 1989, № 9. с. 110-115.
8. МАКАРЕНКО, В. Концепция власти в политической социологии М.Вебера. В: *Советское государство и право*, 1985, № 5, с.111-116.
9. ПОЛУНИНА, Г. *Политология.* Москва: Акалис, 1996. с.277.
10. ПУШКАРЕВА, Г. Проблема власти во французской политической науки. В: *Социально-политический журнал*, 1994, № 1-2, с.157-169.
11. ЧЕСНОКОВ, С. Социология господства М.Вебера, сквозь призму теории верховной власти Т.Тихомирова. В: *Полис*, 2000, №2, с.161-171.
12. ШПАКОВА, Р. Легитимность политической власти: Вебер и современность. В: *Советское государство и власть*, 1990, № 3, с.134-143.
13. ЩЕРБИНИН, А. Драматургия власти. В: *Полис*, 1993, № 6, с.105-110.

14. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А. Власть и общество. В: *Общественные науки и современность*, 2000, № 6, с.25-34.

15. DUVERGER, M. *Sociologie de la politique*. Paris: PUF, 1973. 452 p.

NATURA JURIDICĂ A EXCEPȚIEI DE NECONSTITUȚIONALITATE

Cristina POPOVICI, Liuba ȘOVA

Potrivit Legii Supreme [1], Curtea Constituțională **rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție**. Dispozițiile legii fundamentale sunt dezvoltate de Legea cu privire la Curtea Constituțională [2], Codul jurisdicției constituționale [3], Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală. Fiind un instrument de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale, excepția de neconstituționalitate, cu particularitățile sale, reprezintă un mijloc de acces indirect al persoanelor la instanța de contencios constituțional prin intermediul instanței de judecată. Controlul de constituționalitate pe cale de excepție este un control „concret” [4, p.540], deoarece, excepția de neconstituționalitate poate fi invocată doar într-un proces judecătoresc declanșat doar în cazul în care norma contestată are incidență în soluționarea cauzei aflate pe rolul instanței de judecată.

Chiar dacă și în cadrul controlului **a priori** – al legilor înainte de promulgare – se poate vorbi despre o legătură între Curtea Constituțională și instanțele de judecată, concretizată în posibilitatea Curții Supreme de Justiție de a sesiza Curtea Constituțională, cel mai plenar se manifestă această relație în cadrul controlului **a posteriori** – al actelor juridice în vigoare – pe calea excepției de neconstituționalitate [5, p. 288].

Curtea Constituțională [6] a statuat că sintagma „excepția de neconstituționalitate” în sensul dispoziției art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție poate fi interpretată ca procedură de inițiere de către instanțele de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau altui act normativ în întregul său, ori în majoritatea cazurilor parțial cu normele constituționale. Această procedură este o abatere de la regula generală, stabilită în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, și prin natura sa este o excepție. Dacă expresia „exercită la

sesizare controlul constituționalității”, înseamnă exercitarea unei atribuții pentru verificarea unei activități, atunci expresia „rezolvarea cazurilor” înseamnă găsirea unei soluții în situația când în procesul examinării unui litigiu judecata ordinară constată imposibilitatea aplicării unei legi sau a unui alt act normativ din cauza că acestea contravin Constituției. Totodată, cu referire la noțiunea de „*excepție de neconstituționalitate*”, Curtea a stabilit că „*constituționalitatea unei legi, unei norme de drept dintr-un alt act normativ, ce urmează a fi raportată părților, se poate invoca numai în cazul unui litigiu în curs de judecată, deci întotdeauna pe cale de excepție și niciodată prin acțiune*”.

Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sunt [6]: a) necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate; b) existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate; c) obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzând nu numai legile, ci și alte acte normative).

În jurisprudența sa, Curtea a explicat care este obiectul excepției de neconstituționalitate formulat prin sintagma „*acte juridice*” de la art.135 alin. (1) lit. g), menționând că excepția de neconstituționalitate urmează a fi ridicată asupra actelor cu caracter normativ enumerate la art. 135 alin. (1) lit. a), și anume, asupra: legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului.

Excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată atât asupra actelor juridice în vigoare, cât și asupra actelor care nu mai sunt în vigoare, dacă sub imperiul acestora s-au născut raporturi juridice care continuă să producă efecte, iar norma este aplicabilă raporturilor juridice litigioase și este determinantă în soluționarea cauzei. Din coroborarea prevederilor constituționale cu cele ale legilor [2, 3], precum și jurisprudența Curții constituționale [7] rezultă că procedura de soluționare a excepțiilor de neconstituționalitate presupune două etape: a) etapa judecătorească – etapă prealabilă, care începe odată cu invocarea excepției de neconstituționalitate în fața instanței judecătorești și se încheie cu sesizarea Curții Constituționale (în situația în care instanța nu respinge ca inadmisibilă excepția), și b) etapa controlului constituțional, care se desfășoară în fața Curții Constituționale.

Analizând prevederile constituționale și practica Curții Constituționale referitoare la subiecții cu drept de a ridica excepția de neconstituționalitate, se constată faptul că, inițial, a existat un singur subiect abilitat cu această atribuție – Curtea Supremă de Justiție. Prin hotărârea sa [7], Curtea Constituțională a interpretat extensiv art.135 alin.(1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova, menționând că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată de către: (1) *instanța de judecată* din oficiu, care, respectând principiul supremației Constituției, nu este în drept să aplice o normă în privința căreia există incertitudini de constituționalitate. Mai mult ca atât, în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea; (2) *părțile în proces*, inclusiv reprezentanții acestora, drepturile și interesele cărora pot fi afectate prin aplicarea unei norme neconstituționale la soluționarea cauzei. Toate părțile procesului sau reprezentantul lor pot ridica excepția de neconstituționalitate în fața instanței de judecată. Sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza.

Judecătorul ordinar nu se pronunță asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art.135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate. Judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate *supra*. În momentul acceptării excepției de neconstituționalitate, judecătorul dispune, prin încheiere, suspendarea procesului. Curtea [7] a reținut că suspendarea procesului până la soluționarea de către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluționarea unei cauze. În același timp, Curtea a observat că, potrivit prevederilor legale, încheierea prin care

se refuză ridicarea excepției nu poate fi contestată separat cu recurs, ci doar odată cu fondul cauzei. În aceste condiții, deși excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată la orice etapă a procesului până la pronunțarea hotărârii definitive și în cadrul oricărei instanțe în ordinea exercitării căilor de atac (judecătoria, Curți de Apel, Curtea Supremă de Justiție), Curtea a reținut că, în vederea asigurării celerității procesului, părțile trebuie să aibă posibilitatea procesuală de a contesta separat cu recurs încheierea judecătorului ordinar de respingere a cererii de ridicare a excepției. Considerăm oportun ca să fie stabilit în calitate de obiect al excepției de neconstituționalitate pe lângă actele juridice cu caracter normativ și actele administrative cu caracter individual [8], emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit, dar numai sub aspectul formei și procedurii de adoptare, fără a fi analizate circumstanțele de fapt.

Referințe:

1. Art. 135 lit. g) alin. (1)) din Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 12.08.1994. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
2. Cu privire la Curtea Constituțională, Legea nr. 317 din 13.12.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 8 din 07.02.1995.
3. Codul jurisdicției constituționale, Legea nr. 502 din 16.06.1995. În: *Monitorul Oficial*, nr. 53-54 din 28.09.1995.
4. *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012. 576 p.
5. TOADER, T., SAFTA M. *Dialogul judecătorilor constituționali*. București: Unuversul Juridic, 2015. 359 p.
6. Hotărârea Curții Constituționale nr.15 din 6 mai 1997. Cu privire la interpretarea art.135 alin.(1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr. 33 din 22.05.1997.
7. Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate). (*Sesizarea nr. 55b/2015*). În: *Monitorul Oficial* nr. 55-58, din 11 martie 2016.
8. Hotărârea CC nr. 10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001. În: *Monitorul Oficial*, nr. 58-60/9 din 23.04.2010.

ÎNCETAREA MANDATULUI DE DEPUTAT

Liuba ȘOVA

Pocesul încetării mandatului parlamentar îmbracă două forme: încetarea colectivă și încetarea individuală. Încetarea individuală a mandatului este stipulată în art. 69 din Constituție, unde se fixează următoarele cazuri de încetare a calității de deputat: la data întrunirii legale a Parlamentului nou-ales; în caz de demisie; în caz de ridicare a mandatului; în caz de incompatibilitate; în caz de deces. Situația de incompatibilitate pentru persoanele alese în funcția de deputat în Parlament apare, după caz: a) pentru persoanele nou-alese: din momentul validării mandatului de deputat de către Curtea Constituțională; b) pentru deputații *aflați în exercițiul funcției*: din momentul *intrării în exercițiul* unei alte funcții retribuite sau al survenirii altor situații de incompatibilitate. Până la expirarea termenului prevăzut de lege pentru încetarea situației de incompatibilitate, deputatul va opta între mandatul de deputat și funcția care generează incompatibilitatea, demisionând din una dintre funcții. În cazul prezentării cererii de *demisie din funcția de deputat* de către deputatul aflat în situația de incompatibilitate, mandatul de deputat încetează în momentul depunerii cererii. Dacă starea de incompatibilitate continuă să existe la expirarea termenului prevăzut de lege, *deputatul este considerat demisionat de drept* din funcția de deputat. Mandatul de deputat încetează de drept la data *expirării termenului* legal stabilit în vederea înlăturării situației de incompatibilitate. Demisia se aduce la cunoștința Parlamentului, care declară mandatul vacant. Totodată, la constituirea noului Parlament, în cazul alegerii membrilor în exercițiu ai Guvernului demisionar în funcția de deputat, aceștia pot cumula funcțiile până la data depunerii jurământului de către membrii noului Guvern [1].

Demisia colectivă a Parlamentului, deși nu este prevăzută de lege, poate avea loc în cazul în care Parlamentul va decide el însuși demisionarea și desfășurarea alegerilor anticipate. De exemplu: în noiembrie 1993 Parlamentul RM ales în 1990 a demisionat de sine stătător, stabilind alegeri anticipate pentru 27 februarie 1994.

De facto, colectiv, mandatul încetează exact în perioada în care *de facto* începe noul mandat, și *de jure* încetează la data întrunirii legale a Parlamentului nou-ales. Art. 63 alin. (3) din Constituție prevede că în această perioadă (de la alegeri până la întrunirea legală a noului

Parlament) nu poate fi modificată Constituția și nu pot fi adoptate, modificate sau abrogate legi organice. Explicația la această normă servește faptul începerii *de facto* a altui mandat. Puterea are un alt caracter permanent și nu poate fi întreruptă nici pentru o clipă, iată de ce în această perioadă vechiul parlament își păstrează prerogativele de guvernare, însă numai prin legi obișnuite.

Încetarea colectivă a mandatului intervine în două cazuri: încetare de drept și încetare forțată. Prima este prevăzută chiar de textul Constituției [2] și se repetă cu regularitate odată în 4 ani, când are loc succesiunea Parlamentului. În acest caz, nu este nevoie de vreun act care ar atesta faptul încetării mandatului. Încetarea colectivă forțată a mandatului are loc în cazurile dizolvării Parlamentului de către Președintele republicii sau demisie colectivă organizată chiar de Parlament. Posibilitatea dizolvării Parlamentului este prevăzută de art. 85 din Constituție care formulează trei cazuri în care poate avea loc dizolvarea. Astfel, Parlamentul poate fi dizolvat dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură. Formulele „poate fi dizolvat” și „cel puțin două soluționări” nu au caracter imperativ, ci este o alternativă lăsată la discreția Președintelui republicii, de a-l dizolva sau de a-i mai oferi câteva posibilități de investitură [3, p. 91]. Parlamentul, de asemenea, poate fi dizolvat și în cazul blocării procedurii de adoptare a legilor timp de trei luni. Prin blocare se subînțelege o criză parlamentară în care se confirmă fracțiunile neposedând niciuna o majoritate de voturi și care nu sunt în stare să adopte acte legislative. Blocarea procedurii de adoptare a legilor trebuie înțeleasă în general – nu poate adopta nicio lege, și nici în particular – un proiect trimis în Parlament de către Președintele Republicii sau Guvern. În acest caz, dizolvarea va avea loc prin decretul șefului statului, iar încetarea mandatului va avea loc la data desfășurării noilor alegeri.

Legea Supremă stabilește că dreptul discreționar al Președintelui Republicii Moldova de a dizolva Parlamentul intervine numai după ce timp de trei luni a fost blocată investirea/formarea Guvernului sau a fost blocat procedura de adoptare a legilor, și numai după consultarea fracțiunilor parlamentare plus avizul Curții Constituționale. Deci, termenul de trei luni pentru dizolvarea Parlamentului se referă la

blocarea procedurii de adoptare a legilor și la imposibilitatea formării Guvernului. Acest termen, de 3 luni, începe să curgă de la data apariției circumstanțelor ce au determinat necesitatea formării unui nou Guvern, curge indiferent de declanșarea procedurilor de formare a noului Guvern și include perioadele de consultare a fracțiunilor parlamentare și de efectuare a altor proceduri legale, și constituie termenul-limită pentru formarea noului Guvern.

Dreptul Președintelui Republicii Moldova de a dizolva Parlamentul în cazul neacceptării votului de încredere pentru formarea Guvernului intervine după expirarea a 45 de zile de la prima solicitare și respingerea a cel puțin două solicitări de investitură până la expirarea termenului de 3 luni. Deci, termenul de 45 de zile cuprins la art. 85 alin. (2) din Constituție se include în termenul de 3 luni, cuprins la art. 85 alin. (1) din Constituție [4]. După expirarea termenului de 3 luni, Președintele Republicii Moldova este obligat să dizolve Parlamentul, dacă a eșuat formarea Guvernului, inclusiv dacă nu s-a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului. Totodată, dreptul de a sesiza Curtea Constituțională privind aprecierea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului este un drept exclusiv al Președintelui Republicii Moldova.

Conform prevederilor art. 85 alin. (3) Parlamentul poate fi dizolvat doar o singură dată în cursul unui an. Aliniatul (4) al aceluiași articol stabilește că Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele șase luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut la art. 78 alin. (5), și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război. Interdicția de dizolvare a Parlamentului în ultimele șase luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova a fost interpretată restrictiv de către Curtea Constituțională [5]. Astfel, dacă se constată circumstanțele de imposibilitate a formării Guvernului în termen de 3 luni, atunci această împrejurare obligatoriu conduce la dizolvarea Parlamentului chiar dacă această perioadă se circumscrie în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova. În acest context, Curtea a statuat că principiul continuității și funcționalității depline al instituțiilor fundamentale ale statului trebuie să prevaleze și să determine aplicarea priorității a acelor prevederi constituționale care exclud situațiile de criză politică sau instituțională. Punând în balanță prevederea constituțională care dispune dizolvarea Parlamentului în cazul eșuării formării Guvernului în termen de 3 luni (alin.(1) art. 85 din Constituție) și cea care interzice dizolvarea Parlamentului în ultimele 6

luni ale mandatului Președintelui (alin. (4) art. 85 din Constituție), precum și pornind de la interpretarea funcțională a normelor constituționale, Curtea statuează că are prioritate dispoziția ce permite restabilirea funcționalității depline a Guvernului.

Al treilea potențial caz de dizolvare a Parlamentului ține de imposibilitatea alegerii în mod repetat a Președintelui Republicii Moldova. În această situație, Președintele în exercițiu este obligat să dizolve Parlamentul și stabilește data alegerilor în noul Parlament. Dar după ce s-a revenit la alegerea Președintelui republicii prin sufragiu universal, secret, liber exprimat și direct de către popor [6], considerăm că acest temei de dizolvare a Parlamentului decade logic și firesc.

Referințe:

1. Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 24.06.2015 pentru interpretarea articolelor 69 alin. (2), 70 alin. (1), 99 și 100 din Constituția Republicii Moldova (*incompatibilitățile deputaților*). În: *Monitorul Oficial*, nr. 340-346 din 18.12.2015. Data intrării în vigoare: 24.06.2015.
2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994, în vigoare de la 27 august 1994. În: *Monitorul Oficial*, nr.1, 1994, cu modificările și completările ulterioare.
3. POPA, Victor. *Drept Parlamentar*. Chișinău, 1999.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr. 30 din 01.10.2013. Pentru interpretarea articolului 85 alin.(1) și alin. (2) din Constituția Republicii Moldova (dizolvarea Parlamentului) (*Sesizarea nr. 22b/2013.*). În: *Monitorul Oficial*, nr. 352-357 din 28.11.2014. Data intrării în vigoare: 01.10.2013.
5. Hotărârea Curții Constituționale nr. 29 din 24.11.2015 privind interpretarea articolului 85 alin. (1) și alin. (4) din Constituția Republicii Moldova. (*dizolvarea Parlamentului*)(*Sesizarea nr. 44b/2015*). În *Monitorul Oficial*, nr. 69-77 din 25.03.2016. Data intrării în vigoare: 24.11.2015.
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 04.03.2016 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova (*modul de alegere a Președintelui*) (*Sesizarea nr. 48b/2015*). În: *Monitorul Oficial*, nr. 59-67 din 8.03.2016. Data intrării în vigoare: 04.03.2016.

LOCUL CURȚII CONSTITUȚIONALE ÎN SISTEMUL INSTITUȚIONAL AL PUTERILOR STATULUI

Corina ZAPOROJAN

Locul Curții Constituționale reprezintă un subiect de dispute între constituționaliști, atâta timp cât însăși Legea Supremă a conferit acestei autorități publice prin art.134 alin.(1) [4] un statut deosebit, cel de unică autoritate de jurisdicție constituțională. În cele ce urmează, vom încerca să analizăm prin prisma Constituției și legislației naționale locul Curții Constituționale în cadrul celor trei puteri de stat.

Unii doctrinari occidentali, ca Louis Favoreu [5, p.35], consideră că Curtea Constituțională este o jurisdicție creată pentru a practica special și exclusiv contenciosul constituțional, ea fiind situată în afara aparatului jurisdicțional ordinar și independentă de acesta, ca și de celelalte puteri publice. O curte supremă, sau un tribunal suprem, sau o cameră constituțională a unei curți supreme, pot fi jurisdicții constituționale, însă nu sunt curți constituționale. Această opinie o susținem, fiind valabilă și pentru Republica Moldova în situația când Constituția nu a definit locul Curții Constituționale a Republicii Moldova în rândul celor trei puteri de stat.

În sistemul de drept german, dacă locul Curții Constituționale, în rândul puterilor statului este expres reglementat în cadrul puterii judecătorești prin art.92 al Constituției din 1949 [3], în opțiunea profesorului german A.Blankenagheli, Curtea Constituțională este ultima instanță supremă ce intervine, atunci când celelalte autorități nu sunt capabile de decizie, în caz contrar, nu era nevoie de Curte. Prin hotărârile sale, Curtea Constituțională conturează hotarele câmpului constituțional. Curtea Constituțională este o instituție cu funcții și proceduri specifice, care o deosebesc de celelalte instituții de drept [2, p.125].

Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994 [4] consacră Curții Constituționale un titlu distinct, și anume, titlul V. Potrivit acestui titlu, formal, Curtea Constituțională nu face parte nici din autoritatea legislativă (titlul III capitolul IV), nici din autoritățile executive (titlul III, capitolele V-VII), nici din autoritatea judecătorească (titlul III, capitolul IX). Am pus accentul pe aspectul formal al acestei afirmații, pentru că în plan material susținem o altă opinie.

Instanțele juridictionale, ca instituții naționale ce înfăptuiesc actul justiției, pot fi divizate în două tipuri: instanțele juridictionale de drept comun și instanțele specializate în anumite juridicții.

Constituția, prin art.115 alin.(2) [4], a statuat posibilitatea formării instanțelor specializate, care, la rândul său, pot fi de diferite juridicții. Astfel, în Republica Moldova sunt formate și recunoscute expres prin lege judecătorii specializate: **militară** și **comercială**. De rând cu aceasta, considerăm că Constituția [4], prin art.134, a recunoscut Curții Constituționale statutul de instanță specializată în materia juridicției constituționale. Mai mult ca atât, dacă juridicția militară și cea comercială mai poate fi exercitată și de alte instanțe, precum colegiile specializate ale curților de apel și a Curții Supreme de Justiție, atunci juridicția constituțională, conform art.134 alin.(1) din Constituție poate fi exercitată numai de Curtea Constituțională.

În acest sens, autorul V.Zubco a menționat că „conform Constituției Republicii Moldova este o autoritate de juridicție constituțională independentă de oricare altă autoritate publică. Ea se sprijină pe ideea conform căreia, pentru a putea controla activitatea unui organ cum este Parlamentul sau Guvernul, este absolut necesar ca cel ce controlează să se afle la un nivel superior organului controlat” [6, p.85].

Relativ la locul Curții Constituționale din Republica Moldova în cadrul puterilor statului, având în vedere modul specific de reglementare prin art.115 din Constituție [4] a instanțelor ce înfăptuiesc justiția, se creează impresia că Curtea Constituțională nu înfăptuiește justiția, ea fiind exclusă de Constituantă din rândul instanțelor judecătorești. Această impresie este susținută și de juriști, care nu văd locul Curții Constituționale în procesul de înfăptuire a justiției în Republica Moldova.

Această opinie, cu toate că nu a fost expusă în literatura de specialitate, ea rezultă din opinia oficială a Curții Supreme de Justiție din 2004 asupra proiectului legii de revizuire a Constituției, prin care s-a încercat de a institui în Moldova recursul constituțional (sau individual, cum mai este numit de unii autori – *n.a.*). Astfel, conform acestei opinii, instituirea unui nou „recurs național” ar însemna o „imixtiune a autorității de juridicție constituțională în înfăptuirea justiției” [1].

După câte vedem, instituirea unei proceduri de control la constituționalitate al actelor și acțiunilor instanțelor de judecată a fost tratată de judecătorii instanței supreme de drept comun ca imixtiune în

înfăptuirea justiției. Cu această opinie nu suntem de acord, ca urmare a faptului că, în viziunea noastră, într-un stat de drept nu are dreptul la existență niciun act public, care ar veni în contradicție cu Legea Supremă, inclusiv actele prin care se pronunță justiția. Această maximă are o fundamentare și mai pronunțată, dacă luăm în considerație că în Republica Moldova sunt susceptibile controlului de constituționalitate toate actele puterii legislative și executive, cu excepția celor ce sunt emise de puterea judecătorească. Cel puțin, pare straniu faptul că Curtea Supremă de Justiție se consideră mai presus decât Parlamentul, ca Organ Reprezentativ Suprem.

Analizând natura juridică a Curții Constituționale a Republicii Moldova, vom opina din start că aceasta reprezintă o instanță de judecată, având și denumirea de „curte”, alcătuită ca celelalte instanțe din judecători, care se bucură de același statut, precum ceilalți judecători, dar care, înfăptuiesc o justiție specializată – **justiția constituțională**. Mai mult ca atât, conform art.140 din Constituție [4], actele Curții Constituționale, la fel ca actele Curții Supreme de Justiție, poartă denumirea de hotărâri, fiind definitive și irevocabile.

Totodată, având în vedere că contenciosul constituțional este net superior contenciosului administrativ, modul de formare a Curții Constituționale este diferit de cel al instanțelor de drept comun, iar unele atribuții fiind la marja politicului, desigur, statutul Curții Constituționale are particularitățile sale. Această ultimă afirmație însă nu vine în contradicție cu precedentă, pentru că și Curtea Supremă de Justiție are și ea un statut specific și o lege specială ce reglementează statutul acesteia în mod diferit de cel al judecătorilor și al curților de apel. Acest fapt, totuși, nu exclude Curtea Supremă de Justiție din rândul instanțelor de judecată ce pronunță actul justiției.

În baza celor expuse, considerăm că Curtea Constituțională a Republicii Moldova ca instituție publică, indiferent de locul formal unde este amplasat statutul ei în textul Constituției, face parte și ea din rândul autorităților puterii judecătorești, specializată în jurisdicția constituțională. Alături de aceasta, ca urmare a poziției sale de garant al supremației Constituției consfințite în art. 134 alin.(3) din Constituție, ce „asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească”, este independentă de autoritățile ce reprezintă cele trei puteri ale statului, actele sale fiind obligatorii pentru acestea.

Referințe:

1. Avizul Curții Constituționale nr.1 din 16.12.2004 asupra proiectului de lege pentru completarea art.135 și modificarea art.136 din Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.241/32 din 27.12.2004.
2. BLANKENAGEL, A. *Den Verfassungsstaat nachdenken*. Berlin: Duncker & Humblot, 2014. 316 s.
3. *Constituția Germaniei din 23 mai 1949*. În: <https://constitutii.wordpress.com/2013/02/01/legea-fundamentala-pentru-republica-federala-germania/> (Vizitat: 14.04.2016).
4. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare de la 27 august 1994, În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.1/1 din 08.08.1994. Re-publicată: *Monitorul Oficial al RM*, nr.78/140 din 29.03.2016
5. FAVOREU, L. et al. *Droit constitutionnel*, 18 edition. Paris: Dalloz, 2016. 225 p.
6. ZUBCO, V. *Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico-jurisdicțională*. Chișinău, 2000. 247 p.

SISTEMUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victor MOCANU

Încercarea de definiție generală a noțiunii de sistem trebuie înțeleasă, în nereușitele sale, prin lipsa unor reprezentări ample despre diferitele tipuri de obiecte, fenomene sau procese sistemice. „Cartea de identitate” a sistemului puterii publice, spune prof. Ion Deleanu, o reprezintă structura acestuia, adică ansamblul interrelațiilor, prevăzute de Constituție, între diferitele categorii de organe ale statului [3, p. 563-564].

Prin sistem se înțelege un ansamblu de elemente, structurat cu ajutorul relațiilor, ale cărei părți se află într-o puternică interdependență și independentă față de mediul înconjurător, atât elemente, cât și relațiile endogene (relațiile dintre elementele sistemului) sau exogene (relațiile dintre elementele sistemului și mediul înconjurător) având un caracter dinamic, iar existența și funcționarea sa fiind subordonată unui scop.

Abordată într-o viziune sistemică, activitatea specifică administrației publice se desfășoară prin intermediul unei multitudini de forme instituționale ce constituie un angrenaj instituțional, ale cărui principii de organizare variază în funcție de problemele puse, de presiunile exterioare și de preocupările proprii, dar care presupune și integrarea sa

în mediul social, politic și economic existent cu multiple diferențieri în spațiu și timp. De aici rezultă, în mod inevitabil, și concluzia că administrarea este posibilă numai într-un sistem integru și organizat, părțile cărui, păstrând unitatea exterioară a statului, interacționează, păstrându-și calitatea specifică și funcționarea normală. Având rolul de realizare a valorilor politice, prin care se exprimă interesele generale ale societății, administrația publică, privită ca activitate, este legată de puterea în stat [2, p. 41].

În ceea ce privește administrația publică, multitudinea autorităților administrative ale statului – și ale colectivităților locale – determină ordonarea, în vederea realizării funcțiilor pe care acestea le au, în baza a două criterii, și anume: criteriul teritorial, cărui îi corespunde structura ierarhică și criteriul competenței materiale sau funcțional, cărui îi corespunde structura funcțională. Așadar, întregul sistem al administrației publice este amenajat sub forma unei structuri mixte, ierarhic-funcționale [1, p.92]. Aceste două criterii ale sistemului administrativ se completează reciproc. Structura funcțională a sistemului administrației publice este inseparabil legată de structura teritorială a acestuia, deoarece existența sa este de neconceput, fără o bună organizare teritorială a statului.

Procedând la organizarea administrației publice prin Constituție și legi, statul stabilește, pe de o parte, organizarea administrativă a teritoriului, iar pe de altă parte, determină funcțiile autorităților publice în aceste unități administrativ-teritoriale [2, p. 47].

Colectivitățile sociale, în raport cu care se constituie sistemul administrației publice, formează populația țării, care este un element important și definitiv al statului. Sistemul administrației publice se construiește pentru realizarea unor activități de organizare a executării și de executare a legii, care se referă la întreaga populație a țării și se aplică pe întreg teritoriul statului și în unitățile teritorial-administrative ale acestuia.

Criteriul teritorial – într-o viziune tradițională, stă la baza împărțirii autorităților administrației publice în autorități centrale și autorități locale, după raza teritorială în care poate acționa autoritatea publică respectivă. Într-o concepție relativ mai nouă, motivarea structurii teritoriale a administrației publice o constituie colectivitatea de cetățeni pentru care acționează, a căror interese le gestionează respectivul organ al administrației publice. Astfel, autoritățile administrației publice

centrale acționează în interesul întregii colectivități umane existente în sistemul social global, deci la nivelul statului, iar autoritățile administrației publice locale au în vedere soluționarea intereselor colectivităților locale, deci într-o anumită parte a teritoriului, interese care, bineînțeles, sunt armonizate cu interesele generale [1, p. 92].

În literatura de specialitate, se menționează că administrația publică se poate împărți în administrație centrală și administrație teritorială, în administrație de stat și administrație locală, în administrație centrală și administrație specializată [4, p.15]. Componentele sistemului administrației publice se pot grupa, după raportul acestora față de stat în două subsisteme: (a) subsistemul administrației publice statale; (b) subsistemul administrației publice locale.

Administrația publică centrală cuprinde autoritățile puterii executive, în măsura în care aceste autorități exercită atribuții administrative și administrația publică centrală de specialitate.

Administrația publică centrală de specialitate se compune din administrația ministerială și cea extra-ministerială, care, la rândul ei, înglobează autorități administrative autonome și autorități administrative subordonate guvernului și servicii publice corespunzătoare.

Administrația teritorială de stat desemnează autoritățile deconcentrate ale administrației publice de stat în unitățile administrativ-teritoriale. În rândul acestora intră toate serviciile exterioare, teritoriale, ale organelor centrale ale administrației centrale de stat, inclusiv prefectul.

Administrația publică locală cuprinde totalitatea autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale. Toate unitățile administrativ-teritoriale au personalitate juridică, dispun de patrimoniu, au dreptul de a soluționa și a gestiona, în cadrul legii, în nume propriu și în interesele populației locale, o parte importantă a treburilor publice. În totalitatea lor, unitățile administrativ-teritoriale formează unitatea teritorială a țării, iar autoritățile publice ale unității administrativ-teritoriale care sunt organe cu competență generală și specială constituie sistemul administrației publice locale, având ca sarcină satisfacerea intereselor generale ale locuitorilor din unitățile administrativ-teritoriale.

Art.6 din Legea nr. 436-XVI din 28.10.2006 privind administrația publică locală stabilește că între autoritățile centrale și cele locale, între autoritățile publice de nivelul întâi și cele de nivelul al doilea nu există

raporturi de subordonare, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Orice control administrativ, exercitat asupra activității desfășurate de către autoritățile publice locale, nu trebuie să urmărească alt scop decât asigurarea respectării legalității și a principiilor constituționale, iar controlul de oportunitate poate viza doar realizarea competențelor care le-au fost delegate, în condițiile legii. Aceste raporturi trebuie să se bazeze pe principiul legalității, transparenței, colaborării și neamestecului în treburile locale, principii stabilite de lege pentru autoritățile publice din cadrul unității administrativ-teritoriale.

Administrația publică locală nu este o administrație de stat, ci o structură administrativă care permite colectivităților locale să-și soluționeze problemele locale prin autorități administrative proprii, sub controlul autorităților statale.

În toate cazurile însă, raporturile dintre autoritățile administrației publice centrale, teritoriale și locale se caracterizează prin grade diferite de dependentă față de centru, respectiv, fie prin centralizare, fie prin desconcentrare sau descentralizare administrativă, principii care domină organizarea administrației publice.

Administrația de stat și administrația locală sunt categorii complementare, în sensul că administrarea țării este încredințată unor autorități statale și unor autorități locale care, fără a fi statale, îndeplinesc sarcina de a administra interesele colectivităților locale, chiar și în cazul în care unele dintre acestea îndeplinesc și atribuții delegate de stat. Din această perspectivă, statul, deși coincide cu teritoriul său, admite că în interiorul acestuia pot exista colectivități locale care se administrează prin forțe proprii, sub controlul administrativ al autorităților statale [4, p. 15].

Astfel, conform prevederilor constituționale, administrația publică încetează să mai fie în exclusivitate o administrație de stat, ea divizându-se în administrație de stat și în administrație locală. La rândul său, administrația de stat poate fi centrală sau teritorială, după modul de organizare a autorităților administrației publice de stat. Totodată, administrația publică se clasifică, în funcție de gradul de extensie a atribuțiilor pe care le exercită, în administrație publică generală și în administrație publică specializată.

Referințe:

1. ALEXANDRU, I. *Structuri, mecanisme și instituții administrative. Note de curs*. Vol. I. București: Sylvi, 1996. 225 p.

2. BĂLAN, E. *Elemente de drept administrativ*. București: Trei, 1999. 142 p.
3. DELEANU, I. *Instituții și proceduri constituționale*. București: C.H. Beck, 2006. 922 p.
4. VIDA, I. *Puterea executivă și administrația publică*. București: Monitorul Oficial, 1994. 224 p.

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA – UNICA AUTORITATE LEGISLATIVĂ A STATULUI

Victor MOCANU

Art.60 din Constituție califică Parlamentul ca organ reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului, stabilindu-i locul de frunte în ierarhia autorităților publice.

Parlamentul, reglementând prin norme de drept raporturile dintre toți subiecții, se află pe o treaptă superioară față de celelalte autorități publice din stat și s-ar părea că toate autoritățile ar trebui să se supună Parlamentului. În realitate, autoritățile publice trebuie să se supună nu voinței Parlamentului, ci legii care reprezintă expresia voinței generale a poporului.

Art.2 din Constituție statuează că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. Astfel, Parlamentul îndeplinește una din cele mai importante funcții ale statului – stabilirea cadrului legislativ.

Separarea puterilor este un principiu fundamental al democrației moderne conform căruia puterea este distribuită între cele trei ramuri ale guvernării: (1) puterea legislativă, (2) puterea executivă și (3) puterea judecătorească. Fiecare putere este localizată într-o instituție separată având fiecare din ele sistemul său bine organizat, atribuțiile și competențele sale, bazându-se pe normele reglementate de Constituție, în temeiul unor specializări funcționale.

Constituția Republicii Moldova în art. 6 „Separarea și colaborarea puterilor” stabilește că, în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției. Separarea nu înseamnă însă izolarea lor, ele colaborează între ele, participă la funcționarea celorlalte puteri printr-un sistem de control reciproc și echilibrare, printr-un sistem de balanțe și contrabalanțe.

Funcțiile Parlamentului constituie o problemă mult discutată în literatura de specialitate, pornindu-se de la celebra teorie a separării puterilor în stat, care fixează puterea legislativă, ca funcție inerentă a statului de a edicta (emite) legi sau, altfel spus, de a stabili comportamentul indivizilor în societate. La acest capitol, Parlamentul este văzut ca autoritate legislativă, ca unică autoritate legislativă, ca organ reprezentativ suprem. Însă trebuie să menționăm că funcția legislativă nu este unica cu care este înzestrat Parlamentul, de aici și pornesc mai multe viziuni asupra funcțiilor Parlamentului [9, p. 108].

În ceea ce privește identificarea propriu-zisă a funcțiilor Parlamentului, în literatura de specialitate nu există o opinie unică, s-au emis foarte multe puncte de vedere și clasificări [1; 2, p. 387-393; 3, p. 201-207; 4, p. 344-353; 5, p. 504-513; 6, p. 360-385; 7, p. 152-165; 8, p. 107-113]. În același context, unii autori optează pentru funcții cu titlu principal și funcții specifice, secundare sau reziduale, care izvorăsc din imperfecțiunea teoriei separării puterilor în stat.

Din analiza conținutului art.66 din Constituție, Parlamentul Republicii Moldova exercită următoarele funcții: (1) funcția legislativă; (2) funcția deliberativă; (3) funcția de reprezentare; (4) funcția de informare; (5) funcția de control parlamentar; (6) funcția de numire a demnitarilor publici.

Funcția legislativă sau de edictare a legilor este determinată, în primul rând, de art. 60 care stabilește că Parlamentul este unica autoritate legislativă a statului. Astfel, legiferarea rămâne funcția principală a parlamentului și constă în adoptarea de norme juridice obligatorii pentru puterea executivă, iar în caz de litigii obligatorii – pentru puterea judecătorească. Prin aceasta cu titlul principal al Parlamentului, de edictare a legilor, se exprimă voința generală a poporului.

În legătură cu calitatea Parlamentului de putere legislativă, în doctrina juridică, au fost formulate unele rezerve. Parlamentul nu este singurul care „face” legi, el împarte această funcție cu Guvernul. De aceea se vorbește de limite ale funcțiilor parlamentului [5, p. 504]. Conform art. 106² din Constituție, Parlamentul poate abilita Guvernul pentru a emite ordonanțe în domenii care nu fac obiectul legilor organice.

Funcția deliberativă. Deliberarea, în sensul larg al cuvântului, înseamnă un proces ca rezultat al căruia se decide ceva, se adoptă ceva prin vot. La această funcție se referă art. 66 lit. a) care fixează că una din atribuțiile de bază ale Parlamentului este adoptarea de legi, hotărâri și moțiuni. Această reglementare vorbește mai mult de o funcție de

deliberare decât legislativă, deoarece prevede și dreptul de a adopta hotărâri și moțiuni. Activitatea, sarcina principală a Parlamentului constă în exprimarea voinței generale prin legi, sau astfel spus destinația Parlamentului constă în realizarea funcției legislative, funcție proprie și obligatorie, inconfundabilă cu altă funcție.

Funcția de reprezentare reiese din normele constituționale, unde Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului și este compus din 101 deputați ca reprezentanți ai poporului.

Funcția de informare constă în culegerea, selectarea și prelucrarea de informații, date, documente necesare îndeplinirii prerogativelor constituționale ale forului legislativ [6, p. 368]. Formele sau instrumentele principale prin care se poate realiza această funcție sunt petițiile adresate de cetățeni, asigurarea transparenței activității Parlamentului prin pagina Web, implicarea societății civile în examinarea proiectelor de acte legislative etc. Cetățenii sunt informați despre activitatea Parlamentului prin intermediul Oficiilor Teritoriale de Informare a Parlamentului (Edineț, Orhei, Leova, Comrat).

Funcția de control parlamentar reiese din prevederile constituționale unde Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși. Art. 66 lit. f) din Constituție fixează că Parlamentul exercită controlul parlamentar asupra puterii executive sub formele și limitele prevăzute de lege. Această funcție derivă din funcția principală a Parlamentului – **edictarea legilor**.

Controlul parlamentar este efectuat prin mijloace proprii, care poate fi exercitat de Parlament în întregime, examinând informații ale Guvernului (art.104 din Constituție), audiind mesaje, informații, rapoarte ale Șefului statului (art.84 din Constituție). Controlul este efectuat și prin intermediul întrebărilor și interpelărilor (art.105 din Constituție), precum și prin dreptul deputaților de a cere Guvernului prezentarea de diferite documente, informații (art. 104 din Constituție). Parlamentul își poate exprima neîncrederea în Guvern în condițiile art.106 și art.106¹ din Constituție.

Funcția de numire a demnitarilor publici reiese din faptul că, potrivit Constituției, Parlamentul mai exercită și alte activități legate de desemnarea sau investirea unor autorități publice: numirea a doi judecători ai Curții Constituționale (art.136 alin.(2) din Constituție); numirea în funcție a președintelui, vicepreședinților, judecătorilor

Curții Supreme de Justiție (art.116 alin. (4) din Constituție; numirea Procurorului General (art.125 alin.(1) din Constituție); numirea unor membri al Consiliului Superior al Magistraturii (art.122 alin.(1) din Constituție); numirea unor membri ai Curții de Conturi (art.133 alin. (3) din Constituție); numirea unor membri ai Consiliului Superior al Procurorilor (art.81 alin. (4) din Legea nr.294-XVI din 25 decembrie 2008 cu privire la Procuratură); numirea directorului Serviciului de Informații și Securitate (art.13 alin.(1) din Legea nr.753-XIV din 23.12.1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova); numirea Avocaților Poporului (art. 5 alin. (1) din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)) etc.

Referințe:

1. ARSENI, A. *Drept parlamentar*. Chișinău: CEP USM, 2015.
2. CÂRNAT, T. *Drept constituțional*. Chișinău: Print-Caro, 2010. 514 p.
3. DELEANU, I. *Instituții și proceduri constituționale: în dreptul român și în dreptul comparat*. București: C.H. Beck, 2006. 922 p.
4. GUCEAC, I. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 496 p.
5. IANCU, Gh. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Lumina Lex, 2005. 640 p.
6. IONESCU, C. *Instituții politice și drept constituțional*. București: Editura Universitară, 2007. 444 p.
7. MURARU, I., TĂNĂȘESCU, E.S. *Drept constituțional și instituții politice*. Ed. 13. Vol. II. București: C.H. Beck, 2008. 290 p.
8. POPA, V. *Drept parlamentar*. Chișinău: ULIM, 1999. 232 p.
9. Constituția Republicii Moldova. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.78/140 din 29.03.2016.

REGLEMENTAREA SOCIALĂ ȘI FORMELE EI

Ion TULBURE

Omul, în cursul evoluției sale, a parcurs stadii diverse de configurație socială și economică, raporturile sale cu natura au îmbrăcat forme variate, după cum procesul de exploatare a naturii genera o anumită formă de așezare socială și, în consecință, o anumită structură mentală. A trebuit ca omul să-și organizeze spațiul în care trăia, gândirea, limbajul, munca, fiind impus de lumea ostilă, în care nu numai natura, dar și semenul său era lup pentru el. Gândirea prelogică se transformă în gândire logică, limbajul poate lua forme abstracte, munca duce la

apariția claselor: vânători, militari, preoți, agricultori, fiecare cu normele și regulile sale în interiorul grupului din care făceau parte. Descoperirea tehnicilor vânătoriei, agriculturii, metalului nu a modificat doar viața materială a omului, ea a îmbogățit, poate într-o măsură mai mare, spiritualitatea umană. Apartenența unui membru la grup era dată de măsura în care acesta respecta sau nu normele grupului referitoare la comportament, îmbrăcăminte, obiceiuri, interdicții și tabuuri, de felul în care se conforma la obiceiurile grupului.

Prin intermediul normelor, societatea devine un „cosmos” organizat într-o ordine imperativă, indicativă și sancționatoare pentru conduită [1, p.67].

Nicio formă de asociere umană nu poate funcționa în mod adecvat fără instituirea unui minimum de reguli de conduită, putându-se afirma că societatea se naște odată cu geneza normei. Societatea reprezintă un sistem, un ansamblu complex de structuri care se constituie și se dezvoltă, influențându-se unele pe altele. Rezultatele analizei vieții sociale în ansamblu, ale analizei societății ca realitate multispectuală constituie substratul reglementării sociale.

Societatea umană, ca un sistem logic de elemente, care formează un tot întreg, impune orânduirea raporturilor reciproce prin dirijarea comportării și funcționării elementelor ei constitutive. Profesorul Boris Negru deduce că din aceste considerente e necesară o reglementare socială, care ar asigura ordine a și disciplina în societate [2, p.256].

Termenul de reglementare este explicat în *Dicționarul universal al limbii române* ca „acțiunea de a reglementa și rezultatul ei; operație de stabilire a unor norme” [3, p.764].

În *Noul Dicționar universal al limbii române* reglementarea este definită ca „acțiunea de a reglementa și rezultatul ei; regulare, regularizare; 2. Operație de stabilire a unor norme (noi); ansamblu de reguli, de norme; 3. Ansamblu de norme juridice aplicabile într-un anumit domeniu” [4, p.1200].

Reglementarea cuprinde totalitatea normelor, care nu vin din interiorul individului, ci provin din obiceiurile, legile, tradițiile unei societăți sau grup social, care își constrânge astfel membrii să adopte conduite și comportamente care să corespundă așteptărilor acelei societăți sau grup social. Totuși, reglementarea poate fi privită, din perspectiva unui amplu proces de determinare a comportamentului colectivității umane, prin stabilirea limitelor activităților desfășurate în

sânul acesteia. Reglementării sociale, ca oricărui proces, îi este specific tipul istoric de societate în care s-a dezvoltat, fiindu-i caracteristic faptul că, pe măsura dezvoltării societății, se amplifică relațiile sociale ce necesită o reglementare socială. Dinamica fenomenelor sociale, îmbogățirea conținutului lor precum și apariția unor fenomene noi reclamă, evident, revizuirea vechilor norme, dar și apariția altora noi. Astfel, se naște tendința de formare a unor mecanisme de reglementare normativă a relațiilor sociale. Mecanismul de reglementare normativă se modifică permanent, implicând schimbări calitative.

Reglementarea socială poate fi categorizată în individuală și normativă.

Reglementarea individuală presupune stabilirea conduitei unei persoane anumite într-un caz concret. Or, reglementarea individuală se realizează prin comenzi adresate unei persoane concrete pentru a dirija o activitate anumită. Aceste stipulări (ordine) sunt aplicabile doar pentru o singură dată. Regula prescrisă este valabilă doar pentru o situație anumită. Astfel, după epuizarea circumstanței date, regula nu mai este valabilă.

Reglementarea normativă este o reglementare mult mai complexă, care implică reguli generale de conduită. Ea se impune tot mai mult cu cât o societate e mai avansată.

Activitățile umane, multiple și variate, nu se desfășoară paralel, independent unele de altele, ci unele prin altele, influențându-se, interconționându-se, fiecare putând deveni pentru cealaltă un element determinant. Această influență reciprocă nu trebuie absolutizată, întrucât nu fiecare activitate umană poate deveni elementul determinant al tuturor celorlalte. Desfășurarea acestor activități se face în mod organizat, reglementat, gradul de organizare depinzând, mai întâi de toate, de nivelul atins în dezvoltarea sa de societatea respectivă.

De la începuturi relațiile sociale erau reglementate prin normele morale, religioase, obiceiuri, iar ulterior, după formarea statului, ca structură de organizare a societății, prin normele de drept.

Reglementarea normativă reprezintă dirijarea conduitei umane prin intermediul unor reguli generale de conduită, care se atribuie la toate cazurile de genul respectiv, reguli la care trebuie să se adapteze fiecare persoană care este implicată în una din situațiile programate. Reglementarea normativă are ca scop organizarea vieții sociale pentru a se obține în final o ordine socială comună, independentă de voințele

individuale. Ordinea socială implică aptitudinea societății de a ține sub control acțiunile membrilor colectivității, de a coordona activitatea socială și permite predictibilitatea conduitelor și acțiunilor umane. Caracterul principal al reglementării normative este acela de a stabili în cadrul societății o formă ideală a comportamentului, un model prescriptiv pentru ceea ce trebuie să fie. În cadrul unei societăți nu pot fi încheiate niște raporturi sociale fără reglementare. La acest capitol, profesorul Pavel Apostol consideră că „ține de natura însăși a acțiunii umane ca ea să fie normată” [5, p.68]. Normativitatea este o condiție de existență a societății care presupune că acțiunile omului trebuie poziționate între anumite limite. Astfel, pentru a trasa direcțiile pe care trebuie să le urmeze omul în acțiunile sale, e necesar a fi elaborate reguli, principii, drepturi, obligații, constrângeri de natură morală, religioasă, politică, economică, juridică, care reglementează conduita individuală și de grup. În urma acestui amplu proces de reglementare, normare, în societate se formează un ansamblu de reguli care stabilesc conduita pe care trebuie să o adopte fiecare membru al colectivității atunci când se implică într-o activitate prescrisă.

Cazul în care persoana se implică într-o situație, care încă nu este programată de o normă, constituie temeiul pentru punerea în funcțiune a mecanismului de reglementare. Or, ivirea unor situații nereglementate impune necesitatea stabilirii unor norme care să prevadă conduita pe care trebuie să o adopte subiectul ce va fi implicat în asemenea relații. Inacțiunea în situația dată creează impedimente pentru dezvoltarea societății, întrucât, așa cum am mai menționat, dinamica fenomenelor sociale reclamă apariția noilor norme. Societatea, fiind un sistem complex de structuri care se influențează reciproc, solicită receptivitate la noile fenomene sociale apărute. Doar în așa mod poate fi constituită și menținută ordinea socială, în caz contrar, în societate se instaurează dezordinea bazată pe egoismul individual. Astfel, procesul de reglementare impune încontinuu reguli noi, iar „idealul normativ” nu poate fi atins. Cu alte cuvinte, procesul de reglementare nu are limite temporale, ci se modernizează în funcție de viața socială. Mai mult ca atât, viața socială influențează direct procesul de normare, stabilind, astfel, conținutul acestuia.

Reglementarea normativă se inițiază pornind de la fapte concrete, particulare, cărora le dă apreciere, identificând rolul noii relații sociale în societate. Aprecierea socială poate fi realizată în cadrul unui grup

social, organizații sau chiar stat. Uneori aprecierile făcute de subiecții vizați pot să coincidă, altele conținutul acestora poate să fie diferit. Contradictorialitatea aprecierilor făcute la diferite niveluri stimulează procesul de nesupunere la norme.

În încheiere, urmează să menționăm că atât reglementarea individuală, cât și reglementarea normativă urmăresc același scop – ca activitatea umană să fie coordonată spre realizarea interesului urmărit. Atingerea rezultatului scontat, și anume adaptarea acțiunilor omului la conduita prescrisă, reprezintă ultima etapă a amplului proces de reglementare. Astfel, punctul final nu coincide cu prescrierea normei, dar cu realizarea acesteia în practică. Or, instituția reglementării sociale, fără aplicarea normei, este lipsită de conținut și importanță socială.

Referințe:

1. CRAIOVAN, I. *Teoria Generală a Dreptului*. București: Editura Militară, 1997. 364 p.
2. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria Generală a Dreptului și Statului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
3. ȘĂINEANU, L. *Dicționar universal al limbii române*. Chișinău: Litera, 1998. 1362 p.
4. OPREA, I., PAMFIL, C.-G., RADU, R., ZĂSTROIU, V. *Noul dicționar universal al limbii române*. București-Chișinău: Litera Internațional, 2007. 1680 p.
5. APOSTOL, P. *Normă etică și activitate normată*. București: Ed. Științifică, 1968. 182 p.

REALIZAREA CALIFICĂRII JURIDICE ÎN DIVERSE RAMURI DE DREPT

Ira SÎLI

Calificarea juridică reprezintă un proces complex de apreciere a situației de fapt în raport cu o reglementare legală pentru a oferi temeinicie actului de aplicare. Întru cât norma juridică nu poate fi percepută cu niciun organ de simț [1], ia urmează a fi analizată în baza reprezentării textuale după analiza limbajului acesteia.

Scopul reglementărilor legale al relațiilor sociale este în cea mai mare parte bazat pe rezultat. Efectul bumerangului este preocupare aparte a legiuitorului, el este cel care studiază mediul social și oferă

normele legale pentru a fi acceptate, respectate și aplicate sau pentru a fi validate. Calificarea juridică este atât o etapă indispensabilă în cadrul procesului de aplicare a dreptului, cât și o apreciere valorică a unor relații sociale în raport cu prevederea legală.

Multitudinea relațiilor sociale presupune și o structurare a normelor legale în funcție de obiect, metodă de reglementare și conținuturi. Astfel, dacă e să ne referim la particularitățile regimurilor juridice ale tuturor ramurilor de drept, acestea pot fi subdivizate în:

1) de profil, industria de bază. Care acoperă regimurile juridice principale: drept constituțional, drept civil, drept administrativ, drept penal, de procedură civilă și procedură penală;

2) ramură specială, în care regimul juridic s-a schimbat și adaptat la domenii specifice ale societății: dreptul muncii, dreptul funciar, dreptul financiar, dreptul securității sociale, dreptul familiei;

3) de domeniu integrat, semnul distinctiv dintre instituții eterogene juridice ale profilurilor și tipuri speciale: drept comercial, drept maritim.

În cadrul procesului de calificare juridică, în prim-plan vom analiza natura juridică a normei supuse calificării, vom delimita domeniul de aplicare a acesteia pentru a putea identifica cantitativ și calitativ conceptele și categoriile juridice ale domeniului dat. Rolul cărora în evitarea erorilor de calificare este unul prioritar [2].

Orice sistem juridic trebuie să dispună de un arsenal conceptual complet, identificat cu denumiri precise pentru a permite prelucrarea incontestabilă a faptelor. Cardul conceptual al dreptului trebuie să permită a atribui fiecărei situații calificarea bine determinată, cu denumiri adecvate și exclusive și de a deduce regulile juridice ce trebuie aplicate [3].

Calificarea din domeniul penal se referă în general la calificarea infracțiunii, ceea ce reprezintă determinarea și constatarea juridică a concordanței exacte între semnele faptei săvârșite și semnele componenței de infracțiune prevăzute de norma juridico-penală [4].

Poate ar fi cazul să utilizăm sintagma „calificarea faptei”, deoarece, „calificarea infracțiunii” unii o definesc ca „un proces logico-juridic, realizat la toate etapele urmăririi penale și a examinării cauzei de către instanța de judecată.” Însă procesul de urmărire penală este unul investigational și nu mereu se finalizează identificarea unei

infracțiuni, poate fi uneori fapta investigată a fi recalificată în contravenție sau în general recunoscută ca delict.

Importanța social-politică și juridică a calificării infracțiunii constă în aceea, că în urma acestei activități se determină faptul existenței într-o faptă prejudiciabilă concretă a semnelor unei componente de infracțiune prevăzute de legea penală. Astfel, procesul calificării penale parcurge câteva etape [5]:

1) determinarea circumstanțelor de fapt care reprezintă drept semne ale unei anumite componente de infracțiune;

2) determinarea normei juridico-penale care era în acțiune în momentul săvârșirii faptei prejudiciabile;

3) aplicarea articolului cuvenit, al aliniatului sau literei acestuia, sau a totalității de articole în cazul săvârșirii unui șir de infracțiuni;

4) concordanța circumstanțelor determinate pe un caz concret și norma juridico-penală aleasă, în scopul stabilirii corelației de ele.

Realizarea concordanței date reprezintă cea mai responsabilă etapă a calificării, care se realizează după o metodă determinată, aprobată de teoria și practica dreptului penal, precum și a dreptului procesual penal. Această concordanță presupune depistarea într-o faptă prejudiciabilă a tuturor semnelor (atât principale, cât și secundare) ale unei componente de infracțiune concretă.

Rezultatele procesului de calificare a unui caz concret sunt reflectate în principalele documente procesuale și, în primul rând, în rechizitoriul și sentința de condamnare, în aceste documente rezultatul calificării unei infracțiuni este fixat prin indicarea tuturor articolelor din Codul penal, în conformitate cu care persoana vinovată de comiterea infracțiunii este atrasă la răspunderea penală.

Dacă ar fi să ne referim la calificarea în domeniul dreptului civil, actual, pe larg cercetat în domeniul calificării contractelor civile. Calificarea contractului este operațiunea prin care se raportează un caz concret (act juridic, fapt juridic) la un concept abstract recunoscut de o autoritate normativă, în scopul aplicării regimului său juridic [6].

În procesul de aplicare a reglementărilor civile ce țin de domeniul dat, un contract este calificat doar în raport de obligațiile generale și de bază ale părților.

Calificarea juridică a unui contract impune inerent referințe la concepte doctrinare în cazul când lipsește reglementarea expresă sau sunt contradicții evidente între textele legale ce se referă la

reglementarea aceleiași situații de fapt, precum și la definițiile uniforme legale, operabile pentru situații juridice asemănătoare, precum la practica judiciară, care nu deviază de la principiile legale.

Astfel, operațiunea de calificare a unui anumit contract ar trebui să cuprindă toate elementele de valoare indispensabile calificării, precum: calitatea părților, obiectul, conținutul, cauza, forma, termenele și obligațiile asumate... Toate aceste elementele ale calificării trebuie analizate ca o totalitate de elemente structurale cu poziție specială în operațiunea de calificare.

Calificarea juridică ca fenomen este pe larg studiată în dreptul internațional privat, în special când se pune problema conflictului de calificări. Astfel, când este necesar să determinăm legea aplicabilă raporturilor de drept civil cu element de extraneitate, facem o apreciere a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a Codului civil, altor legi ale Republicii Moldova și cutumelor internaționale recunoscute de Republica Moldova [7].

Ce ține de dreptul aplicabil unui raport juridic cu element străin se va aplica totdeauna legea care are cele mai strânse legături cu raportul în cauză, în măsura în care nu este posibil desemnarea dreptului aplicabil conform unei norme conflictuale speciale sau dacă o asemenea normă lipsește. Dacă și în măsura în care asemenea norme conflictuale speciale există și este posibil desemnarea dreptului aplicabil în cauză în conformitate cu ele, indiferent de sursa în care ele sunt prevăzute, aceste norme vor fi aplicate.

Dreptul aplicabil este desemnat în mod direct de norme conflictuale. Instanța trebuie să aplice dreptul desemnat de norma conflictuală. În cazurile când este imposibil determinarea dreptului aplicabil, instanța va aplica dreptul statului care prezintă cele mai strânse legături cu raportul în cauză. Legătura unui raport cu un sistem de drept este determinată în baza punctelor de legătură.

În concluzie, putem afirma că procesul calificării juridice a faptelor din diverse ramuri de drept fie din domeniul dreptului public sau din domeniul dreptului privat are drept scop identificarea principalelor elemente care ar contribui la o apreciere corectă a faptei și ar eficientiza procesul de aplicare a dreptului. Întrucât doar atunci când legea este valorificată de către societate prin diverse proceduri generale/speciale se poate de apreciat actualitatea, eficiența, necesitatea, importanța și accesibilitatea acesteia. O calificare juridică

corectă oferă legitimitate și încredere în actul de justiție contribuind la stabilitatea unui sistem de drept.

Referințe:

1. MIHAI, G. *Fundamentele dreptului I-II. Știința dreptului și ordinea juridică. Teoria normelor juridice și a interpretării ei*. București: All Beck, 2003. 592 p.
2. SÎLI, Ira. Concepte și categorii în drept ca instrumente ale calificării juridice – spre asigurarea aplicării normelor constituționale. În: *Volumul Colectiv al Conferinței internaționale „Constituția și societatea contemporană organizată de Centrul de Studii și Cercetării Juridice și Socio-Administrative din cadrul Universității Petrol Gaze din Ploiești și Asociația Română de Drept și Afaceri Europene (ARDAE)*. București: Universitară, 2014. 476 p.
3. ARAMĂ, E., CIOBANU, R. *Metodologia Dreptului* (sinteze pentru seminar). Chișinău: CEP USM, 2011.
4. BORODAC, A. *Drept penal. Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Știința, 1996. p. 31-35.
5. MARIȚ, A., FLOREA, E., LICHII, B. *Calificarea infracțiunii. Note de curs*. Chisinau, 2013.
6. *Interpretarea și calificarea contractului*, preluat: <http://legeaz.net/dictionar-juridic/interpretarea-si-calificarea-contractului> (vizualizat 10.05.2016).
7. CIMIL, D. *Dezvoltarea teoriei calificării contractelor civile*, preluat <http://www.juridice.ro/315330/dezvoltarea-teoriei-calificarii-contractelor-civile.html> (vizualizat la 11.05.2016).
8. BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat*. Chișinău: ElanPoligraf, ed.4, 2013.

ABORDARI NORMATIV-JURIDICE PRIVIND INSTITUȚIA INSPECȚIEI JUDICIARE

Natalia CRECIUN

Subiectul autoadministrării judecătorești este unul de mare interes pentru teoreticienii și practicienii în domeniul dreptului, acest domeniu fiind monitorizat destul de intens și de societatea civilă. Rolul primordial în cadrul acestui proces îl are Consiliul Superior al Magistraturii, care este garantul independenței justiției naționale și care exercită administrarea judecătorească în calitate de instituție constituțională distinctă, inclusiv prin intermediul organelor sale subordonate. Prezenta comunicare se va rezuma la unele reflecții privind abordările normativ-juridice ale instituției Inspecției Judiciare,

sub aspectul locului instituției în cadrul magistraturii, a componenței acesteia și a mandatului inspectorului judecător.

În sistemul justiției naționale componența, modul de organizare și de funcționare a Inspecției Judiciare este reglementat de Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii [1] și de Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a Inspecției Judiciare [2]. În corespundere cu actele normative invocate, Inspecția Judiciară este un organ de analiză, verificare și control, constituit pe lângă Consiliul Superior al Magistraturii (CSM). Locul Inspecției Judiciare în cadrul autorității judecătorești naționale pare a fi unul ambiguu; or, aceasta este constituită pe lângă CSM, nefiind foarte clar care ar fi esența sintagmei *pe lângă*, fiind, totodată, organ subordonat CSM, similar celorlalte subdiviziuni (Colegiul pentru selecția și cariera judecătorilor, Colegiul de evaluare a performanțelor judecătorilor și Colegiul disciplinar) și funcționând pe baza principiului independenței operaționale. Vom interpreta totuși aceste neclarități în favoarea recunoașterii de facto a independenței funcționale a Inspecției Judiciare, întrucât în activitatea acesteia nu este admisă nicio ingerință din exterior, de natură a-i afecta imparțialitatea sau independența. Faptul că este, potrivit legii, un organ subordonat CSM, ar însemna că, în exercitarea atribuțiilor, Inspecția Judiciară va respecta acele principii, planuri și strategii de protecție și garantare a intereselor justiției în modul în care acestea sunt promovate de CSM, ceea ce corespunde conținutului pct.79 al Avizului nr.10 (2007) al CCJE în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitor la Consiliul Justiției în serviciul societății [3], potrivit căruia anume Consiliul Justiției (cu referire la CSM) ar trebui să supravegheze organizarea serviciilor de inspecție pentru a fi compatibile cu independența judecătorilor.

În cele ce urmează, vom face referire succintă la componența Inspecției Judiciare. Aceasta este alcătuită din 5 inspectori-judecători, dintre persoane care dețin diploma de licențiat în drept sau echivalentul acesteia, cu o vechime în specialitate juridică de cel puțin 7 ani și o reputație ireproșabilă. Aceștia pot fi selectați din rândul judecătorilor, procurorilor demisionați sau pensionați, avocaților și profesorilor titulari în domeniul dreptului. Inspectorii-judecători sunt aleși pentru un mandat de 4 ani, cu posibilitatea exercitării împuternicirilor pentru cel mult două mandate consecutive. Din câte

observăm, nu doar judecătorii pot accede la funcția de inspector-judecător, ci și alte categorii de persoane, cărora li se impun exigențe de profesionalism, vechime în muncă și integritate. Considerăm benefică o atare reglementare, întrucât, în asemenea mod, este evitată transformarea Inspecției Judiciare într-un organ de control aparținând unei caste închise. Inspectorii judecători aleși din rândul altor categorii profesionale, inclusiv din corpul academic, ca reprezentanți ai societății civile, consolidează, în viziunea noastră, imaginea publică a acestui organ și sporește, la rândul său, încrederea societății în actele întocmite ca rezultat al verificărilor efectuate. Avem însă anumite critici privind componența numerică a Inspecției Judiciare. Ținând cont de spectrul destul de larg al competențelor sale, avem temeiuri a presupune că este dificil a le exercita corespunzător – detaliat, obiectiv, fără a trece cu vederea chiar și deficiențele minore în activitatea instanței de judecată ori a judecătorului, în mod particular – și de a veni, ulterior, cu soluții de depășire a eventualelor vulnerabilități. De asemenea, inspectorii-judecători sunt impuși să respecte termene destul de restrânse în activitatea lor (spre exemplu, verificarea sesizării privind faptele care pot constitui abateri disciplinare comise de judecători are loc în 30 de zile; examinarea petițiilor trebuie făcută în termenele stabilite de art. 8 alin. (1) al Legii cu privire la petiționare, în cel mult 30 de zile lucrătoare [4]; prelungirea termenelor este posibilă doar în anumite situații). Prin urmare, volumul mare de lucru, care urmează a fi efectuat în termene restrânse, fără a aduce atingere calității actelor efectuate și imaginii Inspecției Judiciare ne permit să opinăm în favoarea necesității de a majora numărul inspectorilor-judecători, de la 5 la 10-15 membri, ideea fiind lansată și de Președintele CSJ, Mihai Poalelungi, în cadrul Adunării Generale a Judecătorilor din 13.03.2015 [5], fiind identificată și în publicația autorilor Pavel Grecu și Nadejda Hriptievski, *Evaluarea necesităților de îmbunătățire a cadrului legal privind răspunderea disciplinară a judecătorului* [6, p.8]. În acest mod, în viziunea noastră, ar spori eficiența verificărilor, inspectorii-judecători urmând a efectua un volum de muncă mai mic, dar mai calitativ, având și timp pentru autoperfecționare și instruire continuă în vederea menținerii și consolidării propriilor capacități intelective.

La fel, în lumina reglementărilor naționale actuale, considerăm oportun a ne expune în teze și asupra mandatului inspectorului-

judecător. Potrivit reglementărilor actuale, inspectorii-judecători exercită împuternicirile pe un termen de 4 ani, cu posibilitatea exercitării a cel mult două mandate consecutive. Pe de o parte, termenul de 4 ani nu este suficient pentru manifestarea pleneră a Inspecției Judiciare într-o anumită componență, nici de creare a unei practici uniforme în componența respectivă. Pe de altă parte, posibilitatea exercitării împuternicirilor pe durata a două mandate consecutive, fără stabilirea unor interdicții de a ocupa funcția de inspector-judecător după o anumită întrerupere, pe încă unul sau, eventual, două mandate consecutive, lasă loc de interpretări. Aceste circumstanțe pot fi de mare interes pentru unii, care ar urmări cu orice scop și prin orice mijloace posibilitatea de a exercita mai multe mandate în cadrul Inspecției Judiciare, cu scopul soluționării propriilor interese ori a unor persoane anume – din cadrul magistraturii ori, la fel de grav, al politicului. Deși sunt doar ipoteze, acestea nu pot fi neglijate în contextul justiției naționale, care încă se confruntă cu mari probleme de credibilitate din partea societății. O soluție de depășire a acestor situații ar fi, spre exemplu, alegerea inspectorilor-judecători pe un mandat de 6 ani, fără posibilitatea exercitării a două sau mai multe mandate. În acest mod, fiecare membru ales ar cunoaște că are la dispoziție un termen limitat – deși nu foarte mic – pentru a-și exercita atribuțiile cu bună-credință, cu maximă diligență și profesionalism, sporind, astfel, imaginea sa, pentru propria promovare în carieră, dar, și mai important, imaginea Inspecției Judiciare, ca instituție integră și imparțială.

În concluzie, analiza reglementărilor normativ-juridice privind componența Inspecției Judiciare, mandatul inspectorului-judecător, permite a releva, la nivel național, atât aspecte pozitive (cum ar fi admiterea la funcția de inspector-judecător nu doar a judecătorilor, ci și a altor categorii de profesioniști, inclusiv reprezentanți ai societății civile; statuarea principiului funcțional al independenței operaționale), precum și aspecte discutabile, asupra cărora ar fi posibil de revenit în perspectiva reformării sistemului justiției (cum ar fi componența numerică a Inspecției Judiciare, eliminarea sintagmelor ambigue de genul *pe lângă*). Accentuăm, totodată, că orice modificări și/sau completări aduse cadrului normativ urmează a fi coordonate cu cele făcute în întreg sistemul magistraturii, dar și cu cerințele societății în ansamblu și a tradițiilor democratice promovate la nivel național.

Referințe:

1. Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr. 947-XIII din 19.07.1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 15-17 din 22.01.2013.
2. Regulamentul cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare, aprobat prin Hotărârea CSM nr. 89/4 din 29.01.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 119-121 din 31.05.2013.
3. Avizul nr. 10 (2007) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitor la Consiliul Justiției în serviciul societății. [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1254135&Site=-COE&direct=true>
4. Legea cu privire la petiționare nr.190-XIII din 19.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 6-8, din 24.01.2003.
5. Discursul integral al Președintelui CSJ la adunarea generală a judecătorilor. [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://csj.md/index.php/-despre-curtea-suprema-de-justitie/mass-media-si-relatiile-cu-publicul/-432-discursul-integral-al-presedintelui-csj-la-adunarea-general-a-judecatorilor>
6. GRECU, P. HRIPTIEVSCHI, N. *Evaluarea necesităților de îmbunătățire a cadrului legal privind răspunderea disciplinară a judecătorului*. 2016. [Accesat 14.05.2016] Disponibil: <http://crjm.org/category/publications/justitie/>

REVIGORAREA PRINCIPIULUI STABILITĂȚII CONSTITUȚIEI ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE

Dragoș CRIGAN

Supremația constituției, fiind o calitate indispensabilă a acesteia, are drept consecință maximalizarea responsabilității și importanței aplicării ei în relațiile sociale și raporturile juridice de zi cu zi. Această responsabilitate se impune ca sarcină primordială începând de la Parlament, care are obligația să interpreteze prin intermediul legii organice prevederile ei, și terminând cu cetățeanul sau persoanele străine, care sunt titularii dreptului fundamental de a semna orice aplicare inadecvată a normelor constituționale de către autoritățile publice competente.

Pentru o eficientă colaborare între actorii implicați în procesul de aplicare a normelor constituționale, este necesar să ținem cont de principiul fundamental, instituit pe cale doctrinară și al jurisprudenței

constituționale, cel al stabilității constituției. Principiul stabilității constituției impune regula, conform căreia, constituția, având statutul de lege fundamentală, este imuabilă ca act, ce conține prevederi cu caracter permanent, având drept scop constanța puterii de stat și asigurarea securității raporturilor juridice. Astfel, Curtea Constituțională a Republicii Moldova consacrand principiul stabilității Constituției Republicii Moldova, în Hotărârea nr.7 din 4 martie 2016, a constatat că „Stabilitatea Constituției este una dintre condițiile preliminare pentru asigurarea continuității statului și a respectării ordinii și legislației constituționale, precum și pentru asigurarea punerii în aplicare a obiectivelor declarate în Constituție, pe care se întemeiază Constituția însăși” [4].

Pentru asigurarea ordinii publice, în condițiile statului de drept, normele constituționale trebuie să fie cât mai constante, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul lor, cel puțin, la normele constituționale. Aceasta, pentru că nu fiecare persoană, ce se află sub jurisdicția statului, are acces și cunoaște normele legale. Cu atât mai mult, nu orice persoană are capacitatea de a interpreta normele actelor normative în spiritul legalității. Or, nu în zadar constituția, de regulă, este scrisă și sistematizată într-un mod, încât să fie cât mai utilă cetățeanului în raporturile sale cu puterea. În acest sens, se impune postulatul expus de Thomas Paine: „Nu există constituție, dacă ea nu poate fi pusă în buzunar” [2, p.43].

Stabilitatea constituției, pe lângă faptul că este un principiu al constituției, reprezintă o caracteristică a legii supreme în raport cu actele inferioare. Această afirmație se bazează pe faptul că diferă substanțial reglementarea constituțională de reglementarea legală sau a altor dispoziții, prevăzute de actele juridice cu forță juridică inferioară, pentru a asigura permanența dezvoltării societății. În acest sens, savantul I.Guceac a menționat că „Stabilitatea constituției oferă posibilitatea formării unui sistem de drept durabil pentru funcționarea statului și societății respective” [1, p.119].

Stabilitatea Constituției, ca principiu constituțional are drept garanție și consecință juridică necesitatea impunerii unor proceduri diferite față de cele ale legii, în ceea ce privește revizuirea acesteia. În funcție de forma constituției, aceste proceduri sunt expres stabilite în însuși textul constituției, cu condiția ca aceasta să îmbrace forma scrisă. În acest sens, în Hotărârea nr.7 din 4 martie 2016, Curtea

Constituțională a menționat că „în legile fundamentale sunt inserate diverse modalități tehnice de protecție a stabilității Constituției, prin asigurarea unui anumit grad de rigiditate a Constituției. Aceasta este o caracteristică fundamentală a tuturor constituțiilor scrise (spre deosebire de legile ordinare), care conțin prevederi ce permit propria revizuire” [4].

Drept consecință a faptului că inițial a fost impus pe cale doctrinară, principiul stabilității constituției dobândește ulterior o valoare imperativă, fiind instituit în Republica Moldova, prin intermediul jurisdicției constituționale. Cu toate că nici în Constituția Republicii Moldova, nici în actele normative, nu este expres reglementat principiul stabilității Constituției, pentru prima dată acest principiu a fost formulat de Curtea Constituțională în Hotărârea nr.57 din 3 noiembrie 1999, când Curtea a constatat că „în calitatea sa de așezământ scris și sistematic, de lege supremă în sistemul juridic normativ, Constituția Republicii Moldova este relativ rigidă, în sensul că ea admite revizuirea, dar numai pentru un sistem tehnic prestabilit vizând inițiativa de revizuire (art.141), limitele revizuirii (art.142) și procedura acesteia (art.143). Curtea Constituțională reține că modificarea unor dispoziții ale Constituției, eludând prevederile art.141, 142 și 143 din Constituție, ar constitui de fapt o revizuire implicită a ei, indiferent de motivele invocate și de procedeul utilizat, ceea ce ar fi o încălcare a Constituției” [3].

Ulterior, în Hotărârea nr.7 din 4 martie 2016 Curtea Constituțională a dedicat acestui principiu un întreg compartiment, ca urmare a cărui fapt, a fost posibilă recunoașterea neconstituțională a Legii nr.1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova [5]. În această Hotărâre Curtea nu numai a definitivat esența principiului stabilității constituției, dar a dat o explicație mai amplă esenței acestuia, ancorându-l la procedura revizuirii Constituției. Astfel, în viziunea Curții „imperativul stabilității Constituției ar fi ignorat în cazul în care s-ar interveni în textul acesteia de fiecare dată când anumite relații sociale care trebuie reglementate legal suferă modificări (de ex., posibilitățile tehnologice ale anumitor tipuri de activități se extind până la un grad care era, poate, imposibil de prevăzut la momentul redactării textului Constituției)” [4].

Consecința ridicării principiului în cauză la nivelul unui principiu constituțional este ridicarea gradului de responsabilitate și stabilitate politică pentru majoritățile parlamentare formate în cadrul Parlamentului Republicii Moldova. Această axiomă este cu atât mai importantă majorităților constituționale, care pot degenera în activitățile sale politice până la neglijarea regulilor de revizuire a Constituției. Or, revizuirea Constituției Republicii Moldova, operată de Constituanta Legislativă la 5 iulie 2000, nu s-a datorat adoptării unor norme ce ar veni în contradicție cu prevederile de bază ale Constituției, ci neglijării la acea dată de către majoritatea constituțională a procedurilor privind revizuirea Constituției.

Referindu-ne la Hotărârea Curții Constituționale nr.7 din 4 martie 2016 [4], vom mai menționa că Curtea nu a constatat că normele constituționale trebuie privite ca o dogmă, ce nu pot fi adaptate la realitățile vieții și necesitățile societății. Curtea a interpretat spiritul Constituției în sensul în care Legea Fundamentală conține un potențial deosebit de mare, care permite dezvoltarea acestuia în caz de necesitate prin interpretare jurisprudențială, adaptând Constituția „la schimbările vieții sociale și la continua schimbare a condițiilor de viață ale societății și ale statului, precum și asigurarea viabilității Constituției ca fundament al societății și al statului” [4].

Concluzionând cele expuse, principiul stabilității constituției este un principiu incontestabil unui stat de drept, aplicabil și procedurilor de revizuire a constituției, în procesul cărora trebuie de respectat rigiditatea acestora, pentru instituirea „constituționalismului democratic, care încurajează stabilitatea politică, eficiența, legitimitatea, calitatea procesului decizional, precum și protecția drepturilor și intereselor nonmajorității” [6].

Referințe:

1. GUCEAC, I. *Constituția la răscruce de milenii*. Academia de Științe a Moldovei, Institutul Cercetări Juridice și Politice. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 416 p.
2. HARVEY, J. KAYE, *Thomas Paine And The Promise of America*. New York: Hill and Wang, 2005).
3. Hotărârea Curții Constituționale nr.57 din 3 noiembrie 1999 privind interpretarea art.75, art. 141 alin.(2) și art.143 din Constituție. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.124-125/68 din 11.11.1999.
4. Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr.1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea

- și completarea Constituției Republicii Moldova (modul de alegere a Președintelui) (Sesizarea nr.48b/2015) nr. 7 din 04.03.2016. În: *Monitorul Oficial*, nr.59-67/10 din 18.03.2016.
5. Legea nr.1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.88-90/661 din 28.07.2000.
  6. Raportul Comisiei de la Veneția privind amendamentele constituționale (CDL-AD(2010)001 din 19 ianuarie 2010). [Accesat 27.04.2016] Disponibil: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2010\)001-e&lang=fr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2010)001-e&lang=fr)

INSTRUMENTE DE CONTROL PARLAMENTAR ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE, APĂRARE ȘI ORDINE PUBLICĂ ÎN PRACTICA INTERNAȚIONALĂ – ATRIBUTE IMPORTANTE ASUPRA STATULUI DE DREPT

Igor FONDOS

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „C. Stere”

În pofida importanței pe care o acordăm statului de drept, se cunoaște faptul că procesul de implementare a legislației este deseori trecut cu vederea. În unele țări dezvoltate, sunt create niște precedente atunci când legile sunt adoptate, dar nu sunt implementate, precum și atunci când nu sunt informații despre implementarea și consecințele sale. Aceste probleme afectează statul de drept al țării, iar intervenția controlului parlamentar este una necesară.

În asigurarea statului de drept, un număr tot mai mare de parlamente din diverse țări dezvoltate sunt cointeresate de a monitoriza și a evalua procesul de implementare a legislației. În general se urmăresc două obiective: a) monitorizarea aplicării legislației și în special adoptarea actelor normative secundare și b) evaluarea mai amplă a politicilor sau a rezultatelor și efectelor actelor legislative. Întru realizarea acestor obiective, parlamentele multor țări tind să se implice tot mai mult în acest proces, fie prin instituirea comisiilor specializate în vederea implementării legislației adoptate sau prin atribuirea comisiilor parlamentare deja existente a rolului de a supraveghea procesul de implementare a acestora [3, p. 45].

Implementarea legislației este un proces complex și, prin urmare, este necesară o cooperare fructuoasă dintre Parlament și Guvern, care

fiecare, la rândul său, pot contribui în mod diferit în procesul de evaluare a implementării unei măsuri legislative.

Guvernul în procesul de monitorizare a implementării legislației dispune de mijloacele necesare pentru a colecta diverse informații despre modul în care legea este pusă în aplicare. Parlamentul, având mandatul constituțional de a control în acest proces, se va baza pe informații prezentate de către Guvern, generând propriile sale surse de informații prin intermediul cercetărilor autorizate, cercetărilor interne și vizitelor în teren.

Prin urmare, se va prezenta o analiză succintă a practicilor diverselor state privind aplicarea instrumentelor de control parlamentar asupra sectorului de securitate, apărare și ordine publică, care constituie un element important asupra asigurării statului de drept.

În *Cehia*, în Legea nr.153/1994 care reglementează organizarea, coordonarea și auditul serviciilor de informații, este prevăzut că Camera Deputaților stabilește un organ special de control pentru supravegherea serviciului de informații și securitate. Acest organ de control este format din șapte deputați. Conform legii prenotate, membrii comisiei parlamentare pot intra în toate clădirile și spațiile serviciului de securitate. Întru asigurarea unui control parlamentar eficient, conducătorul serviciului de securitate este obligat să prezinte comisiei parlamentare: statutul Serviciului, proiectul de buget, diverse anchete în formă scrisă, solicitate de Guvern sau Președinte, materiale necesare pentru efectuarea controlului bugetar, diverse materiale procedurale interne și altele care vizează activitatea serviciului. De asemenea, conducerea serviciului la solicitarea Comisiei parlamentare urmează să prezinte raportul privind activitatea Serviciului, raportul privind folosirea instrumentelor speciale de investigare în dosarele închise, informații generale privind numărul de dosare deschise și anchetă generală.

Toate aceste informații, care urmează a fi prezentate Comisiei parlamentare, devin niște surse pentru a efectua un control parlamentar eficient și de a asigura implementarea legislației corecte care să asigure drepturile și libertățile omului, inclusiv asigurarea statului de drept [2, p. 78].

În *Croația*, controlul efectuat asupra sistemului de informație și securitate este organizat în trei nivele: civil, parlamentar și de experți.

Controlul civil este o practică care nu există în alte țări din regiune și constituie un pas spre asigurarea responsabilității serviciilor de informații. Acest tip de control este exercitat de către Consiliul Civil asupra Agențiilor de Informații și Securitate format din șase membri și un președinte numit de către Parlament și responsabil în fața acestuia. Consiliul dat controlează respectarea de către agențiile de informații și securitate a prevederilor legale în cazul în care accentul este pus pe aplicarea măsurilor de colectare a datelor secrete care ar putea limita drepturile și libertățile garantate de Constituție.

Controlul parlamentar este efectuat direct de către Parlament sau prin intermediul Comisiei parlamentare responsabilă de securitatea națională, și anume, de Comisia pentru politică internă și securitate națională. Un lucru deosebit în activitatea serviciului de informație este că Comisia parlamentară joacă un rol important în numirea șefului și a șefului serviciilor secrete militare.

Controlul de experți este efectuat de către Biroul Consiliului Național de Securitate. Acest Birou efectuează activitatea administrativă și de experți a Consiliului Național de Securitate și a Consiliului de Coordonare a Agențiilor de Informații și Securitate. Controlul profesional constă din monitorizarea și controlul legalității activității, eficienței și utilității acesteia, măsurile de colectare secretă a informației și controlul asupra utilizării resurselor financiare [1, p. 112].

În *Danemarca*, există o Comisie privind serviciile de informații, apărare și poliție, întru exercitarea controlului acestora. Comisia dată este formată din cinci deputați ai Parlamentului înaintați de partidele politice reprezentate în Prezidiul Parlamentului. Fiecare membru al comisiei poate convoca comisia în ședință. Comisia dată poate fi convocată și la cererea Guvernului. Guvernul informează sistematic comisia cu privire la conținutul directivelor europene care reglementează serviciile de informații. De asemenea, Guvernul ține la curent comisia cu privire la circumstanțele referitor la securitate sau la politica externă care sunt importante pentru activitatea serviciilor de informații [3, p. 234].

Concluzionând cele relatate, în oricare din opțiunile statelor, rezultă că Parlamentul joacă un rol decisiv în supravegherea implementării legislației și, respectiv, la asigurarea statului de drept.

Pentru a aplica instrumentele de control parlamentar, parlamentele au nevoie de informații de cea mai bună calitate pentru a lua deciziile potrivite în diverse domenii, care în final asigură un stat de drept viabil.

Controlul parlamentar poate oferi garanția că legislația este implementată pe deplin, fapt ce ne demonstrează că Parlamentul este arbitrul final al activității instituțiilor statului și, în această calitate, trebuie să asigure controlul parlamentar activ asupra prestației instituțiilor statului.

Referințe:

1. BORN, H., FLURI, P., JOHNSON, A. *Supravegherea serviciilor de informații*. Geneva: DCAF, 2012, p. 273.
2. UNIUNEA INTERPARLAMENTARĂ. CENTRUL PENTRU CONTROLUL DEMOCRATIC AL FORȚELOR ARMATE. *Controlul parlamentar al sectorului de securitate: Principii, mecanisme și practici*. Geneva: DCAF, 2003. 138 p.
3. WILLS, A., VERMEULEN, M. *Parliamentary oversight of security and intelligence agencies in the European Union*. Brussels: European Parliament, 2011. 446 p.
4. SENATUL ROMÂNIEI. *Controlul parlamentar al serviciilor de informații*. București, 2006, p. 22.

Cuprins

<i>Татьяна БОДЮЛ</i> Географические наименования места происхождения товара и гарантированные традиционные продукты как объекты права интеллектуальной собственности	3
<i>Vlada CALMIĆ</i> Corelația dintre contractul de vânzare-cumpărare și contractul de vânzare-cumpărare la distanță	7
<i>Diana CASTRAVEȚ</i> Unele considerații privind divulgarea secretului comercial	11
<i>Aliona CIOCANU</i> Calitatea de soț – condiție de admitere la succesiune a soțului supraviețuitor	14
<i>Victoria HÎNCU</i> Unele aspecte privind răspunderea civilă a administratorului în caz de insolabilitate a societății comerciale	16
<i>Александр КАЛЕНИК</i> К вопросу о понятии предпринимательской деятельности	19
<i>Nicolae MARIAN</i> Povara bancherului în momentul exigibilității creanțelor sale	23
<i>Cristina MARTIN</i> Aprobarea tacită – principiu de bază al autorizării activității de întreprinzător	27
<i>Cristina NEGRU</i> Exercitarea dreptului la citare vs plagiat. Controverse, reglementări legale	30
<i>Constanța OBADĂ</i> Uzucapiunea ca modalitate de constituire a dreptului de suprafață	32
<i>Ala OTGON</i> Exercitarea dreptului la partaj pe calea acțiunii oblice	35
<i>Vladimir PALAMARCIUC</i> Principiul nominalismului monetar – fundament juridic al valorii economice a obligației pecuniare	39

<i>Veaceslav PÎNZARI</i>	
Unele considerente cu privire la modurile de încetare a căsătoriei reglementate în Codul familiei al Republicii Moldova	43
<i>Vitalii PISTRIUGA</i>	
Reformarea instituției moștenirii din Codul civil al Republicii Moldova: intenții pozitive cu efect contrar	44
<i>Andrei ROGAC</i>	
Justificarea proprietății în calitate de drept fundamental al omului	48
<i>Nicolae ROȘCA</i>	
Dizolvarea societății cu răspundere limitată pentru cauză de ineficiență economică	51
<i>Elena-Mădălina ROTARU</i>	
Fuziunile și achizițiile de companii la limita concurenței nelegale	55
<i>Rodica SEMIONOVA, Vitalii PISTRIUGA</i>	
Așteptările societății privind reformarea dreptului succesoral	59
<i>Svetlana SÎMBOTEANU</i>	
Contractul privind plata pensiei de întreținere: conținut și aspecte notariale	63
<i>Tatiana TABUNCIC</i>	
Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de defectele produselor	66
<i>Artur TARLAPAN</i>	
Fundamentele civile ale efectelor cesiunii drepturilor de proprietate industrială	69
<i>Valentina CEBOTARI</i>	
Natura juridică a actelor de stare civilă	73
<i>Violeta COJOCARU</i>	
Cooperarea internațională prin intermediul rețelei judiciare europene	77
<i>Artur SÎRCU</i>	
Specificul cauzelor aflate pe rolul Înaltului Tribunal Penal Irakian	81

<i>Eleonora ANDRIUȚA</i>	
A new paradigm for protecting the free exercise of legal capacity	84
<i>Georgeta ANUȘCA</i>	
Abordarea Uniunii Europene în lupta împotriva terorismului	87
<i>Victoria ARHILIUC</i>	
Recunoașterea și garantarea internațională a statutului de neutralitate prin prisma cursului politic preventiv al Republicii Moldova	91
<i>Tudor BALIȚCHI</i>	
Stabilitate internațională: dificultăți de conceptualizare	96
<i>Alexei CROITOR</i>	
Protecția dreptului la mediu sănătos prin prisma art.8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului	99
<i>Lilia GRIBINCEA</i>	
Cerințe privind formarea inițială a mediatorilor. Aspecte de drept comparat	103
<i>Iurie LEVINTE</i>	
Imparțialitatea tribunalului ca garanție a procesului echitabil în materie civilă potrivit jurisprudenței CtEDO	106
<i>Alexandra NICA</i>	
Aplicarea principiului imunității de jurisdicție în speța referitoare la tabloul <i>MADAME SOLER</i> al lui Pablo Picasso	109
<i>Oleg BURLACU</i>	
Instituția răspunderii pe tărâmul dreptului internațional. Răspunderea statului	113
<i>Oxana MIRON</i>	
Adopția copiilor de către un cuplu de același sex	116
<i>Olesea PLOTNIC</i>	
Echilibrul contractelor de consum – un remediu al dezechilibrului	119
<i>Valentin ROȘCA</i>	
Jurisdicția represiunii universale a crimei de agresiune	123
<i>Augustina ȘIMAN</i>	
Statutul funcționarului internațional	127

<i>Augustina ȘIMAN</i>	
Combaterea fenomenului traficului de ființe umane în Uniunea Europeană	132
<i>Diana SÂRCU, Leonid ANTOHI</i>	
Aplicarea principiului subsidiarității de Curtea Europeană a Drepturilor Omului	136
<i>Valeriu BABĂRĂ</i>	
Câteva măsuri de reprimare a fraudei la lege în concepția Regulamentului (CE) nr.593/2008 al Parlamentului European și a Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale „Roma I”	140
<i>Valeriu BABĂRĂ</i>	
Unele aspecte referitoare la regimul juridic al străinilor în Statele Unite ale Americii	144
<i>Constantin VOZIAN</i>	
Analiza compatibilității cadrului normativ național pe domeniul aviației civile cu prevederile Convenției privind aviația civilă internațională, semnată la Chicago, la 7 decembrie 1944	147
<i>Felicia PĂSCĂLUȚĂ</i>	
Abordarea conceptului de supraveghere și control asupra respectării legislației muncii în cadrul științei dreptului muncii și a dreptului administrativ	151
<i>Ioan POPESCU</i>	
Răspunderea penală în cazul încălcării normelor privind securitatea și sănătatea în muncă în România și în Republica Moldova	155
<i>Tatiana MACOVEI</i>	
Caracteristica generală a hărțuirii morale a salariaților	159
<i>Tatiana MACOVEI</i>	
Condiții de fond privind dovedirea discriminării directe după criteriul de sex în domeniul raporturilor juridice de muncă	162
<i>Alina PLEȘCA</i>	
Obligațiile angajatorului în domeniul securității și sănătății în muncă în Republica Moldova	166

<i>Veronica MERLAN</i>	
Cauzele discriminării persoanelor pe criteriu de vârstă în raporturile de muncă	170
<i>Andrian PLAMADEALA</i>	
Reglementarea juridică a garanțiilor sociale stabilite pentru persoanele defavorizate	174
<i>Natalia UNTILA</i>	
Modalitatea de revizuire a convențiilor Organizației Internaționale a Muncii	179
<i>Edgar ROTUNDU</i>	
Reglementarea noțiunii de declarație vamală în legislația națională și internațională	182
<i>Andriana CEBOTARI</i>	
Comportamentul amoral al părinților – temei de decădere din drepturile părintești	186
<i>Oleg TELEVCA</i>	
Trezoreria de Stat: evoluție istorică	189
<i>Victoria SANDUȚA</i>	
Apărarea drepturilor consumatorilor de servicii bancare prin intermediul instituțiilor naționale	192
<i>Ion JECEV</i>	
Esența teoriei separației puterilor în opera lui John Locke	194
<i>Ion JECEV</i>	
Aspecte istorice privind cercetarea fenomenului puterii	198
<i>Cristina POPOVICI, Liuba ȘOVA</i>	
Natura juridică a excepției de neconstituționalitate	203
<i>Liuba ȘOVA</i>	
Încetarea mandatului de deputat	207
<i>Corina ZAPOROJAN</i>	
Locul Curții Constituționale în sistemul instituțional al puterilor statului	211
<i>Victor MOCANU</i>	
Sistemul administrației publice în Republica Moldova	214
<i>Victor MOCANU</i>	
Parlamentul Republicii Moldova – unica autoritate legislativă a statului	218

<i>Ion TULBURE</i>	
Reglementarea socială și formele ei	221
<i>Ira SÎLI</i>	
Realizarea calificării juridice în diverse ramuri de drept	225
<i>Natalia CRECIUN</i>	
Abordări normativ-juridice privind instituția inspecției judiciare	229
<i>Dragoș CRIGAN</i>	
Revigorarea principiului stabilității Constituției în jurisprudența Curții Constituționale	233
<i>Igor FONDOS</i>	
Instrumente de control parlamentar asupra sectorului de securitate, apărare și ordine publică în practica internațională – atribute importante asupra statului de drept	237

**Conferința științifică
națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”**

28-29 septembrie 2016

Rezumate ale comunicărilor
Științe juridice
Volumul II

Redactori literari:
Antonina Dembițchi
Valentina Mladina

Procesare computerizată: Tatiana Bulimaga
Marianna Savva
Ana Baltag
Margareta Prohin

„Integrare prin cercetare și inovare”, conferință științifică națională cu participare internațională (2016 ; Chișinău). Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”: Rezumate ale comunicărilor, 28-29 sept. / com. org.: Gheorghe Ciocanu (președinte) [et al.] ; com. program: Florentin Paladi [et al.]. – Chișinău : CEP USM, 2016 – . – ISBN 978-9975-71-812-7.

Științe juridice : Vol. 2. – 2016. – 248 p. : fig., tab. – Antetit.: Univ. de Stat din Moldova. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 80 ex. – ISBN 978-9975-71-816-5.

34:378.4(478-25)(082)=135.1=111=161.1
I-58

Semnat pentru tipar 16.08.2016
Formatul 60x84 ¹/₁₆.
Coli de tipar 15,4. Coli editoriale 15,0.
Comanda 352. Tirajul 80 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009